

I N N E H Å L L.

	Sid.
Tisdagen den 20 januari förmiddagen.	
Remissdebatt ang. statsverkspropositionen. (Forts.)	3
Tisdagen den 20 januari eftermiddagen.	
Remissdebatt ang. statsverkspropositionen. (Forts.)	61
Onsdagen den 21 januari.	
Ang. tillsättande av två tillfälliga utskott	111
Torsdagen den 22 januari.	
Ang. fullmäktiges i riksbanken berättelse	113
Ang. fullmäktiges i riksgäldskontoret berättelse.....	113
Fredagen den 23 januari.	
.....	114

Tisdagen den 20 januari förmiddagen.

Kammaren sammanträdde kl. 11 förmiddagen.

Statsverkspropositionen. (Forts.)

Fortsattes överläggningen angående Kungl. Maj:ts proposition nr 1, angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1948/49.

Herr LINDEROT: Herr talman! Efter gårdagens debatt skulle man kanske redan kunna göra en viss politisk värdering och en analys av det nuvarande politiska läget, men det skall jag avstå ifrån och begränsa mig till att göra bara ett par kommentarer.

Den första gäller det mest uppseendeväckande politiska inslaget i den hittills förda debatten, nämligen den så vitt jag förstår auktoritativa förklaring som på regeringens vägnar avgivits av herr statsministern, i det han förklarar att det program som hittills officiellt har varit regeringens handlingsprogram — närmare utformat i arbetarrörelsens efterkrigsprogram — icke längre gäller såsom handlingsprogram för regeringen. När statsministern samtidigt förklarade, att man inte har någon anledning att dölja en enda punkt i efterkrigsprogrammet utan att det fortfarande gäller i hela sin utsträckning, så är ju detta bara ägnat att belysa vilken uppfattning det regerande partiet eller i varje fall dess ledning har om programmatiska förklaringar och handlingsprogram, som föreläggas ej blott riksdagsmännen utan hela det svenska folket såsom vägledning beträffande den politik man från regeringens sida för.

Detta är den ena av de politiska huvudfaktorerna i den hittills förda debatten. Den andra huvudfaktorn, som också är negativ, är att man förklarar att den närmaste tidens politiska an-

strängningar från såväl regeringens som de borgerliga partiernas sida skola inriktas på samverkan och samförstånd i kamp mot det kommunistiska partiet. Det är ju närmast herr Elon Andersson och herr Bertil Ohlin som ha propat på en ytterligare förklaring i det hänseendet från regeringens sida. Och herr Elon Andersson — som ju i sociala frågor ser nästan allting i godperspektiv och hyser en ytterlig raddhåga för nya växter, som möjligen kunna blomstra på träskets strand — gjorde det till en av politikens huvudfrågor att det skulle avges en klar deklaration om hur man i fortsättningen skall behandla kommunisterna. Han kände sig till och med sårad av att kommunisterna få lov att vara med i de lokaler, där hyggliga folkpartister och andra redliga svenska män och kvinnor samlas. Han sade att det är alldeles förunderligt att regeringen har så lätt att få kontakt med kommunisterna.

Detta är de två ting, som rent politiskt sett kunna betraktas såsom huvudpunkter i debatten hittills. Jag skall senare i mitt anförande något återkomma till frågan om kommunistiska partiet och dess ställning till dels regeringen och dels de övriga partierna.

Närmast skall jag nu ingå på några politiska synpunkter, som jag tror höra till denna debatt för att den skall bli fullödlig. Jag tänker inte röra mig med en massa detaljer och siffror om ekonomin. Vi ha väl blivit mer och mer förskräckta över det där sifferläsandet. Vi hörde ju i går hur statsrådet Kock och herr förste vice talmannen förgäves sökte förstå varandra och talade i övertygelse om att ändå någon skulle förstå vad de sade. Jag beslutade mig för att inte ge mig in i denna vidlyftiga, synnerligen vetenskapliga diskussion om det gynnsamma alternativet, medelalternati-

Statsverkspropositionen.

vet, det mindre gynnsamma alternativet och allt det där. Det är, tror jag, närmast resonemanget i finansministerns s. k. finansplan som lockar ut en del talare på dessa farliga marker. Men i det fallet tror jag herr Domö har rätt när han säger, att finansplanen närmast är ett slags filosofisk essay och inte något hållbart ekonomiskt resonemang, som kan läggas till grund för den ekonomiska politik vi skola föra. Det stämmer ju. Alla dessa antaganden och sannolikheter, vilka man blandar om varandra — herr Wigforss skall ju ha blandsamhälle, men han behöver väl inte blanda ihop så kolossalt mycket i sin finansplan för det — göra faktiskt mera intryck av filosofiska essayer än av ett vetenskapligt ekonomiskt resonemang.

Emellertid kunna vi inte isolerat bedöma de viktiga politiska problemen utifrån diskussionerna om regleringarna, blanketterna och Krängel-Sveriges olika byråkratiska skönhetsfläckar o. s. v. Vi måste naturligtvis ställa in vår politik i dess större sammanhång och se litet grand på den internationella situationen, vilken utgör bakgrunden också till den politik som föres och till det perspektiv man ställer här i landet. En särskild utrikespolitisk debatt skall ju emellertid hållas, och då blir frågan om hela vår utrikespolitik, frågan om Sverige i det internationella sammanhanget föremål för riksdagens ingående överläggningar. Jag vill inte föregripa denna debatt, och jag skall därför inte i dag diskutera de utrikespolitiska problemen utan bara nämna några huvudfaktorer, som vi måste ha i minnet när vi här i landet skola diskutera inrikespolitiken.

Först och främst nämner jag ett rent politiskt problem, som också redan berörts här i debatten, nämligen frågan om världens uppdelning i olika maktblock. Det är ju uppenbart, att den politiska ledningen i Amerikas förenta stater föresatt sig att skapa ett västblock, som det kallas. Jag tror inte att amerikanerna själva kalla det för västblock, i varje fall mena de det inte. De vilja ha sitt block tämligen universellt, sträckande sig runt hela jorden med ett enda in-

ringat område, nämligen Sovjetunionen och de nya demokratierna i Östeuropa. Amerika anser sig nödsakat till detta för att skydda sig mot alla de faror som hota Amerikas förenta stater. Man måste skydda sig militärt mot det hot, för vilket Amerikas förenta stater äro utsatta. Detta är tämligen groteskt. Med amerikanska baser runt om i hela världen, med politisk och militär ledning från Förenta staternas sida i Grekland och Turkiet känner sig Amerika hotat bortå på andra sidan jordklotet. Om det vore så — för att popularisera begreppen — att ryssarna hade den militära och politiska ledningen i Kanada och Mexiko, skulle man ju ändå kunna hysa någon saklig förståelse för en viss oro i Amerika. Men med tanke på det faktiskt rådande läget i världen tycker jag det är underligt, att någon låter sig duperas av dessa förevändningar om skydd mot faror, som utgöra grundtemat i alla amerikanska deklamationer, när man vill camouflera den krassaste imperialistiska politik som tänkas kan.

Nu skall ju Sverige vara ett av de där s. k. Marshalländerna. Riksdagen har naturligtvis inte fått lov att yttra sig om detta och ännu mindre svenska folket, utan det sköter regeringen om och dessutom någon institution som kallas utrikesnämnden, som ibland får i varje fall en rapport i sådana här angelägenheter. Nu se vi ju i pressen, att amerikanerna skola skicka hit en hel delegation för att hjälpa oss med återuppbyggnaden. Samtidigt talas det om att vi nog få lov att laga så att vi få en militärallians med de s. k. Marshalländerna och en tullunion. Sedan äro vi naturligtvis skyddade mot hot och faror och allting. Vi få ju vara amerikanerna tacksamma för deras omtanke om vårt gamla land.

Men vad är nu det där för politik? Jag har sagt, att jag inte här skall närmare diskutera den frågan. Jag nämner bara vissa allmänt kända fakta utan att på något vis uppfordra till en utrikespolitisk debatt. Men vad är detta för politik och vad förutsätter den? Ja, jag vill bara nämna en förutsättning för att hela denna Trumanska politik skall lyc-

Statsverkspropositionen.

kas, nämligen att den socialistiska rörelsen i länder, där den socialistiska tanken omfattas av stora och betydelsefulla skikt långt utanför arbetarklassens gränser, måste göras fulkomligt betydelselös. Amerikanarna själva äro också fullt på det klara med att detta är en ofrånkomlig förutsättning för att deras politik skall lyckas. Främst siktar man naturligtvis på de kommunistiska partierna. Kommunismen måste krossas, och detta är ju detsamma — det veta vi av historisk erfarenhet — som att man måste krossa arbetarrörelsen i allmänhet såsom självständig politisk faktor.

Men inte nog med detta: för att nå sitt mål måste man också upphäva vad som är väsentligt i det vi bruka kalla den borgerliga demokratien. Ty hur skall man krossa kommunismen i Frankrike, där det kommunistiska partiet är det största och har anslutning långt utanför arbetarklassens gränser, bland intellektuella och icke minst bland bönderna? Hur skall man krossa detta parti och likvidera dess inflytande med bevarande av den franska demokratiska republiken? Var och en förstår, att det inte går. För att åstadkomma ett dylikt resultat måste det i Frankrike bli en hel- eller halvfascistisk diktatur med tillräckliga militära maktmedel. Eller hur skall man krossa den kommunistiska rörelsen i Italien, ett parti på mellan 2 och 3 miljoner medlemmar? Det är uppenbart att man kan göra detta endast med militära maktmedel och med upphävande även av den borgerliga demokratien.

Redan denna lilla snabbskiss av förhållandena visar, hurusom hela talet om östblock och västblock är orimligt. Mellan öst och väst råder ingen av geografiska gränser bestämd kamp, vilket en talare här i debatten föreställde sig. Det är en fullständig konstruktion. Det finns inte någon sådan geografisk gränslinje för de strider inom staterna och mellan dem, som känneteckna den nuvarande politiska situationen i vår värld. Kampen står uppenbarligen inte mellan Frankrike, Italien, England, Sverige, Luxemburg o. s. v. å ena sidan

och Bulgarien, Rumänien, Polen, Sovjetunionen o. s. v. å andra sidan. Det är alldeles uppenbart att så går ingen linje i politiken, utan den skär rätt över landgränserna och den skär även över partigränser och klassgränser inom länderna. Det är icke en strid mellan öst och väst, utan mellan demokrati, utvecklandet av ett verkligt folkstyre, en folkmakt, en progressiv, framåtskridande mänsklighets normala uttrycksmedel för statsstyre och samhällsbyggande å ena sidan och reaktion, ekonomiskt fåtalsvälde och fåtalets diktatur över de breda massorna å andra sidan.

Det är så även i vårt land. Kommer Sverige såsom ett enhetligt land, ett enhetligt folk att marschera in i ett västblock och upplåta militärbaser åt de amerikanska imperialisterna? Naturligtvis inte. Jag behöver inte återropa kommunistiska partiet såsom garant för att detta icke skall ske, utan jag kan hänvisa till den fredskärlek, som finns i Sverige, och till att det svenska folket icke vill underkasta sig andra länders diktat. Därmed är den saken klar. Man kan aldrig marschera in med svenska folket i en sådan politisk konstellation som den, vilken nu för många hägrar såsom den mest lyckosamma för den närmaste framtiden.

Det är mot denna bakgrund man har att se vår politiska diskussion och inte mot bakgrunden av mer eller mindre betydelsefulla detaljer i den inre styrelsen. Vad är det då som mot denna bakgrund blir klart för oss? Jo, det blir klart vad man från de ledande borgerliga kretsarnas sida här i landet siktar till när man skjuter på den socialdemokratiska regeringen. Siktar man till att få priskontrollen upphävd, såsom herr Nordenson sade i går? Det är möjligt, men det är också klart att detta inte kan vara någon politisk huvudfaktor i vårt lands inre politik. Priskontrollens upphävande är ju, som statsministern sade, ovillkorligen en avvägningsfråga. Den kan aldrig vara en principfråga. Man kan inte föra en kamp om detta såsom en avgörande fråga i politiken.

Statsverkspropositionen.

Nej, vad man från dessa borgerliga kretsars sida syftar till är att driva bort regeringen från den politik som utformats i efterkrigsprogrammet. I detta syfte har man lyckats nästan till hundra procent. Jag vill inte fresta kammarens tålmod, annars skulle jag kunna berätta mycket intressanta interiörer från de interna överläggningar, där vi tills vidare ha haft den stora äran att få vara närvarande, till och med i sällskap med herr Elon Andersson. Jag skall som sagt inte berätta om detta. Men det har varit intressant att se, hur man vid dessa överläggningar har presat regeringen tum för tum från de positioner den intagit och från det program som, officiellt, har legat till grund för regeringens handlingar. Vad vill man ytterligare nå? Jo, man vet att splittringen bland arbetarna på detta vis kommer att fördjupas. Ty majoriteten av Sveriges arbetare står partitroget bakom den socialdemokratiska regeringen, även när dessa arbetare äro missnöjda med åtskilligt av vad regeringen gör. Vi äro realister i politiken och laborera inte med några önskningsar, vi säga som det är: majoriteten av Sveriges arbetare står, även när man är missnöjd, bakom sin regering och sitt parti. Men antalet missnöjda, som lämna socialdemokratien, ökas i och med framgången för de borgerligas krav. Därmed fördjupas splittringen inom den svenska arbetarklassen. Detta är det andra man på borgerligt håll vill åstadkomma. Det tredje syftet är att, sedan man kommit så långt, isolera det kommunistiska partiet på det sätt, som har framgått av debatten här, och sedan samregera. Så ligger det hela till.

I går talades ju både från regeringens och de tre borgerliga oppositionspartiernas sida om samverkan och samförstånd. Sedan man väl hade brassat av några salvor — det måste man ju göra för anständighetens skull och av hänsyn till tidningsreferaten — bedyrade man hur oerhört villig till samverkan man var. Statsministern begärde, att man för en gångs skull från oppositionens sida skulle erkänna att det inte

rörde sig om några principer utan bara om en avvägningsfråga. Sedan är utgångspunkten för en samverkan och ett samregerande egentligen klar.

Jag tror att det är Dagens Nyheter, som i dag visserligen vidhåller, att man får offra litet mera personellt. Myrdal har man offrat, och Wigforss skall väl gå, sedan han har tjänstgjort som magnet åt vänster under valrörelsen. Och så säger Dagens Nyheter, att vi måste nog också bli av med herr Erlander, ty hur det nu är duger han inte riktigt. Jag tror att detta bara är för att göra det litet svårare. I verkligheten har man nog redan rätt klart för sig vad det handlar om.

Jag vill inte spinna vidare på denna tråd om hur man behandlar de enskilda personerna i regeringen. Herr Bertil Ohlin talade för en tid sedan offentligt om att man skulle motverka en nedbusning av den politiska debatten. Naturligtvis menade han inte nedbusningen i debatten när det gäller kommunisterna, ty den har han ju aldrig haft någonting emot. Och vi äro i alla fall vana vid den. För oss existerar det inte längre några oprövade chikaner, och därför gör det inte så mycket till eller från.

Men jag vill lägga en synpunkt på denna sak, som verkligen icke är käserande utan allvarligt menad. Där kan jag i någon mån anknyta till vad herr andre vice talmannen i går sade om presspolemiken mot socialdemokratien och dess ledning. Jag tror inte att det bara är en personfråga, en fråga om takt och ton i debatten, när man försöker att diskutera statsministerns duglighet utifrån hans ålder och härkomst och akademiska kvalifikationer etc. Jag tror inte heller att det är en fråga om takt och ton, när man försöker nedvärdera de enskilda statsråden. Man har ju till och med gått så långt att man föreslagit sinnesundersökning beträffande något av statsråden. Jag hyser personligen högaktning för statsråden, det kan jag utan tvekan säga, men när jag nu talar om denna sak gör jag det alldeles oberoende av detta. Har man på demokratiskt sätt, enligt gängse spel-

Statsverkspropositionen.

regler och i parlamentariska former fått en regering och en statsminister, men man sedan försöker att i tidningspressen och den offentliga debatten i övrigt göra dessa enskilda statsråd till några mer eller mindre odugliga och löjligen figurer, så är det enligt min mening inte en fråga om takt och ton, utan då rör det sig om ett försök att med raffinerade medel undergräva varje respekt för den demokratiska ordning, som gäller här i landet. Om herr Domö bleve statsminister skulle jag inte diskutera hans kvalifikationer utifrån att han är smålänning eller bonde — eller åtminstone har varit det, då han hade tid att vara hemma på gården — jag skulle inte heller diskutera dem utifrån någon intelligenstestning, utan jag skulle respektera honom såsom landets främste politiske ämbetsman. Den personliga perfiditeten tror jag att statsråden tåla vid, men det är här i själva verket fråga om ett raffinerat sätt att göra folkets stora massa skeptiskt inställd gent emot det demokratiska styrelsesättet över huvud.

Jag vill sluta denna del av mitt anförande med att fastslå att de politiska strider, som känneteckna efterkrigstidens värld, stå om demokrati å ena sidan och imperialistisk reaktion å den andra, naturligtvis med en rad nyanser däri och däremellan. Men detta är de två huvudlinjerna, och den som inte kan välja mellan dem kan heller icke välja rätt, icke heller i vårt lands något enklare inrikespolitiska situation.

Här skulle jag vilja göra ytterligare en liten marginalreflexion. Till synes uppträder, eller har i varje fall hittills uppträtt, ett förenat borgerligt block i opposition mot socialdemokratiens regering. Svarar en sådan gruppering mot de faktiska förhållandena? Och hur stämmer detta med min uppfattning om det verkliga, djupaste politiska innehållet i vår tids strider? Ja, kort sagt, det stämmer inte. Men det är bara till synes så, att ett enhetligt borgerligt block står mot en socialdemokratisk regering. Herrar Elon Andersson, Holmbäck och Bergvall — jag vet inte vilka jag skall nämna — äro sannolikt inga storfina-

rens handgångna män. De äro väl inte ens kapitalister. Inte heller äro de reaktionära annat än i vissa fall. Jag kunde som sagt ta flera exempel från andra partier, men det är ändå uppenbart att här inte existerar ett enda reaktionärt borgerligt block, mot vilket står en ensam men stark och modig socialdemokratisk regering, som oroas av några camouflerade ovänner till vänster, kommunisterna. Det är inte på det sättet, utan också här skär politiken rätt igenom partigränserna. Det finns inte här i landet ett enhetligt reaktionärt borgerligt block. Inte ens högerpartiet kan visa en sådan fasad som ett slutet reaktionärt block. Därför skulle jag i all blygsamhet vilja rikta det rådet till de socialdemokratiska styresmännen att icke fortsätta den politiska debatten på det planet att man ställer oppositionen på ena sidan och regeringen på den andra. Jag erkänner de beaktansvärda strävanden statsministern i sina inlägg under gårdagens debatt gjorde för att något frångå detta. Men jag tycker inte att han behövde gå så långt som han gjorde och förklara, att regeringen över huvud taget inte har gjort ett dugg annat än vad borgarna velat vara med om — ty litet grand har ju regeringen gjort, som borgarna faktiskt av rent sakliga skäl blivit förargade på, det kan inte bestridas.

Men det är ett strategiskt fel att göra en sådan politisk uppdelning. Här i landet är ju klasskampen betydligt mindre utpräglad än i de flesta andra kapitalistiska länder. Här finns också ett borgerligt frisinne med traditioner, som till och med äro så starka att det av och till blixtrar till i Dagens Nyheter. Starka frisinnade traditioner och gamla liberala frihetsbegrepp leva inom stora grupper i det borgerliga Sverige. Herr statsministern sade också i går i andra kammaren, när jag hörde honom tala där om efterkrigsprogrammet, att det finns anhängare till detta program långt inne i folkpartiets väljarkrets. Detta bekräftar vad jag här har sagt. Man måste bara vara litet mera logisk, herr statsminister: man skall inte tala om ett enhetligt borgerligt block, när man

Statsverkspropositionen.

har konstaterat att det icke är enhetligt. Man måste differentiera och försöka att få fram nya linjer i den svenska politiken. De gamla partigränserna stämma inte med de nya förhållandena.

Men man är naturligtvis solidarisk. Här marscherar man upp och försöker visa enhetliga fasader. Alla bruka ju klanka på folkpartiet för att det finns så många olika åsikter inom detta parti, och därför skulle kanske inte det partiet räknas hit. Men när nu folkpartiets ledare i ett konfidentiellt brev försökt att få partiet något så när likriktat, har han fått ovetit för det också. Felet var ju inte att herr Bertil Ohlin försökte få ordning i sitt parti, utan att han skrev ett konfidentiellt brev. Han skulle ha publicerat det — helst i Svenska Morgonbladet — så hade ingen haft något att säga. Då hade det varit ganska uppenbart, att detta var ett aktningsvärt försök av folkpartiets ledare att skapa litet bättre ordning politiskt sett inom partiet. Men konfidentiella brev skall man — inom parentes sagt — aldrig skriva, i varje fall inte som cirkulärbrev!

Jag tror sålunda att en progressiv politik för utvecklande och fördjupande av den svenska demokratin, för ökande av välståndet, skall ta sikte på samverkan, men inte den där schematiska samverkan mellan partierna, som nu finns, utan samverkan mellan de progressiva krafter som finnas. Man skall differentiera, dra över de bönder, som vilja framåt, likaså folkpartister och högermän, och låta dessa partier falla sönder, som inte äro enhetliga i sin ideologi.

Ett par ord om ekonomin i alla fall, mot denna politiska bakgrund. Det har sagts så mycket om den, att jag kan komprimera vad jag har att säga i synnerlig grad. Jag kan kanske tala om en enda sak.

Man skyller ju svårigheterna på kaos i världen, och det är klart att regeringen — det skulle vara underligt annars — försöker att skönmåla sina egna gärningar, och alltid är det ju någon som tror på det, när den säger att den

har styrt bra. Men i vissa väsentliga punkter har regeringen faktiskt inte styrt bra; det erkänner ju regeringen själv, och det är således inte något avslöjande jag gör. Det är bara ett konstaterande av faktum. Låt oss ta utrikeshandeln. Det är uppenbart att det inte finns någon i regeringen, som inte känner att det gjorts grova fel på detta område. I regeringens officiella program heter det: »Under de första efterkrigsåren måste staten... vara beredd att hjälpa till vid finansieringen av exporten och dessutom vaka över att vi få in svåråtkomliga råvaror. Detta förutsätter en ur enhetliga synpunkter bestämd statlig reglering av export och import. Även på längre sikt krävs en statlig medverkan i ledningen av utrikeshandeln.»

Hade man följt detta program, hade det varit bra, men det har man inte, och det behöva vi inte tala mer om. Det har ju sagts både i den offentliga debatten och här i riksdagen, och det kan ju räcka med att erinra om vad varje människa numera vet, nämligen att man gav privatkapitalistiska spekulanter praktiskt taget fria händer. När man hade låtit dem sätta i gång för fullt och då de redan hade engagemang, vilkas omfattning regeringen inte ens hade en aning om, genomförde man plötsligt importregleringen av den 15 mars 1947 för att spara guld och hårdvaluta. Men då kommo ju våra vänner, som vi nu skola ty oss till, Förenta staterna, med en delegation, som sade: ja, det är ju inte så dumt att ni reglera importen — ni få bara observera, att det ju inte gäller oss, utan det ni köpte 1946 det få ni vara vänliga att köpa 1947 och fram till den 1 juli 1948. 150 procent av vår import under 1946 skulle vi alltså svara för under 1947 och fram till den 1 juli 1948, och där stå vi.

Och så tog det slut på våra dollars! Vi pallade upp bilarna och köpte nya amerikanska vagnar, varav en del ligg och rosta i frihamnen — ni kunna gå och titta på dem, när ni ha tid. Vi ransonerade brödet och köpte russin, frukt och genomskinliga svångremmar, och

Statsverkspropositionen.

jag vet inte allt vad det var. Vi köpte nylonstrumpor för något hundratal miljoner kronor, och plastickammar ha vi visst, såg jag i en tidning, för aderton år. Det kan vara en upplysning för statsrådet Kock, som ju särskilt intresserar sig för lagerhushållningens värde och betydelse. Vidare ha vi baskermössor för åtta år. Och så är det slut på våra dollars. Jag behöver inte upprepa vad statsministern och finansministern ha sagt, nämligen att vi naturligtvis ha fått in en mängd, och sannolikt är det den största mängden, oundgängliga och för hela vårt ekonomiska liv nödvändiga varor. Det är ingen som påstår eller har påstått, att alla våra hårda valutor och vårt guld skulle ha gått åt till russin och amerikanska bilar. Men det är ju klart att en reglering av importen hade hjälpt oss. Jag vill, utan att diskutera den saken, i detta sammanhang rikta uppmärksamheten på att vi för närvarande ha en delegation, som går under palmerna i Havanna och har det varmt — ja, det är en mycket auktoritativ delegation med envoyén Sahlin från U.D. såsom chef — och som håller på att bygga upp en världshandelsorganisation, där också vi skola vara med. Denna fråga återkommer i utrikesdebatten, och den kommer senare upp såsom en riksdagsfråga, men där ryker ännu en del av vår suveränitet, om vi gå med på de amerikanska propäerna.

Våra dollars äro nu slut, men de hyggliga amerikanerna ha sagt, att vi få låna mer, så att vi kunna köpa mera russin. Men vi ha inte bett att få låna! Och vi ha inte bett om någon amerikansk delegation för något återuppbyggnadsprogram i Sverige. Det är emellertid som om dessa saker redan voro klara.

Jag vill i detta sammanhang framhålla, att det har förmärkts en betydlig omsvängning i den politiska atmosfären sedan den svenska delegationen har återkommit från sitt arbete i Förenta Nationernas generalförsamling. Vad som där har inträffat är för allom fördolt, och mycket få vi väl inte heller reda på av dem, som ha varit där. Men att

en uppenbar förändring i det politiska klimatet har inträffat sedan de delegerade ha kommit därifrån är jag tillräckligt gammal i den politiska leken i Sverige för att kunna registrera.

Det är alltså uppenbart att regeringen inte kan frita sig från ganska allvarliga misstag när det gäller den ekonomiska politiken, men jag är helt överens med herr statsministern och med regeringen i allmänhet i polemiken mot den borgerliga oppositionen, ty — och det sade också min partikollega herr Hagberg i andra kammaren i går — det är ju icke regeringens vanstyre utan det är den privata företagsamhetens vanstyre vi lida under. Det är uppenbart att felet är att vi ha givit för fria händer åt detta s. k. fria näringsliv. När man sedan reglerat, har man kanske gjort det tokigt också ibland, såsom herr Nordenson sade i går. Och när man gör tokigt när man lämnar fältet fritt och tokigt när man reglerar, ja, då blir ju den ena villan värre än den andra.

Det vore mig emellertid fjärran att kassera allt vad som här göres. Vi ha det faktiskt inte så förfärligt svårt. Jag såg en teckning i Morgontidningen för några dagar sedan med statsrådet Wigforss som städerska. Han hade en dammsugare i form av en spargris och så stod det under teckningen: Inflationsspindeln sopas bort. Jag läste fel i hastigheten och tänkte, att nu har man äntligen fått saken dit den skall. Jag läste nämligen »Inflationssvindeln» — men det stod spindeln, och så försvann den glädjen!

Det är, som statsrådet Wigforss sade i går, inte så förskräckligt svart här i landet, och jag tror att den socialdemokratiska pressen skulle kunna rätta sig litet efter vad regeringen i detta stycke under remissdebatten har sagt och inte måla så förfärligt svart. Nu står det på stora nya affischer ute på stan: Det kommer sämre tider, spara i tid! Det vore lika bra att man skrev: Det kommer sämre tider, köp medan det finns några varor! Ty det är den verkan dessa skyltar ha.

Varför skall det komma sämre tider,

Statsverkspropositionen.

det förstår jag inte? Vad är det för märkvärdiga naturkrafter, som tvinga oss att få det sämre? Varför kunna vi inte jobba och få det bättre? Det skulle jag vilja veta. Vi ha ju en oskadad produktionsapparat, utbyggd till och med mer än den borde vara, säger man; jag ber att få kursivera vad statsrådet Wigforss i detta stycke sagt.

Eftersom jag kom att nämna statsrådet Wigforss' anförande skulle jag vilja ställa en direkt fråga till honom, om han möjligen får tid att besvara den här eller på annat sätt. Det talas ju numera, som ni märkt, inte så förfärligt mycket om inflation, utan nu har man hittat på ett nytt slagord. Det heter i stället »sambällsekonomisk balans». I den s. k. finansplanen återkommer detta uttryck på så där en fyrtio, femtio ställen. Statsrådet Wigforss försökte i går förklara vad som menades med denna samhällsekonomiska balans, och han hänvisade till rubriken »Vägarna till balans» i finansplanen. Jag har tittat under den där rubriken, även tidigare naturligtvis, men inte blev jag klok på vad som menas med samhällsekonomisk balans. I ett yttrande verkar det som om man egentligen bara menar, att det inte skall ske prisstegringar och prissänkningar, utan att priserna skola hålla sig lika; då är det samhällsekonomisk balans. Är det riktigt, förstår jag inte varför man skall hitta på ett så märkvärdigt uttryck för denna sak, om man bara menar stabil prisnivå. Då skall man säga stabil prisnivå och inte hitta på några märkvärdigheter. Men nu menar man troligen någonting annat — jag tror att man här är inne på den rena abstraktionen, ty vi ha ju inte någon samhällelig ordnad ekonomi här i landet, och jag vet inte hur man skall kunna få balans i någonting som inte är ordnat. Samhällsekonomisk balans förutsätter ju en samhällelig ordnad ekonomi, annars rör man sig med tomma slagord. Jag vet ju inte hur man tänkt sig att en dylik skall åstadkommas, men ett kan jag i alla fall säga, och det är, att om man skall få fram någonting som man på vanligt förnuftigt sätt kan uttrycka med samhällsekonomisk ba-

lans måste man reglera, och reglera alla viktiga områden av ekonomin. Är det detta man menar, skall man säga det och inte bolla med uttryck, som faktiskt inte säga vare sig det ena eller det andra. Då får man ta fatt i lönerna, inte bara uttala önskemål. Då får man ta fatt i priserna, och icke heller därvidlag nöja sig med önskemål.

Jag skall här göra en liten parentes om lönerna, kanske främst för att svara på en direkt fråga av herr von Heland. Han frågade om inte kommunisterna, som äro den pådrivande kraften när det gäller löneaktionerna, tillsammans med socialdemokraterna, som dock sitta inne med den ledande makten i fackorganisationernas högsta ledningar, i fackförbunden och LO, skulle vilja gå ut och förklara för arbetarna, att det inte går att komma med några önskemål om löneökningar. Herr von Heland frågade mig, om det inte var riktigt, att det nu skulle vara lönestopp. Alldenstund herr von Heland och jag tidigare varit överens i vissa frågor tyckte han att vi skulle kunna bli överens också i denna fråga.

Ja, jag tycker att herr von Heland många gånger framför förnuftiga och riktiga synpunkter, även i sitt anförande i går. Men i detta fall har herr von Heland en felaktig utgångspunkt, när han tror att det är kommunisterna som driva fram dessa som han ansåg oberättigade och oskäligen krav på löneförhöjningar. Nu är ju varken herr von Heland eller jag ekonomer av facket, vilket gör att vi kunna resonera begripeligt om ekonomin. Vi äro ju inte professorer. Låt oss alltså förenkla det hela, så att varenda anställd arbetare i herr von Helands Mjölkcenral begriper det. Vi kunna nöja oss med litet åskådningsundervisning för att klargöra vad det är man skall inrikta sin uppmärksamhet på i stället för att rikta förmanande ord till oss kommunister och socialdemokrater. Gå in i en butik och fråga efter en vanlig bomullsnäsdud. Det lär ha funnits priskontrollerade sådana för 13 à 14 kronor dussinet, men de äro visst mycket dåliga. Sådana näsdudar finnas inte nu,

Statsverkspropositionen.

men det finns en annan sort, den sorten som jag har här i min hand, herr von Heland, som kostar 24 kronor dussinet, således 2 kronor för en bomullsnäsduk. Jag har köpt den här i staden. Hur ställer det sig nu om Mjölkcenralens arbetare skola köpa bomullsnäsdukar för 2 kronor stycket? Ja, råd dem inte att snyta sig i fingrarna, herr von Heland, för då kommer hälsovårdsnämnden! Utan ge dem sådana löner, att de kunna köpa en näsduk för 2 kronor. Så enkelt är det!

Jag behöver inte mer än denna lilla åskådningsundervisning — sedan ha ni hela frågan om prisskruben upprullad. Det är inte krångligare. Låt professorerna vara krångliga, men vi som gudskelov inte äro nationalekonomer se ju saken som den är. Här ha vi emellertid den drivande kraften till lönekraven. Pengarna räcka inte till att köpa det dessa människor äro tvungna att ha. Det går inte att leva på de 470 kronor i månaden, som ni ge Mjölkcenralens arbetare med familj och barn här i Stockholm. Ja, men då måste de ju begära högre lön, och det hjälper inte att tro att detta är politiska partiets angelägenhet.

Detta är mitt svar till herr von Heland, och det kan ju också i denna form innehålla ett inlägg i den allmänna ekonomiska debatten, ty jag tycker ju det är underligt att regeringen skall ingripa på prismarknaden på sätt som den nu i de framlämnade propositionerna gör med att fördyra varor genom konsumtionsskatter, som visserligen drabba, som man säger, umbärliga varor, men varav en del faktiskt icke äro umbärliga, såsom bilar, bensin o. s. v. Jag såg på en löpsedel i dag — jag har inte hunnit läsa tidningarna på morgonen — en rubrik: socialdemokratisk motion sätter stopp för bilskatten. Det var ju mycket intressant. Jag förmodar att det har väckts en sådan motion. Men det är ju ett underligt arbetssätt att regeringen först driver igenom förslag om höjd bilskatt och sedan tillsätter en utredning, som socialdemokraterna äro med i, för att utforma denna bilskatt. Så lägger man fram en proposition, och sedan

skickar man fram sitt partifolk till att motionera och avstyrka bifall till det hela. Det är ju inte att spara papper i varje fall. Det vore bättre att man kom överens i förväg hur man skulle göra, så att man inte behöfve springa om varandra inom samma parti, i synnerhet inte när det gäller dylika viktiga ting.

Vi kommunister gå emot dessa skatter, inte därför att vi vilja demonstrera mot regeringen — vi ha ju tvärtom under de år, som ha gått sedan denna regering tillträdde, fått erkännande för en faktisk lojalitet och villighet att hjälpa till i de svårigheter som uppstått — och inte heller för att göra några svårigheter för regeringen, utan därför att det är en ekonomiskt oriktig politik, som ligger bakom hela detta försök, som regeringen gör vid denna riksdag. Här ha vi också förklaringen till att man nu har blivit så hövlig från den borgerliga oppositionens sida. Det börjar passa bra nu, än på det ena och än på det andra området.

Jag skall inte gå in på några detaljer i övrigt om den ekonomiska politiken, som det kunde vara skäl att beröra. Men när vi säga, att vi vidhålla arbetarörelsens efterkrigsprogram, är det inte därför att vi äro några programträlare, så mycket mera som det inte är vi som ha utarbetat detta program. Vi kunna ju överge det när vi vilja utan att bli anklagade för något programsvek. Det är socialdemokratien som har utarbetat programmet.

När vi säga att vi vidhålla det vilja vi inte bli misstolkade. Vi mena inte att man skall förelägga riksdagen de 27 punkterna i någon proposition och säga: var snälla och genomför detta program! Så naivt se vi inte på politiken. Vi se realistiskt även på den saken och vi förstå att man visst inte kan säga, att allt som står i de 27 punkterna är aktuellt och skall genomföras. Detta program är överhuvud taget inte utformat så, att det är i föreliggande skick avsett att antagas vare sig av riksdagen eller annan samhällsmakt. Men det är antaget såsom en riktlinje för en ekonomisk politik, och det är denna riktlinje som vi

Statsverkspropositionen.

inte skulle vilja att regeringen hade släppt. Därför komma vi att kämpa för att denna riktlinje skall omfattas av majoriteten av Sveriges arbetare. Det är inte rundabordskonferenser, som skola avgöra sådana ting, utan det är i själva verket de stora mäktiga sociala krafterna som äro de byggande för hela vårt samhälle. Det är det arbetande folket. Med det arbetande folket menar jag inte bara fabriksarbetare och industriarbetare, utan jag menar bönder, akademiker, ingenjörer, tekniker och tjänstemän. Dessa som bygga vårt samhälle skola vi vända oss till. Statsministern var i sitt konserthustal inne på denna linje, när han sade, att om ni från den borgerliga oppositionens sida inte vilja hjälpa till och hissa andra signaler än ni göra, skola vi kämpa med arbetarrörelsens samlade resurser. Att regeringens huvudorgan Morgontidningen sedan korrigerade herr statsministern genom att skriva inte »arbetarrörelsens samlade resurser», utan »socialdemokratiens samlade resurser», är väl närmast en inre angelägenhet. Det är kanske på det sättet att Morgontidningen har funnit det vara den största statskonsten att skaffa så många fiender som möjligt och att vara så ensam och isolerad som möjligt. Då har man visat att man kan sin sak.

Jag vidhåller emellertid att det är främst arbetarrörelsens samlade resurser, därtill alla de progressiva krafter inom andra samhällsgrupper, och jag vågar säga också inom andra partier, som man skall appellera till för att få en vändning i den svenska politiken mot storfinansen. Jag tillåter mig att säga det, herr Nordenson, icke med någon personlig adress vare sig till herr Wehtje eller herr Nordenson eller någon annan — det är överhuvud taget icke adresserat personligt — att det här är fråga om en strid mot den ekonomiska realitet, som vi förstå med uttrycket storfinans. Det är monopolkapitalism, som är faran, och inte arbetarnas berättigade lönekrav. Det är den som snedvrider det ekonomiska livet.

Nu skall emellertid det kommunistiska

partiet utskiljas igen från arbetarrörelsen. Vi ha varit så där till hälften tolererade ett par år, men nu har man redan i en officiell parlamentarisk kommission — Sandlerkommissionen — på sätt och vis kriminaliserat partiet. Herr Sandler är tyvärr inte närvarande; han kanske plötsligt har kommit underfund med att han någon gång om året skall besöka det län, där han är landshövding, och då ha vi kanske inte någonting att invända. Men annars skulle jag vilja säga ett par ord icke minst till herr Sandler såsom chef för denna parlamentariska undersökningskommission. Ty vad säger den? Ja, den yttrar sig om mångt och mycket, den tar upp detaljer, den granskar enskilda personer inom säkerhetstjänsten, granskar enskilda övergrepp från polisens sida o. s. v. Nå, dessa övergrepp påtalades allesammans från fall till fall i pressen, och de äro naturligtvis inte någon huvudsak. Det är inte de enskilda människorna i säkerhetstjänsten, som äro huvudsaken i detta. Om det är kommissarie Lönn eller Söderström eller Andersson eller Petersson, det är egentligen en mycket underordnad sak. Såvitt jag förstår — och en hel del av oss ha ju haft med vederbörande att göra — gäller det skickliga och i sitt fack väl utbildade personer, som enligt vad Sandlerkommissionen säger i regel lojalt följa de direktiv de få i sitt arbete från överordnade, icke minst ifrån regeringens sida.

Herr Branting har däremot i sitt särskilda yttrande pekat på vad som är det väsentliga. Det är nämligen frågan om vilken politisk ledning man ger åt den hemliga politiska polisen. Ty även om Sverige tidigare — åtminstone till för 25 år sedan — har klarat sig utan i egentlig mening hemlig politisk polis, veta vi ju att den hemliga polisen inte är avvecklad därför att man nu funnit andra former för dess verksamhet. Har man en gång inrättat en hemlig politisk polis, avskaffar man den inte förr än överhuvud taget det system avskaffas, som behöver denna hemliga politiska polis. Detta gäller inte bara i Sverige utan överallt. Socialministern skakar på

Statsverkspropositionen.

huvudet, och jag är fullkomligt övertygad om att man rent formellt anser den allmänna säkerhetstjänsten avvecklad, men jag har reda på litet för mycket för att utan vidare acceptera den saken. Den hemliga polisen låter sig icke avskaffas, när den en gång har kommit till; det går inte ens för en socialminister att klara den saken.

Men det var den politiska sidan, som jag ville säga ett par ord om. Jag uttryckte min skepsis, när statsrådet Möller tillsatte denna kommission. Jag sade, att den kommer icke att utföra sitt uppdrag på ett tillfredsställande sätt. Jag måste själv från samma talarestol, där jag då uttalade min skepsis speciellt om herrar Sandler och Branting, erkänna, att jag misstog mig rörande herr Branting, som verkligen självständigt och oavhängigt av de övriga utformat en såvitt jag förstår politiskt riktig ståndpunkt i hela denna sak. Jag hoppas att jag inte därmed har komprometterat honom alltför mycket!

I korrekturet till kommissionens utlåtande — jag har tyvärr inte fått något annat, och jag vet inte varför de äro så söliga, men det är väl pappersbristen igen; man måste ju skicka papper till Franco, så vi ha inte så mycket här — står det: »På grund av det politiska läget under finska vinterkriget aktualiserades övervakningen av det kommunistiska partiet» — och så fortsätter man: »Med hänsyn till vårt lands läge anser kommissionen övervakningen av kommunisternas verksamhet under tiden fram till krigsutbrottet mellan Tyskland och Sovjetunionen ha varit ofrånkomlig. Även med hänsyn tagen till det därefter förändrade läget har kommissionen icke anledning till erinran mot att övervakningen fortsattes till maj 1945» — och fortsätter, kunde man ha tillagt.

Emellertid måste jag tyvärr erinra om några historiska fakta från vinterkriget. Då avgick regeringens utrikesminister — d. v. s. han avskedades, populärt sagt — därför att han ville en aktiv insats i vinterkriget. Regeringen, som var en samlingsregering av de fyra partierna,

vägrade att gå denna krigsaktivistiska väg. Till och med Hans Majestät Konungen uppträdde personligen emot denna krigsaktivistiska väg. Bland de politiska partierna här i landet fanns det ett enda parti, som oreserverat gick på denna regeringens och Hans Majestät Konungens linje i det finska vinterkriget. Det var det kommunistiska partiet. Ingen kan bestrida detta faktum. Vi voro emot inblandning. Vi krävde neutralitet, ingenting annat. Herr Sandler tog på sig färskinnspälsen och pjäxorna och for upp till Tornedalen och agiterade för krig i lag med nazister, och så sitter han här och skriver ett utlåtande och säger, att det var riktigt att övervaka kommunisterna, när det var han själv som skulle övervakas. Så kriminaliserar man det kommunistiska partiet på sådana grunder.

Det är ju klart att hela denna fråga rör sig om att för framtiden se till att ge den hemliga politiska polisen sådana direktiv, som sammanfalla med folkviljan och den demokratiska styrelseformens synpunkter, och icke direktiv, som strida emot demokratien och folkets vilja. Men det är vad man gjorde under dessa första krigsår med den hemliga polisen. Och det är den lärdomen vi ha att dra av Sandlerkommissionens rapport, att vi i framtiden skola tillse att så icke mera sker, utan att polismakten — vare sig det gäller den hemliga eller den officiella — skall tjäna det demokratiska folkets intressen och inte insättas emot det demokratiska folket.

Jag har härmed sagt vad jag ansett behövt för att ge mitt bidrag till den allmänna politiska debatten. Jag vill sluta med att säga, att det kommunistiska partiet, trots de deklarationer som äro gjorda av herr statsministern och de fordringar som framställas från folkpartiet och högern, icke kommer att ställa sig i oppositionställning till den nuvarande regeringen — hur förargligt det än kan låta herr statsminister! Ty regeringen kan i synnerligt högt grad påverkas av den opinion som gör sig gällande ute ibland de breda arbetar-massorna och det är inget intresse för

Statsverkspropositionen.

Sveriges arbetarklass och för de socialdemokratiska väljarmassorna i detta land som talar för att regeringen skall drivas över och bilda block med dem som kräva efterkrigsprogrammets slopande och godkännande av de väsentliga krav som monopolkapitalisterna ställa på politiken i detta land. Därför vidhålla vi att vi icke äro ett oppositionsparti i den meningen att vi nu förena oss med alla som vilja störta regeringen för att sedan få en sådan där samlingsregering. Det skulle icke vara någon realistisk politik. Utan vi skola försöka hålla regeringen kvar där den sitter men trycka på regeringen så att den för en annan politik än den varit inne på särskilt i den här remissdebatten. Det får regeringen tycka vad den vill om ty vi äro fortfarande ett självständigt parti. Vi komma att kritisera regeringen som vi ha gjort förut när vi tycka att det är sakligt berättigat och vilja ha en annan politik men vi anse icke att den svenska arbetarrörelsen skall uppge den maktposition den skaffat sig genom att den har en socialdemokratisk regering. Den skall i stället se till att få en bättre politik ut ifrån dessa maktpositioner. Då först ha vi genomfört en kurs som vänder sig emot privatkapitalismens vanstyre. Trots förklaringarna i går att ingen arbetarkartell skall genomföras komma vi att försöka ena arbetarna. Vi veta att man ger borgerligheten mandat genom denna vägran och det vet även regeringen men vi skola försöka klara majoriteten i andra kammaren i alla fall fastän socialdemokratien förlorar den. Jag ger inget bragelöfte jag säger bara att vi skola göra vad vi kunna — och det är inte så litet det heller.

Jag vill sluta med att säga att dagens situation främst för den svenska arbetarrörelsen kräver ett vidmakthållande av den politiska tanke som Per Albin Hansson före sin död utformade i parolen: Folkets väl går före storfinsansens!

Herr VON HELAND (kort genmäle): Herr talman! Herr Linderot kanske tillåter att han och jag ett ögonblick

fortsätta med debatten om lönefrågorna. Vi kunna ju fortsätta hans åskådningsexempel. Herr Linderot anförde, att mejeriarbetarna i Mjölkcenralen, som ha 470 kronor i månaden, på grund av dyrtiden icke kunna nöja sig med en sådan lön. Om de nu skulle få den löneförhöjning som de begära, skulle detta, som jag sade i går, kosta Mjölkcenralen 2 500 000 kronor. Vem menar nu herr Linderot skulle betala dessa 2 500 000? Mjölkcenralen är ett ekonomiskt företag, som sedan omkostnaderna äro täckta betalar ut resten i mjölkpris. Genom detta mjölkpris och de ekonomiska förutsättningarna för jordbruket få nu småbrukarna i landet och lantarbetarna en månadslön på 330 kronor. Menar herr Linderot, att om mejeriarbetarna, som ha 470 kronor i månaden, skola få en löneförhöjning, som kostar 2 500 000 kronor, den skall betalas med lägre mjölkpris och alltså småbrukarna och lantarbetarna på så sätt icke få de kanske 330 kronor i månaden — mycket mindre än mejeriarbetarnas lön — som de nu ha? Eller menar herr Linderot att frågan skall lösas på så sätt, att man för att täcka kostnaderna skall höja mjölkpriset till konsumenterna. Då ha vi ju löne- och prisskruven uppåt i gång.

Jag frågar herr Linderot ännu en gång: kan det vara till fördel för arbetarna, att denna skruv fortsätter och att alltså inflationen fortsätter? Det är den frågan som jag ställde i går och som jag ännu inte fått direkt svar på.

Herr LINDEROT (kort genmäle): Jag ber för det första att få förklara, att jag är alldeles enig med herr von Heland om att prisskruven icke skall få fortsätta att driva priserna uppåt. Vi äro ju emot prisstegringen.

Vad angår Mjölkcenralens löner vill jag påpeka, att jag inte tillhör Mjölkcenralens styrelse och omöjligt kan yttra mig om hur mycket Mjölkcenralen har råd till och hur man skall ordna de lönekrav som arbetarna ställt på Mjölkcenralen. Det är något för mycket begärt, att jag på rak arm skall

Statsverkspropositionen.

svara på det. Då måste jag först ha åtminstone en aning om vad det rör sig om. Mitt åskådningsexempel rörde inte Mjölcentralen, utan jag nämnde lönerörelsen där bara därför att herr von Heland tog upp den. Mitt åskådningsexempel med näsduken visar ju bara vilka krafter det är som driva upp lönekraven i allmänhet. Annars överlåter jag åt herr von Heland att ordna lönekraven med sina arbetare; jag tänker inte lägga mig i det i den här debatten.

Herr VON HELAND (kort genmäle): Jag påpekade i mitt anförande, att man icke kan komma ifrån frågan så lätt som herr Linderot försöker göra. Mjölcentralen äges av 30 000 jordbrukare. Sedan alla omkostnader äro betalda, går resten ut i mjölkpris till jordbrukarna. Ökas omkostnaderna, så minskas alltså mjölkpriset, herr Linderot! Är det på det sättet man skall ordna denna lönekravsfråga? Eller är det genom att höja mjölkpriset till konsumenterna? Jag förmodar att herr Linderot inte vill sänka priset för dem som ha sämre betalt än mejeriarbetarna, och följaktligen blir enda möjligheten att höja mjölkpriset, och då ha vi skruven i gång. Jag menar att herr Linderot skall förklara för arbetarna, att det är opraktiskt att i det läge, som vi nu ha, tänka på att de skola ha löneökningar. Då kommer det bara att fortsätta i den riktningen, som jag antytt.

Det enda sättet att få en ökad levnadsstandard är enligt min mening, herr talman, att öka produktionen. Då få vi en större kaka att dela åt alla, och då kunna vi dela upp den på ett rättvisare sätt än nu.

Hans excellens herr statsministern ER-LANDER: Herr talman! Jag föreställer mig att hela kammaren liksom jag haft en rolig timme. Det har känts i viss mån uppfriskande att i denna debatt, där det kanske har varit ovanligt litet av friska fläktar och ovanligt litet av hårdhänta törnar, få höra på herr Linderots spiritualitet. Jag vill inte förneka

— det förstå kanske kammarens ledamöter — att jag personligen, som så ofta kritiserats för att jag har försökt vara lustig, inte har mycket att invända emot den Linderotska dialektikens utformning.

Jag kan emellertid inte låta bli att säga ett par ord om de allvarliga ting, som herr Linderot tog upp bakom alla lustigheterna och bakom alla sina finurliga formuleringar. Jag tror att det är nödvändigt, att det från min plats reageras emot en del av det som han förde fram.

Jag reagerar först och främst emot de utrikespolitiska spekulationer, som han förde in i debatten. Hans uppläggning av våra affärsuppgörelser med Amerika kanske gör sig inför en okritisk och okunnig publik, men jag skulle vilja fråga herr Linderot: skulle herr Linderot i ansvarig ställning ha velat ta på sig ansvaret för ett avbrytande av handelsförbindelserna med Nordamerikas förenta stater, när vi genomförde importrestriktionerna den 15 mars? Skulle vi ha sagt: vi köpa ingenting, vi bryta 1935 års avtal, även till priset av att vi, åtminstone så länge avtalsförhandlingarna pågå, bli av med bensin-, olje- och kolimporten från Förnta staterna?

Om man ställs inför den frågan, kanske det inte är lika lätt att göra sig lustig över att vi köpt en och annan plastickam och en och annan nylonstrumpa.

Men jag reagerar vidare emot hans påstående om att Amerikas förenta stater krävt av Sverige liksom av de övriga europeiska länderna, att militära baser skulle upprättas här. Vi få tillfälle att taga upp en diskussion om den saken senare. Jag skall bara nu för att det inte skall bli något missförstånd klart deklarerera, att någon sådan fordran icke har framställts från Amerika i samband med Marshallplanen eller i något annat sammanhang.

Det tredje, som jag reagerar mot, är när herr Linderot gjorde gällande, att det i den svenska inrikespolitiska debatten har skett en skärpning mot kom-

Statsverkspropositionen.

munisterna efter det att delegationen från de Förenta Nationerna kom hem. Herr Linderot kanske är van att i sin politik effektuera order utifrån, men det svenska regeringspartiet väljer sin position utifrån svenska synpunkter. Vi ha drivit vår linje gent emot kommunisterna oavbrutet genom tiderna, och den är ingen uppfinning av mig eller av partisekreteraren Sven Andersson. Läs vad Axel Danielsson, Hjalmar Branting, Per Albin Hansson och hela raden av dem som ha anförtrots ledningen av vårt parti ha sagt, hur de ha ställt sig till våldsideologierna och hur de ha slagit vakt om det som är det väsentliga i den västerländska demokratin! Det finns icke någon möjlighet att konstruera upp en skillnad mellan min deklaration i går, som alltså kom efter Lake-Success-delegationens hemkomst, och min deklaration i fjolårets remissdebatt, innan de här ordena, som herr Linderot föreställer sig, skulle ha kommit.

Har det skett en klimatförändring, herr Linderot, i vårt förhållande till kommunisterna, så beror det kanhända på att kommunisterna ända till kafferansonerings införande i våras uppträdde som regeringens allra trognaste stödtrupper. I varje situation förklarade de: vi stödja regeringen, vi stå på efterkrigsprogrammets grund och vi äro lika fullgoda demokrater som regeringen. I en situation, när den samlade borgerliga fronten gick till anfall mot socialdemokratien, då vi voro tvungna att vidtaga en rad impopulära åtgärder, bland annat kafferansonerings, gled man emellertid från kommunistisidan lätt och behändigt över till att driva en hårdhänt kritik emot det stora arbetarpartiet. Man gjorde det därför att man nu trodde att det var opportunt. Man lägger lika småfinurliga synpunkter på den inrikespolitiska debatten som de borgerliga partiledarna, som tro att politik inte är någonting annat än småfinurlig partitaktik. Om det har blivit någon ändring i vårt förhållande beror det inte på att vi ha på något som helst sätt ändrat vår uppfattning, utan vi stå fortfarande på

vår gamla grundåskådning. Men däremot är det riktigt att det blivit en fränare ton ifrån kommunismens sida efter det att vi införde importregleringarna.

Jag skall inte lägga mig i lönediskussionen. Jag föreställer mig att Landsorganisationens ordförande, som är här närvarande i kammaren, kan ha åtskilligt att säga på den punkten. Jag skall inskränka mig till att säga till herr Linderot: herr Linderot tillhörde partiledarkonferensen och gjorde där enligt min mening före den 14 mars goda insatser. Han förklarade sig bland annat beredd att skriva under en deklaration i lönefrågan som innebar att vi icke skulle driva fram lönehöjningar med mindre än att dessa lönehöjningar motsvarades av produktivitetstegringar. Där ligger ju hela problemets kärnpunkt, som man inte leker sig förbi, vilket också i viss utsträckning nyss antyddes av av herr von Heland i hans kortfattade replik. Vi hade en viss produktion under 1947, vi veta inte om vi kunna hålla den produktionens storlek under 1948; vi hoppas det, och kanske att de mest optimistiska av oss tro att vi kunna uppnå en liten produktionsstegring. Det blir inte mera varor i landet, om man höjer lönerna. Det finns icke någon möjlighet att komma förbi detta grundläggande faktum. En lönestegring utan stegring av produktiviteten måste taga sig uttryck i stigande priser. Vi kunna se detta på område efter område. Vi sågo det senast när spårvägsmännen här i Stockholm fingo en enligt min mening i och för sig mycket naturlig löneförbättring, naturlig eftersom deras löner stått stilla i två år. Det är beklagligt att marginalerna nu äro så små, att den i och för sig rimliga löneförbättringen måste utlösa bördor för andra arbetarkategorier, skatthöjningar och kanhända ganska snabbt skeende taxehöjningar. Det är också en åskådningsundervisning, lika tydlig och klar som viftandet med näsdukar på kammarens talarstol.

Till slut ytterligare en sak. Herr Linderot skildrade situationen så, att det inte finns något östblock och inte heller något västblock. Jag skall inte yttra mig

Statsverkspropositionen.

om det. Men när han säger att motsättningen öst och väst i själva verket är en motsättning mellan demokrati och diktatur, så kunde jag förstå den missuppfattningen, om den uttalades av en person, som har sina informationer exempelvis ifrån pressen och radion i Moskva. Ty det är klart, att när det ideligen förkunnas, att de västerländska demokratierna icke ge folket möjligheter att göra sitt inflytande gällande, att storfinansen är herre till den grad, att parlament och regering helt få dansa efter dess pipa, och att folket inte blir underordnat om de verkliga förhållandena — ja, då är vanföreställningen om östlig och västlig demokrati förlåtlig. Men herr Linderot kan väl ändå inte göra gällande, att det förhåller sig så i vårt land. Herr Linderot måste erkänna att vi här ha ett folkstyre, där vi kämpa om folkopinionen och gå till kamp för att få folkmajoriteten bakom oss och där den part, som blir slagen i valet, lojalt finner sig i och böjer sig för det utslag som folkopinionen ger. Han kan väl ändå inte påstå, att vi här icke ha möjlighet att låta arbetaropinionen komma till uttryck, och inte heller, att inte den danska, den norska, den engelska arbetarvärlden — för att ta några närliggande exempel — har samma möjligheter.

Jag tror att man skulle kunna klara upp många missförstånd, om man överallt finge klart för sig, att våra demokratier icke äro några skendemokratier, inget camouflage för en liten fåtalsgrupps herravälde inom samhället. Och här tror jag att herr Linderot skulle ha en mycket betydelsefull upplysningsuppgift, som säkerligen vore viktigare och väsentligare för den framtida utvecklingen än aldrig så spirituella och för all del också delvis kloka anföranden i riksdagens första kammare.

Herr LINDEROT (kort genmäle): Herr talman! Jag ber bara att omedelbart få tillrättalägga ett par missförstånd, som möjligen kunna vara beroende på att jag inte tidigare har uttryckt mig klart. Först skall jag emellertid svara på den di-

rekta frågan, om jag skulle ha velat ta ansvaret för att avbryta handelsförbindelserna med Amerikas förenta stater vid den tidpunkt, då uppgörelsen gjordes om 150-procentskvoten.

Självklart hade jag inte velat ta ansvaret. Jag skulle med all kraft ha motsatt mig avbrytandet av handelsförbindelserna med Förenta staterna — det vore väl bara att göra någonting rosenrasande galet.

Men vad jag sade handlade inte om detta. Det handlade om att vi med förutseende och med litet bättre handlag skulle ha kunnat åstadkomma en bättre uppgörelse. Framför allt handlade det om att vi aldrig skulle ha givit importen fri, så att vi kommit i den knipa som vi kommo i då vi gjorde upp handelsavtalet med Amerika. Det är svaret på den frågan.

Jag övergår så till de eventuella missuppfattningarna. Jag har inte sagt, att regeringen i Washington har begärt några militära baser här. Jag har bara sagt att amerikanerna — om man kommer så högt upp som till försvarsminister Forrestal kan man i alla fall ha rätt att tala om amerikanerna — ha gjort det. Men jag har aldrig sagt att regeringen har begärt det. Jag vill rätta det missförståndet och är alltså överens med statsministern i det stycket.

Vidare och till sist så var statsministern nästan indignerad över att jag hade talat om den förändring i politiken gentemot det kommunistiska partiet, som hade inträtt efter det att delegationen kommit hem från Förenta Nationernas sammanträde. Det var ett missförstånd. Jag sade inte »förändringen i politiken emot kommunistiska partiet» utan jag sade »en förändring i det politiska klimatet» över huvud taget, uttryckt framför allt i den nya samförståndsväg, som under remissdebatten har kartlagts av dels regeringen och dels den s. k. oppositionens talesmän. Det är den ändringen i det politiska klimatet, jag har talat om, och jag har inte ens insinuerat att det har kommit några slags amerikanska order till Sveriges regering om att änd-

Statsverkspropositionen.

ra sin politik. Det har jag över huvud taget inte haft för avsikt att säga, utan jag bara säger, att erfarenheterna där borta måste ha betytt någonting för förändringen i det politiska klimatet här i landet.

Herr BJÖRNSSON: Herr talman! Det finns ingen anledning för mig att lägga mig i den diskussion, som här förts mellan herr Linderot och statsministern, i annat avseende än att jag kan säga, att jag inte på något sätt kan konstatera att det har blivit någon ändring i det politiska klimatet i den meningen, att utsikterna till samförstånd mellan de borgerliga partierna å ena sidan och socialdemokratien å den andra ha blivit större eller bättre.

Det socialdemokratiska partiets ledare har inte gjort annat än fortsatt de strävanden, som ha pågått alltsedan förra riksdagens slut att försöka finna några punkter på vilka samförstånd kunde vinnas, och jag kan inte av denna debatt, som herr Linderot har tolkat på sitt sätt, höra att förutsättningarna på något sätt ha förbättrats för ett sådant samarbete, vilket jag konstaterar med beklagande.

Vi ha det ju annars inte så dåligt i detta land. Det är i stort sett ingen som behöver svälta och ingen som behöver frysa. Från och med detta års början kunna en hel del gamla människor kanske få en liten smula mer av det, som inte tillhör livets allra outhärligaste nödtröft. Vi ha tvärtom många tecken som tyda på att det pågår rent av en smula hektisk högkonjunktur: alla människor kunna få sysselsättning och relativt hygglig lön. Vi konstatera alla högkonjunkturernas vanliga följdföreteelser: varubrist, som ger affärsmännen goda chanser, dåliga eller sjunkande varukvaliteter — och ökad brottslighet, ty det finns ju en hel del människor som tycka det är obekvämt att nyttja till och med rätt gynnsamma vägar att förtjäna pengar och som gå genvägar med hjälp av dynamit till andras egendom. Och vi ha ju strålande stora eldsvådor, som också bruka följa med en högkonjunktur, ofta

kanske en indirekt följd av försämrade kvaliteter på t. ex. elektriska ledningar eller annat.

Men trots denna högkonjunktur, trots att det råder goda tider, påstås det att mycken olust råder i landet, och jag vågar inte bestrida, att rätt mycken olust finns både av olika slag och av olika skäl. Jag förstår till exempel om man inom borgerliga kretsar känner olust inför det skattebeslut, som träffades förra året och som nu börjar visa sina verkningar i våra preliminära skattsedlar. Jag förstår om man t. ex. känner olust inför regleringarna. Nu är det ju så, att om jag är hungrig och skulle behöva köpa en smörgås och har erforderliga kuponger, kan jag t. o. m. få en utan pengar, om jag har kredit. Men har jag pengar men ingen kupong, får jag inte någon smörgås. Skulle jag få en ändå, så utsätter sig den, som ger mig den, för straff enligt lag.

Jag kan dock inte tänka mig annat än att folk talar mot bättre vetande, om de säga, att det är regeringspartiet som sådant som betraktar det som önskvärt att vi skola behålla dessa regleringar. Det är väl självklart att ingen hellre än t. ex. hans excellens statsministern önskar att det skall bli tillfälle för varje mor här i landet att säga till sin pojke som mödrar gjorde förr: »Ät bröd, så blir du stor och stark!» Men regleringar äro från olika synpunkter nödvändiga, om man vill undvika störningar, som eventuellt kunna sluta i störande av allmän ordning. Man kan känna olust över att det är för trångt på tågen, när man vill resa med dem, att det är för trångt på spårvagnarna och på många andra håll och kanter. Men jag tror att det framför allt är den där känslan av ofrihet, som konstituerar olusten. Man har pengar så att man kan betala, men man kan inte få köpa någonting, tänker man. Man har inte den ekonomiska friheten ens i den utsträckning, som ens ekonomiska resurser medge.

Det kanske också finns en oro för framtiden. Jag bortser här ifrån den oro man kan känna inför de stundande valen i höst. Den kanske spelar sin roll

Statsverkspropositionen.

som bidrag till olustkänslorna på vissa håll, i synnerhet om man jämför sina förhoppningar inför de kommande valen med resultatet av de val, som höllos förra året. Men detta spelar väl en underordnad roll.

Jag kan med större skäl tänka mig att man kan känna oro inför den ekonomiska utvecklingen, särskilt på grund av de ändringar, som inträtt i de ekonomiska förhållandena utomlands. Hur går det med kronans värde? Många sparare — det finns många sådana i detta land — som ha tänkt att på sin ålders dagar kunna använda sina besparingar, fråga sig kanske: äro de värda någonting? Därmed är jag inne på frågan om inflationen, och jag har ju särskilt intresse av att se på finansplanen från den synpunkten, eftersom jag ännu alltjämt som ledamot av riksbanksstyrelsen har att syssla med penningpolitiska problem.

Jag menar då med inflation kort och gott en allmän och fortgående prisstegring; icke en prisstegring som föranledes t. ex. av tillfällig brist på vete eller något sådant, utan en något så när likformig prisstegring över hela fronten och som visar tecken till att förvärras.

Riksbanken har till uppgift att se till, att en sådan prisstegring inte kan uppkomma eller, om den tränger sig fram, kan tvingas tillbaka eller i varje fall hållas nere. Det är ju fråga om vår kronas värde, och riksbankens förnämsta uppgift är att bevaka detta så långt det överhuvud taget går. Så länge man hade guldmyntfot och fria kapitalrörelser mellan olika länder var det närmast en bankteknisk rutinsak att överbrygga mindre påfrestningar genom att vid behov skicka iväg guld eller eventuellt köpa guld eller att göra motsvarande kreditoperationer. Nu är det överhuvud taget inte möjligt att t. ex. genom att höja räntan försöka slippa ifrån sådana transaktioner och automatiskt dra till sig kapital, när det blir brist, eller att automatiskt bereda svenska medborgare tillfälle att placera kapital utomlands, så att de kunna få en bättre avkastning än här hemma. Alla dessa förutsätt-

ningar, som voro nödvändiga för guldmyntfotens upprätthållande och därmed de allmänt verkande penningpolitiska medlens utnyttjande, ha upphört att finnas. Det kan inte förnekas att vi praktiskt taget ha haft en liten smula inflation nu, även om den är relativt liten. Den är så liten, att herr Linderot var ledsen över att den inte var tillräckligt stor. Han sade ju, att när han fick se en illustration i Morgon-Tidningen med rubriken »Inflationssvindeln», blev han till en början glad. Men så fann han att han hade läst fel. När han fick se att det stod »Inflationsspindeln», blev han ledsen för att den inte var tillräckligt stor — spindeln är ju som bekant ett rätt litet djur.

När jag skall söka bilda mig ett omdöme om finansministerns plan för inkomster och utgifter under kommande år, antar jag att det förefaller rätt naturligt att jag gör det med tanke på de erfarenheter jag haft från riksbanken och de utsikter jag ser för riksbanken att fullfölja sitt program.

Jag skall då redogöra för två företeelser, där vi ha haft de mest påfrestande erfarenheterna. Det gäller främst våra tillgångar av guld och hårda valutor, d. v. s. sådana valutor, som äro användbara överallt. Dessa tillgångar kan man slå tillsammans även om guldets är bäst, därför att man har det i sitt eget land och kan skicka det vart som helst. När det gäller hårda valutor, vet man inte vad som kan hända på grund av förhållanden, varöver vi inte kunna råda. I stort sett räknar man till de hårda valutorna fordringar i dollars, schweizerfrancs och kanske någon mindre valuta, och de övriga till mjuka valutor, som man således inte kan fritt sälja överallt.

Både guld och sådana valutafordringar, som verkligen äro användbara överallt, betraktar jag helt enkelt som lagertillgångar i vårt land. De äro fullständigt jämförliga med ett stort lager av handelsomsättningsvaror och i viss mån, men naturligtvis i mindre grad, med tjänster. Om vi således måste släppa ifrån oss dessa guld- och hårdvaluta-

Statsverkspropositionen.

tillgångar eller vi se dem minskas, är detta detsamma som en lagerförtäring. Vi ha nu nödgats konstatera att våra hårdvalutor ha gått ned — jag räknar då med tiden från slutet av januari 1946, men det är en tämligen godtyckligt vald tidpunkt — från 2 200 miljoner kronor till litet över 400 miljoner, således en högst betydande nedgång.

Hur har detta varit möjligt? Jo, helt enkelt därför att folk, som ville köpa någonting mot dessa valutor, har köpt dem av riksbanken. Det har ansetts vara riksbankens skyldighet att sälja valutor till alla, som kunnat visa att de av våra försörjningskommissioner ha fått rätt att importera varor. Vi ha således fått pengar för detta. I samma mån som vi ha minskat vårt lager av valuta, ha vi dragit in köpkraft i form av sedlar i motsvarande mängd.

Men det är dessutom en annan företeelse, som har gått parallellt med denna, och det är den, att när våra penninginstitut ha behövt pengar, därför att folk, som har haft insättningar, har tagit ut dem, så ha de tvingats att skaffa sig pengar hos riksbanken. Det har blivit sed att inte anlita rediskontering av växlar, utan man har i stället sålt statsobligationer och värdepapper. På den posten ha vi fått fram en ökning från 217 miljoner kronor till 2 700 miljoner under samma tid som valutorna gingo ned från 2 200 miljoner till 400 miljoner.

Denna utveckling från minskad lagerbehållning av valutor till ökad tillgång på värdepapper, statsobligationer och skattkammарväxlar sammanlagt, har fortgått något så när kontinuerligt, men den har inte saknat sina dramatiska poänger här och där. Jag vill då först erinra om att vi under förra året apprecierade kronans värde med, som herr Nordenson sade, 14 procent. Herr Nordenson klandrade egendomligt nog det förhållandet, att vi inte hade gått upp bara till exakt den gamla pariteten utan valt 14 procent, så att vi fingo ett dollarpris av 3:60 i stället för 3:73. Jag vill då säga, att om det är en dumhet, gjorde vi den i varje fall efter moget

övervägande. Man tyckte inte att det formella skälet att komma tillbaka till den gamla pariteten var något sakligt skäl av tillräcklig styrka för att ändra på vad som var motiverat av de ekonomiska omständigheterna. Denna appreciering föranleddes helt enkelt av den explosionsartade prisstegringen i Amerika, som vi inte ville tillåta att via importen gå över på vårt land. Det är tack vare denna appreciering som vår prisstegring nu inte är på långt när så stor som den eljest skulle ha varit.

Det var rätt spännande dagar för bankteknici, då alla människor kommo och gjorde motaffärer för att klara sig undan förluster; de som hade svenska kronor och ville ha dollars eller tvärtom, allt eftersom de voro på den ena eller andra sidan om den där kritiska dagen.

Nästa dramatiska tidpunkt inträffade i början av december månad 1946.

Det finns, herr talman, ett otal vetenskapliga föreningar här i landet, som ha till syfte att främja medlemmarnas vetenskapliga skicklighet och vetenskapens allmänna utveckling. De flesta av dessa föreningar äro från ekonomisk synpunkt i varje fall fullkomligt harmlösa. Men det finns ett undantag, och det är Nationalekonomiska föreningen. Den kan ha ekonomisk betydelse.

Den 5 december 1946 stod vår dåvarande handelsminister, professor Myrdal, i föreningen och höll ett föredrag om våra ekonomiska förhållanden. Då nämnde han, att en importreglering skulle vara mycket befogad. Olyckan är emellertid, att de nationalekonomer, som bevista sammanträdena för att höra på sådana föreläsningar, äro nationalekonomer under sammanträdeskvällarna, men följande morgon äro de privatekonomer, när de sitta på sina kontor. Och genast drogo de då den slutsatsen: »Nu är det privatekonomiska synpunkter som få vara avgörande. Om det blir en importreglering, så få vi se till, att vi dessförinnan få in så mycket varor som möjligt!» Det finns ju telefon och press för att sprida kändedom om så-

Statsverkspropositionen.

dant, och så blev det en mycket hektisk rusning, särskilt efter dollarvaluta.

Vi hade under kvartalet före denna tidpunkt en försäljning av sådan valuta av 370 miljoner på tre månader. Denna försäljning gick upp till ungefär den dubbla under det kvartal, som började med december månad 1946, och ökningen fortsatte sedan i hastig takt.

Man säger här: »Låt privatekonomien, den enskilda företagsamheten få fritt spelrum, så går det bra!» — Jo visst, då går det som det har gått! Jag kan förstå dem som förfäktade den meningen, att vi borde eftersträva samma utveckling, som vi hade efter förra kriget, men jag kan inte förstå, hur samma människor nu efteråt kunna komma och säga, att vi borde ha tagit ett krafttag redan i december 1946. Jag medger, mina herrar, att det hade varit mycket bättre, om den dåvarande handelsministern på sitt ämbetsrum i kanslihuset hade försökt övertala sina kolleger att genomföra en ordentlig importreglering med detsamma i stället för att säga det i ett föredrag på Nationalekonomiska föreningen. Men jag vill erinra om att en importreglering inte är så lätt att genomföra i ett land som Sverige, vilket har slutit avtal, som det för sitt goda namn och ryktes skull, men även på grund av ekonomiska realiteter, inte kan handskas med hur som helst.

Därmed lämnar jag Nationalekonomiska föreningen i detta sammanhang. Jag vill inte betrakta den såsom samhällsskadlig på något sätt, jag bara drar den slutsatsen, att om ett statsråd skall uppträda där, är det synnerligen viktigt att denne är minst lika mycket mästare i tigandets konst som i talandets.

Importregleringen kom så i början av mars månad 1947. Jag vill medge, att den inte fick en så omedelbar och snabb effekt som hade varit önskvärt. Men jag kan försäkra herrarna, att även om regleringar över huvud taget äro svåra — t. ex. bränsleregleringen, som är mycket besvärlig, eftersom det gäller att tänka på vilka behov som skola tillfredsställas fullständigt eller bara till

viss del o. s. v. — så är en allmän importreglering fantastiskt svår redan av den anledningen, att vår varuförteckning innehåller så oerhört många slag av varor; det är fråga om tusentals och åter tusentals olika varuslag. Man skall således inte begära, att en sådan importreglering skall fungera oklanderligt från början, och detta så mycket mindre, som regeringen, för att tillmötesgå den allmänna opinionen, hade börjat avveckla handelskommissionen, som närmast skulle svara för denna reglering.

Så kom nästa chock. Vi hade i själva verket i början av år 1945 valutor, inte för 2 200 miljoner kronor, utan för ett belopp som låg närmare 3 miljarder. Vi hade nämligen en del andra valutor än dollar, och bland dessa var särskilt det engelska pundet till att börja med att i väsentliga avseenden jämställa med dollarn. Amerika krävde emellertid som villkor för att England skulle erhålla ett mycket stort lån, att England skulle lova att pundet skulle bli användbart vid affärer i dollar, d. v. s. fritt konvertibelt i dollar.

Om jag inte kan medge att jag brast i förutseende, då vi fingo en högkonjunktur i stället för den väntade lågkonjunkturen — det gjorde jag inte och det tror jag att herr förste vice talmanen skall kunna bekräfta — måste jag göra den syndabekännelsen, att jag aldrig kunde tro att denna konvertibilitet skulle upphävas. Inte därför att jag litade på Englands materiella resurser, utan helt enkelt därför att jag resonerade som så: Amerika skall nu låna sin vapenbroder från kriget ett belopp och har ansett sig kunna framställa krav på pundets konvertibilitet. Jag kunde inte tänka mig att Amerika hade ställt upp ett sådant krav utan att ha undersökt Englands förutsättningar att fylla det eller utan att vara redo att »backa» England, så att avtalet skulle kunna gå i uppfyllelse. Men England blev tvunget att upphäva konvertibiliteten efter ungefär en månad; den varade mellan den 15 juli och den 20 augusti i följ.

Därmed försvunno från vår hårdvaluta i ett slag ungefär 500 miljoner kronor,

Statsverkspropositionen.

vilket är det belopp som Sverige har att fordra i form av pundvalutor; riksbanken har inte att fordra allt detta, utan riksgäldskontoret har en del av denna fordran. Om vi hade haft dessa miljoner fullt användbara vid årets slut, skulle vår valutareserv i stället för 417 miljoner kronor ha varit 917 miljoner kronor.

Man säger nu att köpet av obligationer skulle ha medfört, att högkonjunkturen har blivit svårare att komma till rätta med än den eljest skulle ha varit. När jag nyss sade, att jag hade räknat med en högkonjunktur omedelbart efter krigets avslutande, följde jag följande enkla resonemang.

Det första världskriget lämnade efter sig en period, då priserna stego fullkomligt fantastiskt. Vi fingo då hela detta gulaschväsen, som alla, som levde på den tiden och voro med i svängen, mycket väl minnas. Därefter fingo vi depressionen. Om man skulle lämna alla eller i varje fall väsentliga delar av det ekonomiska livet oreglerade, fanns det ingen anledning att tro annat än att efter den enorma förstörelse, som skett under det senaste världskriget, skulle uppkomma en kolossal varuhunger, en kolossal efterfrågan och en relativt begränsad tillgång på varor, allt skapande förutsättningar för prisstegring och högkonjunktur.

När jag nu har omnämnt detta, är det inte alls för att vara efterklok. Jag har gjort sådana erfarenheter, att jag har blivit mycket ödmjuk på den punkten. Ty först och främst kom omedelbart efter det senaste världskrigets slut något som kunde kallas för en tillbakagång i priserna, alltså en liten depression, men vidare — och det är det viktigaste — vet jag inget medel, som jag skulle kunnat rekommendera för att effektivt hejda inflationen, innan folk verkligen blivit övertygade om dess förbannelse.

Det är, såvitt jag förstår, mycket lättare att komma till rätta med en dålig konjunktur genom statliga åtgärder än med en högkonjunktur. I förra fallet kan man nämligen räkna med medhåll av en

mycket stor procent av befolkningen, som lider under de dåliga tidernas tryck. Men skall man försöka komma till rätta med en högkonjunktur, så är än den ene och än den andre i eget intresse rädd för att hans inkomster möjligen komma att sjunka. Han vet inte, hur de sjunka i förhållande till varupriset, i förhållande till andraniskors inkomster eller hur det kan komma att gå ut över hans absoluta och relativa levnadsstandard.

Jag tror att mycket av det vi hört under denna debatt om finansplanen är uttryck just för en instinktivt, fastän kanske knappast medvetet intressebetonad inställning mot åtgärder, som äro ägnade att bryta inflationen. Då vi hörde t. ex. herr von Heland tala om vilken ödeläggande verkan en förhöjning av bensinpriset skulle få för mjölkskjutsarna o. s. v., så är även det ett sådant där uttryck bland många andra jag hört, som jag dock inte här skall ta upp.

Kan nu finansplanen, i den mån den realiseras, hjälpa riksbanken att komma till rätta med detta? Att den innebär ett steg i rätt riktning, är jag fullkomligt övertygad om, och jag hälsar detta med synnerlig tillfredsställelse. Huruvida den räcker, vet jag inte, och det tror jag inte, att någon annan vet heller. Huruvida den är stark, vet man lika litet.

Därmed skall jag trots herr Linderoths varning ge mig en liten smula in på det där, som han kallar för en essäsamling, det där som man egentligen inte skulle tala om — han varnade ju statsrådet Kock och herr förste vice taimannen för det.

Det är konjunkturinstitutets rapport som i viss utsträckning ligger till grund för finansplanen. Där förekommer ett begrepp, som kallas för köpkraftsöverskott, vilket i och för sig låter rätt begripligt från lekmannasynpunkt men kan vara ganska vilseledande, eftersom det just har den där skenbara enkelheten. Man kallar det också för inflationsgap, och man har definierat vad man menar med det. Det säges, att om man har en årlig produktion på exempelvis

Statsverkspropositionen.

20 miljarder kronor, beräknad efter visst pris, så kan beloppet användas på olika sätt, t. ex. 16 miljarder för konsumtion och 4 miljarder för investeringar. Då går det bra ihop, och vi behöva inte ändra vår lagerbehållning. Men hur blir det nu, om man gör investeringar på exempelvis 6 miljarder och folk fortfarande vill konsumera för 16 miljarder? Jo, då fattas det uppenbarligen 2 miljarder kronor. Det är detta som författaren här kallar för inflationsgapet. Ju större detta är, desto större fara är det för prisstegring, för inflation.

Och nu kommer en utomordentligt intressant sak. Här skulle man verkligen, om man kunde beräkna dessa storheter med något så när rimlig felmarginal, för första gången ha en kvantitativ mätare på inflationshotet eller inflationstrycket. Tyvärr tror jag inte att det ännu på länge går att få någon sådan.

Hur blir det, om produktionen inte räcker? Jo, så länge man har lager att ta av — t. ex. guld att skicka ut för att få varor eller har lager hemma — så reder man upp det utan att det behöver bli någon inflation. Vi säga exempelvis att torkan i år har fördärvat årsväxten. Av produktionen ha fallit bort så och så många hundra miljoner. Det kan man kompensera genom lagerförtäring. Om man slaktar ut en del nötkreatur, så räcker fodret till de återstående. Man minskar med andra ord köttlagret inom landet. Man låter människor leva mera på potatis. Det blir då mindre över till svinen, och man håller sålunda färre svin. Gäller det vete, kan man självfallet vid dålig skörd reda sig med mindre än vanligt, men endast till en viss gräns, och man söker naturligtvis få vete utifrån för valutor, som kunna uppbringas.

Detta visar, hur man utan prisstegringar kan få inflationsgapet att försvinna.

Nu påstår författaren att inflationsgapet aldrig finns vid årets slut. Det har då på något sätt pressats ihop. Han menar att det kan ske genom lagerändringar, och häremot har jag, såsom fram-

går av vad jag förut sagt, ingenting att invända. Men han säger också att det kan ske genom prisstegringar. Jag förstår däremot inte att detta kan vara riktigt. Om det exempelvis en lördagskväll finns 800 droskor här i Stockholm och det är 2 000 personer som vilja ha en droska, så blir det inte flera droskor, om chaufförerna höja priset. De få mera pengar, och allmänheten får mindre. Men droskchaufförerna äro inte bara tjänstemän, som göra folk tjänster, utan de äro också konsumenter. De, som vilja åka och verkligen få tag i någon droska, betala så för mycket. Men vad som betalas för mycket ökar köpkraften hos droskchaufförerna med precis samma belopp.

Enligt min tro är sålunda författarens påstående, att ett inflationsgap kan utjämnas genom prisstegringar, oriktigt. Teorien om inflationsgapet kan därför enligt min mening inte ge anvisning om inflationshotets storlek, helt enkelt av det skälet, att det faktiska inflationsgap, som finnes, varken blir större eller mindre än det är genom prisändringar.

Det återstår att förklara följande. Vi ha en produktion på 20 miljarder kronor om året, och när konsumenterna kunna fritt bestämma över sin konsumtion, förbruka de 16 miljarder. Hur är det då möjligt att folk, som vill investera, kan skaffa inte bara 4 miljarder, utan t. ex. 8? Såvitt jag förstår, beror det på vårt kreditväsen. Den potentiella köpkraften i landet är ingalunda bara den som åstadkommes under ett år, utan det finnes ju mycket sparmedel som kunna mobiliseras. Det har tyvärr mobiliserats mycken sådan köpkraft under de senaste åren, inte minst på grund av vår statsskuld under beredskapstiden. Vad som fanns i våra sparbanker och vad folk hade att fordra i våra affärsbanker på korta räkningar — alltså sparkasseräkning, depositions- och checkräkning — utgjorde ungefär 8 miljarder kronor i slutet av år 1933. Men vid slutet av år 1947 hade folk omkring 14 miljarder i våra banker. Den köpkraften skulle enligt den nämnda teorien inte intressera oss då det

Statsverkspropositionen.

gäller att bedöma inflationshotet för år 1948, men den är en högst betydelsefull realitet härvidlag, eftersom folk kan ta ut pengar ur bankerna.

Då säger man: »Nåväl, bankerna få driva in sina fordringar.» Ja, det skulle bli en verkligt stor olycka, om sparbankerna började driva in t. ex. sina fordringar mot inteckningar hos jordbrukare och egnahemsägare. Vi skulle få en mängd exekutiva auktioner. Det vore den fullkomliga katastrofen.

Där händer det således mycket på den politik riksbanken för. Det gäller å ena sidan att inte tillåta någon sådan expansion av krediter, som är farlig för prisbildningen, och det gäller å andra sidan att inte införa så starka restriktioner, att det åstadkommes verkliga olyckor.

Nu skulle det ha varit förträffligt, om denna s. k. köpkraftsöverskottssteori kunde ha lämnat någon ledning för riksbanken. Jag tror tyvärr att den inte gör det. Men det skulle vara utomordentligt lyckligt, om i anslutning härtill kunde göras mera framgångsrika försök, som toge sikte, inte på dessa ytterst svårberäknliga — i varje fall tills vidare mycket svårberäknliga — faktorer som ingå i nationalbudgeten, utan i stället på sådana förhållanden, som man kan registrera ungefär lika snabbt som barometerutslaget när det gäller vädret. Det skulle vara mycket bra — även om man inte är belåten med meteorologernas precision — om man kunde komma lika långt på den ekonomiska meteorologiens område som på den atmosfäriska.

Men därmed kommer jag in på en sak, som gör att köpkraftsöverskottssteorien är svagare än de flesta tro. Den tar inte hänsyn till psykologiska faktorer. Man kan inte i en sådan teori koppla in t. ex. professor Myrdals fördrag med dess ekonomiska följder, man kan inte plocka in apprecieringen, inte Amerikas beslut, varigenom England sattes på kneken o. s. v. Och vi ha sett, hur rent psykologiska faktorer kunna spela en mycket stor roll särskilt då det gäller uppköpet av obligationer.

Det hände en gång en fredag i september förra året, att det inköptes för 26 miljoner kronor valutor och det utbjöds för 40 miljoner kronor statsobligationer, som riksbanken köpte. Det rädde otvivelaktigt en panik hos flertalet av ägarna till dessa statsobligationer, men huruvida den paniken hade åstadkommits genom rykten, som voro intressebetonade, eller berodde på ett slags psykologisk självantändning av materialet någonstans, skall jag inte uttala mig om. Jag har min bestämda tro om den saken, men det tjänar ingenting till att tala om det. I varje fall visar detta, hur oerhört stor roll förtroendet spelar i allt vad kreditväsen heter. Jag betraktar det som en hederssak för vårt land att söka föra en sådan penningpolitik, att de, som i ett beträngt läge lånade svenska staten pengar för att upprätthålla ett beredskapsförsvar, inte skola luras. Jag tror det skulle vara dålig politik i längden. Sverige kan behöva låna pengar en gång till, och då är det inte bra, om folk kan säga: »Nej, Sverige gjorde inte så gott det kunde för att upprätthålla värdet av kronan och inte heller för att se till, att när vi behövde använda våra sparmedel, vi då kunde använda dem. De voro då inte värda mycket.» Sedan må detta mitt resonemang från vissa finansmäns sida stämpas som dumheter eller sentimentalitet hur mycket som helst. Det omdömet tar jag mycket lätt.

Men jag drar av detta en konsekvens, nämligen att samarbetet mellan de olika partierna eller i varje fall så många som möjligt av dem när det gäller vår ekonomiska politik hör till en av de allra viktigaste förutsättningarna för att riksbanken skall utan alltför stora rubbningar kunna fullfölja sin uppgift. Från den synpunkten beklagar jag, att alla regeringens ansträngningar att få till stånd sådant samarbete ha misslyckats. Vad som här har sagts under remissdebatten har inte gjort mig mera optimistisk i stort sett. Vad folket beträffar finns det enligt min mening så starka personliga ambitioner i vägen för ett samarbete med regeringspartiet, att jag inte

Statsverkspropositionen.

tror på möjligheten att få till stånd ett sådant. Ifall nu de övriga partierna skola följa den taktiken, att om inte alla gå med, så kan inte något parti gå med, såsom jag har hört att man på vissa håll resonerar, så blir resultatet negativt — inom bondeförbundet t. ex. säger man, efter vad jag hört: vi skulle vara intresserade av att samarbeta med regeringen i de stora frågor där vi kunna samarbeta, men förutsättningarna måste vara att både folkpartiet och högern gå med. Jag beklagar denna inställning och tycker, att man skulle kunna på denna punkt, där det dock finns ett gemensamt intresse, få fram en linje för ett samarbete och komma överens särskilt om att slå tillbaka alla försök att skapa panik.

Ja, herr talman, jag har redan talat så länge, att jag skall fatta mig kort beträffande en anmärkning, som herr Nordenson föllt om riksbankspolitiken — det var om räntepolitiken. Jag har deltagit i många diskussioner om räntepolitiken, och alla deltagarna — även de som äro förespråkare för en höjning av räntan — bruka medge, att olägenheter följa med en höjning, men också vissa vinster, och de skatta vinsterna högre. Jag har varit med i en diskussion med utomstående folk, som skulle särskilt förstå sig på sådana här saker. Märkvärdigt nog voro ingalunda alla dessa förespråkare för en räntehöjning, men ännu märkvärdigare var, att ingen ville påyrka räntehöjning därför, att den skulle kunna vara till någon effektiv hjälp för att hindra inflation, utan det enda skäl som jag hörde åberopas var ungefär detta: vi som syssla med penningaffärer i praktiken, ha allmänt den meningen, att det skulle gå bättre, om räntan vore litet högre. Jag får säga, att på så lös motivering kan jag för min del — när jag dock måste räkna med betydande skadeverkningar, det rör sig helt enkelt om hyresnivån — inte rösta för en räntehöjning, förrän det visar sig, att det står verkligt stora intressen på spel.

Herr talmannen tillkännagav, att an-

slag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 7.30 eftermiddagen.

Herr WISTRAND: Herr talman! Herr Linderot gjorde några luftsprång som vanligt och roade kammaren mycket. Hans sista förvandlingsnummer var att uppträda som testamentsexekutor åt Per Albin Hansson. För den händelse man nu inom dödsboet på något vis skulle reflektera på honom i den egenskapen, vill jag erinra, att hans store lärofader Lenin en gång angivit, att första förutsättningen för kommunisterna att tillägna sig makten i ett samhälle är att förstöra penningvärdet. Herr Linderots åsiktsriktning är alltså medvetet intresserad att förstöra penningvärdet för att kunna nå längre gående syften. Detta sagt i förbigående. Jag kunde inte hålla tillbaka den reflexionen, när jag hörde herr Linderot. I övrigt hade jag inte tänkt sysselsätta mig med honom i mitt anförande.

Statsministern framhöll i går i ett för övrigt, det måste jag säga, mycket skickligt upplagt anförande, att de regeringsåtgärder som kritiserats hade i stor omfattning kommit till stånd under medverkan av samtliga partier. Han berörde visserligen inte alla åtgärder, till exempel skattereformen. I stora delar är det alldeles otvivelaktigt så, att han har formellt rätt, men han har därmed också givit en bild av sin egen regeringskonst, som bevisar långt mer än vad som är nödvändigt. Han har velat skildra för oss en regering, som i stort sett skulle ha utfört endast vad varje annan regering vid motsvarande tidpunkt skulle ha gjort. Det är nog att föra anspråkslösheten för långt och uppträda en smula för menlost. Det överensstämmer inte heller med verkligheten, och i annat sammanhang höras ju också helt andra tonarter.

Statsministern kan väl dock inte utan vidare göra gällande eller ens vilja göra gällande, att det varit utan betydelse för utvecklingen, att socialdemokraterna under hans regering ha fått sätta sin prägel på vår finanspolitik och vår budgetpolitik. Vill han verkligen få allmän-

Statsverkspropositionen.

heten att tro, att vår budget skulle ha sett ut på samma sätt som den nu gör, om inte socialdemokraterna hade suttit vid regeringsmakten?

Vi veta alla, att många reformer ha vidtagits under medverkan av samtliga partier, särskilt på det sociala området. Men de ha genomförts i en tyvärr efter vad det visat sig mycket ogrundad uppfattning, att deras ekonomiska verkningar skulle ha allvarligt övervägts av regeringen och att regeringen skulle kunna stå för deras ekonomiska genomförbarhet. Det har visserligen redan tidigt yppats tvivel härom på olika håll. Men man har böjt sig i ett visst förtroende för regeringen på den punkten och därför låtit betänkligheterna vika och gått med på utgifterna, då man i och för sig har måst erkänna, att de tjänade behjärtansvärda ändamål.

För övrigt börjar inte det socialdemokratiska inflytandet på Sveriges finanser med år 1945. Det sträcker sig mycket längre tillbaka, och även under den tid, samlingsregeringen varade, har allt vad budgetpolitik och finansväsen vill säga i mycket hög grad präglats av herr Wigforss, som under en lång, oavbruten följd av år har varit finansminister. Det är herr Wigforss, som har fört den utgiftspolitik och den skattepolitik, vars följder vi utläsa i dagens situation, och det är också herr Wigforss som varit den främste planhushållaren här i landet, i varje fall sedan herr Myrdal så småningom har lämnat regeringen.

Herr Wigforss talade i går här i kammararen, och de reflexioner, som han fogade till sin resumé av vad han hade gjort under den tid han verkat i det offentliga, kunna sammanfattas med orden: »Och se, det var ganska gott!» Vi andra ha ju en helt annan uppfattning. Vill man penetrera, vad som innerst inne kan vara orsaken till att vi ha hamnat i en situation, som är så oerhört svår att bemästra, finner man den otvivelaktigt vara, att staten under inflytande av en etatistisk uppfattning har tagit sig vatten över huvudet och försökt behärska en mängd områden, som den inte

är ägnad att behärska. Samtidigt som staten har utvidgat sin verksamhetsfär åt alla håll och kanter och samtidigt som den har ökat den improduktiva sektorn i samhället på den produktivas bekostnad, har den ändå trott sig om att kunna åt befolkningen åstadkomma den ökning och förbättring i levnadsstandarden, som naturligtvis alla anse vara önskvärd. Men vad man har felat i är att göra klart för sig, att mål och medel inte ha svarat mot varandra, utan tvärtom stått i motsättning till varandra. Nu häpnar man, när man märker, att det har gått brand i samhällskroppen. Man har ingenting annat att komma med än villrådiga ordinationer hit och dit.

Vad är orsaken härtill? Ja, orsaken är nog den, att man i allt sitt planhushållande inte bara saknat en plan — en genomförbar sådan plan torde väl aldrig kunna uppgöras — utan än mera att man inte har tagit hänsyn till att samhället är en samling levande människor, som vägra att låta dirigera sig hur som helst. Det har varit ett starkt nationalekonomiskt teoretiserande element, som har fått göra sig gällande i vårt samhälle de sista decennierna, och under intryck av dess inställning har man allt mer och mer blivit benägen att betrakta medborgarna i en stat som robotar, vilka skulle kunna dirigeras centralt och som blint skulle följa av staten uppdragna linjer, vad än statsmakten bestämde, vilka skulle spara, när staten föreskrev sparsamhet, och vilka utan återverkningar också skulle kunna tvingas att lämna ifrån sig sina sparmedel, när staten fann, att detta var erforderligt och lämpligt. Det är denna kollektivt betonade brist på psykologi och på sinne för individen som har fört oss till dagens situation. In i sista stund förra året har man ansett lämpligt att genom en konfiskatorisk skattelagstiftning, som inte ens ur statsfinansiell synpunkt då var av nöden, riktigt inskräpa, att förmögenhetsbesittningen vore halvt om halvt av asocial karaktär, varför den också borde av statsmakterna särskilt klämmas åt. Man gick därhän för att i samma andetag eller i varje fall nästan

Statsverkspropositionen.

på samma gång börja stappla och ta initiativet till en ny folkrörelse i sparfrämjandets tecken.

Det är ju alldeles klart, att när regeringsmakten betar sig på det sättet, måste dess anseende lida genom det osammanhängande, för att inte tala om den bristande uppriktigheten i dessa åtgärder. Härigenom har det också inom folket uppstått en tveklyvning, som är farligare nu än någonsin, då ett allmänt förtroende för regeringsmaktens innehavare är ett behov som är större än någonsin under normala förhållanden.

Jag talade om planhushållning. Ju mer jag har tänkt över den planhushållning, som vi varit föremål för, ju mer har jag funnit, att den i grund och botten inte har bestått i någonting annat än att man utan större bekymmer för om täckning föreläge eller inte, i löslig optimism tagit det ena äventyrliga steget efter det andra ut i det okända. Vi ha trott oss om att kunna reformera samhället i snabbtakt, att kunna genomföra den ena sociala åtgärden efter den andra utan att följa den ekonomiska utvecklingen, vilken dock har varit en förutsättning för att alla dessa i och för sig önskvärda reformer skulle komma till stånd.

Att vi i dag ha en socialbudget, som är lika stor som hela budgeten för tio år sedan, är inte utan betydelse vid bedömandet av dagens ekonomiska läge. Jag nödgas framhålla denna synpunkt, därför att i detta sammanhang har inte bara herr Wigforss ett ansvar, utan i lika hög grad herr Möller. Båda söka ju täckning genom att framhålla, att alla sociala anslag av betydenhet ha lämnats med biträde av alla partier, och det är sant, men det är också sant, som jag nyss har framhållit, att huvudansvaret dock faller på dem, som i regeringsställning ha haft att bedöma, huruvida de ekonomiska förutsättningarna ha förelegat för dessa reformer eller inte. När regeringen anser sig kunna framföra en reform, som av alla anses i och för sig önskvärd, då äro de betänksamma i själva verket försatta i en mycket ogynnsam ställning, ja, man kan nästan säga, att de

på förhand äro utmanövrerade. De kunna inte tala om de ekonomiska förutsättningarna med samma auktoritet som regeringen, vilken den allmänna opinionen, intill dess något inträffar, måste betrakta som den, som har de bästa förutsättningarna att kunna bedöma situationen.

Sparsamheten i budgetarbetet har också kommit bort under dessa krigsår. Det tillsattes en gång en besparingsberedning, som visserligen utvalde jämförelsevis begränsat men också mycket praktiskt betonat område av statsverksamheten, men som ändock till klar evidens visade upp, att man utan att egentligen träda några intressen för när skulle kunna vidta en hel rad av besparingar. Det föranledde dock i stort sett icke någon åtgärd från finansministerns sida. Genom denna sin inställning även till besparingsandan i statens egen regi har han likaledes medverkat till att situationen är som den är nu.

När alltså betänksamheten och sparsamheten inte ha kunnat få gehör för sin stämma under långa år, blir det ju till slut ekonomien, som kommer att tala sitt eget hårda språk. Den börjar nu också att tala och talar ganska hårt, i varje fall hårdare än vad någon av oss förmår göra från denna talarstol.

Hur var det, när vi började märka, att priserna stego här i landet vid krigets början? Ja, under en mycket lång tid använde herr Wigforss och hans hjärntrust en stor del av sin tid på att bevisa att ingen inflation föreläge, att prishöjningen berodde endast på att man vore utestängd från vissa marknader och att den skulle gå tillbaka mycket snabbt. Krav på att vidta några särskilda åtgärder med hänsyn till denna prisstegring och att visa återhållsamhet i utgifterna avvisades. Så gick tiden, inflationen fortskred, priserna stego, man såg tydligt vart det bar hän. Då hade herr Wigforss en ny och annan ståndpunkt. Nu var inflationen en företeelse, som rent av kunde vara nyttig för samhället. Det var en sorts pick-me-up, som var en värdefull hjälp till den fulla sysselsättningens stabiliserande, nota bene om den var

Statsverkspropositionen.

måttlig. Eftersom den då inte hade tagit alltför förfärande fart, dödade han med sådana utlåtanden mångas oro, kanske möjligen också den som jag tror han själv hyste. I varje fall gjordes ingenting för att möta den inflation, som man redan kunde spåra. I den sinnesstämmning, som herr Wigforss då skapade, uppmuntrades i stället lönerörelser och framskapades den falska köpkraft, som vi nu ha. Nu först upptäcker han, att det verkligen finns en fara för inflation och att det är nödvändigt att vidta åtgärder mot den. Nu ske dessa summariskt, hastigt och utan nyanser, då de kunde ha skett på ett mjukt och lugnt sätt, om man hade börjat i tid. Hur oändligt liten kongruens är det inte emellan detta sätt att handla och den doktrin, som man åberopat, då man har framhållit planhushållningens stora och starka företräde framför varje annan form av hushållning! Om man skulle kunna söka efter en plan i herr Wigforss' handlande — jag är för min del fullkomligt övertygad om att den aldrig har funnits — skulle det med hänsyn till dessa objektiva fakta te sig, som om han varit planmässigt inriktad på en medveten penningförsämring. Det har han naturligtvis inte varit; jag anklagar honom inte på något vis för detta, jag tror inte alls på att han har någon dålig vilja, men jag tror på hans dåliga omdöme och framför allt hans mycket lättsinniga lek med elden i fråga om valutavärden. Han har i sin gärning varit ett lysande exempel på att de, som ofta tala högt om planhushållningen, ha minst bidragit till att möjliggöra och genomföra en plan ens i den omfattning, som enligt allas uppfattning skulle ha varit nyttig för samhället. Nu stå vi inför ett samhällstillstånd med planhushållningens alla olägenheter, svällande improduktiva kadrer, formalism och blankettregemente, men utan den genomtänkta plan, som skall föra oss ut ur svårigheterna. Den svällande kroppen med sin tunga massa, tryckande och rå, finns där till allmän olägenhet, men själen har ännu vägrat att ta sin plats i den.

Jag tror, att vad som skulle ha iakt-

tagits för att vi skulle ha stått i en bättre situation, finns uttryckt i ett bibelspråk, som kanske inte hör till de mest kända. Det återfinnes i Lukas evangelium 14 kapitlet 28—29 versen: »Vilken är den av eder, som vill bygga ett torn, och icke först sitter och överlägger om kostnaden, om han haver det han behöver till att fullborda det med? Att, då han haver lagt grundvalen, och icke kan fullborda det, alla, som så sett, icke skola begynna göra spe av honom.»

Det vore, som jag tror herr Manner-skantz redan i går framhöll, av värde kanske även ur andra synpunkter än de rent religiösa, att folk litet mera sökte sig till de gamla skrifterna.

Emellertid känna vi nog alla, att detta dödvatten måste vi komma ur. Jag tror, att den känslan börjar växa fram, att vi aldrig komma därhän genom ensidiga ansträngningar från vare sig enskilda män eller åsiktsriktningar. Här behövs det återställande av ett allmänt förtroende för regeringsmakten, och därvid räcker det inte, som herr statsrådet Wigforss i går syntes förutsätta, med socialdemokraternas och möjligen även kommunisternas förtroende. Bara förtroendet funnes ibland de massor, som tro — som han uttryckte sig — på socialismen, skulle man komma över krisen. Det räcker inte. Vi, som inte tro på socialismen, ha full rätt att betrakta oss som jämbördiga medlemmar i detta samhälle, att få våra synpunkter beaktade och få största hänsyn tagen till dem. Frågan om vilken politik som här skall föras, är inte uteslutande en fråga, som kan avgöras vid den socialdemokratiska partikongressen, vilket man, ehuru det inte uttryckligen utsades, ändå kunde skymta som herr andre vice talmannens uppfattning. Det är en fråga, som rör hela folket och oss alla. Det är inte en önskvärd situation i en farlig tid, att som nu en knapp majoritet av folket anser sig vara den självfallna exekutorn för de åtgärder, som skola leda oss ut ur krisen, och på sin höjd välvilligt kan förklara sig beredd att ge audiens åt den andra hälften, men också förbehåller sig att ta den hänsyn, som man finner vara

Statsverkspropositionen.

skälig, till vad från den sidan har framförts. Lösningen av problemet ligger i en samverkan, som är ärlig och uppriktig och som syftar till att samla alla goda krafter i samhället för att föra detta gamla statskepp oskatt ur bränningarna.

Jag var glad över att finna vissa tongångar i statsministerns anförande i dag och även i det i går, som gingo i den riktningen, men jag är också övertygad om att ännu finns det mycket, som måste göras, innan man från minoriteten här i landet kan med förtroende vända sig till majoriteten med sina bekymmer. Det måste nog på ett eller annat sätt bli så, att vi handla som mera jämbördiga parter än vad som hittills har ifrågasatts.

Herr SJÖDAHL: Herr talman! Det är ett par punkter, som jag skulle vilja taga upp till någon behandling under denna remissdebatt. Jag skall börja med frågan om de nya konsumtionsskatterna, som ha blivit föreslagna av regeringen i ett par propositioner.

Bakgrunden till dessa indirekta skatter är som bekant avsikten att försöka suga upp en del av köpkraftsoverskottet inom landet och att i det syftet försöka överbalansera budgeten. Men jag vill erinra om att vi redan 1946/47 fingo ett överskott på driftbudgeten om cirka 500 miljoner kronor, som täckte en stor del av kapitalutgifterna under det budgetåret, och att vi under innevarande budgetår ha att räkna med ett betydande överskott, som det vore ett allmänt intresse att försöka höja genom att bland annat införa dessa indirekta skatter relativt tidigt under innevarande år. För nästa budgetår, 1948/49, räknade vi förra sommaren med att vi skulle få ett underskott i budgeten på inte mindre än mellan 200 och 300 miljoner kronor. Redan det var ju en rätt allvarlig sak. Nu synes det, som om regeringen genom besparingar på driftbudgeten kunnat få bort detta underskott. Men kvar står, att vi borde möta nästa budgetår med möjligheter till en liknande överbalansering som vi ha under innevarande år och hade under det

föregående. Ty om vi inte kunna överbalansera budgeten med ett belopp ungefär motsvarande de förutvarande, möta vi ju faktiskt med en svagare ställning från statens sida de inflatoriska krafterna ute i vårt samhälle.

När det då gäller att skapa denna överbalans, bör man erinra sig, att den ännu sittande konsumtionsskatteberedningen fick i direktiv att för det första söka få fram skatter på varor, som kunde betraktas som umbärliga, och därjämte också på andra varor, varvid dock undantogos livsmedel och vissa andra oumbärliga varor, som inte voro direkt karakteriserade. Det betyder, att dessa indirekta skatter, även om de i mycket stor utsträckning träffa umbärliga varor, inte ha varit avsedda att uteslutande inrikta sig på dem. Om uppfinningsrikedomen slog slint, hade man att försöka finna andra varor att lägga en indirekt skatt på, så att man kunde få en överbalansering av budgeten av samma storlek som innevarande eller föregående budgetår. Det är i det sammanhanget, som frågan om bilbeskattningen kommit upp, och jag misstänker, att det så småningom kommer förslag på riksdagens bord även rörande andra skatter, som lika litet som bilskatten kunna generellt betecknas såsom lyxskatter.

Beträffande bilskatten, som redan förut har vållat åtskillig diskussion i kammaren, skulle jag vilja erinra om att den dock inte är av annan storleksordning än den danska och den norska. Det är klart, att den kommer att medföra en fördyring av transportererna, men jag tror också, att man har överdimensionerat denna ökning av transportkostnaderna. Jag skall bara ta ett litet exempel.

Vid beställning av lastbil utgår för närvarande vid 25 km körning en avgift på kronor 23:30 enligt vissa uppgifter, som lämnats konsumtionsskatteberedningen. Om man inför en skatt på ytterligare 20 öre per liter bensin, skulle detta pris ökas med omkring 2:60, alltså från 23:30 till inemot 26 kronor. Det är uppenbarligen en ökning, som inte

Statsverkspropositionen.

är önskvärd i och för sig, men i det läge, vari vi stå, och då det gäller att överbalansera budgeten och om man inte kan påvisa andra medel att få fram en överbalansering, få vi bita i det sura äpplet. Det är uppenbart, att man kan diskutera olika former för avvägningen mellan fordonsskatten och bensinskatten, men jag tror inte, att det är möjligt att komma till en överbalansering av budgeten utan en stark ökning av bilskatterna.

Det är intressant att se, vilka andra förslag som ha kommit fram. De ge ju inte mycket. Det är allra enklast att bara kritisera och inte komma med direkta motförslag. Det är den enklaste av alla positioner, och en opposition, som vill intaga de lättaste positionerna, väljer givetvis denna. Men i en reservation till konsumtionsskatteberedningens förslag, som ligger på riksdagens bord, i fråga om automobilskatten, har herr Henriksson angett vissa andra alternativ. Det ena är, att man skulle återuppliva den gamla omsättningsskatten och göra den allmän men utta den med lägre procent. Förslagsvis nämner herr Henriksson 2 procent. Det skulle ge 300 miljoner kronor. Om man menar, som högern tycks göra, att bilskatterna skulle verka i någon mån inflationsdrivande, får man väl ändå säga, att en lågprocentig omsättningsskatt, som träffar praktiskt taget alla varor, skulle verka i ännu högre grad inflationsdrivande. Ty det kan väl inte vara högerns mening, att handlarkåren skulle betala denna skatt utan att ta ut den av köparna. Man har varit tveksam inom högern — ja, jag säger här »inom högern»; det är ju herr Henrikssons reservation, men jag misstänker, att förslaget har varit i säck, innan det kom i påse. Man har också ett annat alternativ, och det är, att man i stället skulle utta en lågprocentig varuskatt på produktionsstadiet, men den skulle avse att ge något motsvarande, och den skulle säkerligen också verka i mycket högre grad inflationsdrivande än de förslag, som regeringen har kommit med på konsumtionsskatteberedningens yrkande.

Jag skulle i detta sammanhang vilja ta upp vissa reflexioner, som äro gjorda i herr Henrikssons reservation och som framskyntade i herr Domös anförande. Jag syftar på den uppfattningen, att om man skall ta in några hundra miljoner genom indirekta skatter, så skall man på något sätt låsa in dem, lägga dem på statens kistbotten, så att de inte komma ut. Nu veta vi ju alla, att nationalekonomerna numera ha den uppfattningen, att i tider som dessa är faran, att investeringen blir större än det verkliga sparandet. Om man investerar mer än nysparandet räcker till, skapar man inflatoriska krafter. Det är uppenbarligen detta, som gör, att man nu vill begränsa investeringen, men det är tydligen ett sätt att få medlen att räckta till mera, om man genom indirekta skatter genomför ett tvångssparande — alla skatter innebära ju tvångssparande — och sedan använder dessa pengar för att bestrida statens kapitalutgifter. Därigenom blir det givetvis större möjlighet för det nysparande, som eljest sker i samhället, att räckta till för den investering, som kan vara önskvärd och som man från olika sidor vill främja.

Herr Domö gjorde en liten anmärkning mot konsumtionsskatteberedningen. Det är ju så modernt att från oppositionens sida tala om socialdemokraterna som folk, som bara är regeringens springbud. Å andra sidan väcker det kommunistledarens förvåning, när motsatsen äger rum. En socialdemokratisk medlem av andra kammaren har annonserat en motion om att man skall stryka fordonsbeskattningen och lägga hela skatten på bensinen. Herr Lindrot tycker, att det är en egendomlig ordning i ett parti, att en konsumtionsskatteberedning kommer med ett förslag, regeringen framlägger det i form av en proposition, och så springa några enskilda socialdemokratiska riksdagsmän och väcka en motion med annat syfte. Hur i all världens namn kan det överensstämma med ordningen inom ett parti? Ja, det är rätt typiskt och avslöjande för kommunismens uppfattning om ett parti. Det är någonting, som ledes ovän-

Statsverkspropositionen.

ifrån, och Gud nåde den, som på något sätt hoppar över skaklarna. Jag kan erinra om att det mycket länge har varit bekant inom det socialdemokratiska partiet, att den motionen skulle komma fram, och det väcker inte alls någon förvåning, att det inom vårt parti kan finnas olika uppfattningar i olika detaljer. Det kan kanske också vara någonting för de borgerliga opponenter att erinra sig, att centraldirigeringen i vårt partiarbete är praktiskt taget obefintlig. Herr Ohlins ansträngning för att centraldirigera sitt parti har väckt vår ohejdade belåtenhet, då den visar motsatsen mellan lära och leverne.

Nå, här kom då herr Domö med den uppfattningen, att färdiga förslag framlades för konsumtionsskatteberedningen, och det gällde bara att svälja dessa förslag — något tuggande erfordrades knappast. Jag vill erinra herr Domö om att kommitténs sekreterare hade skaffat fram ett stort material inom ett vidsträckt fält, och detta är ännu inte på långa vägar avbetat. Det var nödvändigt med detta förarbete. Sedan hade beredningens ledamöter att diskutera förslagen. De skaffade ytterligare upplysningar, och de träffade sedermera sitt avgörande om den eller den skatten. Beredningens medlemmar ansågo sig ingalunda bundna av dessa förslag, som hade framkommit genom sekretariatets åtgörande. Alltid återstod frågan, om man ville förorda den och den skatten och i vilken utsträckning man ville göra det samt vilken form man skulle välja. Man kunde även, om man så ville, förkasta vissa förslag. Åtskilliga ha blivit avvisade. Man kunde också eventuellt väcka andra förslag.

Herr Domö uppehöll sig särskilt vid den uppgift, som han hade fått, att vissa banderoller redan hade av tobaksmonopolet beordrats för tryckning, vilket herr Domö ansåg hindrade beredningens ledamöter att pröva saken. Åtgärden hade vidtagits för att monopolet om möjligt skulle kunna ta ut dessa högre skatter så tidigt som möjligt, nämligen den 1 februari. Jag förmodar, att herr Henriksson, som ju är herr Domös

man och som jag alltid har funnit vara en självständig karl, inte av den anledningen fann sig skyldig att biträda det förslag om tobaksskatt, som vi andra anslöto oss till. Jag ser däri ett bevis på att detta var det förslag, som det var lämpligast att genomföra. Ur den synpunkten biträdades det inte bara av herr Henriksson utan även av beredningens övriga medlemmar. Jag tycker att det finns ingen anledning för herr Domö att vara irriterad på den punkten.

Jag måste sedan, herr talman, säga några ord om herr Linderots uppfattning om demokrati, sådan den har tagit sig uttryck i dag. Demokratiens förkämpar ha ibland verkligen anledning att vara ängsliga för det understöd som det utges att de få från kretsar, vilkas demokrati är synnerligen tvivelaktig. Både från Hitlers Tyskland och Mussolinis Italien hördes gång på gång från ledande håll toner om att fascisterna och nationalsocialisterna egentligen representerade den enda verkliga och sanna demokratin. Det är väl ingen som av dessa förklaringar låtit sig förledas att beteckna vare sig nationalsocialisterna eller fascisterna som demokrater. Jag har samma uppfattning om kommunisterna. Hur ofta och tråget de än försöka hävda, att de äro förkämpar för den verkliga och sanna demokratin, torde ingen därav låta sig förledas till att tro dem på deras ord.

Förutsättningen för en politisk demokrati är ju först och främst att olika partier ha möjlighet att fritt verka i vederbörande land. Hur är det med den saken i det land som herr Linderot och hans partikamrater se upp till såsom münsterland? De olika partierna i en verklig demokrati skola vidare fritt få välja sina ledare, och oppositionspartiernas ledare skola varken fängslas eller hängas. Jag går tvärtom så långt, att jag vill rekommendera den engelska metoden att ge oppositionsledaren excellenslön, så att han odelat kan ägna sina krafter åt ledningen av oppositionen. Det är, herr Linderot, ett bevis på sann demokrati, men icke att hänga oppositionsledarna, fängsla dem, straffa

Statsverkspropositionen.

dem med livstids tvångsarbete, förvisa dem ur landet eller tvinga dem att fly med fara för deras liv, vilket ju sker inom de av kommunisterna behärskade eller influerade länderna i öster. Det kräves vidare av en sann demokrati, att pressen och den allmänna opinionen icke ledas och dirigeras av det maktägande partiet, utan att det kan förekomma en fri diskussion mellan olika åsiktsriktningar. Det skall dessutom finnas ett parlament med plats för olika partier. Det får inte vara som i herr Linderots mönsterland, att man bara godtar kommunister och möjligen några s. k. partilösa, d. v. s. politiskt könlösa människor som äro fullständigt ofarliga och tillåtas existera, för att det inte skall sägas, att det uteslutande är inskrivna partikamrater som få säte i parlamentet. Nej, kommunisterna bara försöka ge sig sken av att vara demokrater, men deras uppträdande är mycket farligt, då därigenom utsuddas för en hel del människor det rätta begreppet om vad som egentligen är en sann demokrati.

Jag kan inte undgå att i herr Linderots anförande i dag finna vissa belägg för vad jag här sagt. Han talade t. ex. om att kommunisterna på olika håll äro utsatta för försök att krossa dem som parti. Detta kan, sade herr Linderot, bara ske på ett enda sätt, nämligen genom militära maktmedel och upphävande av de demokratiska friheterna. Jag förstår herr Linderots farhågor på den punkten, ty för ett diktaturparti finns det bara ett sätt att slå ut ett annat parti, nämligen med maktmedel. Det är det säkraste sättet och det som diktaturerna alltid använda. Man förbjuder helt enkelt ett misshagligt parti att under demokratiska former verka i samhället, och så är man lättvindigt befriad från det partiet. Det tycks faktiskt vara så, att kommunisterna inte se någon annan väg att komma till rätta med ett oppositionsparti än genom att krossa det med militära maktmedel eller förbjuda det att verka. Det är en självbekännelse från herr Linderots sida som det kan

vara anledning att notera. Att tänka sig att man skulle kunna försvaga eller kanske rent av tillintetgöra ett parti uteslutande på övertygelsens väg för att på så sätt göra det egna partiet starkare tycks vara kommunisterna tämligen främmande.

Herr Linderot sade vidare på tal om öst och väst, att skiljelinjen icke går mellan de olika nationerna utan inom folken själva. Jag vill då fråga, om det i herr Linderots och hans partikamraters mönsterland går någon dylik linje inom folket. Är det inte i stället så, att där icke får finnas någon som helst linje inom folket? Att det i Sverige, England, Frankrike o. s. v. går linjer mellan olika partier, beror på att dessa länder äro sanna demokratier. Hade de i stället varit diktaturer, hade det inte funnits några dylika linjer inom folket. Kommunisterna äro faktiskt att gratulera till att de tillåtas att verka även i länder, där de inte ha majoritet, vilket de ju få just tack vare demokratien som möjliggör för dem att bedriva sin agitation. I en diktatur, som de själva behärska, krossa de alla andra partier, fångsla eller döda oppositionsledarna, förbjuda oppositionens tidningar samt insätta i parlamentet uteslutande kommunister och politiskt könlösa, vilka senare kommunisterna på sitt speciella sätt älska — något perverst, tycker jag, ur politisk synpunkt.

Herr Linderot yttrade vidare, att en försvagning av det kommunistiska partiet skulle medföra en försvagning av hela arbetarrörelsen. Han anförde som stöd härför historiens vittnesbörd. Ja, historiens exempel kunna både brukas och missbrukas. De senare årtiondenas historia visar väl ändå, att det i både Tyskland och Italien var kommunisternas framväxande till ett relativt starkt parti som skapade förutsättningarna för nazismens och fascismens segertåg. Människorna ställdes helt enkelt inför problemet att välja diktatur, en kommunistisk diktatur eller en nazistisk sådan, och man valde då den nazistiska diktaturen. Finns det däremot ett starkt

Statsverkspropositionen.

demokratiskt arbetarparti att rösta på, skapas inte samma förutsättningar för nazistiska krafter att göra sig gällande.

Herr Bergvall ironiserade i sitt anförande i går över en del sidor av vår ekonomiska politik. Det må vara honom fritt att göra detta; jag är för min del inglunda motståndare till ironi. Herr Bergvall talade t. ex. om regeringens blygsamma nöjdförklaring över läget. Han sade, att regeringen tycks vara så nöjd med de sinade valutareserverna och de uppenbara prisstegringstendenserna. Att regeringen icke är nöjd i dessa och åtskilliga andra avseenden, därom hörde vi tillräckligt i går av herr statsministern, så att den saken behöver jag inte ytterligare påpeka. Det verkade annars snarast, som om herr Bergvall själv vore utomordentligt nöjd. Tänk vilka möjligheter som ur taktiska synpunkter erbjuda sig för partipolitisk agitation, tack vare att man kan peka på företeelser, som ingen är nöjd med och samtidigt utmåla regeringen såsom ansvarig för dem!

Jag vågar inte inför kammaren uttala mina egna värdeomdömen om vad vi ha anledning att vara nöjda med i svensk politik. Jag skall heller inte erinra om vad som från regeringens sida sagts härom i olika sammanhang. Men jag tillåter mig att anföra en passus ur konjunkturinstitutets officiella rapport, som återfinnes som bilaga till driftbudgeten. Konjunkturinstitutet måste väl anses vara en opartisk instans. Det heter: »Sveriges position i dessa internationella sammanhang har, som ovan visats, i olika hänseenden varit relativt gynnsam. Redan den beaktansvärda produktionsstegring, som ägt rum sedan krigsperioden, och den relativt höga industriella produktionsnivå, som nåtts 1946 och 1947, bör ha verkat dämpande på inflationstrycket. En betydande standardförbättring har kunnat försiggå» — jag erinrar här inom parentes speciellt om de stora sociala reformerna. I konjunkturinstitutets rapport konstateras vidare, att den privata konsumtionens värde efter krigsårens nedpressning åter stigit. Det erinras om att något

överhängande hot från en under kriget uppkommen likviditetsreserv (i form av sedlar eller bankdispositioner) knappast synes föreligga i Sverige. Man talar om den relativt måttliga statsskulden och konstaterar, att i Sverige har driftbudgeten varit överbalanserad sedan krigets slut. Den registrerade prisstegringen har, heter det vidare, också varit väsentligt långsammare än i så gott som alla andra länder. Till slut fäster man uppmärksamheten på att inflationstrycket i Sverige varit relativt litet eller lägre än i andra jämförbara länder. Allt detta har upprepade gånger påpekats från både regeringen och annat socialdemokratiskt håll. Jag har dock ansett det vara lämpligt att här anförda dessa värdeomdömen av en opartisk instans — jag förmodar att det är professor Lundberg själv som gjort dessa konstateranden och att han har gjort dem såsom vetenskapsman och icke såsom politiker.

Det skulle verkligen vara önskvärt, om man mera allmänt kunde medverka till en mer sannfärdig bild av läget än vad man från oppositionens sida vill ge. En dylik medverkan skulle vara värdefull inte minst med hänsyn till dess psykologiska verkningar. Men det är väl fåfängt att hoppas på något sådant nu inför höstens val.

Beträffande herr Bergvalls resonemang om regleringarna, erkänner jag villigt, att krisregleringarna ha många ofullkomligheter. Men herr Bergvall utgick själv ifrån att vi inte kunna undvara regleringarna. I fråga om importregleringen sade han för övrigt, att felet icke var, att vi hade den, utan att felet låg i dess omfattning och tidpunkten för dess införande. Hade regeringen kommit med större och starkare regleringar vid en tidigare tidpunkt, kunde vi till äventyrs, säger han, nu haft mindre omfattande regleringar. Men man tycks ju i alla fall vara ense om att summan av regleringarna varit nödvändig. Man kan då inte uppträda såsom en principiell motståndare till regleringarna och samtidigt säga, att felet med våra nuvarande krisregleringar är

Statsverkspropositionen.

att de inte genomförts tillräckligt tidigt och med tillräcklig styrka.

Sedan vill jag gratulera oppositionen till de verkligt lysande formuleringar, som man på vissa håll har lyckats utfundera då det gäller att precisera sin inställning exempelvis till investeringsbegränsningen. Man skall, säger man med en dylik lysande formulering, inte besvära bostadsbyggandet mer än vad som är absolut nödvändigt. Jag gratulerar herrarna till denna utomordentliga förmåga att hitta så pregnanta formuleringar av så allmänt erkända sanningar. Man talar också om att enskilda göra allting bättre än staten och vill tillämpa det i fråga om importen. Statsministern har redan erinrat om att det var på grund av att de enskilda alltför länge fingo ensamma handha vår import som resultatet har blivit det som vi nu råkat ut för.

Vi ha nog, herr talman, inte anledning att se alltför mörkt på framtiden. Vi måste i stället väpna oss med en viss försiktig optimism. En optimistisk vilja att ta itu med och söka bemästra svårigheterna är vad som nu erfordras. Vår regering har visat denna vilja, och jag anser, att regeringen är värd tack här för.

Herr DOMÖ (kort genmäle): Herr talman! Herr Sjödahl ville bagatellisera de anmärkningar, som jag tillät mig att göra i går mot den fart, som man sätter upp, när det gäller att få igenom de nya indirekta skatterna. De ha, sade han, handlagts i vanlig ordning, och det faktum, att de omtalade banderollerna för tobaken redan tryckts, hade inte hindrat att man i alla fall kunnat enas om de nya skattesatserna. Ja, allt detta, herr Sjödahl, bevisar ju, att det gått till ungefär som när man får rekvisitioner, som det bara är att fylla i och skicka tillbaka.

Tillåt mig sedan en fråga. Ha ni i skatteberedningen för konsumtionsskatterna undersökt, vilka återverkningar den föreslagna höjningen av fordons-skatten och bensinpriset kommer att få på priserna för andra varor, vilket är

mycket viktigt att ta hänsyn till? Om ni ha gjort en dylik undersökning, ber jag att få upplysning om resultatet av den.

Herr ANDERSSON, ELON: Herr talman! Efter det anförande, som herr Bergvall höll i går och vari han till granskning upptog finansministerns stora yttrande här i remissdebatten, har jag inte anledning att ingå på något utförligare bemötande av den argumentation som finansministern förde för att försöka övertyga kammaren bl. a. om regeringens maktlöshet inför de ekonomiska företeelser som ligga utanför budgetens ram. Jag har ingenting att tillägga till de erinringar som herr Bergvall gjorde angående de möjligheter som dock måste anses ligga inte bara inom räckhåll för regeringen, utan som det också måste vara ganska naturligt att tillgripa i ett läge, där man av tecknen att döma och med de erfarenheter, som man hittills haft, bör vara på det klara med att några ingripanden måste ske.

Såväl herr finansministern som också senare herr statsministern voro angelägna att betona den *internationella* utvecklingens avgörande betydelse för den hittillsvarande utvecklingen i vårt land. Jag fick, när jag hörde detta, en vision av den svenska statsskutan drivande såsom ett viljelöst flarn på den internationella konjunkturens hav under en seglats, där varken skepparen eller besättningen hade någon som helst möjlighet att med egna åtgärder försöka göra fartyget i stånd att rida ut stormen. Jag har i det anförande, som jag tidigare har hållit i kammaren, erkänt att den internationella utvecklingen är *ett* skäl som bär ganska långt då det gäller att förklara uppkomsten av vårt nuvarande läge. Men jag har inte heller anledning att underlåta att understryka vad jag fortsättningsvis sade, nämligen att detta skäl visserligen bär ganska långt men dock icke förklarar allt.

Herr Bergvall ställde en fråga till statsministern om hur köpkraftsoverskottet uppkommit. Det finns skäl att upprepa den frågan emot den bakgrund till vårt nuvarande läge som man från regering-

Statsverkspropositionen.

ens sida ställer upp, då man hävdar de internationella sammanhangens avgörande betydelse. Hur har det köpkraftsöverskott, som finns i vårt land och som börjat utgöra en fara, uppkommit? Är det enbart en följd av den internationella utvecklingen, eller är det också en följd av vissa nationella företeelser, och har det varit alldeles omöjligt att påverka de av de nationella omständigheterna föranledda resultaten i sådan riktning, att tillståndet nu hade varit bättre? Jag förstår regeringens obenägenhet att resonera om denna sak, men jag undrar, om man inte i den obenägenheten kan se ett tyst erkännande av att det här finns saker och ting som man helst inte vill tala om.

Emellertid, herr talman, är det i detta läge kanske inte viktigast att resonera om det som har varit, även om det i och för sig kan ge en intressant belysning åt innehållet i den politik, som regeringen fört och som den uppenbarligen i huvudsak tänkt föra också i fortsättningen. Obestriddligen är det viktigare att resonera något om den framtida utvecklingen.

I de tal, som hölls här i går av flera talare från oppositionen, framfördes önskemål om att regeringen skulle bättre än som skett i finansplanen precisera den uppfattning, som man har om det nuvarande läget och de sannolika linjerna för den framtida utvecklingen. Den precisering, som man från oppositionens sida begärt av finansministern om grunderna för hans optimistiska kalkyler och om regeringens avsikter och program, för den händelse dessa optimistiska kalkyler skulle slå fel, har emellertid hittills uteblivit. Det har helt enkelt inte kommit någon förklaring från regeringen. Det har förts en mängd ganska intressanta resonemang om de ekonomiska sammanhangen, men någon klar precisering från regeringens sida av vad som skall göras, om läget blir ett annat, om riskerna bli större än de risker, som regeringen räknar med, har inte givits. Inte heller har regeringen gjort något försök att förklara, hur man, om läget nu i alla fall inte blir sämre än vad

man hoppas, skall kunna lindra det tryck, som det dock i den ena av regeringens kalkyler uppstående inflationsgapet på över en miljard måste utöva.

Statsrådet Kock gav inför kammaren en intressant och klargörande redogörelse för hur skillnaden mellan konjunkturinstitutets och kanslihusets kalkyler uppkommit. Hennes redogörelse lämnade, såvitt jag förstår, intet övrigt att önska i fråga om klarhet om den metodik som hade lett fram till de olika resultaten. Men jag fäste mig vid att ett flertal av de satsar, varmed statsrådet Kock belyste regeringens uppfattning om det sannolika läget, började med *om*. Hon yttrade: *Om* det slår in, *om* det blir så, o. s. v., komma kalkylerna att hålla. Jag kom osökt att tänka på ett gammalt ordspråk, som jag hörde i min ungdom, nämligen: »Om inte *om* hade varit, så hade gumman kunnat skjuta björnen med pilbössa.» Tillåt mig att tillägga ytterligare ett *om*, som statsrådet Kock inte sysslade så mycket med, och fråga: *Om* beräkningarna slå fel, *om* man icke lyckas hejda ökningen av penninginkomsterna, *om* man icke lyckas hindra en nedsättning av produktionsförmågan, hur går det då? Vilka alternativ har regeringen för att lösa en sådan situation? Hur tänker sig regeringen då framgångslinjerna? Vilka åtgärder har man i bakfickan, för den händelse den optimistiska kalkylen skulle slå fel? Jag tycker inte att det är orimligt att av regeringen begära en redogörelse för hur dess ekonomiska politik kommer att föras, för den händelse riskerna skulle bli större än vad regeringen räknat med, således för den händelse det skulle visa sig, att den optimistiska syn, på vilken regeringen hittills har grundat och i fortsättningen vill grunda sin politik, skulle visa sig oberättigad.

Finansministern hade för sin del en universalmedicin att rekommendera: man skulle inte se så mörkt på situationen, man skulle tro och hoppas att allting går bra, så går det kanhända bra. Det är ett sympatiskt program, men det kan hända att det är föga realistiskt.

Statsministern var för sin del ange-

Statsverkspropositionen.

lägen att bagatellisera farligheten av att man hittills underlåtit att vidta några åtgärder. Men han förklarade — jag tror att jag antecknade hans yttrande ganska ordagrant — att under år 1948 finns det uppenbara risker. Om vi då, fortsatte han, låta allting gå utan att ta ett krafttag, råka vi in i fattigdomen. Vilka krafttag är det som regeringen tänker ta, om det skulle visa sig, att riskerna under 1948 äro större än den uppskattning som återfinnes i de kalkyler, på vilka regeringen grundar sin i finansplanen angivna bedömning av läget? Jag tror att statsministerns konstaterande på denna punkt är riktigt. Det kanske bara skulle behöva skärpas med att vi trots den fulla sysselsättningen och rikliga penningtillgången redan ha pressats ett stycke på väg mot den av honom antydda situationen.

Herr Sjäodahl efterlyste i sitt anförande nyss en mer sannfärdig bild av läget än den som oppositionen brukar ge. Jag föreställer mig, att om jag hänvisar herr Sjäodahl till statsministerns yttrande, vill han inte bestrida, att det är en sannfärdig bild av läget — ja, bestrida kan han naturligtvis alltid göra, men det förefaller mig, som om det skulle vara obehagligt för herr Sjäodahl att säga, att även statsministern tecknar en oriktig bild av läget, när han säger, att det under 1948 finns en allvarlig risk och att vi, om vi inte ta ett krafttag, då råka in i fattigdomen. Detta är, herr Sjäodahl, regeringens målning av det nuvarande läget. Det förefaller mig, som om den målningen vore tillräckligt mörk för att vi skulle kunna ha anledning att begära klarhet och otvetydigt besked om vilka krafttag som regeringen ämnar ta för att hindra oss från att råka in i fattigdomen, som statsministern säger.

Det kommer då att bli beroende icke av oppositionens villkor utan av regeringens egna åtgärder, om dess politik kommer att bli av sådant slag, att den vältrar över krisens bördor på de svagaste i samhället. Det var ju rädsla för att oppositionen skulle ställa villkor av den arten som föranledde statsministern att

tala ganska hårda ord om följderna av oppositionens vägran att samverka.

Jag återkommer då, herr talman, till detta tal om regeringens maktlöshet inför de ekonomiska faktorerna. Om regeringen nu, sedan den har konstaterat att riskerna för 1948 äro uppenbara, kan göra ett ordentligt krafttag, har den då inte haft den möjligheten också förr, och varför har den i så fall inte gjort det? Finns det nu möjligheter att göra krafttag även beträffande sådana ekonomiska omständigheter, som ligga utanför budgetens ram, då bör det ju ha funnits möjligheter att göra det även tidigare. Varför har man inte gjort det? Har det varit därför, att man hittills har ansett situationen ofarlig? Men i så fall måste ju regeringen få lov att ikläda sig en betydande del av det ansvar, som underlåtenheten att vidtaga åtgärder medför, ansvaret för att vi ha kommit in i farozonen. Genom tidigare krafttag hade vi kanske kunnat hålla oss borta från den obehagliga närheten till risken för fattigdom, och det är därför vi på mitt håll fortfarande äro rätt intresserade av att höra, hur man tidigare från regeringens sida sett på möjligheterna att föra landet fram till ett bättre läge med en annan politik.

Herr Björnsson hade åtskilligt att säga, som nog tydde på att han är medveten om att åtskilligt har försumrats. Jag medger, sade herr Björnsson, att Myrdals uppträdande på Nationalekonomiska föreningen var oklokt, att han borde handlat i kanslihuset i stället för att prata på Nationalekonomiska föreningen. När herr Sjäodahl för sin del hade några — jag vill inte säga alldeles oberättigade — ord att säga om de enskilda importörernas sätt att reagera inför de möjligheter som det friare varuutbytet erbjuder, så skulle man kanske kunna erinra honom om att en betydande del av ansvaret för att köppaniken blev så stor som den blev dock måste tillskrivas det uppträdande, som herr Björnsson för sin del klandrade.

Herr Björnsson var också på det klara med att importregleringen inte fått

Statsverkspropositionen.

den önskade effekten. Det är mycket möjligt, att en sådan historia inte är så lätt att reglera, men nog förefaller det, när man ser på saken efteråt, som om det inte bara är efterklokheten som kan ge skäl för påståendet, att man något tidigare skulle kunnat iakttaga de risker som importregleringen kunde dra med sig, om den inte sköttes ordentligt från första början.

Herr Björnsson hade också åtskilligt att säga om nödvändigheten av ett samarbete för att lösa de ekonomiska problemen. Jag kan i det avseendet helt och fullt instämma med herr Björnsson. Jag tror — och jag gav uttryck åt den uppfattningen i går — att det är av utomordentligt stor betydelse att man nu försöker åstadkomma den nödvändiga enigheten omkring åtgärder till krisens avhjälpande. Detta är enligt min mening en av de viktigaste nationella uppgifterna just nu. Herr Björnsson ville lägga ansvaret för att en dylik samverkan inte hade kunnat åstadkommas på oppositionens ovillighet att medverka därtill, vare sig den nu berodde på personliga ambitioner eller på någon oberättigad fruktan mot att sluta sig samman i flock. Jag kan inte dela herr Björnssons uppfattning på den punkten. Om man nu på oppositionshåll anser den hittills förda regeringspolitiken i ekonomiska ting oriktig, och om man vidare anser att erfarenheten har bestyrkt att så varit fallet, då är det väl ändå för mycket begärt att oppositionen utan vidare skall ikläda sig någon sorts borgen för en fortsättning av denna politik. Jag tror att det för att få en samverkan till stånd är nödvändigt, att man också på den andra sidan förstår — som jag tillät mig uttrycka saken i går — att tiden inte är lämplig för att söka pressa igenom åskådningar och uppfattningar, för vilka halva nationen står främmande. Men jag tror inte det skulle ha mött några oöverstigliga svårigheter att åstadkomma en psykologiskt åtminstone ganska önskvärd avspänning, om regeringen hade förklarat sig beredd att föra en ny politik, en politik som så

hade skiljt sig från den som har fört oss dit, där vi nu stå, att man även i de kretsar, där man inte ställer sig alldeles solidarisk med regeringen, hade haft ett intryck av att denna velat skapa förtroende.

Jag tror att det är rätt meningslöst att nu ta upp något vidare resonemang om möjligheterna till ett sådant samarbete, men såvitt jag kan bedöma saken från mina personliga utgångspunkter, bör man inte så onyanserat lägga ansvaret på oppositionen som herr Björnsson var beredd att göra.

Herr andre vice talmannen, som på sitt vanliga förtjusande sätt sade åtskilliga roliga saker, förklarade att enligt hans mening den värsta uppgift, som man nu skulle kunna lägga på herr Ohlins axlar, skulle vara att föra en socialdemokratisk politik. Jag tycker nu för min del det är ett oblikt öde på vems axlar det än faller, men jag konstaterar i alla fall att herr Åkerberg mitt i sina blodtörstiga fantasier om ministermord dock var mildare mot folkpartiledaren än herr Björnsson ville vara. Herr Åkerberg ansåg det vara uteslutet att man skulle tvinga folkpartiets ledare att föra en socialdemokratisk politik, och jag antar att det också gällde de andra oppositionsledarna.

Jag vill till slut med tillfredsställelse konstatera det besked, som hans excellens herr statsministern gav i fråga om socialdemokratisk samverkan med kommunisterna. Jag har inte någon som helst anledning och inte heller någon som helst lust att betvivla ärligheten och uppriktigheten i de förklaringar, som från hans sida gävos. Det enda jag vill tillägga är en förhoppning, att hans maning också skall tränga ut i alla de vinklar och vrår, där den bör höras, och att den även där skall vinna den anklang som den uppenbarligen vann inte minst bland statsministerns egna partivänner.

Däremot blev jag något mer fundersam över innebörden av det svar, som finansministern lämnade på de reflexioner jag gjort, dels om samverkan med

Statsverkspropositionen.

kommunisterna, dels om de linjer efter vilka det framtida samhället skulle byggas. Finansministern förklarade, att han för sin del skulle sammanknyta de båda frågorna till ett gemensamt svar, och såvitt jag kunde förstå, innehöll det svaret, att han inte trodde att det skulle vara möjligt att samla människorna till en återuppbyggnad av det härjade Europa i något annat tecken än det som kunde uttryckas med ordet »socialism». Jag blev inte på det klara med om finansministern med detta ord, sagt i det sammanhanget och på det sättet, menade någon sorts syntes mellan den kommunistiska diktaturens ideologi och den västerländska demokratiens frihetsideal. Jag hoppas att det intryck härav, som jag fick, var oriktigt. Enligt min mening finns det inte någon möjlighet att förena kommunistisk diktatur och västerländsk demokrati, och att finna någon syntes mellan dessa båda begrepp, som skulle kunna vara en hållbar grund för en återuppbyggnad av Europa i den demokratiska frihetens tecken, tror jag är omöjligt.

Herr ÖHMAN: Herr talman! Remissdebatten har ju klarlagt, att några motsättningar av betydelse inte längre föreligger mellan regeringen och de borgerliga partierna. Efter att statsministern, dels i går i andra kammaren och dels i dag i denna kammare, har deklarerat, att efterkrigsprogrammet skall läggas på hyllan, och försäkrat de borgerliga, att socialdemokratien skall sluta upp i fälttåget mot kommunismen, bör den borgerliga s. k. oppositionen kunna känna sig tämligen tillfredsställd.

Från borgerligt håll har man heller inte så mycket att invända mot regeringens riktlinjer för den ekonomiska politiken, då de förslag som framföres i finansplanen ha betydligt flera beröringspunkter med de önskingar, som framförts från industriförbundet, än med det program som ursprungligen var regeringens.

De förslag, som nu signaleras, skulle jag vilja sammanfatta i orden: sänkt

standard för de breda folklagen, reformstopp, inga löneökningar av betydelse, men däremot även i fortsättningen obesuren frihet för storfinanserna att befästa sin ekonomiska maktställning.

Som motivering för denna politik tjänar den mycket pessimistiska framställning av det ekonomiska läget, som lämnas i statsverkspropositionen och som senast särskilt starkt understrukits av herr Elon Andersson. Jag skall inte uppta tiden med en granskning av det material, som ligger till grund för dessa dystra förutsägelser. Jag vill bara kort och gott notera, att hela den utredning, som presterats om den ekonomiska utvecklingen, är så löst hopkommen, att man får ett bestämt intryck av att den expert som verkställt densamma endast rör sig med förmodanden och inte med kontrollerbara fakta. Detta gäller både i fråga om uppgifterna beträffande den ekonomiska utvecklingen under åren 1946 och 1947 och — i ännu högre grad — i fråga om den prognos som göres för innevarande år.

På grundval av mycket lösa antaganden, ofta konstruerade, har man framräknat ett, som man själv uttrycker det, »hypotetiskt köpkraftsöverskott» eller inflationsgap, som enligt konjunkturinstitutets mening skulle röra sig omkring 3 miljarder, men enligt regeringens något mera optimistiska beräkningar skulle bli mindre. Det är detta på fri hand tecknade inflationsgap, som arbetarna och andra mindre inkomsttagare skola fylla genom nya skatter, höjda priser och återhållsamhet i lönepolitiken — med ett ord, genom en allmän sänkning av sin standard.

Om inte regeringen kan prestera starkare bevis än hittills för behovet av en nedskärningspolitik, är det högst tveklagt att arbetarna här i landet komma att finna sig i densamma. De komma sannolikt med all rätt att fråga sig: varför skola vi sänka vår levnadsstandard, när industriproduktionen ligger 40 procent över förkrignivån, när importen av konsumtionsvaror överstiger förkrignivån med 30—40 procent och när storföretagen redovisa sago-

Statsverkspropositionen.

lika vinststegringar, när butikerna äro överfyllda med varor och när det är bekant att det under förra året skedde en lagerpåfyllnad, vars värde man tvistar om, men som enligt regeringens egna beräkningar torde kunna uppskattas till mellan 500 miljoner och en miljard kronor. Vad alla däremot ha praktisk erfarenhet av i de lägre inkomstgrupperna, det är att pengarna inte räcka till för nödvändiga inköp, då prisstegringar, verkliga och officiella, inträffa vecka efter vecka.

Jag tror, att den mening som alltmer börjar göra sig gällande bland arbetarna, nämligen att det inte i dessa tider är anledning att ytterligare dra åt svängremmen för de mindre inkomsttagarna, är alldeles berättigad. Det var arbetarna, som fingo bära den tyngsta bördan under krigsåren, och det vore en dubbel orättvisa, om de även nu under efterkrigsperioden skulle få samma lott. Vi kommunister äro motståndare till en sådan utveckling, och vi mena att det, för att den skall kunna undvikas, är nödvändigt att regering och riksdag ingripit mot de destruktiva krafter i samhället, som representeras av storfinanssen, som bär huvudansvaret för det nuvarande ekonomiska läget. När vårt parti rekommenderar en sådan politik, är det emellertid ingalunda därför att vi äro efterkloka.

Vi ha på ett mycket tidigt stadium, tidigare än något annat parti, framlagt positiva förslag till praktiska åtgärder mot det ekonomiska vanstyre, som den svenska monopolkapitalismen har åstadkommit. Vi ha sålunda på ett mycket tidigt stadium efter krigsslutet föreslagit skärpt statlig importkontroll för att hindra lyximport och valutaslöseri. Vi föreslogo redan i januari 1946 statliga åtgärder för att åstadkomma en planmässig inriktning och utveckling av landets produktiva resurser för att få fram nödvändighetsvaror, framför allt byggnadsmaterial. Vi ha föreslagit effektiv investeringskontroll för att stoppa den inflationsfrämjande spekulatio- nen. Vi ha föreslagit förbättrad priskontroll och en aktiv prissänkingspo-

litik på bekostnad av monopolföretagens vinster. Alla dessa förslag och ytterligare några, som jag inte skall uppta tiden med att räkna upp, ha emellertid avvitsats av riksdagen, med resultat att vi nu kommit i en situation, som både regeringen och de borgerliga anse vara synnerligen bekymmersam.

Vad är det nu regeringen föreslår för att komma ur situationen? Ja, finansministern antydde i går, liksom som en ursäkt för regeringen, att den inte har makt att skruva på mer än vissa skruvar i näringslivet, medan andra krafter behärska de övriga. Därvidlag tror jag man kan ge finansministern alldeles rätt, men då inställer sig ju frågan: varför begär då inte regeringen av riksdagsmajoriteten att få ökade befogenheter, så att den kunde få makt och möjlighet att behärska även de andra skruvarna i det ekonomiska maskineriet, vilket ju också är en förutsättning för att det ursprungliga regeringsprogrammet skall kunna realiseras? I stället föreslår man som bekant en allmän standardsänkning för de mindre inkomsttagarna. Men hur skall man med en sådan politik kunna komma till rätta med exempelvis det katastrofala läget på bostadsmarknaden? Jag erinrar om att det enbart i Stockholm för närvarande finns omkring 21 000 familjer, som förgäves söka efter lägenheter. Det är ju uppenbart, att staten här måste ingripa aktivt för att inrikta landets produktiva resurser, så att de varor produceras, som äro av avgörande betydelse för vår hushållning.

Men det är tydligen meningen, att trusterna inom byggnadsmaterialproduktionen också i fortsättningen skola få bestämma, hur mycket cement, tegelsten, rör, spik och andra byggnadsmaterial de skola producera. Regeringen skär så ned byggnadskvoterna i enlighet med de direktiv, som trustherrarna på detta sätt ge, och skapar på det sättet arbetslöshet inom byggnadsindustrien och bidrar till att ytterligare förvärra situationen på bostadsmarknaden.

Med en sådan politik komma vi inte ut ur det nuvarande läget. Härför ford-

Statsverkspropositionen.

ras att staten aktivt ingriper för att inrikta produktionen på ökad varuframtställning inom de områden, där det råder brist. En sådan politik är den enda möjligheten att hejda inflationsprocessen.

Varför tillgriper man då inte sådana åtgärder? Jag vet det inte, men jag förmodar att huvudorsaken är, att det för en sådan politik skulle fordras verkliga krafttag mot de ekonomiskt makthavande i vårt land, emot storfinansen, som har intresse av att priserna stiga och inflationen tilltar, då en sådan utveckling stärker de kapitalstarkas maktställning i landets ekonomiska liv. I stället för att ingripa mot dessa landsskadliga krafter faller regeringen undan och rekommenderar nu en rad prishöjningar som ett medel mot inflationen. De nya konsumtionsskatterna äro ett led i denna politik. Jag skall inte föregripa den kommande diskussionen om dessa, men då jag hade tillfälle att delta i beredningen, vill jag ändå ägna dem någon uppmärksamhet.

Dessa nya skatter skola, som det helt oskyldigt heter, endast drabba umbärliga varor. Men kan någon säga, var gränsen mellan umbärliga och umbärliga varor egentligen går? Man kan naturligtvis säga, att konfekt och karameller, biobiljetter, läskedrycker, öl, sprit och tobak inte är absolut nödvändigt för livsuppehållet. Men dessa varor ingå ändå i de allra flesta människors konsumtion, och därför betraktas de med rätt som tillhörande livets nödtorft. Det är ju inte heller regeringens mening, att konsumtionen av de skattebelagda varorna skall minska. Tvärtom är förhoppningen att konsumtionen av dessa varor skall öka. Ty om avsikten vore att hindra folk från att köpa så mycket som tidigare av de skattebelagda varorna, varifrån skulle då regeringen få de 500 miljoner kronor, som skola steriliseras? Avsikten är ju att komma åt det hypotetiska köpkraftsöverskott, varom man talar, och därför blir det ju ett statligt intresse att folk konsumerar så mycket som möjligt av sprit, öl, tobak och andra skattebelagda varor. Resultatet blir allt-

så inte att konsumtionen av de s. k. umbärliga varorna minskar, utan att konsumtionen av mat, kläder och andra för livsuppehållet oundgängliga produkter minskar — man hoppas åtminstone det — med omkring 500 miljoner om året, en konsumtionsminskning, som framför allt kommer att drabba arbetarklassen och övriga lägre inkomsttagare. Det är av detta skäl, som vi från kommunistiskt håll inte ha kunnat ge vår anslutning till det föreliggande förslaget.

Därtill kommer att vissa av de föreslagna skatterna, exempelvis automobilskatten och bensinskatten, komma att slå igenom i höjda varupriser över praktiskt taget hela linjen, inte minst i fråga om livsmedel. Enligt beräkningar, som föreligga, kommer exempelvis kilometer-taxan för lastbilar att öka med minst 17 procent vid transporter på 15 mil, om bensinpriset höjes med 20 öre per liter. Busstaxorna komma att öka med minst 9 procent, och transportkostnaderna inom byggnadsindustrien, för att ta ytterligare ett exempel, beräknas stiga med omkring 10 procent. Läger man till detta den planerade höjningen av själva fordonsskatten, är det väl uppenbart att slutresultatet av denna skatte-skärpning blir en standardsänkning på inte bara 500 miljoner, utan betydligt mera.

Det är som bekant inte statens behov av pengar, som motiverar dessa föreslagna skattehöjningar, utan anhängarna av skatteförslaget ha fått för sig att arbetarklassen och med arbetarklassen jämförbara befolkningsgrupper ha alldeles för mycket pengar att röra sig med, varför staten skall lägga beslag på dessa 500 miljoner kronor. Jag vill då fråga: är läget sådant, att det officiellt redovisas i riksräkenskapets inkomstberäkning, att 70 procent av landets samtliga inkomsttagare under år 1946 hade en inkomst på mindre än 5 000 kronor, är det då någon som på allvar hävdar, att en inkomst för en familjeförsörjare på mindre än 100 kronor per vecka representerar ett köpkraftsöverskott, som det ligger i statens intresse att sterilisera?

Nej, här är det ju uppenbart att det

Statsverkspropositionen.

är fråga om att med direkta statliga medel pressa ned levnadsstandarden också för dem som leva på en nivå, som i många fall understiger ett drägligt existensminimum.

Jag vill därtill påpeka, att de föreslag-na skatteskräpningarna stå i skarp kontrast mot riksdagens beslut förra året, då vi genomförde den skattereform som lättade de mindre inkomsttagarnas skattebörda med omkring 200 miljoner kronor. Samtidigt genomfördes också förslaget om barnbidrag, som beräknas ge ungefär lika mycket. Vad som nu sker, om de nya konsumtionsskatterna infö-ras, det är ingenting annat än att staten från i huvudsak samma befolkningsgrup-per, som genom beslutet förra året skulle få lättnad, tar tillbaka en summa som är större än den lättnad som skatte-reformen och barnbidragen tillsammans ge. En sådan politik, som innebär att ge med ena handen och ta tillbaka med den andra, kan jag för min del inte under-stödja. Nu har herr Sjödahl sagt, att det är ganska lätt att bara yrka avslag på dessa konsumtionsskatter. Jag vill i det sammanhanget erinra om att det från vårt håll icke bara yrkats avslag, herr Sjödahl, men också har uttalats, att om man verkligen vill sterilisera köpkrafts-överskottet, så skall man se till, att det inflationsbefrämjande, spekulativa kapi-talet blir steriliserat, och vi motionera därför i riksdagen om att man äntligen skall genomföra den engångsskatt på stora förmögenheter, som man en gång har kommit överens om och som enligt föreliggande beräkningar skulle komma att sterilisera ungefär tre gånger så myc- ket kapital som det, som nu föreslås bli va steriliserat genom dessa konsumtionsskatter.

Jag vill erinra om att vi i det fallet befinna oss i sällskap med Landsorgani- sationen, som ju i sitt yttrande här om året ställde sig mycket positiv till en så- dan förmögenhetsbeskattning. Om jag inte minns fel, formulerades saken så i Landsorganisationens yttrande, att en så- dan skattepolitik skulle innebära ett verkligt dräpslag mot inflationen. De, som verkligen nu vilja bekämpa inflatio-

nen, borde ju kunna vara med om att utdela det dräpslag, som signalerades i Landsorganisationens yttrande.

Till sist bara ett par andra kommenta- rer, som jag tar med för att belysa inne- hållet i den politik som man nu slår in på. Man har ju — för att skapa någon sorts balans, skulle jag tro — nu också gått in för att genomföra ett slags steri- lisering av en del av de stora bolagsvins- terna, och nu skola under ett par år framåt ungefär 200 miljoner kronor om året av dessa vinster sättas in på ett spärrkonto i riksbanken. Sedan skola ve- derbörande kapitalägare om tre år få till- baka sitt spärrade kapital, och staten skall betala två procents ränta på det- samma. Man mäter alltså med olika mått här i landet för de små inkomsttagarna och för storfinansen. De förras köp- kraftsöverskott skall helt enkelt konfiske- ras av staten, men den senares kapital skall inte konfiskeras. Storfinansen får inte bara tillbaka sina pengar, utan den får därtill ränta på ränta. Hela denna politik är ju inte uttryck för någonting annat än att regeringen befinner sig på flykt från sitt ursprungliga program, ty säg mig: hur kan man med sådana åtgär- der som föreslagits genomföra det pro- gram, som är arbetarrörelsens? Det är därför vi kommunister opponera mot denna politik. Vi stå liksom den överväl- digande majoriteten av landets arbetare fast vid det program, som arbetarrörel- sen i flera år har varit fullständigt enig om.

Innan jag slutar, vill jag bara ge en liten replik till herr Sjödahl, som i sitt anförande meddelade litet undervisning i demokrati. Vi kommunister ha ju fått mottaga liknande undervisning i demo- krati litet då och då under de trettio år som vårt parti har existerat. Man har hela tiden tvivlat på vår demokra- tiska lödighet. Man har sagt att vi nog inte äro några riktiga demokrater, att vi inte kunna vara med i det demokra- tiska arbete som andra partier bedriva. Nu gick herr Sjödahl ännu litet längre än man vanligen tidigare har brukat gå; han icke bara tvivlade på vår demo- kratiska lödighet, utan han bestred den

Statsverkspropositionen.

direkt och förklarade oss vara diktaturanhängare. När han skulle exemplifiera sitt påstående, gjorde han det naturligtvis på vanligt sätt; han ville inte ta exempel från vårt eget land, där det finns för varje människa kontrollerbara fakta att tillgå, utan han gjorde en utflykt ut i Europa, och med utgångspunkt från läget där ville han karaktärisera de svenska kommunisternas demokratiska opålitlighet. Till det vill jag bara säga två ord. När man nu, som herr Sjödahl gjorde, anför läget i folkdemokratierna som bevis för att kommunisterna icke tillåta något annat parti än det kommunistiska, vill jag fråga herr Sjödahl och andra, som eventuellt stödja honom: är det verkligen inte bekant, att det i samtliga dessa folkrepubliker finns regeringar, bestående både av kommunister, socialdemokrater, bönder och företrädare för borgerliga partier? Man kan alltså inte hävda, att det kommunistiska partiet skulle vilja förbjuda andra politiska riktningar och hindra dessas verksamhet. Vad är det som fattas i folkrepublikerna? Vad är det som bekymrar herr Sjödahl och andra? Ja, det är en sak som fattas där men som finns i Sverige, nämligen en liten klick stora kapitalägares herravälde över det ekonomiska livet. I dessa republiker är den ekonomiska demokrati genomförd, där har folket bestämmanderätten också över produktionen, och det är, såvitt jag kan förstå, en betydligt fullödigare demokrati än den demokrati vi hittills ha kommit fram till här i landet.

Till er, som beskylla oss kommunister för att vilja undertrycka andra meningsriktningar, vill jag säga: ge mig ett enda exempel på fall, där Sveriges kommunistiska parti har försökt förtrycka några andra politiska meningsriktningar eller påyrkat att detta skulle göras! Hur var det egentligen under krigsåren, vilka var det här i riksdagen, som genomförde transportförbudet mot den kommunistiska pressen och annan oppositionell press? Var det kommunisterna? Vilka var det här i riksdagen och i regeringen, som hade lag-

text utarbetad och klar för att förbjuda det kommunistiska partiet? Var det kommunisterna? Nej, mina herrar, det var folk som nu slår sig för sitt bröst och säger: »Vi äro de verkliga demokraterna. Ni kommunister äro icke pålitliga ur demokratisk synpunkt.»

Jag upprepar vad jag sade inledningsvis: vi ha så många gånger hört, hur man uppenbart oriktigt tillvitar oss kommunister en massa dåliga egenskaper, att vi inte ha några illusioner om att man skall sluta upp med det, men när sådana beskyllningar framställas, skadar det inte, herr talman, att de bli besvarade.

Herr DOMÖ: Herr talman! När jag hörde den föregående ärade talarens sista ord, så föll mig det där gamla uttrycket i minnet, att mycket skall man höra innan öronen falla av. När han talade om att det i en del folkrepubliker, som väl stå honom ganska nära, var folket självt och icke bara en liten klick som bestämde de ekonomiska förhållandena, så undrade jag, i hurudan kontakt han verkligen råkar stå med dessa folkrepubliker. Men, som sagt, herr talman, detta var bara en liten reflexion som jag inte kunde underlåta att göra.

Under den här tvådagarsdebatten har det talats ganska litet om själva statsverkspropositionen, om de konkreta förslag som den inrymmer. För min del tycker jag, att den situation, som vi nu äro i, ger anledning till att främst överlägga om praktiska åtgärder för dagen, detta därför att inflationsflodens kraft och ökade hastighet kräver snabbt iordningställda uppdämningsanordningar. Vi ha fått olika skildringar av situationen. En av dem var den som finansministern gav i sitt anförande i går, och den hade, förefaller det mig, en mycket optimistisk underton, den sökte — liksom enligt min mening statsverkspropositionen också gör — framställa situationen som visserligen litet svår, men relativt lättbemästrad. En annan bild fick man när man hörde statsministern. Han såg på läget med djupt allvar, ut-

Statsverkspropositionen.

målade svårigheterna ganska drastiskt och menade, att här behövdes det ordentliga krafttag. Denna skillnad i uppfattning mellan finansministern och statsministern är nog inte den enda man kan observera. Man märkte ytterligare en sådan skillnad här i går, då förhållandet mellan socialdemokraterna och kommunisterna fördes på tal. Måhända kommer jag in på den saken litet senare.

Nu skall jag, herr talman, ta mig friheten att i någon mån söka föra resonemanget tillbaka till statsverkspropositionen. Jag ställde i går en rad frågor till finansministern, men jag fick inget svar på dem. Jag vet inte om jag får större möjlighet att få dem besvarade genom att jag upprepar dem, men hoppet är ju trots allt någonting att leva på.

Jag frågade, vilken ställning regeringen intar till den aktuella frågan om ett så stort utländskt lån, att de likviditetsbekymmer, som vi för närvarande ha, skulle kunna övervinnas. Ett sådant lån skulle vara till fördel både ur den ena och den andra synpunkten och inte minst med tanke på vårt produktiva liv. Vidare uttryckte jag den förhoppningen, att finansministern skulle se sig i stånd att redovisa sin syn på statens inre likviditet. Jag vill med andra ord fråga honom, hur han ser på möjligheterna att, om det uppstår en situation, där man hastigt behöver rätt mycket pengar, ta upp inlandslån i så stor utsträckning som man brukar få göra vid sådana tillfällen. Jag uttryckte den åsikten, att hans finansuppläggning, som ju gick ut på att man inte skulle behöva låna, väl inte var förestavad av ovilja att göra svenska folket den frågan, om det ville anförtro sina besparingar åt den svenska staten som lån. I samband med förslaget om bolagsvinsternas sterilisering frågade jag, huruvida man kunde räkna med en verklig sterilisering av dessa medel även så till vida, att de inte skulle komma ut i rörelsen igen genom att staten själv lånar dem. Med hänsyn till vikten av en saklig och tillräckligt utförlig beredning av de svåra frågorna om de indirekta skatterna begärde jag ett upp-

skov med dessa frågors handläggning, så att riksdagen skulle få tillräcklig tid för ett ordentligt genomarbetande av det materialet. Det kan, herr talman, inte vara rimligt att, som det kanske nu blir fråga om, endast ge bevillningsutskottet några dagar på sig att behandla så invecklade och i produktionslivet så djupt ingripande frågor som exempelvis belastandet av bilismen med denna höga fordonsskatt och annat som därmed sammanhänger. Vanlig parlamentarisk kytym kräver, att därest man inte från Kungl. Maj:ts sida har undersökt vilka verkningar de föreslagna åtgärderna kunna få, så får utskottet lov att undersöka saken. Jag ställde den frågan till herr Sjödahl, om man hade undersökt hur det kommer att verka, exempelvis i prishänseende, att man belastar bilismen med en enligt min mening orimligt hög fordonsskatt och en bensinskatt som enligt min mening är lika orimlig. Herr Sjödahl hann inte svara på den frågan. Jag skulle här vilja vända mig direkt till statsministern och fråga, om det inte i alla fall är anledning att försöka ge bevillningsutskottet andrum innan man går till att avgöra dessa frågor.

Jag tillät mig också föreslå, att man skulle överväga inrättandet av ett antiinflationensutskott för att få samtliga de frågor, som höra ihop med kampen mot inflationen, så långt möjligt pröva i ett sammanhang. Ingenting sades från regeringen om detta uppslag. Det kanske inte ingår i majoritetsregeringens principer att vilja ha en sådan sammanhängande prövning, men nog måste väl alla människor, som se hur svårt det är att koordinera de olika åtgärderna, säga sig, att en gemensam handläggning av dessa viktiga frågor skulle vara av mycket stor betydelse.

Jag tillät mig göra den anmärkningen i går, att det över huvud taget är för litet samordning mellan de olika planerna för inflationens bekämpande. Det verkar som om man inte vill få till stånd en samordning av alla de åtgärder, som man skulle kunna tillgripa för att motverka inflationen. Finansministern synes vilja skilja bort från prövning en

Statsverkspropositionen.

del viktiga åtgärder och förklarar att dessa helt enkelt inte få tillgripas. Han nämnde exempelvis i förbigående i går de penningpolitiska medlen. Han lät dessa medel endast omfatta kreditrestriktioner, men de vanliga, klassiska penningpolitiska medlen ville inte finansministern — och kanske inte heller regeringen — inräkna bland de medel, som kunde tillgripas för inflationens bemästrande. Jag har den uppfattningen, att om man hade varit litet mera frigjord vid bedömandet av de faktorer som höra ihop med inflationen, så hade man, just genom tillgripande av sådana automatiskt verkande medel som penningpolitiska åtgärder, på ett tidigt stadium kunnat påverka utvecklingen i högre grad än som nu blivit fallet. Nu undantar man från regeringens sida dessa åtgärder från programmet, och så tror man att man skall lyckas ändå. Jag tror för min del, att man så småningom får återgå till att använda sådana medel som man vet kunna göra effekt. Man har försökt med ingående regleringar och dylikt, men det har visat sig att det inte går att bemästra problemen på det sättet. Såvitt jag vet ha Belgien och Schweiz parallellt med regleringar använt sådana automatiskt verkande medel — jag minns inte hur det är med Holland i det fallet. Hur skulle det vara, herr statsminister, att slita sönder en hel del fördomar, som regeringen och kanske också vi andra haft, hur skulle det vara om vi skulle söka överväga att vara litet friare i vår bedömning när det gäller dessa ting? Vid ett sådant övervägande skulle — jag återkommer till det än en gång — ett sätt vara att söka få en central behandling av dessa frågor i ett särskilt riksdagsutskott. Ty det kan inte vara lyckligt att det fortfarande förblir på det sättet, att riksdagen, när ett skatteförslag av sådan art som det om de indirekta skatterna kommer från Kungl. Maj:t, bara har att expediera det så fort som möjligt.

När man försvarar en politik med allmänna omdömen och en beskrivning i stora drag av tendenserna i ett förlopp, så som det gjordes här i går från rege-

ringens sida, så riskerar man alltid att generalisera sådant som inte får generaliseras, och det föreföll mig särskilt finansministern att göra i sitt resonemang kring inkomstbildningen. Han bortsåg därvid alldeles från skillnaderna mellan de samhällsekonomiska effekterna av olika slags inkomster. Man kan inte utan vidare sammanställa så kallade vinster med löneinkomster, man kan det helt enkelt inte eftersom dessa båda slags ekonomiska faktorer i stor utsträckning verka olika på förloppet. Menar finansministern verkligen, att företagens redovisade årsvinster påverka samhällsekonomien på samma sätt som löneinkomsterna? Är det inte en alltför stor förenkling att i nuvarande situation låta förstå, att man kan förskjuta det inbördes förhållandet mellan dessa båda kvantiteter hur man vill utan att räkna med olika inflationseffekt? Inkomster som i stort sett rikta sig direkt mot konsumtion likställas av finansministern med inkomster som i regel användas för direkt produktionsbefrämjande syften. Detta kan, i varje fall inte i längden, vara riktigt. Eller menar finansministern, att sparandet är relativt sett lika stort på vinster och löneinkomster? Jag måste säga, att det gynnsamma intryck, som man först fick av finansministerns deklaration i inkomstbildningsfrågan om man bortsåg från försvaret för regeringens begångna handlingar, i fortsättningen förflyktigades, när man hörde synpunkten om vad han kallade större andel i vinsten.

Jag tillät mig i går också fråga, hur finansministern såg på frågan om sterilisering av de genom de indirekta skatterna inflytande beloppen. Det kan enligt min mening inte vara på annat sätt ur antiinflationrisk synpunkt än att om man tar ut indirekta skatter och använder dem till kapitalutgifter, gå pengarna ut igen, och den antiinflationiska verkan kan inte bli särskilt stor. Om man däremot steriliserar dessa pengar och låter på vanligt sätt utgifterna på kapitalbudgeten täckas av upplånade sparmedel, uppnår man ovillkorligen en större antiinflationisk effekt. Jag fram-

Statsverkspropositionen.

håller detta av den anledningen, att finansministern förklarar, att man avser att genom dessa grovt tillyxade indirekta skatter vinna en sådan effekt. Det är ett tvångssparande; att man sedan lägger detta tvångssparande så, att det blir mycket ensidigt, är en annan historia.

Mitt resonemang förutsätter att man upphör med stödköpen av obligationer, och därmed är jag inne på en sak som jag direkt vill spörja finansministern om. Jag ställer den direkta frågan: tror finansministern verkligen, att vi över huvud taget kunna bemästra inflationen här i landet, om riksbanken fortsätter sin stödpolitik i fråga om obligationer och dylika papper? På det sättet pumpas ju en massa köpkraft ut undan för undan, och det måste framstå som ganska klart, att nya indirekta skatter inte tjäna mycket till, så länge man inte samordnar de olika åtgärderna och får en riksbankspolitik som verkar mot och inte för inflation.

Det är ytterligare en sak, om vilken jag skulle velat ha ett resonemang med finansministern. — Men han tycks inte vilja resonera med mig, jag kan tydligen inte komma till tals med honom; jag får väl då vända mig till regeringsbankens närvarande ledamöter. Det gäller frågan om reservationerna. De äro en mycket besvärlig och jag höll på att säga explosiv last, som är kedjad vid budgeten. Man har inte beaktat detta så mycket förut, men allteftersom materialbrist och annat hindrat utnyttjandet av anslagen ha rätt stora reservationer uppstått. De lära nu uppgå till omkring 4 miljarder kronor. Om man kommer att, som finansministern tycks förutsätta, använda de reserverade medlen under loppet av tio år eller något sådant, komma årligen cirka 400 miljoner kronor att användas utom övriga i budgeten för året anslagna medel. Frånsett att ett sådant förfarande kan i nuvarande materiel- och arbetskraftsläge innebära en våldsam förskjutning inom de olika huvudtitlarna, är det klart att dessa stora reservationer förorsaka osäkerhet om verkliga penningbehovet och om i vil-

ken ordning arbeten skola utföras. Reservationerna spela en stor roll för bedömandet av vår likviditet när det gäller den inre ekonomien, varom jag framställt en särskild fråga till finansministern. Skola reservationerna hastigt mobiliseras, uppstår ett stort penningbehov.

Sedan jag nu ånyo framställt de frågor, som jag i går riktade till finansministern, skall jag något uppehålla mig vid en del av de spörsmål som här diskuteras.

Det var ganska intressant att följa debatten i går. Från regeringens och majoritetspartiets sida fördes debatten egentligen mycket konsekvent efter den huvudlinjen, att diskussionen om statsverkspropositionen formades till ett för svar för regeringens allmänna politik. Man åberopade övermäktiga internationella rörelser och krafter, och man sökte medansvariga.

Nu tycks det enligt regeringens mening vara så, att oppositionen har varit med om allting som har kostat pengar. Den har hela tiden biträtt förslagen. Men hur illa rimmar inte detta försök att nu göra oppositionen medansvarig med de resonemang, som fördes exempelvis i valrörelsen 1946. Då utmålades oppositionen, enkannerligen högerpartiet, såsom reaktionärer, som förhindrade sociala reformer o. d. Då hette det, att vi satte oss emot nästan allting. Jag förnekar inte, att vi i åtskilliga frågor, även i vissa socialpolitiska, varit betänksamma även om vi biträtt åtskilliga av de framlagda förslagen, då vi hoppades att regeringen så småningom skulle vara med om en sådan ekonomisk politik, som skulle åstadkomma en säkrare ekonomisk grund för reformerna.

Men, herr statsminister, kunna vi inte vara överens om att man på socialdemokratiskt håll måste bestämma sig för det ena eller det andra av dessa betraktelsesätt. Man kan, för att ta högerpartiet som exempel, framställa det såsom ett parti, som velat och varit med om de sociala reformerna, eller säga att högerpartiet, såsom man oftast brukar göra gällande i pressen — i den socialistiska såväl som i viss mån även

Statsverkspropositionen.

i folkpartiets — varit motsträvigt och att det är socialdemokratien som har tvingat fram reformerna. Ni kunna väl i varje fall inte framställa det så, att vi både varit emot och för, utan ni få väl bestämma er för ettdera. Talet här i går om att vi alla äro ansvariga för besluten kommer exempelvis inte igen i Morgon-Tidningens redogörelse för den utdelning av folkpensioner, som nu äger rum. Där talas det endast så sent som den 15 januari om »Möllers pensioner». Vi ha inte någon anledning att förneka, att högerpartiet var med bland de drivande krafterna vid genomförandet av folkpensionsreformen. Men när man inför folket talar om reformen, tillskriver man den allenast regeringspartiet.

Då statsministern i går talade om prisregleringarna, fick man det intrycket, att han åtskilliga gånger slog in öppna dörrar. Från intet håll har ifrågasatts omedelbar avveckling av alla ransoneringar och regleringar. Men vi inom oppositionen vilja så snart som möjligt bort från statsreglerandet. När statsministern kom in på den ekonomiska utvecklingen framställde han saken så, att oppositionen var lika ansvarig för vad som hade skett som regeringen och att oppositionen också varit för optimistisk samt bedömt utvecklingen på ungefär samma sätt som regeringen. Jag tar mig friheten peka på några av mina egna tidigare uttalanden i den delen.

Jag tillät mig säga i denna kammare den 22 maj 1946: »Bland de åtgärder, som skulle kunna ifrågasättas i inflationsbekämpande riktning, märkes enligt statsministern främst en strängare reglering av utrikeshandeln för att, som han säger, undvika ett alltför stort exportöverskott eller för att förhindra att höga exportpriser inverka störande på den inhemska prisnivån.» Av detta uttalande framgår, att den dåvarande statsministern så sent som i maj 1946 i en begränsning av exporten såg ett medel att motverka en snedvridning av priserna här i landet. Vi komma ihåg uttalanden av Per Albin Hansson — jag vill minnas att det var i hans halmstadstal — där han

framhöll att vi måste se till att vi inte fingo för stor prishöjning genom att landet tömdes på varor. Ja, så hastigt kunna uppfattningarna skifta.

I den nyssnämnda riksdagsdebatten tillät jag mig säga till finansministern, att det var nödvändigt att bättre än dittills beakta det samband, som råder mellan priskontrollerande åtgärder, varmed vi tro oss kunna hålla varupriserna oförändrade, och en fast politik även på löneområdet, där man dittills hade förbisett en hel del av den inverkan som lönenivåns stegring hade på det ekonomiska, produktiva förloppet. Statsministern erinrar sig nog att efter det finansministern år 1944 hållit sitt göteborgstal och enligt min mening torpederat 1942 och 1944 års linje om mycket bestämd återhållsamhet i fråga om löneförhöjningar och om bestämda priser, diskuterades ju dessa ting allt som oftast. Vi hade det ju inom högern ganska besvärligt med hänsyn till den kritik som riktades mot oss, enligt vilken vi voro för hårda när det gällde att hålla löneutvecklingen och inkomstbildningen tillbaka. Finansministern ansåg på den tiden att det inte var så farligt, om lönerna höjdes. Under de år som därefter gått har diskussionen rört sig omkring två olika linjer, nämligen dels den som högern förfäktat och dels den som regeringen anslutit sig till. Jag skulle kunna ge belägg härför genom att återge olika uttalanden, som vi ha gjort, men det får räcka med det jag har sagt.

I alla länder brottas man med inflationsproblemen som det är mycket svårt att bemästra. På olika håll handlar man efter skilda linjer i kampen mot inflationen, men en sak är gemensam: man kan inte undvika att samla människorna så mycket som möjligt till samfällda åtgärder. Det har inte lyckats hos oss, och det är att beklaga. Jag noterade med största tillfredsställelse statsministerns uttalande här om den nuvarande lönesituationen. Om jag fattade honom rätt, sade han ungefär att lönerörelser numera så gott som omedelbart återspegla sig i höjda priser. Innebörden av detta

Statsverkspropositionen.

uttalande bör komma till tydligt uttryck i regeringshandlingar och i partiåtgärder och bör beaktas vid viktiga ställningstaganden av mäktiga organisationer, anslutna till regeringspartiet. Statsministerns uttalande kan betyda oerhört mycket för möjligheterna att klara den nuvarande situationen. Jag bara beklagar, att jag inte i går kunde lika bestämt utläsa samma rekommendation ur finansministerns uttalande. Det verkar som om finansministern vore för fastlåst i sina positioner.

Jag sade nyss att man i allmänhet i olika länder söker att i den ekonomiska kampen få till stånd samarbete mellan olika grupper. Jag har ett bevis på detta i ett uttalande i Neue Zürcher Zeitung för den 24 december 1947. Där sägs det att man anordnat en näringskonferens och enats om att gemensamt försöka motarbeta en inflationistisk prisutveckling. Man har gjort upp en stabiliseringsplan och enats om vissa principer, i stort sett innebärande ett löne- och prisstopp med reservationer för nödvändiga ändringar på vissa punkter. Det var ju den vägen vi tänkte komma in på här i Sverige. Det rekommenderades från oppositionens sida, och jag talade mycket varmt för det på hösten 1946. Statsministern försökte verkligen också få fram ett resultat, och jag beklagar att man inte i god tid kunde enas om samfällda åtgärder, varigenom man kunnat förhindra uppkomsten av det tillstånd, i vilket vi nu befinna oss. Det som jag nyss nämnde om finansministerns fastlåsta positioner gjorde sig enligt min mening mycket starkt gällande då. Hans magiska kritstreck binder honom. Det är denna fastbitenhet vid vissa linjer och den bestämda motvilja, som han visar mot att ta upp till prövning även annat än han själv vill, som i hög grad äro orsaken till att vi inte ha kommit fram till de linjer för inflationens bekämpande, som vi eljest skulle ha kunnat enas om. Det är klart att innan vissa huvudlinjer för en ekonomisk politik äro bestämda i princip och i rätt hög grad fixerade i fråga om den närmare utformningen, är det omöjligt

att exempelvis göra upp en nationalbudget. Låt mig fästa uppmärksamheten på vad som sägs på s. 26 i statsverkspropositionens bilaga om konjunkturläget. Innebörden av vad som där sägs är att den ekonomiska utvecklingen i landet inte kan beräknas, då man inte vet vilken ekonomisk politik som kommer att föras. Det är denna osäkerhet som enligt min mening är till mycket stor nackdel i nuvarande kritiska läge.

Till slut vill jag, herr talman, beröra ett avsnitt av det anförande, som finansministern ansåg lämpligt hålla i början på denna debatt i går. Det var nog flera än jag i kammaren som med särskild uppmärksamhet lyssnade till sista avsnittet i det anförandet. Statsrådet Wigforss förklarade sig ha för avsikt att knyta samman frågan om vårt samhälles framtida gestaltning med problemet om socialdemokratiens ställning till kommunismen. Såvitt jag kunde höra glömde herr Wigforss sitt löfte och gav i stället en hänförd skildring av socialismens välsignelser. Han avgav alltså inte någon deklaration om förbindelserna mellan socialdemokratiska majoritetspartiet och dess vänliga pådrivare kommunisterna. Jag vet inte vad denna glömska berodde på eller om han medvetet underlät att ta upp frågan. Kvar står i alla fall det faktum, att statsrådet Wigforss underlätit att lämna en begärd uppgift av betydande politisk räckvidd. Han var ju direkt tillspord om sin inställning därvidlag.

Kommunisterna göra ju anspråk på att framför någon annan meningsriktning företräda den rena socialistiska tron och göra också anspråk på att praktiskt taget vara de enda demokraterna i detta land. I övrigt ha de alla dygder utom en. De sakna i anmärkningsvärd grad sinne för den reda i begreppen som man kan kräva även av ett revolutionärt politiskt parti. Kommunisterna företräda den principiella opportunistens heliga princip. Man får en illustration till deras lära och leverne, när man i tidningarna läser om att lönerna för deras journalister inte skola vara desamma som andra journalisters. Lönerna skola hållas nere, men

Statsverkspropositionen.

priset på Ny Dag skall hållas uppe. Alltså i teorien lönerna upp och priserna ner, men i praktiken vänder man på det, så att det blir lönerna ner och priserna upp.

Om finansministern erkänner att de kommunistiska meningsriktningarna äro socialistiska — något annat har han mig veterligt aldrig deklarerat — måste hans uttalande om socialismens världsfrälsmission tolkas som en beredskap till samarbete med de kommunistiska partiriktningarna. Hans excellens herr statsministerns hade en annan uppfattning. Jag ger min odelade honnör för den deklARATION, som statsministern har avgivit här i dag. Jag bara beklagar, att vi inte ha fått ett lika bestämt uttalande av finansministern.

Finansministerns dunkla ord om de massor, som i socialismen se medlet till en bättre existens, och om nödvändigheten att mobilisera dem, måste betyda att finansministern bortser från allt som i övrigt skiljer hans parti från de kommunistiska riktningarna. För honom är den socialistiska övertygelsen giltig som inträdesbiljett till den gemenskap, som han själv och hans parti, menar han, böra sträva efter. Jag har inget skäl att ingå på de viktiga skiljaktigheter, som jag har förutsatt existera mellan socialdemokrati och kommunism. Jag uttalar bara förhoppningen att statsrådet Wigforss icke i sin socialistiska iver tänker kompromissa med den uppfattning om demokrati som är säregen för kommunisterna.

Herr SUNDBERG, CARL: Herr talman! Den statsverksproposition, som förelagts riksdagen, och de tankar, som ligga bakom den, ge anledning till åtskilliga reflexioner, i många viktiga fall tyvärr av nedslående och bekymmersam art. Alldeles särskilt är detta fallet med den, som i likhet med mig haft och har sin verksamhet förlagd till industrien och skogsnäringen. Med beklagande måste jag sålunda konstatera den ringa förståelse för dessa näringars berättigade krav på rörelsefrihet och stöd,

som kan utläsas ur statsverkspropositionen.

Hur söker man t. ex. inte mer och mer år efter år att kapsla in industrien inom en allt snävare ram? I årets statsverksproposition återspeglas detta i en fortsatt beskärning av dess rörelsefrihet genom särskild bolagsbeskattning, genom investeringsbegränsning, genom den s. k. steriliseringen av vinsten o. s. v. Detta senare förslag låter kanske för den oinvigde ganska oskyldigt och kanske också riktigt. Man resonerar måhända som så, att om aktieägarna inte nu få ut hela vinsten, utan tills vidare få deponera en del, vad mer? Ett sådant litet offer bör väl kunna göras på antiinflationens altare. I många fall är det kanske så, att detta är möjligt utan några större svårigheter, men i andra fall däremot inte. Det är många bland spararna, till och med bland småspararna, som ha sin tillvaro baserad på inkomster från dessa utdelade bolagsvinster. Tänker man på hur situationen är för den kategori av medborgare i detta land, vilka stå som förmedlare mellan kapital och arbete, alltså industriledarna, de som ha att se till och stå ansvar för att de som offrat, kanske riskerat, pengar i ett företag, skola få ränta på sina pengar, att arbetarna erhålla den lön och de sociala förmåner, som det är möjligt att få fram ur företaget, och — det kanske allra viktigaste — att företaget inte står stilla, så är denna situation allt annat än lätt. Ty stillestånd i det hektiska utvecklingskede, vari det industriella livet ute i världen för närvarande befinner sig, är inte bara tillbakagång, det är undergång. Hur skall det vara dessa industriella ledare möjligt att med alla dessa redan gällande och ytterligare tilltänkta spärar, höjd bolagsbeskattning, sterilisera de vinster, begränsade investeringsmöjligheter, en ofta produktionshämmande priskontroll, förstatligandehot o. s. v. kunna klara situationen på ett för samhället och för företaget med dess alla intressenter tillfredsställande sätt? Jag hörde nyss en man av denna kategori yttra, att det knappast är möjligt att

Statsverkspropositionen.

undgå intrycket, att vissa politiker synas betrakta industrien nära nog som ett samhälleligt ont, eftersom man kringgärdar dess verksamhet på detta orimliga sätt, som inte kan undgå att skapa missmod och olustkänslor hos dess målsmän, och han fortsatte: »Glömmer man, att industrien och dess fortsatta utbyggnad är en grundläggande faktor för hela vårt folkhushålls ekonomi, att det var industrien, som på sin tid hejdade emigrationen, att det är den, som gjort och gör det möjligt att skapa den höga levnadsstandard, som vårt folk nu kan glädja sig åt?»

Det är emellertid inte bara *en* av industriens män, som tänker och talar så, det göra praktiskt taget alla.

Att i dagens läge göra en tvär helomvändning på den väg, som industrien genom politiska åtgöranden kommit in på, är givetvis inte möjligt. Men i stället för att förvärra situationen borde man vidtaga lättnader. Här är det möjligt för regeringen att i handling visa prov på tillämpningen av de avvägningar, vartill statsministern förklarade sig villig i sitt gårdagsanförande här i kammaren. Först och främst bör man då upphöra med dessa ständiga restriktions- och regleringsattacker, som till slut inte kunna undgå att förlama den industriella verksamheten. Vidare — och det kan och bör göras genast — böra dessa förstatligandeutredningar inställas. Det finns väl ingen, som på allvar vill påstå, att de äro av behovet påkallade. De lärdomar vi redan fått här i landet av den statliga planhushållningen äro av den art, att vi väl alla fortast möjligt önska bli befriade från kommissionsväldet. Erfarenheterna utifrån världen tala härvidlag också sitt kraftigt manande språk. I gårdagens tidning kunde man t. ex. läsa ett uttalande från franske ministern för industri och handel, att Frankrike efter två års experiment nu beslutat överge planhushållningen och i stället slå in på en väg, som leder till fri produktion och fri konsumtion. Han tillade, att de länder, som ha planhushållning, tvingas isolera sig och att intaga en mera aggressiv

hållning, varigenom den mellanfolkliga freden hotas.

Detta är tongångar, som våra socialdemokrater borde vara lyhörda för, innan irreparabla situationer och svårigheter skapats hos oss. Förstatligandeutredningarna böra därför som sagt genast inhiberas. Det är inte nog med att de kräva en stor och dyrbar personal, som kan användas på bättre sätt i det produktiva uppbyggandets tjänst, utan man hindrar de i produktionen arbetande att utföra sina egentliga uppgifter i önskvärd utsträckning med att nu i stället verkställa utredningar för förstatligandebereidningarna av i många fall mycket ingående och tidskrävande natur.

Ett område, där också en betydande förenkling — utan minskning av effektiviteten — skulle kunna vidtagas, är priskontrollnämndens verksamhet. När det t. ex. gäller artiklar, som inte en utan flera gånger varit under kontroll och rörande vilka de mest ingående undersökningar verkstälts av priskontrollnämnden, bl. a. genom att företagens bokföring, deras fakturor och inköps- och försäljningsjournaler i detalj granskats, varför skall man, när samma sak åter blir aktuell efter ett eller annat år på grund av att priskontrollnämnden själv medgivit prisförhöjningar åt leverantörer av vissa råvaror, som ingå i ifrågavarande artikel, göra om samma procedur igen med utredningar i oändlighet och med besök på ort och ställe av kommissionens representanter? Förklaringen till detta egendomliga förhållande kan näppeligen vara annan än den, att det kommit nya människor i priskontrollnämnden — det är frisk omsättning där — och de vilja väl ut och lufta på sig och studera olika företag. Detta kan från näringslivets sida icke accepteras. Att den mest långtgående insyn måste med nuvarande lagstiftning tolereras, det veta vi, och det finna vi oss i, men meningen har aldrig varit att unga män genom tjänstgöring i en kommission skola få inblick i förhållanden, som komma dem väl till pass, när de om ett eller annat år lämnat kommissionen

Statsverkspropositionen.

och kommit i tjänst kanske hos en konkurrent till det företag som kommissionsvägen undersökts. Att i ett sådant fall, jag här åsyftat, använda sig av det ingående undersöknings- och kontrollinstrument, lagstiftningen lagt i kommissionens hand, måste därför milt talat betecknas såsom mindre lämpligt. I detta sammanhang bör nämnas, att det finns exempel på, huru vissa småföretag, som tillverka nödvändighetsvaror, som äro mindre lönsamma och för vilka prisförbättringar därför begärts, hellre än att mottaga några kommissionsherrar avstå från tillverkning av dessa varor. Härigenom skapas en konstlad och onödigt varuknapphet på marknaden. Lättnader av den art, jag nu berört, borde därför både till det allmänna och det enskildas fördel omedelbart kunna genomföras.

Flyttar man blicken från de industriella till de skogliga siffrorna i den nu föreliggande statsverkspropositionen blir man inte mycket gladare.

Hurudant är då läget på skogens område? Genom erfarenheter av skogsmän och framför allt genom riksskogstaxeringens resultat veta vi att våra skogar befinna sig i ett minst sagt beklagansvärt tillstånd. Den överavverkning, som skogarna i vårt stora skogsland Norrland undergått under de senaste årtiondena, kan på ett sätt försvaras, alldenstund denna exploatering skett i form av borttagande av gamla oväxtliga skogbestånd. Men det kan inte försvaras, om man samtidigt underlåter att vidtaga behövliga reproduktionsåtgärder. Detta kallas baggböleri. Och det är just baggböleri i denna betydelse som ägt rum och ännu äger rum i stora delar av de norrländska skogarna. Den upprustning av våra skogar och vår skogsvård, som avsågs med 1946 års, på 1944 års skogsvårdsstyrelseutredning grundade riksdagsbeslut, har icke genomförts, och om departementschefens förslag i årets statsverksproposition vinner riksdagens gillande, gå vi mot en ytterligare försämring av skogsvårdsstyrelsernas möjligheter att verka för de enskilda skogarnas återuppbbyggnad och försättande

i produktivt skick, med andra ord »baggböleriet» kommer ännu mera än hittills att accentueras. Ty att märka är, att någon inskränkning i avverkningsarna föreskrivs eller rekommenderas inte. Snarare är det väl så, att man med blida ögon ser mesta möjliga uttag ur skogarna för att via de förädlade skogsprodukterna få in mesta möjliga valuta i landet.

Detta senare kan man både förstå och gilla, men det går inte i evighet att fortsätta med att misshandla en näring, bara därför att de investeringar, som äro nödvändiga i densamma för dess framtida fortbestånd, inte äro omedelbart avkastande. Vi ta årligen ut för flera hundratal miljoners värde ur våra skogar, men vi återbörda åt dem bara några få procent. Så kan det inte fortgå.

En ljusning i situationen syntes uppstå, som gav anledning till glädje och optimism hos alla dem, som ivra för vår skogsnäring, när statsrevisorernas berättelse i fjol utkom. På ett lika överskådligt som upplysande sätt klarlägga de däri den skrämmande skogliga situationen och kräva snabba och effektiva åtgärder för att omföra våra skogsmarker i produktivt skick.

Man måste ge våra statsrevisorer en eloge för att de i detta fall avvikit från den traditionella uppläggningsen av sitt arbete och gett sig in på att analysera en hel näring eller näringsgren och av denna analys dragit de slutsatser, som äro ofrånkomliga. Aktstycket i fråga är så mycket värdefullare, som det stödjes av en enhällig statsrevision.

Men så kommer som ett brev på posten årets statsverksproposition, som till sin tendens går i rakt motsatt riktning — den begränsar skogsvårdsstyrelsernas verksamhet från 65 till 55 procent av det normalprogram, som i upprustnings- och rationaliseringsyfte uppgjordes för det svenska skogsbruket av 1944 års skogsvårdsstyrelseutredning och som sedermera år 1946 stadfästes av regering och riksdag. Man frågar sig, vad det skall tjäna till med alla dessa rationaliseringsprogram, om de inte skola fullföljas. Vid årets riksdag ha vi att i

Statsverkspropositionen.

anslagshänseende taga ställning till ett annat dylikt program, jordbrukets. Vore det inte förnuftigare att taga till anslaget härför något mindre för att inte behöva bryta det redan ikraftträdde skogsprogrammet? Jag vill uttala förhoppningen, att riksdagen på denna väg — eller gärna för mig på någon annan väg — må finna möjligheter att rädda det skogliga samvete, som är varje ansvarsmedveten skogsmans i det här landet och som efter statsrevisorernas skogligen utredning *även bör vara riksdagens.*

Herr NORLING: Herr talman! Jag har begärt ordet i denna debatt i anledning av den löneutveckling, som den ekonomiska politiken medfört. När indexlönen för de statsanställda behandlades förra riksdagen påtalade jag redan då att ett dylikt beslut innebar, att staten därmed genomförde och visade vägen för ett nytt lönestopp.

Senare har också regeringen i anslutning till den ekonomiska politiken rekommenderat återhållsamhet i fråga om löneutvecklingen oaktat den starka prisstegring som inträffat. Att regeringens ställningstagande för återhållsamhet i löneutvecklingen med tillfredsställelse hälsades av arbetsgivarna var ganska naturligt. Då de borgerliga partiernas talesmän såväl i riksdagen som i pressen rekommenderat en sådan lösning i det ekonomiska läget, är det också ganska naturligt, att Arbetsgivareföreningen omedelbart proklamerade ett nytt lönestopp. Speciellt har från högerpartiet och folkpartiet förts en intensiv och målmedveten propaganda för linjen att stoppa löneutvecklingen, och man har till och med fört fram tanken på en reducering av arbetslönen. Från detta håll har man försökt skapa fram en ekonomisk katastrofpsykos bland folket genom en svartmålning av det ekonomiska läget på alla områden. Den enda lösning man från detta håll ansett vara effektiv har varit, att man sänker massans köpkraft genom att man stoppar alla löneförhöjningar och därmed genom de pågående prisstegringarna sänker de ar-

betandes reallön. Skulle regeringen ej följa denna rekommendation seglade statsskutan direkt in i inflationens täta dimma.

Hur kan man egentligen tala om ett ekonomiskt katastrofläge i dagens situation? Här råder en utpräglad högkonjunktur med överfull sysselsättning, arbetslöshet är så gott som obefintlig, ja, det råder till och med brist på arbetskraft. Produktionsvolymen har enligt konjunkturinstitutets beräkningar stigit från 1937 med 40 procent och sedan 1939 med 25—30 procent. Detta betyder således en ökad varumängd. Företagarvinsterna ha ökat rekordartat. Således steg företagarvinsten från år 1945 till år 1946 med inte mindre än 72 procent. Skall ett sådant läge betraktas som katastrofalt, då erkänner man enligt min uppfattning sin oförmåga att lösa samhällsproblemen inom ramen av ett kapitalistiskt samhällssystem.

Skall regeringens återhållsamlingslinje följas kommer detta endast att medföra ännu större företagarvinster. Jag står själv som arbetare i produktionen den tid riksdagen ej pågår, så jag känner det ekonomiska läget för löntagarna och vet svårigheterna för dessa att få sin budget att hålla. Jag har här en arbetarbudget, som inte är särskilt utvald; dessutom är den kontrollerad av den fackliga ledningen på platsen vid en undersökning, som denna företog inom sitt verksamhetsområde, varför den får betraktas som fullt tillförlitlig. Familjen består av två vuxna och fem barn, och veckoinkomsten för familjen utgör 106 kronor. Från denna avgår i skatt 11 kronor, därav 3 kronor i restskatt. Dessutom får man avsätta 21 kronor till hyra, 5 kronor 20 öre till försäkringar och fackförbundsavgifter, 6 kronor till gas och elektrisk ström samt 60 kronor till mat, summa 103 kronor 20 öre. Återstå således för kläder till sju personer 2 kronor 80 öre per vecka. Denna familj får således inte räkna med utgifter vare sig för nöjen eller njutningsmedel, tidningar eller någon utgift för kulturella ändamål. Man frågar, hur det skall gå till att kläda sju perso-

Statsverkspropositionen.

ner med 2 kronor 80 öre per vecka, och man kan heller inte påstå att 60 kronor till mat per vecka för sju personer tillåter frosseri. Kan någon av kammarens ledamöter räkna ut var köpkraftsöverskottet finnes hos en sådan familj? Jag vore mycket tacksam, om någon av kammarens ledamöter ville räkna ut det. Man kan naturligtvis påpeka att ett sådant fall hör till undantagen bland löntagarna, men tyvärr är det inte så. Landsorganisationen har gjort en undersökning om inkomstförhållanden bland sina medlemmar, och undersökningen omfattar 900 000 medlemmar. Denna undersökning visar att omkring 300 000 komma upp till högst 4 000 kronors årsinkomst, en tredjedel till 4 000—5 000 kronor och en tredjedel över 5 000 kronor. Denna undersökning stämmer ganska väl överens med den senast utkomna statistiken över inkomstförhållandena i rikets andra stad, Göteborg. Statistiken visar, att över hälften eller 55,4 procent har en inkomst som ligger under 4 000 kronor per år, 68 procent ligga under 5 000 kronor och 32 procent ligga över 5 000 kronor. Man kan således utgå ifrån att den stora massan av löntagare i Sverige ligger under inkomstnivån för den familj vars budget jag framvisade. Kan man sedan undra på att hela denna stora del av svenska folket inte kan förstå vad man skall spara på och var dess köpkraftsöverskott finnes. De kunna heller inte förstå, att samtidigt med prisstegring på förnödenhetsvaror regeringen ytterligare stegrar varupriserna med nya skatter, samtidigt som regeringens linje är att löneförhöjningar skada landets ekonomiska politik.

Kammarens ledamöter få därför ej stå undrande inför det förhållandet att arbetarna begärt att få prisstegringarna kompenserade genom högre löner. Det köpkraftsöverskott, som man påstår finnes hos den stora massan, finnes inte.

Jag vill fråga finansministern: på vilken post i hemmets budget skall textilarbetaren, metallarbetaren eller skogsarbetaren spara för att hållas undan från konkurrensen om dessa nödvändi-

ga konsumtionsvaror? Nog finns det sparsamhetsvilja hos arbetarna, men för att kunna spara måste de erhålla en så hög standard, att det finns något att spara av. Man kan heller inte tala om sterilisering av någonting som inte finns.

Talet om att en höjning av lönerna skulle verka inflatoriskt samt att en löneförhöjning skulle medföra prishöjning kan jag inte godkänna. Herr von Heland har ju varit inne på detta problem och hade en mycket enkel uppfattning om löner och priser i förhållande till varor. På tal om höjd lön såsom inflationsdrivande faktor yttrade f. d. statsrådet Myrdal i ett tal år 1946: »Lönestegringarna ha på kostnadssidan inte någon väsentlig andel i inflationsutvecklingen. Det kan tvärtom konstateras, att den internationella prisutvecklingen och övriga pådrivande krafter skulle resulterat i ännu större företagsrevinst och en sannolikt ännu mer svårartad investeringskonjunktur om lönerna varit lägre.» Jag antar att professor Myrdal som ekonomisk expert vet vad han talar om, då det gäller den ekonomiska utvecklingen.

Talet om att en löneförhöjning inte kan ske utan att denna slår igenom i högre priser, eller med andra ord formeln »varupriserna bestämmas eller regleras genom lönerna», kan jag såsom medlem i ett marxistiskt parti inte godkänna. Läget i dag är det, att priserna på förnödenhetsvaror ha stigit, penningvärdet försämras stadigt, och arbetsintensiteten har ökats. Arbetarnas kamp för högre löner är i en sådan situation naturlig och nödvändig. Så länge arbetskraften är en vara och underkastad de allmänna lagar, som reglerar priserna, måste arbetarna sträva efter att uppnå löneförhöjning i en ekonomisk situation som den föreliggande. Under kriser pressas arbetslönerna ner under arbetskraftens värde, under högkonjunkturerna måste arbetarna söka höja lönerna för att få ut ett genomsnitt av vad som motsvarar arbetskraftens värde. Att löneförhöjningar kunna slå igenom i prisförhöjning kan man tro-

Statsverkspropositionen.

ligen komma med exempel på. Jag tänker närmast på statens järnvägar. Järnvägsstyrelsen har i sin skrivelse till Konungen särskilt påtalat den senaste tidens löneförhöjningar såsom en av orsakerna till taxeförhöjningen, då löneutgifterna i utgiftsstaten uppta en stor procent. Utan att närmare gå in på detta se vi att staten som arbetsgivare även räknar med profit. Även där kan den marxistiska regeln således gälla: om lönerna ändras, kommer profiten att ändras i motsatt riktning. Om lönerna sjunka stiger profiten, och om lönerna stiga sjunker profiten.

Till talet om att levnadskostnadsindex under innevarande år skulle sjunka i anledning av att beslutade socialreformer trädde i kraft vid årsskiftet, nämligen folkpensionen, barnbidragen och den sänkta skatten, får jag anföra, att jag alltid haft den uppfattningen att de sociala reformerna skulle betyda en standardförhöjning för den stora massan, och denna uppfattning tror jag också delas av det övervägande flertalet av folket. Men hur komma dessa socialreformer att verka? Jo, socialreformerna skola återföra levnadskostnaderna till den indexnivå vi hade före prisstegringen, de skola således ersätta vad som förlorats genom en felaktig löne- och prispolitik. Skall en lösning av arbetsmarknadens frågor vinnas, som banar väg för en gemensam strävan för att hålla tillbaka de produktivitetssänkande tendenserna och i stället utnyttjar alla möjligheter till förbättringar, såsom finansministern säger i statsverkspropositionen, undrar jag, om inte regeringen slagit in på en felaktig väg. Inte stimuleras arbetarna till högre arbetsprestationer genom att deras levnadsförhållanden försämrats genom prisförhöjningar på oundgängliga förnödenhetsvaror samt beskattning av dessa. Spänningen på arbetsmarknaden är stor och kan leda till samma förhållanden som rådde år 1945. Ännu har ingen uppgörelse skett beträffande något av de stora kollektivavtal som upphört att gälla vid årsskiftet.

I arbetarrörelsens efterkrigsprogram

finnes utstakad en väg, som godkänts av hela arbetarrörelsen och som innebär rättvis fördelning och höjd levnadsstandard. »Den sträcker sig från det omedelbara kravet på högre reallöner ända till en väsentlig allmän utjämning och demokratisering av medborgarnas ekonomiska, sociala och kulturella villkor». I stället för att följa denna linje för lösning av de ekonomiska problemen har regeringen slagit in på den av storfinsansen och de borgerliga förordade linjen om fastlåsandande av penninglönen, höjda priser och höjd indirekt beskattning av förnödenhetsvaror.

Herr EKSTRÖMER: Herr talman! Herr finansministern framhåller i sin finansplan och även här i debatten, att en av förutsättningarna för att vi lyckligen skola gå igenom krisen är ett ökat sparande och en ökad varutillgång så att det sig ständigt ökande köpkraftsoverskottet skall bringas ned till rimliga proportioner. Härutinnan får man ge herr Wigforss rätt, ja, från vårt håll har detta ideligen framhållits som ett rättesnöre för en sund ekonomisk politik.

Men jag tycker, att herr finansministern inte lever som han lär, ty hans ekonomiska politik har då sannerligen icke vare sig uppmuntrat sparandet eller stimulerat till ökad produktion.

Beträffande sparandet skall jag ej yttra mig i annan mån än att detta ej alls tycks vilja taga någon fart. Men vem vill spara i tider som dessa, när var och en själv kan iakttaga hur levnadskostnaderna stadigt stegras. Vi ha nyss av herr Norling, om hans uppgifter äro riktiga, fått bekräftelse på hur långt vi kommit på inflationens väg. De flesta lära ej ha mycken möjlighet att spara, utan inkomsterna gå åt till det dagliga uppehållet. Och de som verkligen kunde ha något att spara, de oroa sig för framtiden, och förtroendet till framtiden har säkerligen icke stärkts av finansministerns och statsministerns ordrika deklarationer i går, där de praktiskt taget frän säga sig allt ansvar för den ekonomiska utvecklingen här i landet. Det är ju ganska eget: när allt är gynnsamt för rege-

Statsverkspropositionen.

ringen, när tiderna äro goda, så tar man munnen full och vill dirigera allt, men när det börjar brännas och man förstår att det inte lyckas som man vill, ja, då vill man gå ifrån ansvaret. Sådant inger icke förtroende vare sig hos hög eller låg.

Men det var egentligen inte för detta jag begärde ordet, utan jag tänkte tala litet om produktionen. Vi äro väl alla överens om att produktionen bör ökas, men för år 1947 visar denna — tyvärr — överraskande svaga siffror, ty enligt industriförbundets siffror ser det ut som den normala stegringsstakten i produktiviteten sedan år 1939 avstannat, i varje fall avsevärt avtagit. Detta betänkliga förhållande är, som sagt, en obehaglig överraskning med tanke på all ny industri som uppbyggts och på alla rationaliseringar som genomförts. Men industrien har på senare tider haft allehanda besvärligheter att dragas med, och till dessa kanske man först och främst får räkna bristen på arbetskraft och överrärligheten hos den arbetskraft som funnits. Detta tyder på att, när vi nu *måste* inrikta oss på en ökad produktion och när möjligheterna att anskaffa ökad arbetskraft äro små, återstår blott en oavslutad rationalisering och mekanisering av våra fabriker, så att så mycket som möjligt av enklare arbeten kan utföras maskinellt och därigenom arbetsresultatet för varje arbetare blir större och samtidigt det manuella arbetet blir behändigare och mindre ansträngande än förut.

Men till en sådan rationalisering behövas pengar. Hittills har man i möjligaste mån tagit dessa penningar av de löpande inkomsterna och sålunda finansierat allehanda arbeten till driftens förkovran och de anställdas trivsel. Men nu komma nya signaler, och det förefaller som om herr finansministern ville rent av hindra denna sunda, ja nödvändiga utveckling. Han menar att industrien haft för stora vinster, och han vill komma åt dessa. Då kan jag ju säga, att vinsterna förvisso fallit mycket olika: storindustrien, och jag misstänker att herr Wigforss, när han talar om industri,

uteslutande tänker på denna, har nog haft en synnerligen gynnsam konjunktur, medan de flesta andra, i synnerhet då de strängt priskontrollerade, ha haft ganska blygsamma vinster. För dessa mindre industrier — och jag räknar mig själv såsom en representant för dessa industrier — ha tiderna inte varit så särdeles lysande. Priskontrollen har varit hård och inte lämnat mycken plats, knappast någon alls, för några vinster. En annan sak, som man också bör nämna, är att vinsterna på grund av skatte tekniska skäl under fjolåret ha blivit exceptionellt högt deklarerade. Man ondgör sig nu över vinsterna och betänker ej, att dessa i regel endast till mindre delen utdelas till aktieägarna, medan allt det övriga får stanna i företaget till dettas förkovran — som jag nyss nämnt — och detta inte blott till företagets utan även till de anställdas båtнад. Men nu vill man åt vinsterna, ja, jag skall i detta sammanhang inte tala om den fantastiska beskattningen varigenom i första hand 50 procent gå bort. Men nu vill finansministern »sterilisera» en god del av återstoden under ett par år. För företagets ekonomi kanske detta ej i och för sig kan betyda så mycket, åtminstone om man verkligen får tillbaka det steriliserade beloppet, varom man ingenting vet. Men eftersom herr Wigforss, liksom jag, är angelägen om att *öka produktionen*, så kan jag bestämt säga att motsatsen kommer att inträffa, och huruvida åtgärden kan hjälpa till att hämma inflationen är nog problematiskt, helst som vi ej veta om ej det steriliserade beloppet på en omväg åter kan komma ut i marknaden och öka köpkraftsöverskottet.

Säkerligen vore det ur produktionssynpunkt lyckligare om industrien finge i lugn och ro fortsätta sitt rationaliseringsarbete. De belopp som skulle steriliseras lära ej bli av den storleksordning att de kunna uppväga den produktionsökning som normalt vore att påräkna. Och för att göra saken ännu värre signalerar herr Wigforss därjämte en kreditåtstramning för att riktigt hindra en sund produktionsutveckling.

Statsverkspropositionen.

Ja, herr Wigforss anser en produktionsutveckling nödvändig men gör allt vad han kan för att hindra en sådan. Är det någon som kan finna någon logik i detta? Det förefaller mig faktiskt som om herr Wigforss helt enkelt ej kunde överblicka de praktiska följderna av sina uträkningar, och när jag läser finansplanen, kan jag inte innehålla en fruktan för att liksom han helt och hållet felbedömde situationen 1946, så har han också felbedömt situationen 1948.

Ja, för min del tror jag ej mycket på allt det lappverk som nu presteras och alla halvmesyurer, som förmodligen skada mer än de gagna och som nog få efter hand kompletteras med nya regler och restriktioner.

Efter förra världskriget, då vi också hade en begynnande inflation, fingo vi år 1921 en besk medicin, och den hjälpte. En hård bankpolitik återgav på kort tid kronan dess värde, fast det kostade många besvärligheter för företag och enskilda av alla stånd och klasser. Säkert var medicinen alltför hård; deflationen kom för häftigt på. Men nog kunde man tänka sig en mjukare övergång, och förvisso behöva vi en hälsosam påminnelse om att de ekonomiska lagarna ej gå att komma förbi. Efter en så hektisk konjunktur som den vi nu leva i lär nog ändå komma ett bakslag, men ju längre man fortsätter på inflationens väg desto värre blir bakslaget.

Herr FORSLUND: Herr talman! För något över tre månader sedan fingo vi här i landet uppleva en olyckshändelse av mycket stora mått. Jag syftar på den hemska olycka, som inträffade vid Edsvalla den 14 oktober 1947, då fjorton unga människor fingo ge sina liv. Genom den gamla kyrkans klockringning fingo vi sedan också en påminnelse om dagens djupa allvar. Många äro säkert de, som fingo tåra i ögonen, när de hörde vad som förekommit. Vi ha sett denna olycka återgiven på våra biograflokaler, och vi ha väl alla gripits djupt av händelsen.

Nu är det kanske, herr talman, mång-

en som tycker att detta väl icke är någonting som hör samman med den statsverksproposition, som nu skall remitteras. Jo, förvisso. Under sjätte huvudtiteln i statsverkspropositionen finns det bland annat poster som äro avsedda att användas för att förebygga händelser av det slag som här timat.

Jag måste här påkalla litet uppmärksamhet beträffande själva gången av det utredningsarbete, som pågått i syfte att skapa större trafiksäkerhet i landet. Under min tid såsom kommunikationsminister tillsatte jag med Kungl. Maj:ts medgivande en kommitté, som fick i uppdrag att undersöka möjligheterna att skapa en bättre tingens ordning på detta område. Denna kommitté, benämnd 1937 års sakkunniga rörande trafiksäkerheten, arbetade under mycket svåra förhållanden, på grund av omständigheter, som jag inte här skall gå in på. Den avlämnade emellertid ett principbetänkande den 21 februari 1939, och jag ber att till dagens protokoll få läsa upp vad kommitterade — de voro tre stycken — ville att Kungl. Maj:t skulle låta undersöka. Jag vill ha det inskrivet i protokollet av den anledningen att det betänkande, vilket så småningom avlämnades av den man, som senare fick i uppdrag att fullfölja 1937 års kommittés arbete, icke har föranlett någon Kungl. Maj:ts åtgärd. Jag skall återkomma till den saken senare.

I det betänkande, som jag här skall citera ett litet avsnitt av, åberopas en skrivelse, som inlämnades till statsrådet den 21 februari 1939, i vilken de sakkunniga hemställde, »att förslag utarbetas rörande lagstadgad skyldighet för järnväg att, med bidrag av statsmedel till engångskostnaderna, uppsätta samt driva och underhålla säkerhetsanordningar vid plankorsning mellan järnväg och allmän väg samt, i den mån Kungl. Maj:t så bestämmer, jämväl vid plankorsning mellan järnväg och enskild väg, att i samråd med järnvägstyrelsen samt väg- och vattenbyggnadstyrelsen en inventering verkställas av de plankorsningar mellan järnväg och enskild väg — enligt ovannämnda pre-

Statsverkspropositionen.

liminära undersökning uppgående till omkring 3 000 — som synas böra skyddas genom särskilda säkerhetsanordningar, *att*, i den mån nämnda inventering fortskrider, av riksdagen utverkas anslag till bidrag enligt förut tillämpade grunder till engångskostnader för säkerhetsanordningar vid ifrågavarande korsningar, *att* Kungl. Maj:t därefter med stöd av ovan föreslagna lag ålägger vederbörande järnvägar skyldighet att inom bestämd tid uppsätta säkerhetsanordningar vid korsningarna i fråga, *att* i samråd med järnvägsstyrelsen samt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen förslag utarbetas till ny säkerhetskungörelse (kungörelse angående *beskaffenheten* av säkerhetsanordningar vid järnvägs korsningar), innefattande bl. a., *att* jämte kryssmärken även förvarningsmärken skola regelmässigt komma till användning» — och hör sedan! — »*att* automatiska ljussignaler skola obligatoriskt uppsättas vid alla korsningar med allmän väg (alltså även vid de nuvarande frisksikts korsningarna) och vid sådan korsning med enskild väg, som enligt beslut av Kungl. Maj:t skall vara skyddad, *att* ljussignal skall placeras såväl å kryssmarke i omedelbar närhet av korsningen som å förvarningsmarke, så uppsatt, att signalen blir synlig för vägfärdande på ett avstånd av omkring 250 meter från korsningen, *att* ljussignal i regel skall vara kompletterad med ringklocka och, där Kungl. Maj:t så föreskriver, med bevakade grindar eller bommar samt *att* vid korsning, som vid den nya kungörelsens ikraftträdande är försedd med grindar eller bommar, dessa icke få borttagas utan Kungl. Maj:ts medgivande.»

Sekreteraren i den kommitté, som lämnade detta »testamente» i skrivelse den 21 februari 1939, fick i mars 1939 uppdrag att fullfölja utredningsarbetet, och han avlämnade sitt betänkande den 17 december 1940. Han har fått genomlida en särskild lidandets historia på följande sätt. I september 1940 fick han, i den sparsamhetsiver som då gjorde sig gällande, order om att utredningsarbetet skulle upphöra. Trots att 1937 års kom-

mitté hade lämnat efter sig det nyss omnämnda »testamentet» och den föregående departementschefen givit honom i uppdrag att fullfölja utredningen om trafikolyckornas orsaker, ställdes han inför tvånget att lämna arbetet ofärdigt. Men han utverkade, ivrig för saken, till sist av Kungl. Maj:t en förnyad prövning och fick på så sätt ytterligare ett par, tre månader på sig för att slutföra utredningen, dock utan kostnad för statsverket. Detta betänkande om trafiksäkerhetsfrågan, som jag har här och som klart och tydligt angiver grunderna för en förnuftsmässig ordning beträffande mycket som hör samman med järnvägsövergångar, är producerat av en man, som står riksdagen och särskilt denna kammare mycket nära, utan att han fått ett öre för detta arbete. För att slutföra arbetet har han nödgats avstå från ca 3 000 kronors inkomst. Men det finns ett Kungl. Maj:ts brev med nådig tillåtelse att fullfölja arbetet.

När denne utredningsman den 17 december 1940 avlämnade sitt betänkande, återstodo vissa detaljarbeten som angivits i det nämnda »testamentet» men som han ej fick tillfälle att då utföra. Under utredningens gång fick han av privatfirmor hjälp med att konstruera en särskild ljussignal, som är uppsatt i närheten av Smedjebacken och fungerar bra. Det är ett ytterligare bevis för kommunikationsdepartementets snällhet att detta arbete icke på något sätt bekostades av statsmedel. Ljussignalen tillverkades kostnadsfritt av ett bolag, och sedan utverkades tillstånd av Kungl. Maj:t att uppsätta den.

Nu måste jag fråga mig, och jag tror att vi böra göra det litet var inför den hemska olycka, som timade för tre månader sedan: ha vi gjort allt vad som rimligen borde ankomma på oss? Jag svarar nej. Det är någonting mycket egendomligt, att Kungl. Maj:t år 1940 kunde förhindra fullföljandet av utredning på ett område, som är så högaktuell. Den övergång, där Edsvallaolyckan skedde, har numera blivit polismässigt undersökt, och den nu arbetande trafiksäkerhetskommittén har varit i tillfälle

Statsverkspropositionen.

att taga del av hur det förhållit sig. Det har visat sig att inte mindre än 29 bus-sar per dag passera denna övergång, och trots detta finns det inga signaler och ingen som helst personlig bevakning. Detta är en s. k. frisiktskorsning, och enligt en kungörelse, som gäller sedan år 1933, skall det inte finnas några signaler vid sådana övergångar. Länsstyrelsen beslutade år 1942 att denna korsning i samband med omläggning av vägen skulle bli försedd med ljussignal. Vederbörande bolag under statlig ledning har nu efter den skakande olyckan utan hän-syn till kungörelser och varifrån peng-arna skola tagas låtit uppmontera den signalanordning, som borde ha varit där sedan många år tillbaka.

När nu en kommitté för snart tio år sedan föreslog sådana signalanordningar såsom allmän norm, tycker man att detta förslag vid något tillfälle kunnat bli föremål för omprövning. Denna sak hör ju till samlingsregeringens synder. Den utredning jag här har talat om fördes helt enkelt åt sidan av dåvarande departementschef. Jag förvånar mig också över att den inspektionsmyndighet, som finns på detta område, inte tidigare har kommit till klarhet om behovet av åtgärder för att trygga säkerheten vid sådana plankorsningar det här är fråga om. Först i dagarna har därifrån till Kungl. Maj:t insänts en mycket omfattande skrift. Det begäres där att man nu skall börja undersöka vad denne utredningsman för över sju år sedan föreslog Kungl. Maj:t att på en gång utföra.

Den år 1945 tillsatta trafiksäkerhets-kommittén har efter den hemska Edsval-laolyckan rapporterat, att den enligt sina direktiv icke kunnat uppta den här frågan till behandling. Jag finner detta egendomligt, ty denna sak måste väl vara A och O i en undersökning för skapande av trafiksäkerhet. Jag kan inte direktiven, men jag måste vädja till kommuni-kationsministern och fråga honom hur det kan komma sig att denna kommitté för trafiksäkerheten inte har till upp-gift att undersöka vad som lämpligen bör göras vid övergångar, där de svå-raste trafikolyckorna inträffa.

Nu har såväl denna kommitté som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen förklarat, att systemet med frisiktskorsningar inte längre kan tolereras. Detta sades redan den 21 februari 1939 av den dåvarande kommittén i dess »testamente». Det skulle ju vara väl om man lät sitt för-slag åtföljas av uppmaningen: »Sätt nu i gång och bygg säkerhetsanordningar!» Men det gör man inte, utan man säger: »Nu skola vi ytterligare utreda», och så börjar man tala om vilken färg det bör vara på en rälsbuss och andra liknande frågor, som inte kunna ha någon stor ak-tualitet i detta sammanhang, när det gäl-ler att skydda de vägfärande och öka tra-fiksäkerheten vid dessa plankorsningar.

Nu vill jag varmt vädja till statsrådet att uppdraga åt vederbörande myndig-heter, järnvägsstyrelsen och väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, att göra upp en förteckning på vilka övergångar som i första hand måste fördes med signalan-ordningar och med uppdrag att skynd-sammast genomföra dylika signalanord-ningar. Bidrag bör sedan utgå enligt de grunder som äro fastställda redan av 1938 års riksdag, nämligen att 90 procent av kostnaderna skola betalas av automo-bilskattemedel. Jag hoppas för min del, att dessa grunder fortfarande kunna få gälla.

Här har väckts en motion, som egent-ligen bara är en avskrift av den skri-velse kommitterade inlämnat till depart-ementschefen. Jag har ingenting emot att man utreder olika möjligheter att öka trafiksäkerheten, men om sådana under-sökningar skola ske vill jag innerligt vädja till statsrådet att inte tillåta att man blandar ihop den verkställande upp-giften med detta. Ty nu ha ju både kom-mitterade och väg- och vattenbyggnads-styrelsen gått över på den linje, som för snart tio år sedan förvisades till arkiv-lådan utan att utredningsmannen ens fick betalt för utfört arbete. Betänkandet har tryckts på statens bekostnad, men den person som utfört arbetet har — och det är en i fråga om offentliga upp-drags skandalartad situation — som tidi-gare anförts fått avstå ca 3 000 kronor av sin lön på annat håll för att utföra

Statsverkspropositionen.

det arbete, som dåvarande statsrådet ansåg det icke rimligt att staten skulle betala. Jag, som är intresserad av vårt trafikväsende, skäms storligen, och jag skulle nästan vilja säga att den svenska riksdagen borde skämmas, då den får rapport om att någonting sådant har inträffat.

Jag vill inte lasta någon för vad som hände i Edsvalla. Det är naturligtvis många omständigheter som spela in i ett sådant fall. Men man får inte stanna vid att tala om dimman och om att säden växer så högt att den skymmer sikten o. s. v. Ljussignaler ha satts upp vid många hundra övergångar, och dylika anordningar skola väl kunna bli tillåtna och anses tjänliga också vid sådana övergångar som den i Edsvalla.

Jag skulle härtill vilja tillägga att jag hoppas att någon vid denna riksdag väcker motion om att åtminstone en miljon kronor avsättas för detta ändamål av de automobilskattemedel som fördelas. Anslaget till nya vägbeläggningar har i budgetförslaget upptagits till 25 miljoner kronor, och nog skulle vi väl kunna spara nära en miljon där och i stället använda den till säkerhetsanordningar vid övergångar.

Jag anser det så nödvändigt att dessa säkerhetsanordningar utföras, att jag inte har velat låta denna debatt om statsverkspropositionen gå förbi utan att föra saken på tal.

Eftersom regeringen är representerad här i kammaren skulle jag vilja fråga: hur länge skall den oordningen tillåtas existera, att s. k. långträdare få frakta gods på landsvägarna längs våra elektrifierade järnvägslinjer? Dessa långträdare sluka ju väldiga mängder bensin. Jag vet sannerligen inte vilken av de tre närvarande statsråden som är svarande i målet när det gäller tillståndsgivningen för lastbilstrafiken. Denna trafik skall ju komplettera vårt stora järnvägsnät, och därför borde den rätteligen sortera under kommunikationsministern, som är högste chef för järnvägarna. Men den lär ligga hos någon annan minister. Jag var verkligen förvånad i höstas, när man släppte loss denna lastbilstrafik enligt

gamla traditioner, samtidigt som man jämrade sig om våra valutabekymmer.

Är det förnuftsmässigt att köra gods per bil från Luleå till Stockholm eller från Stockholm till Göteborg eller Malmö? Tro ni, mina herrar från bondeförbundet, som så gärna vilja värna om biltrafiken, att dessa långträdare frakta gods för er räkning? Nej, de köra från stad till stad. De stanna inte och lämna av något gods hos herr Heiding eller herr von Heland. Det är de långa sträckorna dessa bensinslukande långträdare köra, och det göra de samtidigt som vi ha våra järnvägslinjer elektrifierade. En mera upprörande ekonomisk »visdom» har jag svårt att tänka mig. Då förlikar jag mig mycket hellre med de restriktioner som genomförts i England, där regeringen har dragit ett brett streck över möjligheterna att på långa sträckor köra lastbil i konkurrens med järnvägarna.

Här ha vi käbblat om saker och ting, som enligt min mening äro rena struntsaker, men det som rör verkliga värden har inte någon sagt ett ord om. Bondeförbundet jämrar sig för de nya skatterna och anser, att allting går ut över bönderna. Men vad jag nu talar om har ingenting med jordbrukarnas kostnadsfrågor att göra. Det är en städernas ovana som har insmugit sig. Och det är inte bilägarna själva som spekulera i detta, utan speditiofirmor av stora mått, som mången gång profitera på trafikchaufförernas besvärliga ekonomiska förhållanden. Inte finns det några stora trafikföretag här, som ha satt i gång med detta, utan det är speditiofirmor som kunna säga: »Kan ni köra, så var så god!» På det sättet har det utvecklats här under många år.

Det går kanske inte att få någon debatt om detta nu, utan det är väl lämpligare att ta upp saken interpellationsvägen, så att man kan få ett klart besked av vederbörande statsråd om hur snart denna misshushållning skall upphöra. Jag är ju den som är trogen regeringen ända in till döden, men jag får ju säga, att denna vandring fram till döden icke får bestå i att jag säger ja och amen

Statsverkspropositionen.

till allt som görs. Jag vill att det skall vara en förnuftig ordning i det skeende som synes ske, som någon sade häromdagen.

Jag har kanske hållit på litet längre än jag lovade, herr talman, men då man brinner för en sak och tycker att den är oriktigt ordnad, må det tillåtas att man säger några ord om den, och det gläder mig, att jag fått till protokollet anteckna min mening i en mycket viktig fråga.

Herr statsrådet NILSSON: Herr talman! Jag förmodar att vi alla i detta land blevo djupt skakade, när vi erhöilo tidender om den olycka, som inträffat vid Edsvalla. Jag skulle tro att jag reagerade ungefär på samma sätt som herr Forslund, och min första impuls var att trafiksäkerhetsutredningen borde vara intresserad av anledningen till att en olycka av denna karaktär kunde inträffa, varför jag omedelbart beordrade trafiksäkerhetsutredningen att på ort och ställe närmare studera förhållandena och dra de slutsatser därav, som kunde vara önskvärda.

Jag inskränkte mig emellertid inte endast till att beordra trafiksäkerhetsutredningen att närmare undersöka saken, utan jag vände mig också till järnvägsstyrelsen och begärde att den skulle snarast möjligt utreda på hur många platser i detta land järnvägs korsningar av liknande karaktär som vid Edsvalla förekommo. Jag har också fått besked härom. Det rör sig om ett 180-tal för statens järnvägars vidkommande.

Jag måste bekänna att jag inte känner närmare till den förhistoria, om vilken riksdagsman Forslund här har givit oss besked. Så mycket tror jag mig emellertid utan vidare kunna utlova herr Forslund, att med anledning av vad som hittills har inträffat och med utgångspunkt från de upplysningar, som han här har givit i kammaren, kommer jag att beordra, att man skall plocka fram betänkandet, till vilket herr Forslund hänvisat, och att man sedan så snabbt som möjligt skall vidtaga de åtgärder, som studiet därav kan ge anledning till.

Jag har nämligen precis samma uppfattning som han, att människoliv måste anses värdefullare än någonting annat, och jag hoppas att herr Forslund partiellt skall kunna slå sig till ro med detta besked.

Herr FORSLUND: Tillåt mig, herr talman, att utan att det är någon replik ändå få uttrycka min tillfredsställelse över det svar jag fått.

På hemställan av herr talmannen beslöt kammaren nu, att den fortsatta överläggningen i förevarande ärende skulle uppskjutas till aftonsammanträdet.

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:

nr 50, av herr *Andrén* m. fl., med förslag till ändrad lydelse av § 16 regeeringsformen;

nr 51, av herr *Weiland*, angående ändring av bestämmelsen om stads indelning i valkretsar vid stadsfullmäktigval;

nr 52, av herr *Wahlund* m. fl., angående ersättning till kommunerna för deras arbete i anledning av de allmänna barnbidragen;

nr 53, av herr *Wahlund* och fru *Svensson*, om ökat anslag till stipendier för underlättande av husmoderssemestern;

nr 54, av herr *Elofsson*, *Gustaf*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till social upplysningsfilm;

nr 55, av herr *Eriksson*, *Carl Edmund*, m. fl., angående en järnvägsförbindelse mellan Ljusdal och norska gränsen;

nr 56, av herrar *Holmbäck* och *Petersson*, angående expeditionsvakten i riksarkivet B. Söderströms lönegradsplacering;

nr 57, av herr *Näsström* m. fl., om inrättande av en ordinarie arkivarie-tjänst vid landsarkivet i Härnösand;

nr 58, av herr *Wehlje*, om ändrad lönegradsplacering av två kontorsbiträdestjänster vid tekniska högskolan i Stockholm;

nr 59, av herr *Holmbäck* m. fl., om ökat anslag till Folkliga musikskolan i Arvika;

nr 60, av herr *Näsström* m. fl., om vissa anslag för utbildning av lärarinnor i hushållsgöromål;

nr 61, av herr *Elofsson, Gustaf*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anvisande av medel till Bidrag till standardiseringsverksamheten;

nr 62, av herrar *Hage* och *Anderberg*, om beredande av högre löneinkomster åt förste provinsialläkarna;

nr 63, av herr *Domö* m. fl., om avskaffande av kvarlåtenskapsskatten;

nr 64, av herr *Persson, Einar*, m. fl., om rätt för skogsarbetare och med dem jämförliga arbetargrupper att vid taxering till kommunalskatt åtnjuta avdrag för fördyrande levnadskostnader;

nr 65, av fröken *Osvald*, angående de särskilda barnbidragen till änkors och invaliders m. fl. barn;

nr 66, av herrar *Gustavson* och *Ar-rhén*, om hävdande av kommunernas självständighet i frågor, som gälla kommuns införlivning med stad;

nr 67, av herr *Lundgren*, angående kommunal centralisering av socialvården;

nr 68, av herr *Norling*, angående viss ändring i lagen om semester;

nr 69, av herr *Aman*, om rätt för tjänstemän vid skogsvårdsstyrelser och hushållningssällskap att för löneklass-placering tillgodoräkna tidigare tjänstetid; samt

nr 70, av herr *Andersson, Lars*, om statsbidrag till gäldande av vissa kostnader för en laga skiftesförrättning å fastigheten Kypasjärv 5¹ i Överkalix socken.

Anmälades och bordlades bankoutskottets memorial:

nr 1, med överlämnande av fullmäktiges i riksbanken till bankoutskottet avgivna berättelse; och

nr 2, med överlämnande av fullmäktiges i riksgäldskontoret till innevarande riksdag avgivna, till bankoutskottet avlämnade berättelse.

Kammaren åtskildes kl. 5.10 eftermiddagen.

In fidem

G. H. Berggren.

Tisdagen den 20 januari eftermiddagen.

Kammaren sammanträdde kl. 7.30 eftermiddagen.

Statsverkspropositionen. (Forts.)

Fortsattes överläggningen angående Kungl. Maj:ts proposition nr 1.

Herr AMAN: Herr talman! Av den föregående debatten har man fått ett något förvirrat intryck, då inläggen ha burit vittnesbörd om att en del av kammarens ledamöter mena, att det över huvud taget inte finns några inflationsrisker och att hela talet om faran för inflation är något slags påfund medan å andra sidan en del av kammarens ledamöter framhållit såsom sin mening, att faran är ytterst överhängande och att egentligen mycket drastiska åtgärder borde vidtagas för att man skall kunna åvägbringa en bättre ordning eller en bättre balans.

Även med risk att bli torkad om munnen med herr Linderots bomullsnäsdruk skall jag be att få delta i det allmänna »inflationsgapet». Min uppfattning är den att, som regeringen i sin proposition har uttryckt det, här föreligger en fara och att man med hänsyn till de olika omständigheter, som äro förknäade med denna fara, bör se sig om efter alla tänkbara utvägar, som praktiskt sett kunna anlitas för att åstadkomma en bättre balans mellan köpkraften och tillgången på varor.

Man kan emellertid inte fria sig från att den offentliga debatten i frågan har givit det intrycket, att man åtminstone på en del håll — jag vill inte säga att det har förekommit här i kammaren men utanför dess väggar — har i inflationsfrågan mera sett ett ämne för politisk agitation än en fråga som är värd intresse och solidarisk handlingsbered-

skap. Jag tror att den omständigheten att man på sina håll har överdrivit sina meningar om de risker, som föreligga, och om den svaghet, som man menar att regeringen har visat i sitt handlande, har framkallat motreaktioner, som kanske i någon mån kunna förklara de debattinlägg här, som ha gått ut på att göra gällande för oss, att det inte föreligger några som helst risker med den nuvarande utvecklingen.

Jag vill inte säga att vare sig herr Nordenson eller herr Bergvall eller andra här i kammaren varit de som ha drivit den meningen, att det föreligger risk för en katastrofartad utveckling, men jag kan inte undgå att säga — det är ledsamt att behöva göra det — att deras propagandörer ute i landet ha drivit denna mening på ett sätt, som inte har befordrat den sakliga diskussionen utan som medverkat till att det har blivit mycket av slagord och klichéer i denna debatt i stället för ett allvarligt försök från alla håll att tränga in i spörsmålet och söka finna vägar till en lösning.

Det som gör att man kan bli en smula skeptisk mot en del av den agitation, som har förts ute i landet, är ju bl. a. framförda tankar på ett uppluckrande av priskontrollen och ett upphävande i viss utsträckning av hyresregleringen och en hel del andra ting, som vi vid närmare eftertanke säkerligen allesammans finna alltfjämt vara nödvändiga.

När de ledande männen för de faktiska organisationerna i detta land öppet ha uppmanat sina medlemmar att iakttaga återhållsamhet i lönefrågorna, skulle det, eftersom inflationsfrågan inte bara rymmer ekonomiska utan kanske i främsta rummet också psykologiska faktorer, ha varit mycket värdefullt, om det från andra håll kommit liknande appeller till återhållsamhet och, skulle

Statsverkspropositionen.

jag vilja tillägga, till en frivillig anpassning, där det är möjligt, av produktionen till nyttigheter, som vi veta äro behöfliga framför andra ting. Det är möjligt att den uteblivna parollen om återhållsamhet för företagarnas del enligt deras mening beror på att vinstutsikterna för 1948 på grund av importreglering, elkraftansonering och andra ting äro mycket små. Jag vill inte uttala mig alltför bestämt om dessa utsikter. Jag tror dock man gör klokt i att i varje fall inte hysa alltför stora förhoppningar om det uppsving som skulle kunna åstadkommas under 1948.

Det läge som kännetecknar vår ekonomi är enligt min uppfattning inte katastrofalt. Man får ändå lov att säga — det kan man göra till glädje för löntagarna — att prisstegringarna i detta land under senare år ha varit rätt moderata, och man kan inte säga att prisläget har förändrats i större utsträckning än i andra länder. Vi ha tvärtom haft en gynnsammare prisutveckling än man haft på andra håll. Man kan emellertid trots detta inte komma ifrån att prisstegringar och det faktiskt förekommande köpkraftstrycket verka desorganiserande på näringslivet, dels genom att omsättningen av arbetskraft blir onormalt stor och dels genom att försenade materialleveranser vålla väntetider på arbetsplatsen. Vi äro alla överens om eller borde åtminstone vara överens om att man här har att göra med faktorer, som man inte kan vifta bort. Vi behöva en bättre samhällsekonomisk balans bl. a. för att återvinna jämvikten i vårt betalningsförhållande till utlandet, och det sätt på vilket man nu söker åstadkomma den — genom en detaljerad och för näringslivet störande handelsreglering — är naturligtvis i längden inte önskvärt, även om denna reglering i nuvarande läge är nödvändig i vårt land liksom i andra länder, som lida av den internationella dollarkrisen.

Regeringens allmänna linje när det gäller inflationens bekämpande finner jag riktig och nödvändig. Jag tillhör dem som utan betänkande skulle ställa sig bakom kanske ännu längre gående

åtgärder, därest sådana visa sig nödvändiga. Ty det är ändå på det sättet att en bristande samhällsekonomisk balans med en fortsatt inflation kommer att vålla oss svårigheter, som vi kanske i dag inte kunna överblicka, men som man har anledning tro kunna åstadkomma en hel del rubbningar både i näringslivet och i övrigt.

En sak som jag, herr talman, i detta sammanhang skulle vilja fästa uppmärksamheten på — ehuru den kanske är liten i sammanhanget — är betydelsen av att man så snart det är möjligt skapar ett stabilt penningvärde. Ju större den del av sparandet blir som genom förskjutning kommer att påvåla löntagarna, desto viktigare är det att man får ett stabiliserat penningvärde, som skapar en fast och orubblig tro på nyttan och glädjen av ett sparande. Men jag vill till oppositionen säga, att det sätt på vilket den ibland behandlat frågan knappast har bidragit till att skapa ett sådant förtroende, även om sakliga förutsättningar därför ha förelegat. Man har i stället en känsla av att det har blivit en liten panikunge i denna inflationsdebatt, vilken som jag förut antyde speciellt har kommit till uttryck i pressen och i den offentliga diskussionen ute i landet.

Årets remissdebatt är anmärkningsvärd jämförd med förra årets, i det att den faktiskt uppvisar, såvitt jag har kunnat finna, en resonligare hållning från oppositionspartiernas sida. Det kan ju förefalla märkligt, att så sker, när man står inför ett andrakammarval, men jag har trott mig förstå — det må vara riktigt eller inte — att det beror på att oppositionen inför de särskilda förslag till inflationsbekämpande åtgärder, som regeringen har framlagt, funnit att nu går det inte längre att röra sig med allmänna talesätt. Nu måste man framlägga konkreta alternativ till praktiska åtgärder i syfte att åstadkomma en förändring av läget.

Jag tillhörde dem som hade nöjet att delta i de rundabordskonferenser, som tidigare höllos med näringslivets och organisationslivets män, och jag måste

Statsverkspropositionen.

säga att jag var mycket förvånad över det sätt, varpå diskussionen där utspann sig. Jag vill inte lasta någon särskilt därför, men jag anser mig ha särskild anledning att till dem, som ha en så bestämmd uppfattning om vad som nu borde ske på lönefältet, säga att de vid dessa resonemang sorgfälligt undveko att över huvud taget nämna ordet lön. Man talade hela tiden i allmänna ordalag om läget, men alla hade väldigt svårt för att gripa sig an med det problem som, när man kommer till slutet, ändå måste debatteras, nämligen frågan om lönesättningen och dess inverkan på köpkraften.

I det avseendet skulle jag vilja framhålla några synpunkter. Jag kan kanske inte göra det med samma auktoritet som min partivän kammarledamoten Axel Strand, men jag vill ändå anföra några synpunkter på frågan.

När det gäller att ta ställning till frågan om löntagarnas intressen, och speciellt deras löneintressen, är det naturligt, att man fäster blickarna på den faktiska lönesättningen och att man också tar hänsyn till de goda resultat, som de olika företagen uppvisa, även om det på sina håll kanske finns en alltför stor benägenhet att taga fram de mest gynnsamma resultaten för att generalisera dessa. Om man har en stark överrärlighet på arbetsmarknaden och en lönesättning som på sina håll är sådan, att den ligger över de avtalsfästa och överenskomna lönerna, är det naturligt att det uppstår stora svårigheter för organisationerna att säga till sina medlemmar, att de måste hålla sina anspråk tillbaka. Jag vill emellertid understryka att trots dessa svårigheter har detta ändå gjorts. Och det har skett i löntagarnas eget självklara intresse, ty i längden vinner man på löntagarhåll inte något med en fortsatt skruv uppåt, där löneförhöjningarna följas av prisstegringar, som konsumera vad man har vunnit. Det är väl så att man trots en hård priskontroll ändå inte i längden kan förhindra sådana skruvningar att bryta igenom kontrollåtgärderna och ta sig uttryck i en förändrad produktion och en därmed

på konsumenterna tvingad konsumtion av andra, dyrare artiklar än vad man tidigare har kunnat komma i åtnjutande av.

Det föresvävar mig, att när det gäller att bemästra detta kan man inte nöja sig med organisationernas och löntagarnas egna ansträngningar att genom självövertvinnelse bidra till en bättre balans, utan man måste söka sig fram även på andra vägar. Lönerestriktionerna kunna i vissa fall gå ut över grupper, som icke borde vidrännas dessa restriktioner, och jag vill redan nu uttala den förhoppningen, att riksdagen inte skall pressa finansministern, så att han när det gäller vissa grupper av statsanställda tvingas att i detta läge skjuta åt sidan krav på förbättringar, som ha varit aktuella under många år. Jag syftar på fall, där de anställda på grund av pågående utredningar ha fått vänta på förbättringar, som redan kommit andra till del. Dessa grupper skulle självfallet anse det orättvist, om dessa förbättringar, som man har fått gå och vänta på länge, skola skjutas åt sidan inför det läge som man nu befinner sig i.

En fråga som har intresse i samband med lönebildningen är naturligtvis den saxning som nu förekommer. Jag är inte mannen att lösa det problemet; jag vet inte om det finns någon som kan göra det. Jag vill bara ställa problemet under debatt. Jag syftar på att lönesättningen bestämmas vid en tidpunkt för statstjänstemän, vid en annan tidpunkt på den öppna marknaden och att där emellan bestämmas jordbrukspriserna. Det är klart att det förhållandet, att lönerna och jordbrukspriserna fastställas vid olika tidpunkter, skapar svårigheter. Får en grupp förbättringar, anmäla sig andra och vilja ha detsamma. Särskilt angeläget vore det att jordbrukspriserna och lönerna bestämdes vid samma tid, varigenom man i stor utsträckning skulle slippa den nu förekommande saxningen.

En av våra främsta nationalekonomer sade för någon tid sedan, att det onekliga är på det sättet, att ingen svensk löntagare för närvarande går omkring

Statsverkspropositionen.

och känner sig ha för mycket köpkraft på fickan. Det är helt enkelt så, att vår allmänna ekonomi för de enskilda är ett svårbedömligt område. Man har inte haft möjlighet att få de stora löntagarskikten av vår befolkning insatta i dessa problem, och man måste därför räkna med att svårigheter uppstå när det gäller att övertyga dem om nödvändigheten av vissa åtgärder. För min del är jag av den uppfattningen, att löntagarna också på visst sätt känna sig pressade. Utan tvivel äro löntagarna det mest kontrollerade skiktet i detta land. Det finns ingen annan grupp, vars inkomster kunna avläsas så exakt och vars utveckling man lika minutiöst kan följa. Det är klart att detta skapar en viss känslighet hos denna grupp, när man utfärdar appeller om återhållsamhet och åtgärder i syfte att hämma en fortsatt inflatorisk utveckling.

En sak som jag och kanske flera med mig beklagar är att man i den politiska iverns tecken, i varje fall delvis i dess tecken, på sin tid avskaffade omsättningsskatten. Konsumtionsskatter äro naturligtvis inte populära, men omsättningsskatten hade dock egenskapen att drabba över hela linjen. När man rör sig på lönefältet är det inte lika lätt att företaga generella åtgärder, och det vore framför allt inte rättvist att göra det. Det är enligt min uppfattning lättare att gå den väg, som regeringen nu är inne på, nämligen att genom vissa beskattningsåtgärder och då helst generella sådana försöka åstadkomma ett riktigtare förhållande mellan köpkraften och tillgången på varor.

Man får också när det gäller löntagarna räkna med att dessa grupper anse sig ha rätt till en viss frihet. Här har ingen bestritt dem den rätt att påverka arbets- och lönevillkoren, som organisationerna ha. Men det är givet, att dessa grupper av löntagare ställas inför svårigheter, när de skola ta ställning till sina aktuella intressen. Där får man såvitt jag kan förstå lov att balansera, så att man inte medverkar till en utveckling, som gör att lönerna bli inflationsdrivande. Men vi ha en annan faktor,

som är lika väsentlig. Om dessa fritt verkande organisationers medlemmar uppställa vissa krav, som de anse vara modifierade, och man kommer till ett läge, som innebär risker för konflikter, är det uppenbart att man står inför möjligheten av konflikter, som medföra att man i varutillgång förlorar lika mycket och kanske mer än man ur synpunkten av inflationens motverkande skulle förlora genom en viss lönestegring.

Den avvägningen är det förbehållet arbetsmarknadens parter att företa, och man kan endast uttala den förhoppningen, att den skall göras på ett sätt som medverkar till en utveckling, som är den för landet i dess helhet och därmed självfallet också för löntagarna gynnsammaste.

Utom de speciella frågor som röra det ekonomiska läget har det under debatten också talats om en del stora och väsentliga ting. Jag tänker då närmast på den förste opponentens anförande, som slöt med den meningen, att den socialistiska åskådningen i och för sig sätter statens ingripande främst och människan längst bort i periferien. Jag reagerade mycket starkt emot det påståendet, eftersom jag av praktisk erfarenhet vet, att det inte förhåller sig på det sättet, att man inom det socialdemokratiska partiet agerar efter något slags skrivbordsritningar och teoretiska spekulationer. Det är ju så att inte endast företagarna och jordbrukarna utan även löntagarna äro utsatta för regleringar och tvångsåtgärder. Ingen människa vill väl på allvar göra gällande, att det skulle vara klokt att slopa vårt ransoneringssystem i dag, oaktat det innebär en väsentlig begränsning av de enskilda medborgarnas fria konsumtionsval. Varför har man infört detta ransoneringssystem? Jo, av nödtvång. Varför har man vidtagit andra ingripanden? Jo, av samma skäl. Man kan ju beklaga, att man inte haft möjlighet att på frivillighetens väg få till stånd en anpassning, som skulle ha varit önskvärd. Vår frihet begränsas av de materiella resurserna. De bilda en obrytbar mur kring vår handlingsfrihet i fråga om konsum-

Statsverkspropositionen.

tion, investeringar och mycket annat. Och det är klart, att när dessa materiella resurser inte äro de bästa, då blir också missnöjet lättantändligt och då är det också rätt naturligt, om man kommer i delo om vilka ingripanden som böra ske och vilka som inte böra ske.

För min del har jag saknat — det är kanhända en blåögd önskning med hänsyn till de praktiska möjligheterna — försök till egna anpassningsåtgärder från vårt näringslivs sida. Jag kan inte lasta en fabrikör eller en industri för att man lägger över sin tillverkning på produkter, som i detta ögonblick inte äro så nödvändiga för vårt näringsliv och för vår konsumtion som vissa andra ting. Jag kan inte lasta dem för att de göra det, om dessa produkter visa sig ge ett bättre ekonomiskt utbyte. Men härav ser man svårigheterna att utan regleringar få till stånd en anpassning i tider av bristande resurser.

Jag skulle vara den siste att säga, att vårt näringsliv och dess män inte förstått sina plikter och inte försökt efter bästa förmåga fullgöra sina skyldigheter mot samhället. Men jag tror att den förmågan är begränsad på grund av de ekonomiska företagens natur och det sätt på vilket dessa företag verka. Jag har reagerat mot de i vissa fall alltför skarpa uttalanden, som ha gjorts mot regleringsåtgärderna, av den anledningen att jag anser att dessa regleringsåtgärder varit nödvändiga. Men jag ser dem inte såsom något i och för sig önskvärt, som bör bestå för framtiden, utan såsom något till vilket man tvingas i vissa lägen. Därvidlag har enligt min bestämda mening oppositionen en del synder på sitt samvete, då man i den politiska debatten ifrågasatt nödvändigheten även av sådana ingripanden som ha varit klart erforderliga.

Det har talats om utredningsraseri, och det har talats om att man från statsmakternas sida sträcker ut sina långa fångstarmar efter nya områden. Före middagsuppehållet var det en talare som mycket bestämt yrkade på att förstatligandeutredningarna ögonblickligen skulle inhiberas. Jag kan inte finna att

det är ett sakligt resonemang. Om man har utredningar för att undersöka, huruvida det är riktigt att förstatliga på en del områden, ha väl dessa utredningar någon bakgrund. Utredningarna ha igångsatts därför att man ansett riktigt att undersöka, huruvida en bättre ordning skulle kunna åstadkommas på vissa områden genom statliga ingripanden och i vissa fall genom förstatligande. Jag kan inte se, att det är riktigt att binda staten genom att säga, att den inte får utreda sådana här ting och inte får hålla ett stort utredningsmaskineri med en massa människor som företa sig det ena och det andra. Vad är det som sker i vårt ekonomiska liv och i vårt samhällsmaskineri i övrigt? Alla företag som äro måna om att hålla sig å jour med utvecklingen företa tid efter annan undersökningar av huruvida deras speciella arbetsförhållanden äro up to date och om man har de rationella metoder som erfordras. Jag tycker att det skulle vara inkonsekvent, om man sade att frågan om en rationalisering med något större perspektiv inte ens får utredas och diskuteras, utan under alla förhållanden skall vara förbjuden.

Jag har en känsla av att man skjuter över målet, om man intar den ståndpunkt, som herr Sundberg gjorde, när han menade, att man utan någon vidare diskussion skulle avskryva utredningar av det slaget. Jag hoppas, herr talman, att kammarens ledamöter inte tro, att jag står och ber för den utredning som jag själv är ordförande i. Jag skulle ur arbetssynpunkt med glädje lämna den posten ifrån mig. Men jag säger detta närmast med hänsyn till det orimliga i påståendet, att man från statens sida inte skall ägna något intresse och någon uppmärksamhet åt dessa ting.

I propagandan har från oppositionspartiernas sida, och jag vill till dem i dag också räkna kommunisterna, förts fram argument, som tåla att granskas. Det är inte så oskyldigt som det låter i herrar Linderots och Öhmans argumentation, att det kommunistiska partiet är något slags stadsbud för löntagarna här i landet, som går och snappar upp vad An-

Statsverkspropositionen.

dersson, Pettersson och Lundström tycka för att vidarebefordra detta till de offentliga tribunerna och till riksdagen. Utan det går ju i praktiken till på det sättet, att herr Linderot och hans kolleger vifta med sina bomullsnäsdukar och tala om för folk, hur förfärligt illa det är ställt, och sedan försöka de få folk till ett ståndpunktstagande, som rimmar med kommunisternas politiska aspekter. Detta kommer man att bestrida, men jag vet av erfarenhet, att det inte kan bestridas med sakligt fog. Så går det nämligen till när det gäller att driva vissa meningar.

Jag hade inte tillfälle att lyssna till andra kammarens debatt i går, och jag blev rätt överraskad, när jag i tidningarna i dag fick läsa, att en mycket framstående representant för högerpartiet hade trätt fram och talat om att vi fingo ett samhälle, som mer och mer kom att bestå av »portföljmänniskor». Eftersom jag i mitt arbete representerar tjänstemännen har jag anledning att vända mig mot det resonemanget, ty jag är övertygad om att man på olika områden av vårt samhällsliv, även det som representeras av herr Skoglund i hans s. k. borgerliga näring, skall få bli vittne till en rationaliseringsprocess, till uppbyggnadet av organisationer och vidtagandet av anordningar, som göra att man behöver flera tjänstemän. Det förvånar mig, att man inte i det sammanhanget också tog den nu föreliggande preliminära folkräkningen till intäkt för att slå ett slag mot tjänstemannakategorierna. Den visar nämligen, att vi ha haft en ökning mellan 1940 och 1945 av antalet tjänstemän här i landet, som uppgår till över 100 000; sannolikt ligger den nära 150 000. Man skulle då lätt kunna draga den slutsatsen därunder, att folk mer och mer börjar syssla med skrivbordsgöromål och färre och färre med det produktiva arbetet. Nu bestämma ju tjänstemännen inte, att de skola vara i verksamhet där och där. Det göra företagen, statsmakten, kommunerna, organisationerna — alla dessa olika slag av enheter, som behöva tjänstemän. Och de behöva dem, därför att maskineriet ratio-

naliseras, och med rationaliseringen följer ett behov av tjänstemannagruppernas utökning.

Jag tycker det är förvånansvärt, när man från högerhåll kommer med en sådan kliché som denna om »portföljmänniskor», och jag tror inte att det sättet att argumentera, även om det skulle ha tagit sikte alldeles speciellt på vissa statstjänstemannagrupper, kommer att väcka sympatier för högern bland dessa grupper. Man kommer nog att där få vittnesbörd om att man i sin propaganda bör försöka att ta litet mera hänsyn till de faktiska realiteterna; kanske främst till att tjänstemännen, om jag så får uttrycka det, inte självförvällat sitta på sina olika poster.

En anmärkning, som jag gärna vill göra innan jag slutar, riktar sig mot det anförande, som hölls av herr von Heland i går. Jag tycker att hans anförande på en punkt var signifikativt för propagandan. Han demonstrerade en blankett som han var övertygad skulle kunna ändras, därest någon tjänsteman ringde till någon högre vederbörande och talade med honom. Jag måste säga, att om man riktar den anmärkningen mot dem, som enligt hans mening ha underlåtit att förfara praktiskt, då kan man väl i lika hög eller i ännu högre grad rikta en anmärkning mot herr von Heland, som måste ta riksdagens tid i anspråk för att fästa uppmärksamheten på en sak, som han ansåg vara så självklar, att man med ett telefonsamtal borde kunna få den utagerad — om den nu var så enkel som han demonstrerade den för oss, vilket jag inte har någon möjlighet att bedöma.

Allra sist skulle jag i denna lilla deklaration vilja framhålla en synpunkt, som jag anser bör gå vidare. Det gäller den kraftansamling till ökad produktion, som kan ske här i landet. Där borde ett klokt agerande från företagarnas sida, när vi nu börja få ett nät av s. k. samarbetsnämnder eller företagsnämnder inom industrien och när löntagarna allt mer blir medvetna om att deras egna möjligheter till en förbättrad standard hänga intimt samman med produktivi-

Statsverkspropositionen.

tetsstegringen, kunna medverka till att åstadkomma en diskussion inom dessa organ med arbetarna och tjänstemännen om vad som kan göras för att ta ordentliga tag i syfte att stegra tillgången på förnödenheter av olika slag. Jag är ju inte så naiv att jag tror, att man bara med en sådan diskussion åstadkommer revolutionerande uppsving. Jag vet, att de stora uppsvingen bero på de ständigt fortgående förbättringar, som teknikerna kunna anvisa vägar till. Men det är uppenbart, att om man fick en bättre atmosfär än den något förskämda atmosfär, som har stått omkring den offentliga debatten i inflationsfrågan, skulle man därigenom kanske också kunna få fram en del låt vara små, men positiva resultat, när det gäller att förbättra vårt folks standard och åstadkomma ett bättre avvägt läge än vi för närvarande ha.

Jag vill framhålla, att detta skulle vara en väg, som är värd att pröva, men den förutsätter samförstånd mellan alla inom den produktiva verksamheten sysselsatta. Det går inte, om den ena eller andra sidan försöker skaffa sig prioritetsrätt till de ökade tillgångarna, det ökade produktionsresultatet, utan man måste ha en bestämd känsla av att man över hela linjen är beredd att inte driva sina egna intressen alltför hårt. Då får man en god atmosfär för en diskussion av åtgärder, som kunna befrämja en ökad produktion. Och vad vi sist och slutligen behöva är en ökning av vår produktion, så att vi kunna åstadkomma den höjning av levnadsstandarden, som är nödvändig för att skapa bättre betingelser för de stora löntagarskikten och ge dem möjlighet att föra en dräglig tillvaro.

Herr statsrådet WIGFORSS: Herr Domö ställde i sitt stora tal i går en rad frågor till mig, som jag tyvärr inte riktigt uppfattade som frågor. De hade visserligen frågans form, men jag uppfattade dem — förmodligen felaktigt — mera som påståenden än som frågor. Han har i dag upprepat dem, och jag är mycket villig att svara på dem så gott jag kan. Jag var själv upptagen med

att tala i andra kammaren, då herr Domö på nytt framställde frågorna, och jag har därför fått lita till ett referat av deras innehåll. Om jag har fått dem i den riktiga ordningen spelar väl inte så stor roll. De kunna möjligen sammanföras under något större rubriker.

I fråga om regeringens ställning till utlandslån har jag ingenting att säga utöver det, som redan är bekant.

På frågan om jag anser, att riksbanken kan fortsätta med sin stödköpsverksamhet, vill jag hänvisa till att frågan om stödköpen är en del av frågan om räntenivån. Den ena kan inte skiljas från den andra, och det är närmast bankofullmäktiges sak att ta upp den frågan till diskussion. Jag vill inte genom mina yttranden på något sätt föregripa den saken.

I det sammanhanget frågade herr Domö, om jag med kreditrestriktioner menar någonting annat än räntan. Det är alldeles riktigt. Jag har den uppfattningen, och jag tror att den delas inom fullmäktige oberoende av vilken uppfattning de kunna ha om räntan, att det finns olika möjligheter att påverka kreditmarknaden, att begränsa krediternas omfattning, utan att behöva tillgripa en höjning av räntan med de konsekvenser, som en väsentlig höjning av räntan skulle innebära, och med den frånvaro av nyttiga konsekvenser, som en liten höjning skulle innebära.

Sedan har, så vitt jag förstår, herr Domö samlat en rad frågor kring bolagsvinsterna och deras sterilisering. Han har frågat, om man skall se till att den sterilisering av bolagsvinster, som skulle bli en följd av den nu diskuterade lagstiftningen, inte på ett eller annat sätt tas ut genom upplåning av staten. Det är alldeles uppenbart, att när avsikten har varit att hålla dem undan från investering, när man i lagförslaget har mycket noga sett till att de inte skola kunna begagnas såsom kreditunderlag, så är det inte heller tanken, att de skola kunna ingå som en del av den statliga upplåningen.

I det sammanhanget tycks herr Domö också ha frågat, om jag för min del be-

Statsverkspropositionen.

traktar bolagens redovisade vinster på samma sätt som utbetalade arbetslöner. Jag vill inte säga att jag betraktar dem på samma sätt, ty där finns en skillnad. Om man skall jämföra utbetalade arbetslöner med någonting, bör det vara med utbetalade aktieutdelningar; man kan kanske räkna med att dessa i väsentlig omfattning gå till konsumtion. De vinster, som stanna hos företagen, kunna emellertid ha samma verkan på efterfrågan, om de nämligen rikta sig emot produktionsvaror och bilda underlag för en investering, som skulle vara större än den som de reella resurserna tillåta.

I sammanhang med frågan om statens möjligheter att ta i bruk bolagens steriliserade vinster — eller möjligen i annat sammanhang, det spelar här ingen roll — ställde herr Domö frågan om statens egen inre likviditetsställning. Jag förmodar att herr Domö därmed åsyftade att fråga, om jag tror att staten kan klara sina utgifter utan att på något väsentligt sätt belasta kapitalmarknaden. I hela den politik, som regeringen har försökt föra genom begränsning av utgifterna, även av kapitalutgifterna, och genom överbalanseringen av budgeten har man tydligen åsyftat att i största möjliga mån undvika, att staten skall behöva belasta kapitalmarknaden.

Där finns en i någon mån oviss faktor, och den berörde herr Domö i en annan fråga. Det gällde reservationerna. Jag vågar säga, att när vi ha redogjort för läget i fråga om reservationerna, ha vi försökt vara så försiktiga som möjligt, d. v. s. vi ha snarast räknat utnyttjandet av reservationerna i överkant. Det hör vid en noggrann granskning och ett noggrant följande av utgifterna inte vara omöjligt att nedbringa användningen av dessa reservationer, inte minst i fråga om kapitalutlägg, på ett sådant sätt, att man kan hoppas att hålla de statliga utgifterna inom ramen för verkliga inkomster. Det är klart, att på denna punkt har man inte någon möjlighet att ge ett definitivt svar, såvida man inte kan gå ige-

nom nästan varje beställning för sig, och det får väl ske så småningom, men det vore ju ganska egendomligt — trots att man i statsverkspropositionen har gjort det antagandet — om man under nästa budgetår skulle i ganska väsentlig omfattning ta reservationer i bruk, d. v. s. minska reservationsmedlen, under det att man under de närmast förflutna åren har ökat dem. Jag vill inte alls säga, att detta är något avgörande argument, men det inger kanske ändå en viss förhoppning om att man inte skall behöva ta reservationsmedlen i bruk i en sådan omfattning, att det kommer att försvåra arbetet på att minska anspråken på kreditmarknaden.

I ett annat sammanhang kom herr Domö också in på frågan om sterilisering. Det var nämligen frågan om sterilisering av de indirekta skatterna. Jag skall inte ta upp denna kammars tid så länge som jag får bekänna, att jag gjorde med andra kammars, för att försöka klargöra, att det måste bero på ett missförstånd när man menar, att de sparmedel, som uppstå då folk avstår från att använda inkomster för sin konsumtion, inte skulle ha någon effekt i antiinflationsriktning — d. v. s. inte skulle vara någon hjälp i strävan att hindra en prisstegring — såvida dessa sparmedel inte på ett eller annat sätt steriliserades, alltså höllos borta från marknaden. Bakom detta resonemang förefaller att ligga den tankegången, att vi överbalansera budgeten, och de medel, som då bli över, lägga vi på kistbotten, och sedan försöka vi att få medel till statens kapitalutlägg genom att skaffa nya sparmedel. Då är det uppenbart, att där blir en dubbelverkan, därför att då sparar man först och främst så och så många hundra miljoner, och sedan sparar man nya hundra miljoner. Men här är det ju bara tal om vilken verkan de första låt mig säga 500 miljonerna ha. Jag kan inte se annat än att hela resonemanget måste bygga på föreställningen, att tillgången på pengar i samhället är begränsad. Man bör göra klart för sig, att om det försiggår en livlig investeringsverksamhet på grund

Statsverkspropositionen.

av att enskilda eller staten ha förhoppningar om att investeringar skola vara nyttiga, så kommer det, så vitt vi känna av erfarenheten, aldrig att saknas kreditmöjligheter. De skapas på ett eller annat sätt. Om dessa investeringar överstiga det belopp, som medborgarna frivilligt avstå från att konsumera, så blir det en ökning av penninginkomsterna i samhället, och därmed äro vi inne i en högkonjunktur med dess prisuppdrivande verkningar.

Jag skulle inte ta upp tiden med detta längre. Jag trodde, att det tillhörde det som alla voro ense om: att man verkligen kan motverka en prisstegring genom att människorna äro villiga att spara mera. Det är en helt annan sak om man med bestämdhet kan säga, att så och så många hundra miljoner tagna i skatt av folk, som betalar den av sina inkomster, i samma mån minskar deras konsumtion. Det är klart, att det i högsta grad beror på hur skatterna tas ut, från vilka personer de tas. Om man skulle ta ut dessa hundratals miljoner väsentligen från folk med stora inkomster — i fall detta vore möjligt — kan man vara ganska säker på att en stor del av summan, kanske den största delen, skulle tas ut i form av ett minskat enskilt sparande och inte en minskad konsumtion. Men även om det inte är fotat på så fasta grunder som folk i allmänhet tror, är det nog ändå så, att konsumtionsskatter lagda på breda laggers konsumtion i större utsträckning verkligen medföra en inskränkning av konsumtionen.

Med dessa ord tror jag, att jag har svarat på de frågor, som herr Domö ställde till mig. När jag ändå har ordet, skall jag anknyta till en sak, som han nämnde i sitt anförande i går och som jag gärna skulle i min tur vilja fråga honom om. Jag hade nämligen sagt, att sedan vi ha fått full sysselsättning är det inte så lätt att se, vad man kan göra från statsmakternas sida för att förbättra produktionen — jag menar på kort sikt. Att man på lång sikt bör ha utsikter därtill behöver jag inte säga; det överensstämmer med min egen uppfatt-

ning, eftersom jag menar, att arbetet på samhällets omformning måste gå ut på att försöka finna sådana former för produktionen, att det blir en ökad effektivitet. I det fallet kan jag instämma med den siste talaren, herr Åman, som pekade på att vilka andra företräden man än kan tillägga det ekonomiska system, som sätter arbetsgivare och arbetare emot varandra såsom i viss utsträckning fiendliga parter, så är det alldeles uppenbart, att inte så litet av produktionens effektivitet går förlorad på grund av de öppna och dolda striderna emellan dessa parter, och att en organisationsform, genom vilken parterna kände sig såsom medarbetare i större utsträckning och i mindre utsträckning såsom motståndare, skulle vara till fördel för produktionen.

Herr Domö tillägger, att när man har fått den fulla sysselsättningen, räcker detta inte, därför att sedan beror det på *vad* man producerar. Om jag inte minner mig exemplifierade han det på ett mycket naturligt sätt genom att hänvisa till hur mycket av produktiva resurser som i dessa tider användes för mindre nödvändiga och mindre önskvärda ting, under det att vi sakna sådant som är mera värdefullt. Det är alldeles riktigt, och den fråga jag vill ställa är bara den, hur herr Domö kan tänka sig att en sådan omdirigering av produktionen efter synpunkter, som inte äro den enskilde producentens utan i stället äro låt mig säga en politikers syn på vad som är nyttigt för samhället, skall kunna ske utan ytterligare ingripanden från samhällets sida.

Sedan har jag bara en fråga till att svara på — ja, jag tror ju knappast ens att det var en fråga. Herr Domö lär ha uttryckt inte en förmodan men en undran, om statsministern och jag, när vi bedöma förhållandet emellan socialdemokrati och kommunism, stå på samma linje. Ja, jag har mycket länge suttit i regeringen tillsammans med en annan statsminister, och lika brukligt som det varit att de allmänna politiska deklARATIONERNA avgivits av statsministern, lika regelbundet har man från vissa kretsars sida försökt konstatera motsättningar

Statsverkspropositionen.

och skjuta in en kil, som möjligen skulle kunna ha någon liten effekt i fråga om att försvaga den socialdemokratiska regeringens ställning. Jag undrar om herr Domö är ute i samma ärende nu.

När jag i de slutord, med vilka jag vände mig till herr Elon Andersson, upptog frågan om socialismen, trodde jag det var klart att detta skedde därför att herr Elon Andersson hade provocerat mig. Herr Elon Andersson slutade nämligen sitt anförande med en mycket uppriktig och känslbetonad deklaration till förmån för vad han kallade det fria ekonomiska livet och den s. k. sociala liberalismen, vilken han ställde i motsättning till vad han förmodade var regeringens och min socialism. Jag svarade honom med att redogöra för min uppfattning, och jag skulle tro att denna uppfattning är mycket utbredd inte bara inom svensk socialdemokrati, inte bara inom nordisk utan inom allmän västerländsk. Jag tror att man ser framtidsmöjligheterna så att varken en diktatorisk socialism i öster eller ett fritt kapitalistiskt näringsliv i väster tillfredsställa våra föreställningar om vad som är ett bättre mänskligt liv. Vi tro att det är möjligt att förena den strävan till ekonomisk, social och kulturell utjämning, den strävan efter solidaritet i arbetet och ökat samarbete i stället för konflikter mellan grupperna, som ligger i ordet socialism, med bevarandet av alla våra medborgerliga rättigheter. Vi kalla detta för den tredje linjen och tro, att man på denna väg har att söka räddningen för stora delar av den värld, som i grund och botten är den äldsta kulturvärlden.

Jag behöver kanske inte säga så mycket mera. Lika litet som det fanns några delade meningar, när den föregående statsministern deklarerade regeringens allmänna inställning till samarbete eller strid med olika grupper, lika litet finns det inom den nuvarande regeringen någon motsatsställning.

Men jag skall gärna tillfoga några ord om min syn på demokratin, därför att det utan tvivel är synen på demokratin som utgör det väsentligen skiljande mellan socialdemokratien och kommunist-

men. Att man på gamla dagar skall behöva uppleva, hur från högerhåll framställes undran om ens inställning till demokratin, är kanske litet förvånande. Jag talade och arbetade för demokratin långt innan herr Domö, tror jag, deltog i det offentliga livet. Jag gjorde det redan under den tid, då man på högerhåll var så tveksam inför demokrati, att man inte sällan brukade sätta detta ord inom citationstecken. Jag har under alla dessa år aldrig dolt mina meningar. Jag har inte bara talat offentligt, utan jag har skrivit och tryckt ganska mycket om demokrati. Därför är jag ledsen att det finns framskjutna ledamöter i denna kammare som, när de yttra sig om min ställning, inte ha brytt sig om att ta reda på vad jag i sådana fall har yttrat.

Jag kan säga detsamma till herr Elon Andersson, när han talar om staten i centrum och medborgaren i periferien. Jag tror inte att det är mer än några år sedan jag händelsevis kom att mynta uttrycket: människan i centrum. Detta är faktiskt kärnpunkten i hela min uppfattning om samhället. All samhällsorganisation måste enligt min uppfattning bedömas från synpunkten hur den verkar på den enskilda människans liv.

Om jag vågade göra reklam för en liten skrift, som jag just har gett ut — den grundar sig på ett föredrag, som jag i slutet av augusti förra året höll vid en nordisk arbetarkongress i Oslo — skulle jag läsa upp några rader som just tyda på detta. Vad är det i ordet demokrati som tilltalar oss? Jo, att där bakom ligger känslan att den demokratiska samhällsformen ger människorna möjligheter att leva ett värdefullt liv. Den ekonomiska organisationen måste bedömas från denna utgångspunkt. »Har man godtagit denna uppfattning», säger jag, »betyder det, att det ekonomiska livets organisation aldrig kan slutgiltigt bedömas från en isolerad utgångspunkt. Varken enskild äganderätt eller gemensam äganderätt, varken marknadshushållning eller planhushållning, varken fri konkurrens eller monopol, centralisering eller decentralisering, stordrift eller smådrift kan förordas eller avböjas bara med hänvis-

Statsverkspropositionen.

ning till ett enda av de mål som mänskorna eftersträvar, det må nu vara högre effektivitet och därmed ett bättre materiellt underlag för alla livsformer, eller den individuella rörelsefriheten, eller jämlikheten eller det solidariska samarbetet eller något annat. Vi kommer inte undan en avvägning mellan alla de värden, som uppleves av mänskorna, och det är efter sin inverkan på dessa värden, sin förmåga att skapa eller ge stöd åt dem, som den ekonomiska organisationen skall bedömas.» Och när man vet att frågan om demokratin sedan gammalt för socialdemokratien har varit inte minst en fråga om den enskildes frihet, förstår man att den socialism som vi eftersträva inte blir begriplig för någon, om han inte vet att friheten intar en sådan central plats.

Eftersom jag anser att herr Domö kanske bäst skulle behöva läsa denna lilla bok och jag inte kan avstå mer än ett exemplar av den, skall jag be att få erbjuda honom detta exemplar!

Herr DOMÖ (kort genmäle): Herr talman! Jag ber att få tacka för boken, men framför allt för att jag fick från finansministern svar på vissa av mina frågor. Om jag senare får tillfälle återkomma till det, blir det anledning att göra en del kommentarer — i en treminutersreplik som denna hinner man ju inte med så mycket.

Frågan från min sida var inte huruvida finansministern gillade demokratin eller var en uppriktigt demokrat, utan huruvida han i ett visst politiskt läge möjligen skulle kunna tänkas samverka med kommunisterna.

På tal om bolagsvinsternas sterilisering säger finansministern, att avsikten är att hålla dem undan och att de inte skola få vara något kreditunderlag. Jag vill fråga honom om han därmed menar, att de också skola hållas undan från statens allmänna utgifter på det sättet, att de inte i sin tur bli använda i statens allmänna kassarörelse?

Och så en fråga till: anser finansministern att det i nuvarande läge är lätt att klara en sådan opåräknad situation,

som kan uppkomma genom att reservationer skola användas eller genom andra påfrestningar, på det sättet att man uppstår inhemska lån och hur ser finansministern på möjligheten för omfattande statslån just nu?

Herr statsrådet WIGFORSS: På den första frågan skall jag svara ja, d. v. s. att jag inte kan se någon mening i att de steriliserade medlen skola på ena eller andra sättet tas i bruk av staten.

Huruvida det skall möta några svårigheter att låna upp medel, om det skulle visa sig nödvändigt, är ju omöjligt att säga i denna dag. Det har hittills inte funnits några svårigheter att låna upp medel, och jag förmodar att det inte heller i fortsättningen kommer att bli det.

Herr WEHTJE: Herr talman! Jag skulle först med några ord vilja beröra en fråga, som herr Åman tog upp till behandling. Det gällde ett av herr Sundberg uttalat önskemål att industrien skulle bli befriad från alltför många utredningar om de enskilda företagens tidsenlighet och effektivitet och om de olika branschernas rationella uppbyggnad. Dessvärre hade jag inte tillfälle att åhöra herr Sundbergs anförande här, men jag förstod ändå av vad herr Åman sade, att det gällde denna fråga, att man anser sig besvärad och belastad av de utredningar, som dels pågå och dels äro tilltänkta.

Till herr Åman vill jag då först säga, att företagsledningarna själva naturligtvis syssla med frågan om sina företags effektivitet. Detta är ju varje företags viktigaste angelägenhet. Hur någon allmän fördel skulle kunna vinnas genom att detta problem upptages till granskning av personer, som inte äro fackmän, är litet svårt att förstå. Ett företag kan inte heller drivas på bästa sätt, om det inte är rationellt infogat i vederbörande bransch. Också detta måste de enskilda företagen beakta. Men hur det skall kunna ske på ett bättre sätt genom utredningar från det allmännas sida, utförda av personer från annat håll, är litet svårt

Statsverkspropositionen.

att förstå för den som dagligdags sysslar med sådana problem.

Jag vill också säga, att det redan är så mycket uppgiftslämnande och så många utredningar som måste verkställas för andra ändamål, att företagen hoppas på att man skall inse att det finns viktigare uppgifter för dem att ägna sig åt, alldeles särskilt i dessa tider. Jag antar att det är sådana synpunkter som varit bestämmande för herr Sundbergs yttrande i denna fråga.

Slutligen kan man inte undgå att göra den reflexionen, om det inte vore mycket mera skäl att se över de statliga organens arbetsätt och organisationsformer. Det allmännas organ äro nämligen mycket sämre organiserade än det enskilda näringslivet och de enskilda företagen.

Med dessa ord hoppas jag ha klarlagt något av det herr Åman reagerade emot med anledning av herr Sundbergs anförande.

Jag skulle sedan vilja anknyta till den reflexion herr Åman gjorde i fråga om rundabordskonferenserna. Han hade förvånat sig över att man inte insett nödvändigheten att nu gå över från allmänna talesätt till att försöka åstadkomma bestämda riktlinjer för vårt ekonomiska handlande. Jag har just från den utgångspunkten med intresse studerat finansplanen. Jag hyste förhoppningen, att man i den skulle finna ett av regeringen utarbetat verkligt program för vårt ekonomiska handlande.

Först ber jag att få upptaga till granskning några av uttalandena i finansplanen. I inledningen till denna plan redogöres, för att få en så gynnsam bakgrund som möjligt, för vad som presenterades 1946 års riksdag. Det s. k. program, som framlades för 1946 års riksdag, kan inte ge något annat intryck än att man på lösa antaganden om det produktiva underlaget och dess ökning ansett sig kunna binda sig för bestående kostnader av enastående omfattning för bl. a. en standardhöjning. Man har lagt upp ett program för utgifter, som man trots att man skulle kunna skaffa intäkter till. Om detta varit så välbetänkt ifrågasattes nu starkt till och med av rege-

ringen. På s. 3 i finansplanen heter det: »Den allvarliga fråga vi ställas inför är den, om det som vunnits eller håller på att vinnas kan bevaras, därför att det bygger på ett fast underlag i vår produktionsutveckling, eller om det i större eller mindre utsträckning får uppgivas, därför att det haft sin grund i övergående omständigheter, såsom förbrukning av tidigare samlade reserver.» Detta är ej annat än ett direkt erkännande av planlösheten i den av regeringen förda politiken. Jag kan inte underlåta att säga, att det är så dags att börja räkna på tillgångarna nu!

Något längre fram fortsätter man och säger, att en avvägning gjorts »mellan önskemålet att fullfölja de uppdragna riktlinjerna för en standardförbättring och de därmed förbundna möjliga riskerna för prisutvecklingen». Både vid 1946 års riksdag, vid omsättningskattens avveckling, och vid 1947 års riksdag, då beslut fattades om barnbidrag och sänkning av inkomstskatten, diskuterades denna avvägning. Ja, det är klart att man i olika sammanhang, delvis tack vare oppositionens påpekanden, också framfört kloka synpunkter på frågan om riskerna. Men har man någonsin dragit de rätta slutsatserna av dessa överväganden?

Nu håller regeringen på med att söka lägga till rätta i efterhand och försöker räkna sig till godo förhållanden och uttalanden, som man då besluten fattades inte tog ringaste hänsyn till.

Ett annat mäterstycke i efterklokhetsteknik finns i uttalandet om att budgeten »under den hittills förlupna efterkrigstiden icke varit en inflationsdrivande faktor». »Den har tvärtom» — heter det — »bidragit till att sterilisera en på andra vägar uppkommen inkomstökning och att motverka tendenserna till bristande balans mellan köpkraft och varutillgång. Omfattningen av denna verkan får ett mått genom jämförelse med den samtida statliga kapitalinvesteringen. Budgetöverskotten ha inneburit ett sparande som kunnat täcka detta belopp.»

Så långt finansplanen. Men eftersom drifts- och kapitalbudgeterna samman-

Statsverkspropositionen.

lagt inte uppvisa något överskott, kan man ju inte tala om en sådan »överbalansering» som här är i fråga. Vill man verkligen påstå att staten skaffat sig överskottet i driftbudgeten för att kunna finansiera investeringarna på kapitalbudgeten, alltså därför att man insett inflationsfaran? Om så varit fallet borde man väl gått ännu längre i överbalansering.

I ett annat avsnitt — det gäller investeringarna — åberopar man näringslivets åtgöranden. Det heter i finansplanen:

»Vid bedömandet av dessa siffror får man erinra sig att samma förväntningar om en gynnsam ekonomisk utveckling, som satte sin prägel på riktlinjerna för statsmakternas åtgöranden, också togo sig uttryck i det enskilda näringslivets investeringspolitik.»

Man kan verkligen fråga sig: vem är det som skall ge vägledning i den ekonomiska politiken? Inte vill väl regeringen påstå att den enda plan man haft har varit att göra detsamma som de enskilda näringsidkarna. Så mycket planhushållning måste man väl åtminstone begära av staten, att den allmänna ekonomiska politiken i landet — d. v. s. ränteavvägning, handelspolitik, socialpolitik, finanspolitik etc. — skall vara vägledande för näringslivet.

Hur långt man går i sin iver att bevisa riktigheten av den förda politiken framgår av uttalandena om byggnadsregleringen. Det talas i finansplanen å s. 5 om »den större återhållsamhet i tillståndsgivningen för investeringar som under år 1946 började tillämpas», men i den från ett annat departement lämnade redogörelsen i bihang 6 om byggnadsverksamheten läser man: »Byggnadstillståndsgivningen under 1946 hade således varit något större än vad som på längre sikt motsvarade de faktiska byggnadsmöjligheterna med bibehållande av en oförändrad byggnadsarbetarkår och vid given materialtillgång.» Av siffrorna framgår också, att tillståndsgivningen år 1946 var större än något år tidigare. Dessa uttalanden rimma ju inte med varandra, och man måste förvåna sig över att något sådant kan förekom-

ma i ett så viktigt aktstycke som finansplanen. Det kan knappast innebära annat än att den vänstra handen inte vetat vad den högra gjort och att ordningen och samordningen i högsta ledningen för vårt land inte är som den borde vara. Då kan det ej annat än gå åt skogen.

I ett avsnitt under rubriken »regleringarna ofrånkomliga men bristfälliga» bemöter regeringen sina påstådda kritiker. Man söker finna något försvar för regleringarna och väl då också för deras genomförande. Det heter: »Kritiken utgår med full rätt ifrån iakttagelsen, att planmässigheten i dessa offentliga ingripanden ofta varit mycket ofullkomlig, och drar därav den icke berättigade slutsatsen, att frånvaron av dessa ingripanden skulle ha givit ett för folkushållet mera tillfredsställande resultat. Något försök att till stöd för denna mening beskriva den sannolika utvecklingen under antagna oreglerade förhållanden har, såvitt är bekant, inte blivit gjort.»

Nu är det emellertid så, att det inte finns någon kritiker som gjort gällande att regleringar inte bort vidtagas inom områden, där knapphet och brist råder och där eventuellt andra mera naturliga åtgärder ej kunnat avhjälpa svårigheterna. Vad kritikerna vänt sig mot är det dåliga genomförandet. Det är oviljan att taga råd och anlita sakkunskap från håll där den finns som brännmärkes.

Regeringen medger att planmässigheten varit mycket ofullständig. Jag ifrågasätter om man haft någon plan alls. Jag skall ta några exempel, och jag hämtar dem då från handelskommissionens område, eftersom detta krisorgan är ett av de kanske allra viktigaste nu, när vårt land befinner sig i en så allvarlig likviditetskris. Regeringen har låtit handelskommissionen bevilja importlicenser utan att man har gjort sig reda för omfattningen av licensgivning- en och utan att avvåga densamma i förhållande till våra valutatillgångar. Om en enskild näringsidkare med samma lätta sinne, endast genom att bekänna

Statsverkspropositionen.

att han varit mycket ofullkomlig, sökt försvara sitt ekonomiska handlande, hade han funnit att han ej därmed vore fri från ett mycket stort och allvarligt ansvar.

Jag skall inte gå vidare i exemplifieringen. Det skulle föra för långt. Men jag vill konstatera att samma bristfälliga planering, samma ofullständiga sammanställning av fakta och samma ofullständiga redovisning helt visst förekomma på många andra håll.

För att sedan övergå till den framlagda driftbudgeten för 1948/49, så avses det att den skall lämna ett överskott på 39 miljoner kronor, därest någon förändring i den redan beslutade beskattningen icke göres samt om hänsyn tages till vissa taxehöjningar inom affärsverken. Emellertid räknar man med en ny indirekt beskattning, som skulle ge 500 miljoner kronor. Det sammanlagda överskottet å driftbudgeten blir då 539 miljoner kronor.

Till detta må dock fogas den erinringen att det totala medelsbehovet under nästa budgetår blir väsentligt större än vad som motsvaras av driftbudgetens utgiftssida i riksstatsförslaget. Först och främst skall man ha täckning för 343 miljoner kronor, d. v. s. utgifterna på kapitalbudgeten, och vidare 400 miljoner kronor, motsvarande den ifrågasatta minskningen i de sammanlagda behållningarna under de för budgetåret eller tidigare anvisade reservations- och investeringsanslagen. Sammanlagt komma således drift- och kapitalbudgeterna att visa ett underskott på ca 200 miljoner kronor, som måste täckas med lånemedel. Såvitt jag förstår, blir det följaktligen svårt att komma ifrån det problem, som man nu velat undvika genom att täcka kapitalbudgetens utgifter med inkomster å driftbudgeten, nämligen räntefrågan i samband med ny statsupplåning.

Situationen är emellertid sannolikt besvärligare än så. Av statsinkomsterna beräknas 650 miljoner kronor inflyta från bolagen. En stark minskning på denna post skulle, om den inte kompenseras genom ökning från andra håll,

framtinga en ännu större upplåning för att motverka en likviditetskris för statsverket. Den beräknade skatteintäkten från bolagen förutsätter en sammanlagd beskattningsbar bolagsinkomst av i runt tal 1 800 miljoner kronor. Under år 1946 uppgick denna inkomst till ca 2 000 miljoner kronor. Detta stod emellertid i samband med vissa exceptionella förhållanden, som icke återkomma, nämligen dem som sammanhänge med övergången till det nya uppberdsystemet. Jag kan i förbigående nämna, att bolagsinkomsterna under år 1945 voro 1,2 miljarder kronor och under åren närmast därförut 1 miljard kronor.

Jag tror, att vi ha all anledning att iakttaga den största försiktighet när det gäller att bedöma bolagsvinsternas utveckling under den närmaste framtiden. Boksluten för år 1947 bli kanske goda, men säkert avgjort sämre än 1946 års. Boksluten bli emellertid ojämna, och de företag som inte kunnat dra fördel av exportkonjunkturerna komma helt visst inte att uppvisa några så väldiga vinster, för att använda finansministerns uttryck. Vad som nu har aktualitet är emellertid inte de överskott som framvisats under gångna år eller som komma att framvisas för år 1947. Det betydelsefulla är i stället 1948 års vinster och vinsterna under åren därefter, och om dem veta vi bra litet. Men ett är ju givet, och det är att sådana åtgärder som den nuvarande ytterst stränga importbegränsningen kommer att ogynnsamt inverka på produktionsresultaten. Kraftbristen kommer också att kännbart påverka resultaten. Man får göra klart för sig att även om vi kunna bli fria från kraftransoneringen snart nog i vår, så kan det som förlorats inte senare inhämtas. Slutligen få vi räkna med stigande råvaru- och bränslepriser. Leverantörerna ha ju redan signalerat inte oväsentliga prishöjningar, vilka ofta överstiga hela den befintliga förräntningen för företag som äro i större utsträckning beroende av bränsle.

På utgiftssidan måste vi räkna med även andra ökade omkostnader. Transportkostnaderna för produktion och

Statsverkspropositionen.

distribution komma enbart till följd av taxehöjningarna för statens affärsverk och de föreslagna höjningarna av automobil- och bensinskatterna att stiga med avsevärda belopp. Dessa och andra skäl tala för att bolagsinkomsterna komma att bli väsentligt lägre än de 1,8 miljarder, som förutsatts vara nödvändiga för att den nu framlagda statsbudgeten skall balanseras.

I den nu föreliggande finansplanen framhåller regeringen som så många gånger förut, att prisstegringen i vårt land inte varit av sådan storleksordning, att den behöver inge allvarliga farhågor. Jag förstår också mycket väl, att det varit med en viss tillfredsställelse som finansministern infört en jämförande sammanställning av priserna i olika länder, som för Sveriges del ter sig relativt gynnsam.

I diskussionen har finansministern vidare pekat på Kanada för att framhålla hur mycket bättre utvecklingen har varit här. Den jämförelsen är väl ändå något haltande. För det första kan ju inte närheten till Förenta staterna ha undgått att påverka utvecklingen i Kanada, och för det andra får man också tänka på att Kanada genom sina krigsuppoffringar, dels de direkta och dels dem som gjorts för moderlandet, varit i en helt annan situation än vårt land.

Det är givet att vi inte få underskatta betydelsen av att de officiella prisnoteringarna genom priskontrollens verksamhet kunnat få ett relativt hyggligt utseende. Men detta är väl också nästan det enda som ger anledning till belåtenhet, när man tar del av de utredningar som ligga till grund för finansplanens bedömande av den ekonomiska utvecklingen under de gångna åren. I verkligheten kan man inte undgå att hysa de allra allvarligaste bekymmer. Bristen på balans i vårt ekonomiska liv är större än förut och inflationstendenserna ha förstärkts, det framgår ju med all önskvärd tydlighet av de framlagda utredningarna, främst konjunkturinstitutets. I finansplanen erkänner, som jag förut sagt, finansministern det berättigade i den kritik som gjorts gällande, att plan-

mässigheten i statens regleringar och kontroller, d. v. s. de enda åtgärder som från regeringens sida försökts, har varit mycket ofullkomlig. Lika fullt har han för framtiden icke annat att bjuda än nya regleringar och kontroller utan annan planmässighet, såvitt man kan se, än den som består i att man försöker bota krissymptomen allt efter som de anmäla sig. Ja, han går så långt att han begränsar sitt intresse till vad som kommer att hända under 1948 och inte tar nödig hänsyn till hur vi få det ställt under 1949 och tiden därefter. Jag tänker härvid alldeles särskilt på den plan, som nu framlagts om att vi skola leva på lagren och minska dem högst väsentligt. Det råder ju en allmän varuknapphet i världen, och går man in för en minskning av lagren, så vet man aldrig om vårt näringsliv kan fungera störningsfritt och med bästa effektivitet. När lagren en gång kunna fyllas på, vet man inte, och försiktigheten bjuder enligt mitt förmenande att man på denna punkt iakttar den allra största aktsamhet.

I samband härmed vill jag också belysa en annan sida av frågan om varutillgång och priser. I den offentliga debatten har det gjorts gällande, att bristen på vissa priskontrollerade industrialster skulle ha sin orsak i att företagen övergå till mera lönande tillverkning. Jag kan nämna, att Sveriges industriförbund med anledning av detta påstående har företagit en mycket utförlig undersökning rörande praktiskt taget alla de industrialster, som ingå i levnadskostnadsindex. Resultatet av undersökningen, vars detaljer jag i detta sammanhang inte kan gå närmare in på, ger ingalunda belägg för de framkomna påståendena. Tvärtom visar undersökningen, att knappheten på ifrågavarande artiklar förorsakats antingen av mycket stark uppgång i efterfrågan, eller av brist på råvaror och arbetskraft, eller av bortfallen eller reducerad import eller slutligen av en kombination av alla dessa faktorer. Det bör tilläggas att man beträffande flera artiklar kan konstatera, att tillverkningen hållits uppe på en hög

Statsverkspropositionen.

nivå, oaktat priskalkylerna varit ofördelaktiga. Undersökningen måste därför enligt min uppfattning tas som ett belegg för att varubristen på många viktiga områden är en direkt följd av den alltför starka spänningen mellan efterfrågan och de kontrollerade priserna. Konsumtionsvarubristen är med andra ord i stor utsträckning ett typiskt inflationsfenomen.

Under de närmaste åren efter kriget förhindrades den bristande balansen mellan en ytterligt snabbt stigande monetär köpkraft och den inhemska varuförsörjningen att tvinga priserna i höjden därigenom att en betydande valuta-reserv kunde tas i anspråk för en önskvärd import. Detta har emellertid medfört, att våra tillgångar i guld och hårda valutor kraftigt beskurits. De uppgå nu till endast 400 miljoner kronor, ett bottenläge som får sin alldeles speciella karaktär, om man betänker, inte bara att staten nyligen tvångsvis lagt beslag på ca 100 miljoner kronor i enskilda utländska tillgångar, utan att vi just nu befinna oss vid en tidpunkt, då intäkterna från exporten till följd av säsongmässiga variationer regelmässigt bruka gå ned. Nu har spänningen mellan tillgång och efterfrågan ytterligare förstärkts, men vi ha i stort sett uttömt de hittills anlitade resurserna för att bemästra den.

Vad skola vi då göra i denna situation? Ja, det går naturligtvis inte bara att resonera på det sättet, att eftersom våra valutareserver nu äro uttömda få vi finna oss i att i samma mån avstå från att importera. En sådan politik skulle omedelbart medföra en ytterligare skärpning av spänningen i vår samhällsekonomi, ty den skulle hämma vår produktion, vilken som alla veta i synnerligen hög grad är beroende av en tillräcklig försörjning med importerade råvaror och bränslen. Såvitt jag förstår kunna vi inte komma ifrån en diskussion om möjligheten att erhålla en utländsk kredit, så att vi bli i tillfälle att tillgodose de mest angelägna behoven. Det är ju inte bara bränsle och råvaror som vi behöva. På många områden är

behovet av maskinimport mycket stort. Det gäller för industrien och dess rationalisering, och det gäller för jordbruket, där det säkerligen behövs ett mycket stort antal nya traktorer o. d. för att det över huvud taget skall bli möjligt att genomföra den planerade jordbruksrationaliseringen.

I detta sammanhang inställer sig också en annan fråga, som väckt uppmärksamhet inom näringslivet. På grund av importrestriktionerna har ett stort antal företag kommit i en ytterst prekärsituation. Importstoppet har medfört att de icke äro i tillfälle att fullfölja köp, som de ha avslutat med utländska leverantörer. I den mån de icke ha säkrat sig genom hållbara force-majeure-klausuler — det har ju inte ansetts vara behövt för varor som vid tiden för köpets avslutande stodo på frilista — kan en skadeståndsskyldighet uppstå i förhållande till den utländske leverantören på grund av att avtalet icke kunnat fullföljas. I ett sådant läge vore det rimligt, att staten trädde till och ersatte dessa köpare för eventuellt uppkommen skada. På denna punkt vore det av värde att få ett auktoritativt besked från regeringen.

I inflationsdebatten brukar man ofta framhålla den för närvarande livliga investeringsverksamheten som en av huvudorsakerna till inflationsfaran. På sätt och vis är det riktigt, men å andra sidan måste det understrykas — såsom också skett i konjunkturinstitutets redogörelse för konjunkturläget — att investeringarna framstå som för stora endast i relation till det frivilliga sparandet. Man kan även uttrycka saken så, att det inte är investeringarna som äro för stora, utan sparandet som är för litet. Konjunkturinstitutet framhåller också, att investeringarna ur samhällsekonomisk synpunkt med hänsyn till förefintliga stora investeringsbehov mycket väl kunna anses vara för små.

Det säges gång efter annan att särskilt industriens investeringar äro överdrivet stora och att det inte är uteslutet, att de måste minskas till förmån för konsumtion eller investeringar av annat

Statsverkspropositionen.

slag. När industriens investeringar äro på tal framgår det tydligt, att uppfattningen oftast är den att investeringarna där ha en utpräglad spekulativ karaktär. Jag har förut sagt att detta är fel, och jag upprepar det nu. Jag skulle rent ut sagt vilja ifrågasätta, om inte sådana upprepade påståenden bottna i en illvillig inställning. Företagen känna sitt ansvar att följa utvecklingen och att på lång sikt kunna både förbättra och öka sin produktion. Man arbetar efter planer, som äro uppgjorda på lång sikt och som endast i ringa mån påverkas av tillfälliga konjunkturförhållanden.

Vid bedömande av de industriella investeringarnas omfattning måste man först beakta, att det gäller att ersätta vad som eftersattes under sex krigsår. Bara det kräver omfattande insatser. Under kriget pågick visserligen en betydande byggnadsverksamhet och maskinanskaffning, men det var till allra största delen för att bygga upp en modern, för vår krigsförsörjning nödvändig ersättningsindustri. Den tekniska utvecklingen har vidare under kriget på många håll gått framåt med stormsteg, och det gäller att följa med, eljest bli vi ohjälpligt efter. Att skynda långsamt, som finansministern säger i finansplanen, är en omöjlighet för vårt näringsliv. Vill man vara med, så får man vara det från början.

Möjligheterna att investera, att bygga ut och bygga om, kunna i längden inte begränsas utan att produktionen och produktiviteten hämmas. Vi ha nu fått bevis för att den under decennierna före kriget konstaterade, ständiga produktivitetshöjningen har upphört. Hans excellens statsministern lämnade i går en uppgift här i kammaren, som syntes strida häremot, men konjunkturinstitutets rapport är inte att taga miste på. Där redovisas, att den industriella produktionsvolymen under 1946 låg omkring 25 procent över 1939 års nivå. Det framhålles sedan att antalet sysselsatta arbetare och andra anställda har ökat väsentligt. Man finner därav, att »produktionen per anställd ännu knappast torde ligga över förkrigsnivån. Vid normal utveckling — i stil med mellankrigsperiodens — borde

produktiviteten nu ligga 15—20 procent över förkrigsnivån.»

Det är mycket angeläget att vi åter nå den tidigare takten. Därpå är hela vårt välstånd, höjningen av vår levnadsstandard och vår realinkomst beroende; inte på den så moderna fördelningspolitiken. Jag tror det är skäl att i detta sammanhang erinra om finansministerns ord i förra årets finansplan. Han sade där: »Är ökningen (av den samlade inkomsten i pengar) starkare än förbättringen i tillgången på varor, har bristen på balans blivit större än förut.» Och vidare: »Ingenting kan hindra ett helt folk att bevilja sig själv ökade inkomster i pengar. Ingenting utom insikten att därmed intet vinnes för en höjning av den reala levnadsstandard.»

Därefter ha vi helt visst att rätta oss, och må vi göra klart för oss, att i längden ingenting annat hjälper oss att få det bättre än mera arbete och bättre resultat av vårt arbete.

Uppmärksamheten måste inriktas inte bara på investeringarna, som jag talat om, utan på alla åtgärder som kunna främja produktionen. När man studerar ett aktstycke som borde kunna göra anspråk på fullständighet, ett aktstycke sådant som finansplanen, så ser man naturligtvis efter vad som föreslagits eller gjorts med direkt syfte att systematiskt öka produktionen. Det saknas uttalanden härom, och även insikten om att detta är så utomordentligt nödvändigt saknas.

Jag skall inte nu gå in på överväganden t. ex. om skattepolitikens inverkan på produktiviteten. Jag skall endast framföra några helt allmänna reflexioner. Jag frågar mig: är inställningen i stort den att man anser det vara av vikt att hjälpa till från det allmännas sida? Gå t. ex. direktiven för licensgivningen för importen och för valutatilldelningen ut på att tillstånd i främsta rummet skola lämnas för oundärliga varor? Ges det företräde t. ex. för jordbruksmaskiner, varav vi äro i stort behov, framför t. ex. tobak? Jag tar det exemplet, därför att jag vet att det varit utomordentligt svårt att få importera jordbruksmaskiner och reservdelar till jordbruksmaskiner, under

Statsverkspropositionen.

det att importen av tobak fortgår till högst betydande värden, trots att vi — som nämndes i höstas, då det var tal om tobaksransonering — ha lager av tobak, som komma att räcka för flera år. Jag frågar vidare: iakttas vid tillståndsgivningen för byggnadsverksamheten att de anläggningar, som i vårt beträngda läge snabbast kunna bidra till ökning av vår produktion, ges absolut företräde?

Till slut: om den svenska produktionen skall kunna bringas upp till önskvärd nivå, är det en nödvändig förutsättning att lugn upprätthålles på arbetsmarknaden. Det uttalas också i årets finansplan. Trots alla de varningar, som uttalats i inflationsdebatten, och trots Landsorganisationens uppmaningar till moderation pågå för närvarande stora lönerörelser, som just befinna sig i ett akut läge. En hämningslös propaganda har bibringat de stora kategorierna löntagare den felaktiga föreställningen, att det bl. a. till följd av höga företagsvinster skulle finnas ett betydande utrymme för lönehöjningar. Under sådana förhållanden är det synnerligen betydelsefullt, att konjunkturinstitutet i sin senaste rapport kommit till det resultatet, att vinsterna för närvarande icke äro sådana, att de lämna utrymme för en lönestegring. Jag noterar detta uttalande och hänvisar till vad jag förut har yttrat om utsikterna för bolagsvinsterna. Jag hoppas att man skall kunna meddela effektiv upplysning och lägga verkliga förhållandet till rätta för de stora löntagargrupperna. Det är en utomordentligt viktig uppgift för dem, som bära ansvaret i kampen mot inflationen, och jag tror inte att det är omöjligt — om viljan finns — att klarlägga för svenska folket, att åstadkommande av balans i samhälls-ekonomien och bevarande av det svenska penningvärdet är någonting, som länders alla till nytta.

Herr statsrådet ERICSSON: Herr talman! Bara ett par ord!

Herr Wehtje gjorde gällande, att det rådde dålig överensstämmelse mellan vad som var skrivet i finansplanen och vad som framgick av bihangen till den-

samma. Han hänvisade till ett uttalande av finansministern, att begränsningen av byggnadstillståndsgivningen började 1946 på hösten, och till bihanget om byggnadsregleringen, där det säges att man har lämnat flera tillstånd än vad som motsvarat de faktiska byggnadsmöjligheterna.

Jag ser ingen motsättning i dessa båda uttalanden, helt enkelt därför att det är ett faktum att vi började tillämpa en restriktivare tillståndsgivning hösten 1946. Jag uppdrog då åt en särskild sakkunnig att inom departementet utarbeta den första s. k. investeringsbudgeten. Vi kommo fram till en volym för tillståndsgivningen under 1947 på 2 200 miljoner kronor, alltså 300 miljoner kronor mindre än vad vi hade beviljat tillstånd för under 1946. Herr Wehtje erinrar sig möjligen, att vi vid halvårsskiftet förra året kommo underfund med att vi i själva verket inte kunde följa den budgeten. Under första halvåret hade vi visserligen beviljat tillstånd enligt planen, d. v. s. till en kostnad av 1 100 miljoner kronor, men efter konferensen mellan partiledarna och de s. k. rundabordskonferenserna bestämde vi oss för att låta investeringsverksamheten — d. v. s. i bemärkelsen tillståndsgivningen — stanna vid två tredjedelar av den volym vi hade beviljat 1946. Vi meddelade nu i bihanget till finansplanen att tillståndsgivningen för 1947 slutade vid en summa av 1 630 miljoner. Det har alltså varit plan och system i denna tillståndsgivning i så hög grad som man över huvud taget kan begära.

Som bevis för hur noga vi överväga, innan vi bevilja ett byggnadstillstånd, kan jag för kammaren nämna, att det i slutet av november förelåg ansökningar för andra byggnader än bostäder, som man ännu inte tagit ställning till, för en summa som uppgick till 950 miljoner kronor. Vidare förelågo ansökningar om bostadsbyggen till ett antal av 44 700 lägenheter. Om jag räknar kostnaden för varje bostadslägenhet till ca 20 000 kronor, så kommer jag fram till en kostnadssumma för dessa byggen på 900—950 miljoner kronor. Det innebär att vi

Statsverkspropositionen.

ha hållit tillbaka behandlingen av ansökningar om byggnadstillstånd i så hög grad, att det för närvarande ligger ansökningar hos myndigheterna till en kostnad av 1 800 miljoner kronor. Jag kan vidare nämna att vi ha avslagit ansökningar för över 500 miljoner kronor under 1947, mot drygt 200 miljoner under 1946.

Jag har velat nämna dessa siffror för att ingen skall ha den uppfattningen att vi, som en talare sagt — inte i årets remissdebatt men tidigare — »ha slängt ut tillstånd än hit, än dit.» Så är inte verkliga förhållandet.

Herr statsrådet **GJÖRES**: Herr talman! I detta sena skede av årets remissdebatt skall jag inte göra något längre inlägg med anledning av herr Wehtjes anförande, men det var i detta en liten detalj, en ganska betydelsefull detalj, som jag inte kan låta passera utan en kommentar.

Han kritiserade regeringen för att den vid de regleringar som ha företagits — han syftade särskilt på handelskommissionen — inte ha anlitat den sakkunskap som fanns att få.

Ja, den importreglering som genomfördes den 15 mars kom till på min föredragning — jag hade vid den tidpunkten ansvaret för handelskommissionen. Mycket mot min önskan blev jag kort tid därefter skild från det uppdraget, och det var först på hösten som jag återförenades med den mycket angenäma uppgiften att sköta importregleringen! Emellertid var jag från början på det klara med att det var mycket angeläget att få erfaret folk från näringslivet med i detta arbete, och jag vände mig bl. a. till herr Ernst Wehtje och bad honom att åtminstone hjälpa mig att få en enda duktig karl till handelskommissionen. Men det var omöjligt! Jag har senare också vänt mig till andra framstående representanter för näringslivet, men med lika liten framgång.

Jag kritiserar inte herr Wehtje på något sätt. Det tillkommer inte mig. Jag kritiserar inte heller någon annan av näringslivets framstående representanter.

Jag förstår att var och en har sina vedermodor och sitt att tänka på. Jag fattar herr Wehtjes kritik närmast så, att det nu på hans och näringslivets sida finns en livligare åstundan att hjälpa oss att få erfaret folk från näringslivet att arbeta med de regleringar, som dessvärre allttjämt äro nödvändiga.

Herr **OLSSON, KARL JOHAN**: Herr talman! Jag har under det tiotal år jag tillhört kammaren inte förut yttrat mig i en remissdebatt, och jag har inte heller begärt ordet för att delta i den nationalekonomiska eller mera allmänpolitiska diskussionen. Jag tror att det mesta som kan sägas i den vägen redan är sagt. Jag har i stället begärt ordet med anledning av ett inlägg i gårdagens debatt om ett ämne, som sedermera inte kommit tillbaka i diskussionen.

Innan jag övergår till det anförande, som jag tänker kommentera, vill jag emellertid i största allmänhet säga några ord om ransoneringar och regleringar. Statsministern betygade i går för regeringens vidkommande, att man ingalunda betraktar det som något nöje att behöva tillgripa regleringar och ransoneringar, och han förklarade att de inte skulle behållas längre än som var nödvändigt. Jag tror att jag vågar säga detsamma för de Kungl. Maj:t underställda myndigheters vidkommande, vilka ha att i praktiken omsätta de reglerings- och ransoneringsbestämmelser som utfärdas. En ämbetsbroder till mig lämnade i går i andra kammaren några drastiska exempel på de besvärligheter, som länsstyrelserna ha att dras med, när det gäller körtillstånden. Det var närmast reglerna för den s. k. söndagskörningen, som han talade om. Jag kan till fullo instämna med honom. Man kan ha mycket trevligare uppgifter i detta samhälle än att försöka reglera andras möjligheter att åka bil på söndagarna.

Vad som gäller söndagskörningarna gäller också behandlingen av körtillståndsfrågor över huvud taget. Jag kan vittna om att länsstyrelserna härvidlag ha synnerligen stora besvärligheter att brottas med. Värst av allt är att vi ha

Statsverkspropositionen.

en känsla av att vi inte förmå göra allmänheten den rättvisa vi skulle vilja, när vi tillämpa bestämmelserna. Det är uppenbart för var och en, som tänkt sig in i denna sak, att det är nödvändigt att inskränka förbrukningen av bensin och bilgummi. Det är alltså inte frågan om det, men jag tror att samtliga länsstyrelser i detta land äro tämligen eniga om att det skulle vara önskvärt att finna ett annat medel att genomföra denna inskränkning än det som vi nu äro nödsakade att begagna. Över huvud taget äro dessa regleringar, dessa inskränkningar i människornas rörelsefrihet mycket tråkiga, och det är självfallet, att de skärpningar, som ha måst vidtagas i regleringsbestämmelserna på sista tiden till följd av det vanskliga ekonomiska läget, äro ännu tråkigare än själva regleringarna. Men jag skulle vilja säga i detta sammanhang, att man kan inte samtidigt utdöma regleringar och ransoneringar och kritisera regeringen eller andra myndigheter för att de ha gjort för litet i den vägen. Det förefaller mig, som om många människor i det här landet, kanske även i den här församlingen, för närvarande operera på det sättet, att de både utdöma systemet och yrka på att det skall tillgripas strängare åtgärder. Emellertid torde det inte finnas någon vettig människa, som i nuvarande ögonblick skulle vilja ta på sitt ansvar att slopa alla regleringar och ransoneringar. Om jag skulle ha i min hand att avgöra en sådan fråga, måste jag säga, att jag varken som politiker eller som ämbetsman skulle vilja ta det ansvaret.

Anklagelserna för att ingripandena inte ha varit nog drastiska eller att ingripandena ha kommit för sent kunna i och för sig vara naturliga om de komma ifrån människor, som ha förutsett utvecklingen och som ha yrkat på att ingripandena skulle komma tidigare och att de skulle bli strängare än vad fallet blivit. Nu har jag emellertid en mycket stark känsla av att de flesta, som opponera sig emot regleringarna, ransoneringarna och inskränkningarna eller över huvud taget mot den ekonomiska

politik, som föres här, inte ha hört till dessa framsynta människor, som i tid ha framställt yrkanden om att man skulle tillgripa andra och mera drastiska åtgärder. Jag har tvärtom en mycket stark känsla av att många av opponenterna höra till dem, som varit bland de första och ivrigaste att yrka på att man så fort som möjligt skulle göra sig av med allt vad regleringar heter. Jag skulle vilja säga, att de väl inte ha frånhänt sig rätten att diskutera dessa saker, men de ha i varje fall frånhänt sig rätten att uppträda som åklagare och domare.

Så en sak till. Om man nu en gång har funnit sig nödsakad att införa regleringar och ransoneringar och om man är enig om att dessa ingripanden i den mänskliga rörelsefriheten i nuvarande tid äro nödvändiga, då måste det vara självklart, att alla medborgare och alla grupper i samhället lojalt skola foga sig i dessa bestämmelser och att de också skola finna sig i den kontroll, som statsmakterna anse vara nödvändig för att man skall kunna upprätthålla dem. Att en folkgrupp eller några folkgrupper skola försöka göra sig tabu, att de inte erkänna samhällets kontrollrätt, att de förbehålla sig att lyda lagar och förordningar precis så långt som de själva vilja — det har ingenting med verklig demokrati att göra. Jag säger detta, herr talman, med anledning av några, såsom jag tyckte lättsinniga uttalanden under gårdagens överläggning i denna kammar.

Därefter kommer jag in på den sak, för vilken jag egentligen begärde ordet. Herr Mannerskantz förde i går fram byggnadsregleringen i diskussionen, och han använde i det sammanhanget mycket hårda ord. Han förklarade, att länsarbetsnämnderna för närvarande ingenting ha att säga till om. Till och med igångsättningstillstånden för mycket små byggen ha numera centraliserats till f. d. arbetsmarknadskommissionen — numera arbetsmarknadsstyrelsen. Han sade vidare, att länsarbetsnämnderna i stället borde ges rätt att inom en viss ram fördela byggnadstillstånden och bygg-

Statsverkspropositionen.

nadsverksamheten inom sitt verkningsområde. Han yttrade också, att han betvivlade de reglerande myndigheternas inte bara möjligheter, utan även goda vilja att handha regleringarna riktigt. Jag tillåter mig att göra några kommentarer till dessa uttalanden.

Den första punkten — att länsarbetsnämnderna numera äro berövade sin rätt att besluta även beträffande tämligen små byggnadstillstånd — är en sanning, men en sanning med stor modifikation. Det var ju så, som kammarens ledamöter alldeles nyss hörde här, att man i höstas blev nödsakad att mycket avsevärt inskränka byggnadsverksamheten. I samband med denna inskränkning genomfördes ett s. k. byggnadsstopp. Detta var visserligen inte fullständigt, men det innebar, att man gav tillstånd för blott de allra nödvändigaste byggena. Meningen var alltså, att detta byggnadsstopp skulle fortsätta, tills man dels hade bortarbetat eftersläpningen och dels hade fått en viss överblick över förhållandena på byggnadsmarknaden. I det sammanhanget lämnades mycket riktigt direktiv till länsarbetsnämnderna, att de inte fingo ge igångsättnings-tillstånd för några nya arbeten, för vilka byggnadstillstånd redan hade lämnats av de centrala myndigheterna. Om jag inte blev lika upprörd som herr Mannerskantz över detta direktiv, var det för det första därför att vi fått veta, att det var fråga om endast en tillfällig åtgärd, som skulle komma att så småningom avlösas av den gamla ordningen, och för det andra därför att jag har kunnat konstatera för det läns vidkommande, i vilket jag verkar, att den centrala myndigheten i regel har följt de förslag, som länsarbetsnämnden gjort upp. Länsarbetsnämnderna fingo nämligen i uppdrag att göra en gradering för de olika byggen, för vilka byggnadstillstånd voro givna, och sända den till kommissionen. Jag måste konstatera, att så långt jag känner till följde kommissionen praktiskt taget länsarbetsnämndens gradering. I verkligheten kom således bestämmanderät-

ten beträffande igångsättningen i flertalet fall att ligga hos länsarbetsnämnden.

Den andra punkten — att man skulle försöka låta länsarbetsnämnderna bestämma själva över tillståndsgivningen — har diskuterats under den tid jag satt i arbetsmarknadskommissionen. Jag kan inte neka till att jag från början hade mycket stora sympatier för den ordningen. Om den inte blivit genomförd i praktiken, beror det på att den är mycket lättare att förordra än att genomföra. Vår investeringsbudget upptar en mängd olika investeringsposter. Vi ha där bostadsbyggande, vi ha byggnader för jordbruk, skogsbruk och fiske, industribyggen av olika slag — det finns inte mindre än nio olika slag i investeringsbudgeten — vi ha kraft- och belysningsverk, vi ha byggnader för handel, uppdelade i tre grupper, vi ha byggen för samfärdsel, som sönderfalla i tio olika rubriker, vi ha byggnader för förvaltning, sociala ändamål m. m. i fem olika poster, vi ha skolor, kyrkor, samlingslokaler m. m. i nio olika grupper o. s. v. hela vägen igenom. Om man nu skulle genomföra en sådan ordning, att länsarbetsnämnderna skulle besluta om tillståndsgivningen, då finge man lov att dela upp inte bara bostadsbyggnadskvoten, utan också de övriga kvoterna på de olika länen. Jag skulle vilja se den myndighet, som skulle vilja åta sig att göra det rättvist, så olika som förhållandena äro i olika län och så snabbt som de kunna växla från tid till annan. I praktiken torde det vara omöjligt att genomföra en sådan ordning. Man kan mycket väl tänka sig, att man fördelar tillståndsgivningen beträffande det rena bostadsbyggandet på länsarbetsnämnderna. Där är det mycket lättare. Man har material att gå efter, och man kan fastställa bostadsbehovet. Men att beräkna, hur många fabriker, hur många anläggningsarbeten, fängelser, museer och folkets hus som behövas i varje län, och fördela dessa på de olika länsarbetsnämnderna, det är en uppgift som i varje fall inte jag skulle vilja åta mig.

Statsverkspropositionen.

Det har alltså inte gått att fördela hela tillståndsgivningen på länsarbetsnämnderna. Då har återstått att överväga frågan, om man skulle genomföra den ordningen blott för själva bostadsbygandet. Den saken har också diskuterats. Men även bostadsbehovet växlar. Det finns län, där behovet av nya bostäder plötsligt blir större än på andra håll, beroende på de omflyttningar av befolkningen som tid efter annan inträffa. Det kan hända, att en ort går framåt på grund av industrialisering eller annan åtgärd och behöver flera bostäder, medan en annan trakt är utsatt för avfolkning, och det behövs därför ett mycket elastiskt system.

Men det är ännu en omständighet som komplicerar frågan. En stor del av de bostadshus, som byggas i detta land, äro inte rena bostadshus, utan kombinerade hus. Man har i samma hus bostäder, affärer, t. o. m. hantverk och små fabriker, samlingslokaler och litet av varje. När man kommer in på dessa blandade byggen, kan man inte göra någon kvotfördelning, ty då trasar man sönder hela systemet. Vid de överläggningar, som förts om detta, har man kommit till det resultatet, att man vid nuvarande tidpunkt inte bör genomföra en sådan decentralisering — som jag annars anser i och för sig mycket rimlig — utan man har föredragit att bibehålla den gamla ordningen. Jag tror alltså, att om vi skulle börja se litet mera noggrant på den här frågan, herr Mannerskantz och jag, skulle vi nog till sist komma överens om att det i praktiken är mycket svårare att genomföra denna reform än man föreställer sig, när man betraktar saken utifrån.

Men, som sagt, herr Mannerskantz sade även, att han betvivlar dessa organs oväld — det gällde arbetsmarknadskommissionen och byggnadsberedningen — och han använde ännu hårdare ord. Han menade tydligen, att det förekom favorisering och att det var stor risk för mutsystem vid handläggandet av byggnadstillståndsfrågorna. Detta påstående, herr talman, kastar en sådan skugga på den kår av tjänstemän,

som arbetar på det här fältet, att jag inte anser att yttrandet kan få stå oemotsagt i kammarens protokoll.

Jag anser mig ha så mycket större skyldighet att göra en kommentar till detsamma, som jag själv har en viss erfarenhet av både central och lokal reglering på det här området. Jag menar, att det inte är riktigt att sätta en sådan smutsfläck på hela den tjänstemannakår, som arbetar på detta mycket ömtåliga och ur samhällelig synpunkt vitala fält. En sådan allmän förkastelse är, så vitt jag känner dessa människor, långt ifrån rättvis. Jag vet väl, att det finns mycken ofullkomlighet inom byggnadsregleringen, både i arbetsmarknadsstyrelsen och i länsarbetsnämnderna. Alla människor här i världen äro ju ofullkomliga, och det finns naturligtvis även på det här området personer som misslyckas med sina uppgifter och inte sköta dem riktigt. Sådana finnas på alla områden.

Men det är inte det som är det viktiga här, utan det är att denna kår i stort sett har skött sig enligt min mening mycket bra. Den har gjort det bästa möjliga av de förutsättningar som funnits. Den har försökt att handlägga ärendena så objektivt och så grundligt som det har varit möjligt. Men jag erkänner gärna, att när det gäller ett så svårbedömbart område, är det inte lätt att arbeta klanderfritt. Jag vill emellertid fria denna kår från misstanken, att den skulle vara partisk i sina avgöranden eller att den skulle ha hemfallit åt något slags mutsystem. Jag kan väl bekräfta, att åtskilliga av dem, som arbeta på området, ha varit utsatta för försök till vad man brukar kalla »borstning på ryggen». Men jag tror, att i flertalet fall ha »borstningsförsöken» misslyckats, och om de ha lyckats i ett eller annat fall, är jag säker på att befattningshavaren inte blir kvar länge, om det uppdragas, att han har medverkat till något dylikt. Min uppfattning om att herr Mannerskantz varit alltför hård i sina omdömen, grundar sig alltså på de erfarenheter, som jag själv har gjort både under den centrala och under den lokala hand-

Statsverkspropositionen.

läggningen av byggnadsärenden, och jag styrkes ytterligare i min uppfattning genom den exemplifiering, som herr Mannerskantz gjorde i går.

När han talade om favorisering nämnde han några exempel på byggnadsföretag som, efter vad jag kunde fatta, enligt hans mening inte hade bort komma i fråga till uppförande. Bland dessa var ett tidningsbygge. De övriga exemplen har jag ingen möjlighet att bedöma, men tidningsexemplet fastnade jag för, eftersom jag händelsevis råkade veta, vilken tidning det var, och jag t. o. m. måste dela ansvaret för att tidningen fick sitt byggnadstillstånd. Det gällde den socialdemokratiska tidningen i Kalmar, Östra Småland.

I investeringsbudgeten finns det, såsom jag förut nämnde, olika grupper av byggen, för vilka man har satt upp olika kvoter. Om jag nu bryter ut ett område, nämligen den egentliga industrien, finner jag där grupper som heta malmbrytning och metallindustri, jord- och stenindustri, träindustri, pappers- och grafisk industri o. s. v. För varje sådan grupp har angivits en viss summa, inom vilken tillståndsgivningen för gruppen skall röra sig under investeringsåret. För gruppen »pappers- och grafisk industri» var summan i statsverkspropositionens investeringsbudget för år 1947 upptagen till 25 miljoner kronor. Den nedprutades i den reviderade investeringsbudgeten med 7 miljoner till 18 miljoner kronor. Dessa 18 miljoner skola alltså fördelas på pappersindustrien och den grafiska industrien. När man betänker, att hela investeringsbudgeten slutade i oreviderat skick på något över 2 200 miljoner kronor och i reviderat skick på närmare 1 700 miljoner kronor, förstår man, hur små summor det blir fråga om, när det gäller tillståndsgivningen för pappersindustri och grafisk industri. Men det är självklart, att meningen med investeringsbudget var, att man inom den ram, som budgeten anvisade, skulle bevilja tillstånd till en del tidningsbyggen liksom en del byggen för pappersindustriens räkning, och det har man gjort.

Det är en rad av tidningar som fått byggnadstillstånd, ifrån Dagens Nyheter och Stockholms-Tidningen ned till Östra Småland.

Jag känner, som sagt, till fallet Östra Småland, därför att jag var med och handlade ärendet. Arbetsmarknadskommissionen har ju varit föredragande inom byggnadsberedningen i de tillståndsfrågor, som avgjorts där, och jag deltog i den förberedande handläggningen av ärendet. Jag sade som min bestämda uppfattning vid det tillfället, att detta bygge var mera motiverat än de flesta tidningsbyggen som det varit fråga om. Men vi handlade inte lättsinnigt, utan vi dröjde i det längsta, och så för hela byggnadsberedningen ned till Kalmar. Vi sågo på en del byggnader där som voro aktuella, vi talade med länsarbetsnämnden och alla intresserade om de olika byggena inte bara i Kalmar stad, utan också i länet i övrigt. Vi sågo Östra Smålands hus och dess resurser, och vi konstaterade samt och synnerligen, att det var ett av de sämsta tidningshus som vi hade sett. Vi blevo eniga om att vi måste ge tillstånd för detta bygge. Det skedde också sedermera vid ett tillfälle, då jag emellertid inte var närvarande i byggnadsberedningen. Jag tar alltså på mig min andel, och jag gör det med ett gott samvete. Jag ångrar inte ett ögonblick min medverkan.

Så var det alltså med den saken, och så tror jag att det är med en hel del andra byggen, som man har påtalat.

Samma sak är det för resten med samlingslokalerna. Vi ha en mycket obetydlig kvot på 5 miljoner kronor för »övriga samlingslokaler, folkbibliotek, museer». Vi bevilja tillstånd för en och annan samlingslokal, churu många människor tycka, att det är viktigare att bygga bostäder än att ha samlingslokaler. Men vi anse, att det är bra att få en del folkets hus eller bygdegårdar eller ordenshus till stånd, och det händer med långa mellanrum, att tillstånd lämnas för ett och annat sådant bygge. Detta var, herr talman, vad jag tänkte säga om denna sak.

Men medan jag har ordet — det är så

Statsverkspropositionen.

sällan jag tar ordet i en remissdebatt — kanske herr talmannen ursäktar mig, om jag gör några kommentarer till den diskussion som har förts här i kammaren.

Herr Elon Andersson yttrade i dag några förståndiga ord, som starkt kontrasterade mot en del uttalanden, som gjordes i går här i kammaren. Han sade, att det viktigaste inte är att man diskuterar det som har varit; det viktigaste är att man diskuterar framtiden. Jag ber, herr talman, att helt och fullt få instämma med herr Elon Andersson. Det finns enligt min mening ingen anledning längre att gräla ens om inflationsfarans förhistoria. Vi grälade om den i fjol, och jag tror inte att det var något fruktbart gräl. Vi ha så mycket mindre anledning att göra det som ingen av oss är fri från ansvar beträffande utvecklingen på det här området.

Till och med historien om hur köpkraftsöverskottet uppkom — en sak som herr Bergvall i går ville ha upprullad här i kammaren — tror jag man tryggt kan skjuta åsido. Den faktor i detta avseende, som man mest har velat tvista om, är egentligen lönenivåns höjning, och en talare här formulerade det så, att det var regeringens underlåtenhet att vidta åtgärder för att bevara 1942 års s. k. lönestopp som var för syndelsen. Nu vill jag inom parentes säga, att 1942 års s. k. lönestopp inte var något verkligt lönestopp, ty även under den tid detta gällde genomfördes det en del förbättringar för de sämst ställda i samhället, men låt gå för uttrycket lönestopp. Jag frågar då: är det någon som tror, att det skulle ha varit möjligt att efter krigets upphörande fortsätta med lönestoppet? Här komma vi fram till de psykologiska faktorer, som några av talarna i debatten ha ordat om. Vi få komma ihåg, att under kriget voro de breda folklagren och kanske alldeles särskilt den stora arbetarklassen utsatta för en oerhört svår ekonomisk press. De funno sig i detta s. k. lönestopp, de funno sig i nödvändigheten att avstå från att förbättra sina villkor, inte därför att de voro övertygade om att det

var rättvist, att de skulle göra det, utan därför att de inte ville ställa till några svårigheter för nationen i en tid, då nationen själv var mycket hårt pressad. De fogade sig under knot i detta s. k. lönestopp.

Under den tiden lagrades det mycket missnöje runt om i landet. Missnöjet blev så mycket större, som dessa stora breda folklager ofta hade den känslan, att vissa andra befolkningsgrupper gjorde goda affärer på krigstiden och således inte behövde finna sig i liknande inskränkningar och begränsningar, som de breda lagren voro nödsakade att acceptera. När de sågo vinsterna som gjordes på andra håll — dessa vinster kunde inte hållas hemliga — reflekterade de i sitt stilla sinne. De tänkte, att det var orättvist, att de skulle vara bundna i sin rörelsefrihet, medan andra grupper otvivelaktigt kunde inhösta vissa fördelar på grund av kriget och krisen. Detta måste man gå ut ifrån, när man diskuterar den s. k. underlåtenheten att vidmakthålla vad man kallar 1942 års lönestopp. Jag undrar, vilken regering som skulle ha kunnat hålla tillbaka detta komprimerade missnöje, vilken regering som skulle ha kunnat med statliga eller andra medel hindra dessa stora breda folklager från att sätta sig i rörelse, när kriget en gång tog slut. Det var trycket utifrån, som hade förmått dem att finna sig i försakelserna och begränsningarna. När detta tryck upphörde, brast fördämningen, och då ansågo de tiden inne att röra på sig och försöka förbättra sina villkor. Så gick det som det gick. De satte i gång sina lönerörelser och sina aktioner och förbättrade sina villkor. Man kan säga, att det kanske var skada att det skedde, men det har ingenting med den här saken att göra, ty det avgörande är, om det hade gått att hindra det. Så, som jag ser saken, var det inte tänkbart att kunna fortsätta den politik, som fördes under själva krigsåren, ännu åtskilliga år efter krigets slut.

Detta utesluter naturligtvis inte att dessa grupper kunna ha varit alltför optimistiska i sitt sätt att se på fram-

Statsverkspropositionen.

tiden. Det utesluter inte heller att regeringen kan ha varit alltför optimistisk, när den bedömt den framtida utvecklingen. I själva verket var det nog så, att vi allesammans voro litet för optimistiska, eller kanske rättare sagt mycket för optimistiska. De största optimisterna voro måhända de, som trodde att man skulle kunna avskaffa allt vad regleringar och ransoneringar heter, så fort kriget hade slutat.

Denna optimism, som har funnits hos oss alla, har bland annat yttrat sig å ena sidan däri, att man har haft en alltför stark tro på möjligheten att höja levnadsstandarden, och å andra sidan däri, att man har haft alltför stark tro på möjligheten att återgå till vad man brukar kalla fritt näringsliv. På båda sidor var man för optimistisk, och därav kom det sig, att vi nog både som individer och som nation råkade leva litet för högt under den närmaste tiden efter kriget och nu i någon mån få sota för detta. Men vi ha, som jag antydde, alla ansvar för att vi kommit i detta läge, och i varje fall är det allas vår plikt att bidra till att komma ur det så fort som möjligt.

Jag tror jag vågar säga, herr talman, att det läge, som nu råder, inte kräver några politiska processer. De politiska processerna kunna överlämnas åt framtiden, det blir nog tid för dem i alla fall. Jag tror att vad som nu kräves är någonting helt annat, nämligen samverkan och handling. Jag tror, herr talman, att den bästa tjänst man kan göra nationen nu är just att försöka åstadkomma en sådan samverkan och en sådan handling.

Tillåt mig, herr talman, att göra ytterligare en liten kort kommentar! Här har talats så mycket om optimism och pessimism. Man har anklagat regeringen för att den alltjämt är för optimistisk, man har sagt att statsministern i går målade läget alltför ljusst. Jag tror att det därvidlag är fråga om retoriska överdrifter, och jag styrks i denna min uppfattning av herr Elon Anderssons anförande här i dag. Att jag råkat apostrofera herr Elon Andersson några gånger, be-

ror inte på att jag har något särskilt gott öga till honom, utan det beror på att jag hörde så uppmärksamt på honom. Det kanske i sin tur berodde på att jag vet att herr Elon Andersson även som partiledare är en mycket resonlig och förståndig man, som diskuterar problemen sakligt. Därför kunde jag med särskilt stort nöje lyssna på hans anförande. Herr Elon Andersson bekräftade då det intryck, som jag hade fått av statsministerns anförande, nämligen att denne hade konstaterat, att läget för år 1948 är mycket allvarligt. Därmed tog herr Elon Andersson död på de anklagelser, som i går riktades mot statsministern för att denne inte skulle ha målat läget så allvarligt som det är. Också jag hörde på statsministern i går, och jag vet att han talade mycket allvarsamma ord om de risker, som äro förbundna med 'det nuvarande läget, men att han också ansåg att läget ingalunda är hopplöst, utan att vi kunna bemästra det, om vi spänna våra krafter och samarbeta i detta syfte.

Jag vill inte påstå, att någon överdriven optimism är på sin plats i nuvarande läge. Själv har jag aldrig hört till de ljusblå optimisterna, men jag tror det är bättre med litet för mycket optimism än med den pessimism, som en hel del politiker och andra medborgare lägga i dagen vid de här diskussionerna. Under kriget hörde vi det predikas ganska mycket mot någonting som kallades för defaitism. Det fanns människor, som sågo det internationella läget i svartaste svart och som tyckte att det såg fullkomligt hopplöst ut både för världen i dess helhet och för gamla Sverige. De sågo inte någon utväg ur eländet. Vi predikade mot dessa defaitister så gott vi kunde och förklarade dem vara nationens fiender, eftersom de — medvetet eller omedvetet — arbetade fienden i händerna, undergrävde vår tilltro till vår egen kraft och våra resurser för framtiden. Skulle man inte, herr talman, kunna i någon mån tillämpa samma betraktelsesätt när det gäller det ekonomiska området och läget för dagen? Skulle man inte kunna säga, att en allt-

Statsverkspropositionen.

för stark svartmålning av dagens läge kan sprida defeatism bland de svenska medborgarskarorna, och skulle man inte kunna säga, att sådan propaganda leder till resultat, som motverka alla de strävanden statsmakterna nu ha för att bättre upp situationen?

Jag är, herr talman, själv ledare för en sparkampanj i ett av de svenska länen. Som sådan har jag intresse av att få så många medborgare som möjligt bland de stora breda folklagren att spara så mycket som möjligt av dagens inkomster med tanke på kommande tider. Men, herr talman, jag kan inte få dem att spara, med mindre jag verkligen kan få dem att tro att det lönar sig att spara, och om jag predikar, att de skola spara för framtiden, medan andra män, som äro mera kända än jag och som omge sig med en större ekonomisk sakkunskap, samtidigt gå ut och förkunna att läget är så hopplöst, så är det tveksamt, om människorna vilja följa sparparollerna. De dra öronen åt sig och undra, om det tjänar någonting till att spara. Det är denna pessimism som jag menar i själva verket motarbetar statsmakternas strävanden. Om jag såsom medverkande i sparkampanjen skulle vilja rikta en vädjan till de riksdagsmän, som här diskutera de ekonomiska frågorna, så skulle det vara denna: diskutera gärna med all den hetsighet och skärpa som ni anse behöfelig, men försök att samtidigt lägga debatten så, att ni inte undergräva det svenska folkets tilltro till samhällets förmåga att övervinna de ekonomiska svårigheter vi nu ha att brottas med!

Det är, herr talman, inte nog med att erkänna, att den enskilde individen behöver ett visst mått av självförtroende om han skall kunna hävda sig här i samhället, om han skall kunna göra det bästa möjliga av de förutsättningar som ha givits honom. Jag tror, herr talman, att det är lika nödvändigt med ett nationellt självförtroende. Vi behöva ett ökat nationellt självförtroende, och att skapa och stärka ett sådant är i dagens läge en sant fosterländsk uppgift. Det är en uppgift som kräver samverkan. En sådan samverkan kan, herr talman, ordnas

utan att det behöver bli fråga om någon partipolitisk självuppgivelse.

Herr MANNERSKANTZ (kort genmäle): Herr talman! När min ärade vän på älvsborgsbänken går till angrepp mot mig, talar han inte riktigt om samma sak som jag. Han talar om de fall, där arbetsmarknadskommissionens mening har sammanfallit med respektive länsarbetsnämnders och där således samarbetet har lyckats väl, men jag talar om de fall, där förhållandet har varit det motsatta, såsom i det län jag är ifrån; jag vet att det står till på liknande sätt även på andra håll.

Jag skulle tro att man kan ordna saken ungefär så här: behåll ett par hundra miljoner av den summa, som är tillgänglig för investeringarna, som en utjämningsreserv, och fördela det övriga på de olika länsarbetsnämnderna, och slå vidare ihop de olika branscherna till ett mindre antal grupper! På det sättet når man en större smidighet.

Sedan vill jag säga, att när representanterna för arbetsmarknadskommissionen voro på besök i Kalmar, stod folk och väntade i fyra timmar på besök av herrarna vid den plats, som länsarbetsnämnden ansåg skulle ha kommit först, men man kom aldrig dit. Jag förmodar att man blev hängande för länge på Östra Småland och på någon kooperativ charkuterifabrik.

Jag vill vidare påpeka, att jag inte har utpekat arbetsmarknadskommissionen eller byggnadsberedningen som några ämbetsverk, där man skulle ta mutor. Jag har endast sagt, att ju längre det nuvarande regleringssystemet består desto större bli riskerna. Jag har närmast tänkt på det fall, då en kommission, som stod under avveckling, i stället plötsligt måste ökas ut till det mångdubbla. Det måste då snabbt rafsas ihop stora massor av arbetskraft, och i sådana fall är det inte möjligt att sälla så noggrant bland de sökande, att man är säker på att de alla kunna stå emot de frestelser som finnas. Det finns en kommission, som har dåligt rykte i det avseendet, men det är inte arbetsmarknadskommis-

Statsverkspropositionen.

sionen. Vi ha ju också — och det var närmast det jag tidigare åsyftade — haft fall, då mål avdömts, t. ex. vid industrikommissionen.

Jag skulle tro att man har anledning att inte vara så noga med det kineseri, som det centrala avgörandet av byggnadstillståndsfrågorna innebär. Lita mera på de lokala organen och håll i beredskap en utjämningsreserv, varav medel kunna användas på ett område, där det visar sig att man har gjort en felbedömning och kan behöva göra mera investeringar!

Jag tror för övrigt, att det är svårare att finna några fel på det här området inom det län, som herr Olsson är chef för, än inom vissa andra län, ty arbetsmarknadskommissionens förutvarande ordförande får väl beräknas ha en viss hand med de där sakerna ännu åtminstone något år eller så framåt. Jag tror således att förhållandena i detta avseende äro bättre i Örebro län än i många andra län.

Herr OLSSON, KARL JOHAN (kort genmäle): Herr talman! Jag konstaterar med tillfredsställelse att herr Manner-skantz har fritagit dem, som sköta byggnadsregleringen, från misstanken att taga mutor och att inte handlägga sina uppgifter i stort sett med oväld.

Vidare vill jag säga, att byggnadsberedningen ju inte kan se på alla byggen som förekomma på en ort eller i ett län, som den besöker, utan man får välja ut de viktigaste byggena, och därvid få väl de lokala myndigheternas råd bli avgörande för vilka byggen som skola anses vara viktigast.

Herr JOHANSSON, JOHAN BERNHARD: Herr talman! Vid denna långt framskridna tidpunkt i denna remissdebatt kan det inte bli fråga om att göra någon mera ingående analys av den statsverksproposition, som ligger på bordet, men jag har vid många remissdebatter tidigare gärna velat yttra mig om den finansplan och den statsverksproposition, som förelagat, och jag skall gö-

ra det kortfattat även i dag och därtill foga ytterligare några kommentarer.

Men innan jag gör det, vill jag passa på att ge en replik till herr Åman med anledning av ett yttrande som han föllde. Han kritiserade högern för vårt, som han uttryckte sig, motstånd mot nytillsättande av tjänster, och han ansåg att högern inte skulle ha någonting att vinna genom tal om byråkratisering i samband med ökning av antalet befattningar i statstjänst. På det vill jag svara, att tjänstemännen själva säkerligen förstå den risk som föreligger, att antalet tjänster kan komma att behöva reduceras under en ekonomisk depression. Ökningen kan således innebära en osäkerhet för tjänstemännen själva, för hela kåren. En återhållsamhet i byråkratiseringen och i inordandet av ett alltmer ökat antal tjänster i löneplanerna innebär således en tryggare ställning för de tjänstemän, som verkligen behövas. Om högern för en försiktig politik i enlighet med detta resonemang, så är det för att därigenom även skapa trygghet åt de redan anställda. Det var detta jag ville säga till herr Åman.

Jag har gjort en liten sammanställning över budgetsiffrorna för de senaste åren och gjort jämförelser med den nu föreliggande statsverkspropositionen, och jag måste säga, att budgetutvecklingen visar skrämmande tendenser. Sedan det sista normala förkrigsåret, 1938/39, ha statens utgifter stigit från 1 300 till statförslagets 4 319 miljoner på driftbudgeten och från 200 till 625 miljoner kronor på kapitalbudgetsidan. Samtidigt som vår nationalinkomst endast blivit något mera än dubbelt så stor som före kriget, ha statsutgifterna mer än tredubblats. Samtidigt ha skatteintäkterna under dessa år stigit från 1 100 miljoner till 4 100 miljoner eller nästan fyrdubblats.

Om man tar hänsyn till den nu framlagda budgeten samt de planerade förbrukningarna av reservationsmedel, komma statsutgifterna under budgetåret 1948/49 att i realiteten stiga till omkring 4 940 miljoner kronor. Detta är ett högre belopp än vi någonsin uppnådde

Statsverkspropositionen.

under de besvärligaste beredskapsåren, då de sammanlagda statsutgifterna aldrig överskridit cirka 4 700 miljoner kronor. Det är fullkomligt klart, att när regeringen under fredstid vill överskrida till och med den ram som var nödvändig under krigshushållningen, så måste vi alltså ha hela vårt ekonomiska liv försatt i krigshushållningens tvångsläge. Denna enorma ansvällning av statsverksamheten innebär i själva verket att regeringen numera handlar mot strävandena att åstadkomma ett stabilt penningvärde, mot strävandena att återigen söka skapa balans i vår ekonomi. Den politik, som regeringen nu för, innebär på intet sätt att man strävar fram mot en balans i samhällsekonomin. Jag förstår nu att regeringen tvekat att begära någon finansiell hjälp enligt Marshallplanen. Pariskonferensens finanskommitté, där även Sverige var med, uttalade nämligen bland annat i sitt betänkande: »I den mån den amerikanska hjälpen gör det möjligt att göra nya statsutgifter utan inflationsartade verkningar, böra sådana öknings av statsutgifterna främst användas för produktiva ändamål.»

Den svenska regeringen kan icke gärna ha tagit denna uppmaning särskilt allvarligt. Sedan budgetåret 1946/47 föreslår den nämligen en ökning på driftbudgeten med ungefär 1 100 miljoner kronor, samtidigt som kapitalbudgeten minskas från 661 till 625, allt inklusive reservationsförbrukning.

Vår socialdemokratiska regering ägnar alltså sin huvudsakliga verksamhet åt att hålla uppe en utgiftsnivå som är alltför hög i förhållande till våra faktiska resurser. I nuvarande situation borde den allmänna ekonomiska balansen skapas genom att utgifterna skäras ned och icke genom höjning av skatterna. Detta borde man även tänkt på långt tidigare.

Det är också egendomligt, att Sverige vid Pariskonferensen huvudsakligen inskränkt sig till att beträffande sin framtida penningpolitik och finanspolitik åberopa bankoutskottets uttalande från i våras. Som bekant mötas bankoutskottets och bankofullmäktiges allvarliga för-

maningar endast med ogillande i de socialdemokratiska ledarspalterna och med en liknande anda inom regeringen. Regeringen vill väl icke påstå, att den — såsom bankoutskottet uttalade — rekommenderat att statliga och lokala myndigheter samarbeta i stabiliseringsansträngningarna genom att så långt som möjligt begränsa sina utgifter. En ökning på driftbudgeten med 1 100 miljoner kronor sedan 1946/47 och en kapitalutgift, som är tre gånger så stor som förkrigstidens, antyder varken det ena eller det andra. Tyvärr kan man icke säga annat än att den svenska regeringens deklaration till Pariskonferensen är något som på parlamentariskt språk har kallats en »terminologisk inexakthet».

Det allvarliga, herr talman, i denna utveckling, är bl. a. detta. Våra löpande utgifter på driftbudgeten ha absolut sett ökat med cirka 3 000 miljoner kronor från förkrigstiden och till denna budget. Samtidigt ha kapitalutgifterna endast ökat med 400 miljoner kronor. De skattemedel, som i allt större utsträckning skola tagas ut från svenska folket och svenska näringslivet, komma synbarligen icke att användas för att bygga ut vår produktionsapparat och modernisera den eller för att bygga upp våra lager efter den bristsituation som rått allt sedan kriget. I stället komma dessa statsintäkter att användas för löpande konsumtionsutgifter.

I normala fall är det icke riktigt att draga paralleller mellan enskild och offentlig finanshushållning, men i detta fall är det tillåtligt. Den svenska regeringen leder nu vårt land som en industriman, som försummar att modernisera sin fabrik och använder inkomsterna till att finansiera sitt eget allt annat än produktiva privatliv. När inkomsterna icke räcka till för utgifterna, tar han hem sina krediter, minskar lagren och konsumerar realisationsvinsterna. När inte heller det räcker för att hålla uppe den levnadsstandard han anser önskvärd, höjer han priserna — ty prisstoppet och priskontrollnämnden ha ju intet inflytande över kanslihuset.

När leverantörerna och kreditgivarna

Statsverkspropositionen.

se att en industriman bär sig åt på det sättet, är den firman dömd.

Det kan icke råda någon tvekan om att regeringens rädsla för att säga sina anhängare sanningen ofelbart leder till, att vår produktionapparat, vår transportapparat, våra krafttillgångar m. m. icke förnyas och utbyggas i den takt, som svarar mot den våldsamma stegringen i de medel som ställas till förfogande för konsumtion. Den nödvändiga kapitalbildningen kan ofta icke komma till stånd på grund av brist på arbete och material — de faktorerna gå åt till konsumtionen. Och denna konsumtion är hög — icke därför att skatterna äro för låga, utan därför att statsutgifterna äro för höga. Det måste bli klart för regeringen, att i vissa lägen måste den ekonomiska samhällsbalansen ernås, icke genom en höjning av skatterna, utan främst genom en reduktion av statsutgifterna.

Och inom den ram för statsutgifterna, som vi ha råd med utan att behöva bibehålla och skärpa regleringsväsendet, måste tillräckliga medel anslås för att hålla uppe våra kapitalvarutillgångar. Goda kommunikationer äro själva förutsättningen för näringslivets utveckling. När man som jag, herr talman, bor på landsbygden, ser man varje dag, hur exempelvis våra vägar hålla på att förfalla och nybyggnaderna, som skulle underlätta det ekonomiska framåtskridandet äro helt eftersatta. Jag kan i det avseendet även hänvisa till överrevisorernas i år avgivna berättelse över väg- och vattenbyggnadsverken. När man som jag flera gånger i månaden måste resa järnväg, finner man, hurusom transportapparaten är otillräcklig. Nyanskaffningarna av rullande materiel ligga efter, dubbelspårsarbetena, rälsförstärkningarna, omläggningen till bredspåriga banor, järnväglektrifieringen och allt annat ligga nere eller äro begränsade till ett minimum. Våra kraftstationsbyggen ligga efter, och industrien lider i dag brist på kraft, så att exempelvis flera betydelsefulla företag ha fått stoppa driften. Man kan nu skylla på den otillräckliga vattenmängden men det är ett faktum att kraftverksbyggena kunde och borde ha

forcerats tidigare, så att elkrafttillgången hade varit tillräcklig även i nuvarande situation. Om vi skola hålla den här samhällsapparaten i gång även under nästa generation, få vi icke leva, som om var dag vore den sista och syndafloden sedan skulle få komma efter oss.

Hur tro ni, mina herrar, att det kändes, när bönderna förr i tiden måste ta av skörden ett missväxtår för att spara utsäde till nästa års sädd? Men de sparade på utsädet, ty de visste att de annars absolut säkert skulle svälta ihjäl året därpå. Det fordras karaktär och framsynthet för att fatta sådana beslut och sedan följa dem. Men det är nödvändigt.

Den hektiska verksamhet, som frammanats av regeringens finanspolitik, är till skada. Från 1946 till 1947 steg Amerikas industriproduktion med 26 procent. Vår står stilla, och nästa år frukta vi en sänkning — på grund av den kris som regeringen främst är ansvarig för. Överrörlighet på arbetsmarknaden, skolkningar från fabrikena sänka produktiviteten. Driften försvåras av ständiga materialbrister, väntan på licenser, väntan på järnvägsvagnar samt regleringstrassel av alla de slag. Häromdagen hörde jag, att det för ett varuparti icke tog längre tid att komma från Brasilien till kajkanten i Göteborg än från kajkanten till en stad fyra och en halv mil därifrån. Hur tro ni, mina herrar, att det går att driva en rörelse, när tiden för myndigheternas planering på vissa områden har gått ned till ett kvartal, ja, i vissa fall en vecka?

Vår handelspolitik visar också sådana skönhetsfläckar, och Sverige, som gick ur kriget med goda tillgångar, har nu brist på hårdvalutor men infrusna krediter i mjukvalutor. Regeringen är som förvaltare i liknelsen, bara med den skillnaden att den samlat på sig pund men förslösat dollarna.

Regeringen kan icke skylla på att den saknat varningar. År efter år har man påpekat, att regeringens ekonomiska politik måste leda till det läge, i vilket vi nu befinna oss. Regeringen har planerat och dirigerat hela utvecklingen med

Statsverkspropositionen.

utgångspunkt från vissa förutsättningar angående utvecklingen i världen. Den spekulerade i en ekonomisk kris i Amerika, den spekulerade i sannolikheten av en arbetslöshetskris och ville inte tänka sig andra möjligheter. Det blev tvärt om, och därför var hela planeringen fullkomligt tvärtom vad den borde varit. Det är tragiskt att konstatera att den statliga planhushållningen skulle gått bättre, ifall man spelat tärning om premisserna i stället för att använda den ekonomiska siarförmåga, som finnes eller funnits inom regeringen. Jag vill erinra om ett gammalt varningsord som lyder, att man icke skall lägga alla sina ägg i en korg.

När jag hört inläggen från regeringsbänken, måste jag säga, att regeringen icke alltid skall utgå från att hela oppositionen och hela näringslivet äro fullkomligt okunniga och oerfarna i ekonomisk-praktiska spörsmål, under det att regeringens ledamöter äro de enda, som kunna tänka klart och riktigt. Tyvärr ser det ut, som om det vore tvärtom.

Men genom sin doktrinära envishet, sin partitaktiska envetenhet har regeringen icke endast förbrukat landets materiella kapital, utan även det förtroendekapital som en regering så väl behöver. Det har sagts förut, och jag upp-repar det: de grupper av svenska folket som i produktionen och näringslivet nu tvingas att söka göra det bästa möjliga av en ohållbar situation, de göra det icke i något förtroende för regeringen. Om vårt näringsliv skall kunna fungera igen, har det ett rättmätigt krav på att icke behöva bära skölden på ryggen. Detta är en förtroendekris, och den har gått så långt, att den i och för sig måste föranleda genomgripande åtgärder.

Herr talman! Riksdagsordningen ger mig icke någon annan möjlighet än att yrka remiss av denna statsverksproposition till vederbörande utskott. Men det är tragiskt, att budgetarbetet från början skall bliva snedvridet av en proposition, där regeringen med frångående av alla sunda finansmetoder fram-lägger förslag, som ytterligare måste för-värra läget. Må nu riksdagen, liksom

på sin tid den romerska senaten, se till, att staten icke lider skada!

Herr ANDRÉN: Herr talman! Det in-ger i själva verket inte några större lustkänslor att beträda ett fält, där så många redan förut trampat och betat. Vad som i går var en blomstrand äng med både vackra och giftiga blommor är i dag ett nedtrampat och öde fält. Jag skall därför också i huvudsak låta fi-nansplanen vara i fred och i stället försöka att något kommentera den debatt, som har ägt rum i går och i dag.

Men något vill jag i alla fall säga om budgeten och dess historia. Den har ju förelegat i flera olika versioner. Den första var ett tjuvtryck, som genom in-diskretioner kom ut från kanslihuset. Hur de där indiskretionerna hade kommit till stånd, därom vet jag ingenting. Det förvånar mig bara, att regeringen tycks vara ganska ointresserad av den-na sak. Jag vill erinra om att det i Eng-land betraktas såsom något mycket all-varligt, ifall sådana indiskretioner kom-ma ut till allmänheten. Det engelska ar-betarpartiets ministrar ha vid inte mindre än två tillfällen nödgats avgå ur regeringen på grund av lösmynthet från deras egen eller deras tjänstemäns sida. Nu vill jag skynda mig att tillägga, att jag inte på något vis skulle vilja sätta i fråga, att herr Wigforss eller någon annan skulle avgå för denna saks skull, ty de ha gjort sig skyldiga till så många andra och mycket värre saker, att jag tycker, att man inte i det här sammanhanget kan ställa något så-dant krav. För övrigt misstänker jag, att ministrarna själva inte ha något an-svar för dessa indiskretioner.

Den andra upplagan av budgeten var den officiella versionen, som delades vid riksdagens vernissage uppe på riks-salen. Det är uppenbart, att det gamla ekonomiska lättsinnet åtskilligt har fått giva vika i den budget, som då presenterades. På vissa huvudtitlar märkte man att den gamla välkända mordängeln på nytt hade varit framme.

Jag skall inte här uppehålla mig vid de olika detaljfrågorna, men jag får

Statsverkspropositionen.

kanske ändå lov att i några fall beröra sådana. Jag tänker på åttonde huvudtiteln. I pressen har det förekommit en del skrivelser om vår anslutning till UNESCO. Man har förmodat att dolda, och jag skulle nästan vilja tillägga fega motiv ha lett till att regeringen avstått från att rekommendera vår anslutning till denna organisation. Jag tror för min del inte på detta. Det kostar många dollars att vara med i UNESCO, ty kvoten är ganska ofördelaktig för oss. Jag förstår mycket väl att regeringen har hyst betänkligheter mot att i det läge, som vi nu befinnas oss i, föreslå riksdagen Sveriges anslutning till denna organisation. Regeringen har ju tidigare i handling visat, att den inte är rädd att delta i Förenta Nationerna. Vi ha fått lägga ned mycket pengar för detta vårt deltagande, för att regeringen sedan skall få tillfälle att lägga ner sina röster. Vid sidan av Förenta Nationerna är UNESCO uppenbarligen en mycket oskyldig historia. Vi känna väl till kombinationen av en vidlyftigt pratande församling och en svag exekutiv organisation, och det är just den modellen som UNESCO representerar.

Mera beklagligt finner jag det vara, att universitetsbibliotekens verkligt trängande behov icke blivit beaktade av vår ecklesiastikminister. Jag har emellertid gott hopp om att han icke skall försumma att vid första lämpliga tillfälle för riksdagen framlägga ett ordentligt förslag i denna fråga. Hela vår vetenskapliga upprustning blir i själva verket ett halvgjort arbete, om inte även denna fråga får sin lyckliga lösning.

Det kunde vara frestande att också tala något om fjärde huvudtiteln, men det är måhända lämpligt att spara diskussionen om den till det tillfälle, då ytterligare propositioner framläggas och då man kanske också får anledning att återkomma.

Den tredje versionen av budgeten mötte vi i finansministerns radiotal. Det var, om jag så får säga, en versio vulgata. Jag skulle kunna tänka mig att detta radiotal beredde mycken hugsvalelse och djup tillfredsställelse för de egna-

hemsbyggare, som nu funno att de hade gott sällskap, om de misskött sina affärer. Men när finansministern ställde sig i paritet med dessa egnahemsbyggare, tycker jag ändå att han kunde ha gett dem ett gott råd. Han förutsatte att de hade byggt en övervåning, som de inte hade råd att möblera och som därför stod tom. Kunde han i alla fall inte samtidigt — i denna tid av brist på lägenheter — ha rätt egnahemsbyggarna att hyra ut den där övervåningen? Då hade de ju fått tillfälle att något litet förbättra sina affärer.

Jag kommer så till den sista versionen av budgeten, nämligen den som vi fingo i finansministerns tal under gårdagen. Det var ett mycket demagogiskt tal. Det var inte så mycket riktat till oss som till stora väljarskaror utanför denna kammare. Det var ett tal ut genom fönstren, som det hette förr i världen, när Tyskland hade en riksdag. Det var inte en versio vulgata, utan vad man skulle kunna kalla en Venus vulgivaga, en fritt kringvandrande Venus, avsedd att locka folk av alla slag. Jag skall be att få litet grand kommentera denna sista budgetframställning, den som vi fingo höra i går.

Finansministern var först och främst mycket angelägen att framhålla, att statsmakterna inte kunna göra så mycket. Deras politik betyder, menade han, i de stora sammanhangen inte någonting nämnvärt. Det kan inte hjälpas att jag nu måste tala något om det förflutna. Kammaren fick ju alldeles nyss av min ärade kamrat på älvsborgsbänken, herr Karl Johan Olsson, uppmaning att inte göra detta. Jag tänker inte följa herr K. J. Olssons råd, ty allt som kan karakteriseras såsom statsrådets ansvar blir ju av noll och intet värde, om man inte får lov att diskutera vad de gjort i det förflutna. Man kan ju inte utkräva något ansvar av dem för vad de skola göra i framtiden. Men samtidigt kan jag ge herr K. J. Olsson den lugnande försäkran, att jag inte skall tala mera om det förflutna än finansministern själv har låtit komma fram i sin finansplan.

I finansplanen förekomma — överras-

Statsverkspropositionen.

kande nog för resten — några små syndabekännelser, och det är dem jag skall be att få påminna om. Den första syndabekännelsen förekommer på s. 7 i finansplanen, där det heter: »Att omfattningen av kraven på vår dollarreserv inte tillräckligt tidigt förutsågs, har försatt oss i ett besvärligt tvångsläge.» Något längre ned heter det, att det antagligen är »riktigt, att en tidigare genomförd reglering i någon mån skulle ha lett till en annan sammansättning av importen med större hänsyn tagen till redan förefintliga lager och till den lämpligaste fördelningen över en längre tidsperiod.» Detta sista kan också uttryckas så, att en tidigare genomförd reglering skulle ha medgivit oss en större rörelsefrihet i fråga om vårt utbyte av varor med utlandet. Här har alltså herr Wigforss själv talat om att fel blivit begångna.

Nu ville herr K. J. Olsson, såsom vi hörde av hans anförande alldeles nyss, göra gällande, att de borgerliga inte ha rätt att tala om regleringar. Jo, visst ha vi det. Om en regering genomför en reglering, som man kanske inte gillar men som ändå ur många synpunkter kan försvaras, så gäller det väl ändå såsom en av parlamentens oförytterliga rättigheter att tillse, hur en sådan reglering skötes. Och här har ju regeringen ganska klart talat om, att den inte riktigt har skött importregleringen, och resultatet är, att vi nu äro försedda med nylonstrumpor, baskermössor och andra ting för kanske flera år framåt, under det att nödvändiga artiklar icke stå till det svenska folkhushållets förfogande. Det är inte så ofta jag har anledning och tillfälle att instämna med herr Linderot, men denna gång måste jag verkligen göra det.

Vi möta en liknande syndabekännelse på s. 23 i finansplanen. Det står där att »bakom reservationerna ligger en efter våra förhållanden enorm anhopning av beslutade anskaffnings- och investeringsföretag, som sannolikt under en avsevärd tid framåt icke kunna och av statsfinansiella hänsyn icke heller få tillåtas att komma till utförande annat än

i starkt begränsad omfattning.» Har inte härmed regeringen och framför allt dess finansminister in amplissima forma erkänt att man tidigare felbedömt läget?

I går gjorde finansministern ett erkännande, som, så vitt jag nu kan erinra mig, inte är redovisat i finansplanen, nämligen att investeringskontrollen icke har varit effektiv. I det sammanhanget kan jag inte underlåta att fästa uppmärksamheten vid vad som säges på s. 10 i finansplanen efter en framställning som gjorts av konjunkturinstitutet i dess senaste rapport. Det konstateras där, att produktionsvolymen per sysselsatt individ knappast överstiger förkrignivån. Vi ha med andra ord gjort utomordentligt stora investeringar, men de ha icke lett till en sådan rationalisering att produktionen per individ kunnat stiga. Detta är ett mycket allvarligt problem, ett problem som innesluter en mångfald olika faktorer, och jag skall därför inte tillåta mig att just nu belysa denna sak. Men kanske skulle jag få lov att vädja till finansministern att han konfererar med den nationalekonom, som han själv har det allra största förtroendet till, nämligen herr Wigforss, för att med honom söka komma till klarhet om vad som skall göras åt denna sak. Jag skulle emellertid gärna se, att finansministern inte bara diskuterade saken med herr Wigforss utan också med andra nationalekonomer, som inte äro bundna av några ideologiska fördomar, och dessutom gärna också med vettigt folk av olika slag.

Till sist är det i detta sammanhang en sak, som jag kanske ändå i korthet får beröra, därför att den har kommit med i konjunkturinstitutets rapport om konjunkturläget. Det heter å s. 23 i denna rapport på följande sätt: »De höga vinsterna signalera i ett sådant läge icke utrymme för lönestegring utan äro endast att betrakta som en återspeglning av en inflationstendens, som stammar från för hög investeringsverksamhet och för lågt sparande.»

Det finns i detta sammanhang mycket annat, som kunde vara av intresse att fästa uppmärksamheten vid, men jag

Statsverkspropositionen.

skall nöja mig med detta. Dock bör jag kanske också erinra om att konjunkturinstitutet på någon punkt — jag kan nu inte påminna mig vilken sida det är — framhåller, att den skattepolitik, som förts under det sista året, direkt har motarbetat sparandet. Detta är precis vad den borgerliga oppositionen framhöll under förra året. Och särskilt när jag under de sista dagarna hört vädjandena om samförstånd och samarbete, som kommit även från regeringsbänken, skulle jag vilja fråga, om det ändå inte hade varit klokt att förra året avstå från att framlägga ett förslag, som så som skatteförslaget har fördjupat motsättningarna inom det svenska folket.

När jag hörde finansministern tala om att statsmakterna ändå inte betyda så mycket, kunde jag inte undgå att tänka på hur bjärt denna nyligen påkomna blygsamhet kontrasterar mot, jag skulle nästan vilja säga den skrytsamhet som utvecklades under 1930-talet. Vi veta, hur det var under förra delen av 1930-talet, då en stigande internationell konjunktur även nådde de svenska kusterna. Den gången trädde regeringens representanter fram — de voro naturligtvis även då socialdemokrater — och talade om för det svenska folket, hur duktiga de hade varit. Och när jag någon tid efteråt hade äran att tala i denna kammare från denna talarstol, kunde jag inte underlåta att erinra om de baskiska herrarna, som när deras hustrur hade fått barn, gärna gingo i barnsäng för att mottaga gratulationerna. Nu, när barnet denna gång visat sig mindre lyckat, har jag inte kunnat förmärka någon benägenhet från regeringsledamöternas sida att gå i barnsäng för att ta emot kritiken och kondoleanserna. Nu får den internationella krisen bära hela ansvaret för vad som skett.

Det var ännu ett par saker jag fäste mig vid under finansministerns tal i går. Den ena var den uppmuntran till nya löneaktioner, som ganska tydligt märktes i hans tal. Jag måste verkligen fråga mig, om det kan vara riktigt att giva en sådan uppmuntran under en tid, då det gäller att tillse å ena sidan att köpkraften icke på ett orimligt sätt stiger och

å andra sidan att den svenska produktionen upprätthålles så långt det är möjligt, dels för att kunna tillgodose våra egna svenska behov och dels för att kunna tillgodose exporten. Även på denna punkt skulle jag kunna hänvisa till konjunkturinstitutet, som på s. 23 i sin rapport har gjort ett uttalande, som är mycket klart.

Herr Domö har redan varit inne på förhållandet mellan herr Wigforss och kommunismen. Herr Wigforss försökte göra detta problem, som var klart ställt, till ett annat, nämligen problemet om herr Wigforss' förhållande till demokratin. Jag har aldrig betvivlat att herr Wigforss är en god demokrat. Vad man kunde diskutera vore naturligtvis det problemet, om han är mera angelägen att genomföra en social demokrati än att upprätthålla en politisk demokrati och i vad mån han är angelägen att upprätthålla den fäderneärvda svenska friheten; om han exempelvis är beredd att offra en del av denna för att kunna realisera sina socialistiska samhällsideal. Men jag skall inte nu upptaga den frågan till diskussion. Jag är inte ute i något annat ärende än detta att skapa klarhet. Jag förstår mycket väl, att det lätt kan uppstå små diskrepanser när olika statsråd tala i olika kamrar. Det fanns en gång en engelsk premierminister, en något nonchalant men mycket begåvad man, som vid ett tillfälle yttrade att »det gör detsamma vad vi säga; huvudsaken är att vi säga detsamma». Jag tror inte alls att vår allvarlige statsminister anser att det gör detsamma vad han säger, men för varje regering är det en angelägenhet av största vikt att man säger detsamma. Herr Wigforss försökte i dag visa, att man hade sagt detsamma. Emellertid kunde jag för min del inte underlåta att observera att hans excellens herr statsministern i går i andra kammaren och i dag i första kammaren gav ett mycket, mycket klarare besked om den svenska socialdemokratiens förhållande till kommunismen än som kommit från någon annan svensk minister. Jag ber att få begagna tillfället att tacka statsministern för det klara besked, som vi nu ha fått.

Statsverkspropositionen.

Jag vill hoppas att det skingrar den oklarhet, som finansministerns tal i går efterlämnade, då han framhöll att Europas återuppbyggande icke kan ske utan samverkan med de massor som representera socialismen — jag vill fästa uppmärksamheten vid att han icke sade »socialdemokratien», utan »socialismen.» Och när han sade detta i det angivna syftet att klarlägga socialdemokratiens förhållande till kommunismen, får jag säga att nog tyckte jag att finansministerns tal var något dunkelt. Jag måste ju också se detta något dunkla uttalande i sammanhang med den kända förmåga som finansministern har att verkligen vara klar, när han *vill* vara det.

Då nu statsrådet Kock är närvarande i kammaren, vill jag också framföra ett beklagande av att nationalbudgeten icke föreligger samtidigt som finansplanen. Mellan dessa olika planer består ju ett så intimt sammanhang, att det hade varit rimligt att vi fått se dem samtidigt. Men jag vill tillägga, att jag inte på något sätt överskattar värdet av den nationalbudget vi skola få. Om man nu i en nationalbudget skall räkna allting i pengar, hur skall man då uttrycka till exempel värdet av det misstroende, som består mot den nuvarande regeringen och dess sätt att sköta vår valutapolitik? Och hur mycket skall man reducera detta penningvärde, om man till äventyrs räknar med den möjligheten, att vi skola få en annan regering efter nästa val? Härmed vill jag framför allt ha belyst, att alla psykologiska faktorer, som dock spela en så oerhörd roll även i det ekonomiska livets utveckling, ha en tendens att försvinna, när man lägger upp en nationalbudget av det slag, som vi sett i andra länder. Statsrådet Kock, som har den föga lockande uppgiften att sammanställa en sådan nationalbudget, skulle säkerligen ha mycken glädje och kanske också någon behållning av att läsa en briljant framställning, som en gång har skrivits av en av den svenska politikens förnämsta gestalter under 1800-talet, av Hans Järta. Den heter helt enkelt »Om statistik».

Jag ber att få tillägga ytterligare ett

par saker. Det är ju anmärkningsvärt att arbetarrörelsens efterkrigsprogram, som en gång blev upphöjt till regeringsprogram, inte alls spökar i årets budget. Men vi ha redan fått en förklaring till detta, och det har även gjorts kommentarer till saken. Jag skall därför inte vidare röra i de sår, som här kunna ha uppkommit. Men jag hoppas att inte bli betraktad såsom ofinkänslig, ifall jag erinrar om att det en gång fanns en man som hette Myrdal och att denne herr Myrdal fick arbeta med en stor efterkrigsplaneringskommission, som skrev, jag tror det var 13 olika, mer eller mindre omfångsrika häften, som skulle vara vägledande för det svenska folket och de svenska statsmakterna, då krisen kom. Det var ett fel med denna stora utredning: den utredde fel kris. Vi, som äro mera realistiska, skulle kanske hellre uttrycka saken så, att den kris vi ha fått är någonting annat än den, som herr Myrdal utredde.

När jag begärde ordet — jag gjorde det i dag på förmiddagen — var det min avsikt att bemöta herr Linderot. Det var egentligen bara för den sakens skull jag begärde ordet. Nu ser jag till min sorg och saknad, att herr Linderot inte är närvarande i kammaren. Men detta bör kanske ändå inte leda till att jag helt avhåller mig från att kommentera vad herr Myrdal hade att säga i förmiddags — förlåt, jag menar naturligtvis herr Linderot; jag förväxlar de herrarna ibland.

Det är alltid roligt att höra herr Linderot, ty han har vad inte många ha: den sällsynta kombinationen av intelligens och humor. Jag tyckte bara att det var rysligt synd, att herr Linderot hade låtit lura sig att köpa så dyra näsdukar. För några dagar sedan hade jag själv anledning att köpa näsdukar, och jag fick då utmärkta linnenäsdukar till samma pris som herr Linderot gav för sina bomullsnäsdukar. Men det var kanske ett fel med mina näsdukar: de voro amerikanska, och jag antar att herr Linderot av ideologiska skäl inte vill köpa näsdukar, som eventuellt kunna vara besmittade av vad som på visst

Statsverkspropositionen.

håll kallas för amerikansk imperialism, militarism och kapitalism. Min fördomsfrihet därvidlag gjorde, att jag fick tillfälle att göra en ganska anständig affär.

Men för den eleganta serveringens skull skola vi inte glömma vad det är för rätter herr Linderot serverar. Det är inte glass med varm och god chokladsås, utan det är rysk polaris med något slags sås, som ser vacker och behaglig ut. När herr Linderot uppträder i denna talarstol, möta vi kommunismen i en mild och, jag vill tillägga, en ganska humoristisk form. Men det är i alla fall kommunism, och vi få inte lov att glömma detta.

Jag skall nu inte dröja vid vad herr J. B. Johansson alldeles nyss kallade terminologisk inexakthet — jag skulle kunna kalla det terminologisk originalitet — som herr Linderot utvecklade, när han betecknade de ryska randstaterna som demokratier. För att vara ännu mera lättfattlig skulle jag kanske kunna säga, att detta är falsk varubeteckning. Jag skall inte heller uppehålla mig vid herr Linderots förmodan, att endast militära maktmedel kunna komma till rätta med kommunismen. Det kan ju vara en tillfällig ideologisk förvillelse, som kan dö utan militär assistans. Rörelsen har ju i alla fall i sin nuvarande form bestått under mer än 100 år, och därför kan det väl ändå vara på tiden att den gamla kommunismen lägger sig att dö. Sådant har hänt ideologier tidigare. Historien kan — för att använda en vokabulär som närmar sig den, som herr Linderot utvecklade i förmiddags — ha chikaner i beredskap åt kommunismen, som den ännu inte har prövat.

Jag förvånade mig över att herr Linderot, som i själva verket är en mycket stridbar man, var så rädd om våra statsråd. Det föreföll nästan, som om han ville ha något slags skyddslagstiftning för statsråd eller något slags naturreservat, där de i lugn och trygghet kunde breda ut sig. Jag vet ju inte, hur långt han tänkte gå i sin byråkratiska omtanke, om han i den ville innesluta även till exempel landshövdingar, partiledare och dylikt förnämligt folk. Det är i alla

fall tydligt, att herr Linderot fortfarande inte har kunnat tillägna sig den sant demokratiska Sandleriska satsen, att ett lands regeringssätt är bra, om man får lov att säga, att regeringen är dålig. Jag vet ju att man i vissa länder inte har lov att säga detta, och därför kan jag på sätt och vis förstå herr Linderot.

Men herr Linderot var inte bara byråkratiskt omtänksam, utan han var också mycket konungslig. Han påstod att kommunismen under finska vinterkriget blott hade följt konungens paroller. Jag får säga att jag inte kan erinra mig, att vår konung vid något tillfälle har trätt in till försvar för den tysk-ryska paktten. Helt visst har också vår konung svävat i den allra djupaste okunnighet om att hans paroller voro avgörande för det kommunistiska partiets ställningstagande, att han på sitt sätt var ledare för kommunisterna. Jag har för min del alltid trott, att ett så fjärrstyrt parti som det kommunistiska har behov, varken av en konung eller av en stark ledare här hemma.

Det fanns emellertid en allvarlig passus i herr Linderots anförande, och det är framför allt den jag vill beröra. Det var för övrigt kanske denna passus som gjorde, att herr Linderot redan i inledningen av sitt anförande yttrade, att han ville uppträda för att göra debatten »fullödig». Han försäkrade, att striden mellan öst och väst inte bara var en strid mellan staterna och folken, utan också en strid inom desamma. Innebär detta — och det är en mycket allvarlig fråga, som jag här vill ställa till herr Linderot — att vi i vårt land vid en konflikt mellan öst och väst också skola räkna med en inbördes konflikt, en inbördes strid? Det öppnar verkligen ett högst allvarligt perspektiv. Skola vi i ett tredje världskrig behöva räkna med en ny femte kolonn?

En remissdebatt är ju en högst prosaisk och allvarlig affär, och den blir i själva verket inte gladare, åtminstone inte för oss borgerliga, när man får höra att Europas återuppbyggande endast kan ske i socialismens tecken. Men det kanske ändå kan få anses tillhör-

Statsverkspropositionen.

ligt att viska ett litet ord till tröst för de många, som inte äro tilltalade av det perspektivet, nämligen att ministrars ord ändå inte alltid äro avgörande för världshistorien. Ministrars ord kunna vara betydelsefulla nog, men så magistrala äro de i alla fall inte.

Med denna förhoppning skall jag be att få sluta mitt anförande.

Herr OLSSON, KARL JOHAN (kort genmäle): Herr talman! Jag är mycket angelägen om att undanröja ett missförstånd från herr Andréns sida. Herr André ytrade att jag skulle ha sagt, att de borgerliga inte hade någon rätt att diskutera regleringar. Något sådant har jag varken sagt eller menat. (Herr André: Kritisera!) Inte kritisera heller. Regleringarna äro en realitet, och det är självklart en rätt både för borgare och för socialdemokrater att tala om dem hur mycket som helst. Det enda i den vägen jag sagt är, att man inte på samma gång kan fördöma regleringarna och påyrka nya och skärpta sådana.

Hans excellens herr statsministern ERLANDER: Herr talman! Herr Andréns anförande föranleder mig till ett par ord.

Jag delar hans oro för att herr Linderot skulle i sin vakthållning om statsråden komma på idén att förvandla oss till något slags figurer i en fridlyst nationalpark. Jag begär ingen skonsamhet från oppositionens sida. Det är sent på kvällen, och kanske jag kan få avslöja en hemlighet: jag har betraktat den borgerliga pressen såsom mitt starkaste stöd. Det har alltid varit så lugnt att på morgonen efter varje framträdande få läsa om hur dålig statsministern är och hur omöjlig han är och hur obetydlig han är. Det har känts rätt skönt att veta, att pretentionerna tydligen inte kunna vara så stora på en, när det ständigt poängteras hur dåligt man sköter sig. Det har varit lugnt och fridfullt att ha den där kritiken svävande omkring sig, och det har också ur många synpunkter varit en fördel, att man har inarbetat mig hos arbetarpartiets väljare på det sätt som skett från den borger-

liga pressens sida. Jag har många gånger önskat framföra denna min tacksamhet.

Jag vill ingen fridlysning av statsråden, det kan jag försäkra herr André, tvärtom. Men däremot blir jag orolig, när jag får beröm, och jag måste ju säga, att jag blev orolig, när jag hörde herr André berömma mig, därför att jag uttalat mig i en viktig fråga på ett sätt som han ansåg föredömligt, medan finansministern uttryckt sig så att det förelåg anledning till misstanke att han dolde någonting annat bakom sina ord. Försök inte med den gamla spekulationen! Den misslyckades herrarna med under min företrädares tid. Det fanns ingen spänning mellan Per Albin Hansson och Ernst Wigforss. Det finns ingen spänning mellan Ernst Wigforss och den nuvarande statsministern. Finansministern har ett annat sätt att uttrycka sig. När han deklarerar sin ställning till kommunisterna gör han det på ett sätt som borde intressera en professor i statskunskap utan att ge anledning till försök att slå politiskt mynt därav. Han har deklarerat sin inställning till frihetens problem med en skarpsinnig analys av den västerländska demokratiens grundläggande principer. Jag trodde inte det skulle vara annat än tacknämligt att i denna kammare debatten lyftes upp till denna höjd vid några tillfällen. För mig ligger det närmare till hands, som den enklare man jag är, att när jag blir tillfrågad utan några mera djupsinniga motiveringar tala om min uppfattning. Men när nu finansministern först har instämt i min enkla och rättframma deklaration och sagt att han till fullo delar den och därefter har givit denna utomordentligt intresseväckande analys av den europeiska frihetens principer, borde det verkligen vara uteslutet att här försöka skapa en mytbildning om att vi menat olika ting.

Herr ANDRÉN (kort genmäle): Herr talman! Först måste jag bestämt avvisa den misstanken, att jag skulle ha trott, att hans excellens statsministern skulle vara intresserad av en fridlysning. När

Statsverkspropositionen.

jag talade om denna sak var det uteslutande i polemik mot herr Linderot.

Däremot förvånar jag mig mycket över att hans excellens statsministern försöker göra gällande att den borgerliga pressen har varit hans starkaste stöd. Varför har då inte det socialdemokratiska partiet försökt att ge ökad spridning åt denna press? Såvitt jag förstår har man med alla medel, och ofta med ganska osympatiska medel, sökt få bort den borgerliga pressen ur arbetarhemmen. Jag vet nu mycket väl, att hans excellens statsministern har så mycket att göra, att han inte personligen kan deltaga i detta arbete. Jag tror till och med att han här i kammaren sagt att han ogillar det, men det är uppenbart att hans parti inte på denna punkt fäst något som helst avseende vid statsministerns ord.

Hans excellens försökte nu göra den här lilla kontroversen mellan honom och mig till en stor statsaktion och göra gällande att jag hade spekulerat i någon mytbildning. Jag vill erinra statsministern om att jag redan under mitt anförande sade, att jag icke var ute i något annat ärende än att skapa klarhet, och jag tillade, att jag för min personliga del icke ett ögonblick betvivlade att herr Wigforss var en god demokrat. Men jag framhöll, och det måste väl ändå i logikens och historiens intresse vara tillåtet, att det finns klara nyansskillnader mellan den deklaration, som finansministern avgav i går, och den som statsministern har avgivit i dag.

Hans excellens herr statsministern **ER-LANDER**: Herr talman! Jag vill fästa herr Andréns uppmärksamhet på att jag sade, att den borgerliga pressen var *mitt* starkaste stöd. Jag yttrade mig inte om huruvida den samtidigt var gagnelig för det socialdemokratiska partiet. Jag är en anspråkslös man. Jag identifierar mig varken med staten eller partiet.

Herr **ANDRÉN** (kort gemmäle): Herr talman! Jag har inte sagt någonting annat än vad statsministern har konsta-

terat, nämligen att statsministern betraktar den borgerliga pressen som sitt starkaste stöd. Men jag har tillåtit mig att i detta sammanhang framhålla, att statsministerns uppfattning inte går riktigt bra ihop med den praxis som hans parti tillämpar, och jag trodde i alla fall att statsministern och hans parti hade något gemensamt även i en sådan sak som denna.

Hans excellens herr statsministern **ER-LANDER**: Jag vill bara, herr talman, säga att denna återupprepning av herr Andréns replik inte föranleder någon kommentar från min sida.

Herr **NORDENSON**: Herr talman! Jag skall vid denna sena timme inte uppehålla kammaren länge. Jag vill endast göra ett par reflexioner med anledning av yttranden, som fölls i går dels av finansministern och dels av statsministern.

Finansministern gjorde gällande, att han vid bedömningen av händelseutvecklingen i världen inte hade varit mera optimistisk än man har varit på andra håll, och han drog fram såsom exempel den anda, i vilken kreditavtalet träffats år 1945 mellan Förenta staterna och England. Han påpekade att i detta avtal ingick en bestämmelse, som ju också kom i tillämpning på sommaren 1947, nämligen att pund skulle få konverteras i dollar och finansministern gjorde gällande, att det hade varit omöjligt att en sådan bestämmelse skulle ha fått flyta in i avtalet, om man inte hade sett så optimistiskt på utvecklingen, att man hade trott, att det skulle vara möjlig för England att fullgöra denna förpliktelse.

Jag måste uttala min förvåning över att en person, som har sådana möjligheter till ekonomisk information som finansministern, verkligen kunnat komma till denna slutsats. Jag tror inte man avslöjar några djupa hemligheter, om man konstaterar, att denna bestämmelse kom till för att över huvud taget få igenom avtalet i den amerikanska kongressen. Det var det villkor som herr Truman

Statsverkspropositionen.

måste ta med för att få oppositionen att godtaga avtalet. Det var också denna bestämmelse som gjorde att förhandlingarna drogo ut mycket långt på tiden, av det enkla skälet, att engelsmännen insågo att den skulle vålla dem mycket stora svårigheter. Det är fråga om de ens själva trodde på att det skulle bli möjligt att hålla den. Lånet var emellertid erforderligt och måste komma till stånd, och då tog man även denna bestämmelse. Det är den verklighet som ligger bakom det hela.

Det skulle finnas anledning att här göra en del andra reflexioner med anledning av herr finansministerns yttrande, men jag skall inte göra det, eftersom han inte är närvarande i kammaren. Jag skall däremot be att få göra några kommentarer till vad statsministern sade.

Statsministern gjorde gällande att regeringen inte hade försummat sig och att den inte hade varit på något sätt sen i sina beslut utan handlat så raskt som möjligt, och han tog som exempel att beslutet om importregleringarna, som grundade sig på en skrivelse som kom regeringen till handa den 13 mars, fattades redan den 15 mars. Det skedde således, såsom finansministern sade, inom fyrtioåtta timmar. Jag kanske tar fel på datum, men jag minns att statsministern sade, att det var inom fyrtioåtta timmar som beslutet fattades. Jag har den uppfattningen att om det skulle ha handlats med den snabbhet som läget krävde skulle detta beslut egentligen ha kommit tolv timmar innan herr Myrdal yttrade sig i nationalekonomiska föreningen den 5 december.

Statsministern menade vidare, att jag hade helt missförstått hans yttrande i höstas, när han talade om samverkan, och slutade sitt yttrande med att ange vad som under vissa betingelser skulle ske, nämligen att man eventuellt skulle möta upp i strid med arbetarrörelsens alla resurser. Vad han talat om, hade varit antingen samverkan eller också strid, och jag skulle alldeles ha underlåtit att fästa mig vid att herr statsministerns uttalande var helt villkorligt for-

mulerat; det var endast under vissa betingelser som det skulle bli strid, och dessa betingelser menade herr Erlander knappast skulle komma att föreligga. Jag måste säga, att om man tar hänsyn till hur tidningarna uppfattade detta läge, tror jag att min tolkning av situationen är mera realistisk.

Jag skall i detta sammanhang be att få citera en passus i nr 3 av skriften Vår väg kallad Myten om vanstyret, som utgivits gemensamt av Sveriges socialdemokratiska arbetarparti och Landsorganisationen. Vad som har stått i den kan knappast ha undgått statsministern, eftersom detta nummer har utgått i en upplaga som torde få räknas i miljoner.

I denna skrift sägs det, att i kampen mot inflationen bara ha framlagts två utformade program, regeringens och näringsorganisationernas. Herr statsministern yttrade vid det förut omtalade tillfället: »Om avsikten från den andra sidan är att på löntagare och småfolk i landet vältra över den nuvarande krisens bördor, blir vår paroll strid med alla arbetarrörelsens resurser.» Går man nu till denna skrift står det uttryckligen: »Skillnaden mellan de två programmen är att näringslivet ensidigt vill lägga bördorna på småfolket.» Det är väl ett så klart uttalande som möjligt om hur man bedömer det framlagda alternativet. Då kan det väl inte vara så alldeles oriktigt från min sida, när jag säger, att det i realiteten fanns bara två alternativ i statsministerns yttrande: samverkan i form av ett accepterade av regeringens program eller strid. Det skulle vara mycket glädjande om hans excellens statsministern nu har en mera modifierad uppfattning, men i belysning av denna skrift fick hans uttalande karaktären av ett ganska kategoriskt ultimatum.

Statsrådet KOCK: Herr talman! Herr Andrén tog upp frågan om nationalbudgeten. Jag skall inte vid denna sena timme på dagen gå in i diskussion av möjligheterna att i december månad göra upp en fullständig nationalbudget för det kommande året, i all synnerhet som herr Andrén ju uttryckte ett ganska stort

Statsverkspropositionen.

förakt för såväl statistik som nationalbudgetberäkningar. Men då herr André'n åberopade konjunkturinstitutets uttalanden i sin diskussion om finansplanen och, om jag inte hörde fel, sade att konjunkturinstitutet i sin diskussion av sparandet har nämnt, att sparandet påverkats av skatterna i negativ riktning, vill jag endast framhålla, att det enda yttrande rörande detta, som jag har kunnat återfinna i konjunkturinstitutets bihang till finansplanen, är det som står på s. 17, där man anger siffror för sparandet under åren 1945 och 1946 och fram till november 1947. Konjunkturinstitutet säger där till slut: »Förändringarna i skatterna 1947 synes icke spela någon väsentlig roll i detta sammanhang.» Det är det enda uttalandet, efter vad jag kan finna, om skatternas inflytande på sparandet.

Herr ANDRE VICE TALMANNEN: Herr talman! Jag har endast begärt ordet för några korta repliker.

Jag vill till att börja med konstatera den stora omvändelse som i denna debatt skett inom det borgerliga lägret. Här ha ju så många talare bugat sig för statsministern och konstaterat att han har gjort en synnerligen klar deklaration beträffande det socialdemokratiska partiets ståndpunkt till demokratin, till kommunismen och allt detta. Däremot ha ända in i det sista högerens och även folkpartiets talare försökt uppehålla läsarten att herr finansministern skulle i detta avseende inta en annan ståndpunkt. Jag vill konstatera att läget har varit ett helt annat förut. I den långa pressdebatten har statsministern utpekats som en springpojke åt herr Wigforss, som i verkligheten hade samma uppfattningar som han och som gick hans ärenden. Jag hoppas att i och med vad som här sagts av herr André'n och andra denna trafik nu skall upphöra.

Jag begärde också ordet för att säga några ord i anledning av herr Linderots anförande, men eftersom han har gått hem och lagt sig är det väl inte värt att säga för mycket. Jag vill i alla fall fastslå att det han sade ju ingenting annat var

än socialdemokratisk politik, men i vissa vändningar föll han dock in i den kommunistiska vokabulären. Han sade t. ex. att det här gäller att få till stånd ett verkligt folkstyre, och när han talade om Västern och dess stater talade han om att där finns diktatur över de breda massorna. Var finns diktatur över de breda massorna och var är folkstyret helt och hållet satt ur funktion om inte i det fosterland som herr Linderots parti under alla förhållanden älskar mer än sitt eget? Här finns frihetskärlek i Sverige, sade herr Linderot. Ja, det vill jag tro att det finns, och just därför vägra vi att anamma de kommunistiska teorierna.

Däremot sade herr Linderot ingenting om vad det kommunistiska partiet vill. Det var en utläggning om vad socialdemokraterna kanske inte vilja, men borde vilja. Men jag har ännu inte hört någon av de kommunistiska talarna säga någonting om vad kommunisterna vilja. Jag konstaterar att herr Linderot ingenting vet om inflationen och de krav den ställer på staten. Han kan käsera och vara rolig, men när han hade slutat var det verkligen svårt att få något klart begrepp om vad han hade sagt.

Vad herr Öhman beträffar tycker jag det är egendomligt, att han så skarpt poängterade att det i de östliga staterna inte finns bara kommunism utan också socialdemokrater och borgerliga. Jag vill fråga herr Öhman varför han inte talade om att dessa partier inte betyda någonting i dessa stater. De ha ingenting att säga till om. De få finnas så länge de lyda. Jag erinrar om hur herr Dimitrov i Bulgarien för några dagar sedan höjde rösten, när socialdemokraterna där hade gjort någonting som inte tilltalade honom. »Låt bli det där», sade han, »om ni fortsätta på den trallen att ha er egen uppfattning kommer jag att slå ihjäl er». Jag frågar också varför herr Öhman inte konstaterade hur förhållandena äro i Ryssland. Där finns ju den stora modellen, och det är väl meningen, att det i de andra staterna skall bli likadant, när man nått den medvetenhet som är tillräcklig för att man skall kunna göra en förändring.

Statsverkspropositionen.

Herr Wistrand ville också ha nya linjer, alldeles som herr Linderot. Vi behöva en återställelse av förtroendet för regeringen, sade han. Ja, jag vill bara konstatera att regeringen ju försökt att åstadkomma detta förtroende. Den har inbjudit de borgerliga partierna till samverkan. Jag frågar varför inte de borgerliga partierna ha accepterat detta erbjudande om samverkan. Då hade de ju varit i tillfälle att få alla informationer och även att ge alla råd. Man kan ju inte begära att regeringen skall vara så oerhört tillmötesgående mot partier, som deklarerar sin uppriktiga fiendskap i stället för vilja till samverkan.

Herr Elon Andersson sade att de risker, som importregleringen gömmer, bli uppenbara, om den sköts illa. Vad är det för risker? Vad menas med att importregleringen sköts illa? Menar herr Elon Andersson att regeringen har tillgripit för svaga åtgärder? I så fall vill jag konstatera att det ute i landet förs en agitation, som går ut på att regeringen har varit för stark och vidtagit alltför ingripande åtgärder. Här i kammaren får man tydligen en annan läsart. Herr Elon Andersson tycker att regeringen är för svag i sin befattning med importregleringen.

Herr Elon Andersson sade också, att halva nationen står främmande för den politik som regeringen för, och därför skola vi ha en ny politik. Vad skall det då vara för en politik? När herr Elon Andersson säger att halva nationen står främmande för regeringens politik, menar han väl att den andra halvan ändå står bakom regeringens politik. När han nu vill ha en ny politik, som väl närmast skulle sammanfalla med den borgerliga halvans önskningsar, vill han tydligen, att man skall åsidosätta de önskningsar, som den socialdemokratiska halvan har. Jag tycker inte att det är någon logisk ståndpunkt, och jag tycker framför allt, att det inte är en demokratisk ståndpunkt. Herr Elon Andersson citerade mitt uttalande om att det värsta som kunde hända herr Ohlin var att han fick regera. Han tyckte det var ofint att säga någonting sådant. Jag sade också

att herr Ohlin kanske skulle bli tvungen att föra en socialdemokratisk politik. Om herr Elon Andersson vill att herr Erlander skall föra en rent borgerlig politik, kan det väl inte vara orimligt att begära, att herr Ohlin, när han kommer till makten, skall föra en socialdemokratisk politik.

Ja, herr talman, jag tycker att värdet av denna debatt i dag står i skarp motsättning till mängden av de ord som ha använts. Jag har brukat, när det gällt riksdagens arbetsformer, konstatera hur olämpliga remissdebatterna äro, och i dag har jag fått ett åskådningsexempel på hur verkligt tokigt det kan vara med dessa tal under timmar och kanske mer, som ingen människa hör på, och med upprepningar i oändlighet av samma synpunkter. Jag tvivlar på att jag har någon möjlighet att omvända riksdagen från de där principerna.

Det har ju sagts så mycket i denna debatt, att ingen människa har kunnat höra på alltihop, och ingen kan heller ge en syntes av debatten som sådan, men om jag skulle försöka ge en sammanfattning av mitt intryck, så måste jag säga, att resultatet av det borgerliga anloppet emot regeringens politik har varit tämligen skralt. Svenska Dagbladet och Stockholms-tidningen började på söndagen. De sade att denna politik hade mindervärdighetens och misslyckandets prägel och att socialdemokratien i denna politik hade visat sin regeringsoduglighet. Herr Domö och herr Elon Andersson fullföljde dessa linjer, och även herr Ohlin i andra kammaren. Jag tycker att tonen har kommit bort litet grand i dag; man har inte varit så bestämd, och ingen har sagt att socialdemokratien är regeringsoduglig. Tvärtom ha många talare bockat sig för statsministern och tackat honom för ett och annat. Herr Domö har blivit ställd mot väggen, och jag tyckte nästan att herr Elon Andersson gav upp spelet redan från början. Jag tror därför inte jag säger för mycket, om jag säger att regeringen har gått stärkt ur denna debatt. Debatten har rensat luften, och jag tycker att det är ett värdefullt resultat.

Statsverkspropositionen.

Herr ÖHMAN (kort genmäle): Herr andre vice talmannen ifrågasatte, om kommunisterna över huvud taget hade sagt vad de ville, och hävdade att ingen av de kommunistiska talarna i debatten hade gjort något annat än kritiserat vad andra partier ville. Jag ville till det säga, att vi ha klart sagt ifrån vad vi vilja. Vi vilja nämligen, att regeringen tillsammans med arbetarrörelsen och det demokratiska folket i övrigt skall sätta in sin kraft på att genomföra arbetarrörelsens efterkrigsprogram, och det är väl, herr Åkerberg, en tämligen tydlig anvisning om vilken politik som det kommunistiska partiet i denna remissdebatt har förfäktat. Att ert parti nu lämnar efterkrigsprogrammet i förhoppning att därigenom få till stånd en avspänning med den borgerliga oppositionen, det kan verkligen inte vi lastas för, men det gör att vi måste sätta tämligen stora frågetecken för i vilken riktning egentligen socialdemokratien och regeringen i detta nu segla.

På den andra fråga, herr Åkerberg framställde, varför partierna utanför de kommunistiska inte betyda någonting i folkdemokratierna, vill jag bara svara, att varje parti i dessa folkdemokratier ju har den betydelse som dess inflytande bland folket berättigar det till. När det nu är på det sättet, att socialdemokratien i dessa länder spelat sina kort så illa, att den förlorar sitt inflytande bland folket, kan man ju inte lasta kommunisterna för det. Socialdemokratien har den ställning som dess inflytande bland folkmassorna berättigar den till, och jag tror att man i det fallet är tämligen generös. Det finns ju i samtliga dessa folkdemokratier samlingsregeringar, i vilka socialdemokraterna deltaga tillsammans med kommunisterna, borgerliga partier och bondepartier.

Herr ANDRE VICE TALMANNEN (kort genmäle): Jag vill konstatera, att arbetarrörelsens efterkrigsprogram är ett socialdemokratiskt program, som regeringen har anammat som underlag för sin politik. På grund av de särskilda omständigheter som för närvarande råda kan

ju icke någon större kraft nedläggas på genomförandet av detta program. Vad kommunisterna särskilt ha att komma med, har varken herr Linderot eller herr Öhman velat tala om för oss.

Beträffande öststaterna säger herr Öhman, att varje parti där har den styrka som innebor i detta parti. Han menar tydligen att det är en demokratisk regim där, alltså att varje parti får sitt inflytande på politiken i mån av sin anslutning. Jag trodde inte att herr Öhman var så naiv, att han trodde på den legenden. Man skall ju inte tala för mycket om regimen i andra länder, utan man skall hålla sig till vad som händer här i landet, men därom äro vi väl alla ense, att förhållandena i Polen, Bulgarien, Rumänien och Jugoslavien skulle te sig helt annorlunda, om inte vissa bajonetter från andra håll dirigerade.

Herr ÖHMAN (kort genmäle): Jag vill erinra herr Åkerberg om att t. ex. Polen har en socialdemokratisk premiärminister, och det måtte väl vara inflytande och makt nog åt socialdemokratien.

Dessutom vill jag bara ännu en gång notera till protokollet, att socialdemokratien nu lagt efterkrigsprogrammet på hyllan.

Herr BERGVAL: Herr talman! Jag skall be att få börja med ett par repliker till herr Åkerberg. Den första ger jag närmast för min partivän herr Elon Anderssons räkning, då han inte kunde få ordet för ett kort genmäle.

Herr Åkerberg sade i fråga om herr Elon Anderssons yttrande om importregleringen, att herr Elon Andersson hade sagt att importregleringen var för svag, men när herr Åkerberg varit ute och rest i landet, hade han fått höra att den var för hård. Jag måste säga, att det visar en ganska dålig uppfattning av vad herr Elon Andersson sade. Han yttrade sig inte om importregleringens svaghet eller hårdhet, utan sade att den var illa förberedd och illa planlagd, och man kan väl därtill foga att den väsentligaste anmärkning som rik-

Statsverkspropositionen.

tades mot regeringen på den punkten var att den var för sent ute.

Herr Åkerberg har en ganska lustig uppfattning om förutsättningarna för och möjligheterna till samverkan. Han replikerade också i det fallet herr Elon Andersson och anförde gentemot synpunkten, att regeringen för en politik som halva nationen ogillar, att herr Elon Andersson väl menade, att man i stället skulle föra en politik som den halva som nu gillar politiken skulle ogilla. Skall man över huvud taget, herr Åkerberg, få förutsättningar för samförstånd och samarbete, är det väl varken det ena eller det andra man skall göra, utan man får väl då i all rimlighets namn försöka visa något tillmötesgående. Ett faktum är, att det som har omöjliggjort att under nuvarande kritiska skede få till stånd någon samverkan mellan regering och opposition — det har ju försökts vid två tillfällen vid inflationskonferenserna — har naturligtvis djupast sett och i realiteten varit, att regeringen inte ett ögonblick reflekterat på att på någon väsentlig punkt pruta på sina egna synpunkter och önskemål. Ställer man sig på den ståndpunkten, då undanröjer man förutsättningarna för allt samarbete.

Jag skall nu när debatten slutar knyta ett par reflexioner till mina intryck av denna debatt. Man får väl bäst fram intrycket, om man jämför vad vi ha fått höra vid denna debatt med vad vi fått höra från regeringshåll under de debatter om ekonomiska frågor som förts de föregående åren. Särskilt karakteristiskt har det varit, att regeringen vid varje tillfälle klandrat oppositionen för att den bedömt situationen för mörkt och själv manat till optimism, och på den punkten har den fått stöd av den ene partivännen efter den andre. Kanske har optimismen blivit litet mindre, ju längre fram i tiden vi ha kommit, men maningarna till optimism ha hela tiden funnits kvar, och de finnas kvar ännu i år, ehuru statsministern karakteriserade situationen på det sättet, att vi nu måste skära ned både investeringar och konsumtion. Den omständigheten att vi

från oppositionshåll uppträtt kritiskt mot regeringens analyser av läget vid många föregående tillfällen och att regeringen vid varje efterföljande tillfälle haft anledning konstatera, att varningarna för överdriven optimism ha varit riktiga, minskar dock icke regeringens krav på att man skall fortsätta att vara optimistisk. Nu har jag en förfärligt stor sympati för den där optimismen, och jag skulle kanske i någon mån kunna känna mig i släkt med herr K. J. Olsson, men jag är rädd för en optimism, som är så beskaffad, att den får bestämma handlandet eller underlåtenheten att handla — med andra ord att man ser så optimistiskt på läget, att man underlåter att i tid vidtaga åtgärder för att vrida utvecklingen i rätt riktning och därigenom försätter sig i den situationen, att man måste tillgripa betydligt strängare, hårdare och för näringslivet och välståndsutvecklingen skadligare medel än man måst tillgripa, om man handlat på ett tidigare stadium. Man får ett i viss mån beklämmande intryck av debattens intellektuella nivå, när man inte kan förstå vad detta innebär utan vill måla ut en kritik av att regeringen kommit för sent med vissa restriktioner och kontrollåtgärder på det sättet, att det visar att oppositionen är väldigt pigg på regleringar och kontroll. Kritiken innebär bara att vi äro så rädda för regleringar och kontroll, att vi önska att man tidigt skall gripa sig an med att göra någonting för att slippa dras med så oerhört mycket regleringar och kontroll.

Vid sidan av det optimistiska draget, som kanske dämpats något litet men i alla fall finns kvar, hur tråkig man än anser situationen vara, står ett annat drag, som väl har varit mera karakteristiskt i dag än vid något tidigare tillfälle, nämligen en mycket bestämd lust att krypa ifrån ansvaret och skylla ifrån sig från regeringens sida. Man skyller på internationella förhållanden — jag skall inte gå in på den saken igen, ty den ha ju så många andra i denna debatt berört. Men det är inte bara på de internationella förhållandena man skyl-

Statsverkspropositionen.

ler, utan under framhållande av sitt eget ringa inflytande, sina egna små möjligheter att ingripa tillrättaliggande på förhållandena, säger man: »Det är ju det enskilda näringslivet, som fått importera.» Översätter man det på klar svenska, betyder det att man menar, att grosshandlare X i Y-stad, när importen av en viss vara är fri, skulle säga: »Jag skall importera 25 procent mindre av denna vara för att inte skada landets valutaläge.» Översätter man det till svenska, blir det alltså rent nonsens. Även under ett mycket, mycket liberalt samhällsskick har valutavården ansetts vara en statsmakternas sak. Men nu fordrar man alltså, att den enskilde importören, i vilken ställning han än befinner sig, skall ha en klarare insikt om valutaproblemens läge än den sittande regeringen. Den undanflykten tycker jag egentligen är svagare, och jag höll på att säga enfaldigare, än när man hänvisar till de internationella förhållandena, ty i hänvisningen till dem finns det i alla fall en god portion sanning.

Jag skall inte vid denna sena timme på nytt ge mig in på nationalbudgeten. Statsrådet Kock var inne på den frågan och polemiserade mot mitt anförande i går. Jag skall nöja mig med att säga en sak. Hon redogjorde för vad automatiska prisstegringar voro för någonting, och det kunde man ju i någon mån gissa sig till, även om det var roligt att få denna förklaring. Jag har bara att konstatera, att eftersom regeringens alternativ icke lämnar något ytterligare utrymme för kommande inkomstökningar, så betyder det, översatt även det på ett enklare och tydligare språk, att all sannolikhet talar för att om vi få sådana, nödgas vi i nästa års nationalbudget på nytt föra in en post för automatiska prisstegringar, som kanske är större än den post vi föra in i årets nationalbudget. I realiteten betyder detta således, att införandet av denna s. k. automatiska post är en klar deklaration, att man icke lyckats i sina ansträngningar att hålla penningvärdet.

Till sist ytterligare ett ord till herr Åkerberg. Han sade att i denna debatt har

det varit förfärligt många ord, och värdet av de många orden har varit ringa i förhållande till mängden. Jag vill inte bestrida det, men den som har hört regeringens mycket försiktiga toner, hört hur man där mer och mer avlägsnat sig från den socialistiska trosbekännelsen åtminstone som aktuell programpunkt, kan inte fria sig från det intrycket, att i första hand givetvis själva händelseutvecklingen men i andra hand även kritiken dock har gjort regeringen en liten smula betänksam och litet mera dämpad. Att det sedan i morgon står i de socialdemokratiska tidningarna, att oppositionen varit matt och kraftlös, kan ju inte röra en i högre grad, ty det har det stått i alla år så länge jag över huvud taget läst tidningar.

Herr STRAND: Herr talman! Herr Andrén började sitt anförande med att säga, att han kände sig som om han kommit till en äng, där allt hade blivit nedtrampat under de här två dagarnas debatt; både vackra blommor och giftiga blommor voro borta — allt var öde. Han hade emellertid en viss förmåga att i varje fall få liv i de giftiga blommorna igen; det var inte så mycket av de vackra som han serverade. Jag har inte något annat att säga om det än att han använde så många utländska ord, att vanliga enkla människor inte riktigt kunde följa med det roliga i anförandet; det är så förfärligt besvärligt att ha ett latinskt lexikon vid sidan om sig och följa med i det under talets gång. Det har tidigare i dag sagts, att enkla människor i ekonomiska ting tala ett språk som alla begripa, och det vore ju bra om professorerna försökte att i sina inlägg också tänka på att det inte är alla som kunna latin.

Jag har ingen anledning att gå in på det anförande, herr Andrén har hållit. Jag begärde ordet närmast därför att flera talare under debatten uppehållit sig vid inflationen och lönernas inverkan på möjligheterna att komma till rätta med inflationstendenserna i fortsättningen. Jag vill då påpeka, att inflationsfaran har varit uppe i debatterna i

Statsverkspropositionen.

varje fall de två sista åren. Det har talats om köpkraftsöverskott, som skulle ställa till besvärligheter för svenska folket, men vi ha ju i varje fall hittills inte kunnat konstatera att något köpkraftsöverskott i egentlig mening har påverkat priserna. Det har möjligen skett på ett par områden, t. ex. beträffande villorna framför allt i Stockholms omgivning, där möjligen rikligheten på pengar har påverkat priserna i sådan utsträckning att de inte stå i rimligt förhållande till byggnadskostnaderna. I samband därmed har också byggnadsmateriel sålts på svarta börsen till, som det sägs, priser som överstiga det dubbla fastställda priset. Det är dessa byggmästare, som ha byggt och sålt villorna, som ha kunnat betala sådana överpris. Men på det som folk i allmänhet behöver för sin konsumtion kan man inte säga att efterfrågesidan har stegrat priserna under de gångna åren sedan krigets slut. Det har nog närmast varit kostnadsutvecklingen som föranlett prisstegringarna.

Det talas om återhållsamhet, och jag förmodar att man syftar till en återhållsamhet över hela linjen. Men jag vill samtidigt konstatera, att den inte har lyckats att slå igenom inom befolkningen på det sätt man skulle ha önskat. Hos den enskilde finns ingenting av återhållsamhet, snarare det rakt motsatta; alla söka tillskansa sig så mycket som möjligt av de mer eller mindre knappa tillgångar på varor, som vi ha i landet. Så snart det kommer ett rykte om en ransonering eller om att en vara riskerar att ta slut, blir det köpanik inom alla befolkningslager; även de som i varje fall skulle ha möjlighet att bedöma faran av ett sådant handlande äro bland de första vid butiksdiskan.

Nu skola priserna på bensin stiga, befarar man, genom beslut av riksdagen, och för närvarande hamstras bensin i en sådan utsträckning att alla tomfat äro upptagna. Man säger att fantastiska priser betalas för bensinfat. Det är ingen återhållsamhet som återspeglas i ett sådant handlande, och jag har inte sett att man i den borgerliga pressen har begagnat tillfället att varna för någonting

sådant. Det är tydligen vanlig affärs-moral som går igen, då man försöker att säkra sig själv i första hand. Att man samtidigt handlar illojalt mot landet, är en fråga, som liksom kommer i bakgrunden.

När det däremot gäller lönefronten äro de borgerliga partierna eniga; då kan man inte nog hårt slå fast nödvändigheten av återhållsamhet, inte nog hårt predika emot den löneutveckling, som har ägt rum. Man fordrar både av regeringen och av dem, som stå i spetsen för fackföreningsrörelsen, att de skola använda allt sitt inflytande för att för-må medlemmarna att förstå nödvändigheten av en återhållsamhet, som man inte kan spåra hos några andra befolk-ningsgrupper. Om det nu vore på det sättet att dessa föreninge med gott exempel, skulle det ju vara något lättare för oss att försöka få förståelse hos våra medlemsmassor för nödvändigheten av en sådan återhållsamhet.

Det sades under gårdagen att kommunisterna hade ett mycket stort ansvar för de lönekrav, som framställdes från arbetarna; vid sidan om regeringen kunde de väl antagligen dela ansvaret för utvecklingen i den nuvarande situationen. Jag tror att det är att felbedöma situationen. Herr Linderot hade säkerligen rätt, när han sade, att det för närvarande inte har drivits någon särskild propaganda på kommunistiskt håll för att stimulera arbetarna att gå fram med kravet på höjda löner. Jag tror inte heller att man med fog kan göra gällande, att de uttalanden, som gjordes 1946 av finansministern och dåvarande statsministern Per Albin Hansson om att det fanns ett utrymme för lönehöjningar, egentligen ha utgjort något större motiv för de krav, som ha framställts åren 1946 och 1947.

Vi skola ju ändå komma ihåg att det råder god för att inte säga överfull syster-sättning ute på arbetsmarknaden och att det är minst sagt lysande vinster för företagen. Det är sådana strategiska förutsättningar som vi alltid ha väntat på inom fackföreningsrörelsen för att kunna gå fram med krav om förbättrade löner, och det är dem vi ha väntat på för

Statsverkspropositionen.

att det skall kunna finnas några förutsättningar att vinna förståelse för de krav som framställas.

De uttalanden, som gjordes år 1946 om att det fanns ett utrymme för höjda löner, ha visat sig vara riktiga; lönerna ha höjts 1946 och 1947 med, sägs det, ungefär 20 procent. Men om man borträknar skatthöjningens inverkan på indextalen, så ha priserna under samma tid inte stigit med mer än 5 eller 6 procent. Följaktligen har det funnits ett utrymme för löneförhöjningar, eftersom endast en del av de erhållna höjningarna ha slagit igenom i priserna.

Man beskyllde som sagt statsrådet Wigforss och statsministern Per Albin Hansson, när de 1946 gjorde det påståendet att det fanns ett sådant utrymme, för att ha stimulerat arbetarna att gå fram med krav på höjda löner. Då deras uttalanden sedermera ha visat sig riktiga, är det ju möjligt efter finansministerns besked till arbetarna nu om att under 1948 inte ett sådant utrymme finns på grund av de begränsade resurser, som stå till förfogande, att arbetarna kunnat ta även detta såsom ett uttalande, baserat på verklighetens grund.

Ute på arbetsmarknaden råder fortfarande liksom under åren 1946 och 1947 full sysselsättning och noteras lysande vinstresultat. Skulle vi se endast på dessa förhållanden, skulle det följaktligen finnas mycket goda förutsättningar att genomföra en avtalsrörelse med sikte på relativt stora löneförhöjningar även innevarande år. Det är under sådana förhållanden icke så enkelt, som oppositionen tror, att få arbetarna att förstå nödvändigheten av en återhållsamhet, ty det kan ju mycket väl tänkas eller misstänkas, att en återhållsamhet från arbetarnas sida inte betyder någonting annat än att den blir till fördel för arbetsgivarna; det är deras vinster, som komma att ökas med den del, som under andra förhållanden skulle betalas ut i form av höjda löner.

Jag är inte säker på att herr Nordenson riktigt tolkat de uppgifter, som landsorganisationen har lämnat beträffande löneutvecklingen, då han säger, att de

tyda på att de manliga arbetarna ha fått en reallönehöjning av 12 procent och de kvinnliga en reallönehöjning av 21 procent, jämfört med år 1939. Dessa siffror äro nämligen baserade på de redovisade indextalen och vi ha tidigare varit överens om i denna kammare, att de inte äro alldeles rättvisande när det gäller levnadskostnaderna och levnadskostnadsutvecklingen. Det är nämligen inte så säkert att en arbetarfamilj har fått en höjd reallön, därför att penninglönen visar en större stegring än levnadskostnadsstalet, ty det är ju inte så lätt för arbetarfamiljen att höja sin levnadsstandard, då det väsentliga av dess förnödenheter äro ransonerade. Vi ha fortfarande ransonerat på smör och bröd, på socker och på tvättmedel, och detta gör att familjen antagligen tvingas att för familjens uppehälle köpa någonting som den inte behövde köpa 1938 — dyrare livsmedel, som nu äro fria från ransonerings. Det är också ett faktum att textilvarorna ha stigit i pris och försämrats i kvalitet på ett sådant sätt, att den eventuella höjning, som överstiger levnadskostnadsstalet, med all säkerhet inte har slagit igenom i en reallönehöjning. Sägar jag att arbetarna återvunnit standarden från 1939, så tror jag att det är ungefär vad jag vågar stå för i ett uttalande om löneutvecklingen, sedd i förhållande till prisutvecklingen.

Det är ett faktum att företagen från 1946 redovisa rekordvinster, vilka helt naturligt sticka i ögonen på arbetarna vid de företag, som arbeta under så gynnsamma förhållanden, och det är förklarligt, om arbetarna där gärna skulle vilja ha en del med av dessa goda vinster. Men eftersom deras efterfrågan i allmänhet inte riktar sig mot de produkter, som företaget där de arbeta gör, säga vi, att det kan ju inträffa att en lönehöjning vid dylika företag ändå skapar en ökad efterfrågan på konsumtionsvaror och att motsvarande lönehöjning på de områden, där konsumtionsvarorna tillverkas, skulle leda till att det inte blir någon reell behållning. Därmed är inte sagt att man inte vill diskutera att inte någon del av dessa rekordvinster på ett eller annat sätt

Statsverkspropositionen.

skall kunna överföras till de anställda, så att de skola kunna få del av de goda konjunkturerna.

Jag vill här deklarerera, att vid de sammankomster, avtalskonferenser, som ha hållits och där dessa frågor ha varit på tal, har inte sagts någonting, som har gått ut på att man inte haft förståelse för nödvändigheten av att här i landet ha starka och bärkraftiga företag, och alldeles särskilt har det förhållandet uppskattats, att man inte i likhet med tendensen under föregående krig delat ut allt vad som tjänas till aktieägarna, utan begagnat vinsterna till att stabilisera och konsolidera företagen, så att dessa ha möjlighet att möta en kommande sämre konjunktur. Det är ju ändå de goda och starka företagen som liksom nu skola i framtiden utgöra underlaget för den standardförbättring, som vi alla sträva efter. Men det är därför inte nödvändigt, att rekordvinsterna ovillkorligen helt och hållet skola stanna hos företagen.

De förhandlingar som ha förts hittills ha inte lett till resultat inom andra fack än beträffande jordbruket och skogsarbeten i Norrland och Dalarna. Inom några andra, mindre områden ha uppgörelser också träffats, men i övrigt har det varit ganska hårt och kärvt. Vi ha emellertid fortfarande den förhoppningen att det skall vara möjligt att vid de kommande förhandlingarna nå en överenskommelse, där vi vid förhandlingsbordet skola ha möjlighet att avvåga vad som är nödvändigt att iakttaga med hänsyn till landets ekonomiska läge. Men vi äro också medvetna om att man därvid inte kan bortse från det som är lika nödvändigt för att skapa arbetsfred och arbetsglädje ute på arbetsplatserna.

Jag tror att återhållsamheten inte kan bli total, men jag tror ändå att arbetarna ha så pass stor förståelse för den nuvarande situationen att vi i de kommande förhandlingarna skola — om inte någonting alldeles särskilt inträffar — komma fram till en uppgörelse, som tillgodoser såväl återhållsamheten som de förbättringar, som behöva vidtagas i

fråga om arbetsvillkoren för att skapa den arbetsfred och den arbetsglädje, som framför allt fordras under de år, som nu komma.

Herr WEHTJÉ: Herr talman! Jag vill först bara framhålla att herr Strand motsade sig själv, då han talade om vilka faktorer som påverka priserna.

Han sade till en början att det var kostnaderna och kostnadsutvecklingen, som kommit till uttryck i prissättningen, men inte den starka efterfrågan eller efterfrågeökningen. Minuten efteråt yttrade han att priserna t. ex. på bensinfat hade stigit till en orimlig höjd och att en del byggnadsmateriel hade sålts på svarta börsen till mycket överdrivna priser, därför att priserna på smärre hus i Stockholms omgivningar hade gått upp så orimligt. Det måste väl ändå vara den starka efterfrågan, som just drivit upp dessa priser, och jag tror att om herr Strand fortsätter att inventera, skall han finna ganska många liknande fall. Det blir kanske då inte så mycket kvar av hans första uttalande.

Jag skulle härefter också vilka säga några ord om löneutvecklingen. Jag har i mitt förra anförande här gått ganska grundligt in på frågan om utsikterna för bolagen att kunna visa upp vinster för det innevarande året och för framtiden. — Det är ganska orimligt att nu basera förhoppningarna på ökade löner på de bokslut, som ha visats upp för 1946 och som komma för 1947. För 1946, det måste vi alla erkänna, var det andra faktorer, som gjorde att bolagen visade särskilt höga inkomster. På grund av övergången till källskatten framkommo en del reservationer, och för åren därefter kan naturligtvis vinstredovisningen påverkas av att bolagsskatten kommer att höjas från och med innevarande år.

Jag har tidigare framhållit att nu gäller det 1948, och hur resultaten för företagen för detta år komma att te sig veta vi ingenting om. I varje fall veta vi inte så mycket att vi kunna säga att de komma att bli »väldiga». De komma att

Statsverkspropositionen.

bli ojämn. De företag, som arbeta för att avsätta sina produkter på export, komma helt visst att kunna visa goda överskott, men helt annorlunda kommer det att bli för dem som arbeta på hemmamarknaden.

Kostnaderna äro i stigande. Även av andra talare här i debatten har omvittnats att det är fara för att importpriserna på råmateriel och bränsle komma att stiga. Skulle därtill också komma ökade löner, ifrågasätter jag starkt, om det blir möjligt att hålla de nuvarande priserna.

Vi ha i tidigare debatter varit ense om att det är utomordentligt viktigt att man söker nå en så låg prissättning som möjligt och i gengäld också iakttagert en återhållsamhet på lönemarknaden. Jag tror att detta gäller även i fortsättningen.

Det har understrukits att en bland våra nuvarande allra viktigaste uppgifter är att se till att vårt näringsliv kan utnyttja hela sin produktivkraft. Förutsättningen för detta är först och främst att fred råder på arbetsmarknaden — det har herr Strand också framhållit. Jag tror att det är möjligt att nå denna fred med förenade ansträngningar. Skulle inte så bli fallet, bleve verkningarna ödesdigra.

Jag vill betona den utomordentligt stora betydelse det har att de, som sitta i den ansvariga ledningen för arbetarparten, verkligen klarlägga förhållandena, så att arbetarna inte grunda sina förhoppningar på falska förutsättningar.

Herr ANDRÉN: Herr talman! Statsrådet Kock sade sig betvivla en uppgift som jag lämnat i mitt första anförande, då jag nämnde att konjunkturinstitutet i sitt utlåtande framhållit att skattepolitiken har hindrat sparandet. Jag vill då erinra om att i den del av konjunkturinstitutets framställning, som ingår i Bil. I, Bih. 2 till årets statsverksproposition, står på s. 22 talat om »den höga konsumtionsbenägenhet, som följer av skattepolitik». Jag vill nämna detta för att ingen skall tro att jag här i kammaren lämnat en felaktig uppgift.

Herr OLSSON, OSCAR: Jag undrar, om inte herr Wehtje förbisåg någonting i herr Strands anförande, nämligen att herr Strand förklarade, att arbetarnas ledare gjorde alla ansträngningar för att försöka komma fram till ett sådant tillstånd att man inte skulle behöva uppleva några för vår ekonomiska utveckling förödande konflikter. Jag tycker, att om herr Wehtje hade hört denna försäkran från landsorganisationens ledare, hade det varit något lämpligare, om han tacksamt hade inkasserat den för arbetarnas del, och om han för företagarnas del lovat att de allra största ansträngningar skola göras för att tillmötesgå arbetarnas rimliga önsknings på ett sådant sätt att arbetsfreden kan bevaras.

Efter härmed slutad överläggning hänvisades ifrågavarande kungl. proposition till statsutskottet, varjämte densamma i nedan angivna delar remitterades till följande utskott, nämligen i vad propositionen rörde pensionsväsendet (trettonde huvudtiteln, dock med undantag av anslagen under avdelning C. Allmänna indragningsstaten) samt riksdags- och revisionskostnader ävensom kostnader för riksdagens hus och riksdagens verk, till bankoutskottet, såvitt propositionen angick det promissetal, varmed skogsvårdsavgiften för år 1948 skulle utgå, till bevillningsutskottet och, i vad propositionen avsåg jordbruksärenden, till jordbruksutskottet.

Till vederbörande utskott skulle jämväl överlämnas de i anledning av propositionen inom kammaren nu avgivna yttrandena.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts proposition nr 2, angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1947/48, hänvisades propositionen, såvitt angick jordbruksärenden, till jordbruksutskottet och i övrigt till statsutskottet.

Föredrogos och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 5, med förslag till förordning om särskild automobilskatt, m. m.;

nr 6, med förslag till lag om ändrad lydelse av 16 § lagen den 11 juni 1943 (nr 346) angående statsmonopol å tillverkning och import av tobaksvaror;

nr 7, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 2 § 1 mom. förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående omsättnings- och utskänkningskatt å spritdrycker samt om fortsatt giltighet av förordningen, m. m.;

nr 8, med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 21 december 1945 (nr 823) om nöjesskatt;

nr 9, med hemställan om bemyndigande för Kungl. Maj:t att vidtaga åtgärder för ökning av statsverkets andel i totalisator-, tips- och lotterimedel; samt

nr 10, med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 25 maj 1941 (nr 251) om varuskatt, m. m.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:

nr 21, av herr *Mattsson* m. fl., om anslag till broförbindelse från öarna Orust och Tjörn till fastlandet;

nr 22, av herr *Näsström* m. fl., om ökat anslag till bidrag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp; samt

nr 23, av herr *Arrhén* m. fl., om löneförbättring för lärare vid provårsläroverk.

Föredrogos och hänvisades till bevillningsutskottet den av herr *Persson, Ivar*, m. fl. väckta motionen, nr 24, om rätt för skattskyldig att vid taxering åtnjuta avdrag även i annan kommun än hemortskommunen.

Föredrogos och hänvisades till behandling av lagutskott den av herr *Hesselbom* m. fl. väckta motionen, nr 25, om snar översyn av gällande bestämmelser angående bostadsgruppering för folkpen-sionärerna.

Föredrogos och hänvisades till ett tillfälligt utskott nedannämnda motioner:

nr 26, av herr *Olofsson* m. fl., om ned-sättning av priset för tur- och returbil-jetter vid resor på långa avstånd å sta-tens järnvägar; och

nr 27, av herr *Andersson, Lars*, m. fl., om bättre tillgodosende av landsbygdens intressen och näringar vid arbetstill-ståndsgivningen.

Föredrogos och hänvisades till be-handling av lagutskott Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 19, med förslag till lag om ändrad lydelse av 4 kap. 1 § rättegångsbalken;

nr 20, med förslag till lag med sär-skilda bestämmelser om fastighetsbild-ning inom vissa områden av stad m. m.;

nr 22, med förslag till lag om upphä-vande av kap. 5 kyrkolagen m. m.;

nr 23, med förslag till lag om upphä-vande av 17 § förordningen den 16 juni 1875 (nr 42) angående lagfart å fång till fast egendom;

nr 25, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 kap. 17 § lagen den 14 juni 1907 (nr 36 s. 1) om nyttjande-rätt till fast egendom; samt

nr 26, med förslag till lag om rätt för arrendator att bortföra stråfoder.

Föredrogos och hänvisades till stats-utskottet nedannämnda motioner:

nr 28, av herr *Fahländer*, om anslag till anordnande i Sverige av ett ungdomens världsparlament för freden; och

nr 29, av herr *Bergh*, angående vid-gad rätt till flyttningersättning för vis-sa beställningshavare vid Norrbottens flygbaskår.

Föredrogos och hänvisades till ett till-fälligt utskott den av herrar *Anderberg* och *Löfvander* väckta motionen, nr 30, om rätt för kommun till ersättning för kostnader för kommunal brandkårs del-tagande i släckning av brand i viss staten tillhörig egendom m. m.

Föredrogos och hänvisades till stats-utskottet nedannämnda motioner:

nr 31, av herr *Björnsson* m. fl., om återupprättande av en fyraårig reallinje

vid högre allmänna läroverket i Borås; och

nr 32, av herr *Ohlon*, angående pensionerad lärares avlöning vid vikarierande tjänstgöring vid de allmänna läroverken och motsvarande läroanstalter.

Föredrogos och hänvisades till bevillningsutskottet nedannämnda motioner:

nr 33, av herr *Elofsson, Gustaf*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om särskild automobilskatt, m. m.;

nr 34, av herr *Elofsson, Gustaf*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om särskild automobilskatt, m. m.;

nr 35, av herr *Linderot* m. fl., om uttagande av en engångsskatt på större förmögenheter;

nr 36, av herr *Linderot* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om särskild automobilskatt, m. m.;

nr 37, av herr *Linderot* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 16 § lagen den 11 juni 1943 (nr 346) angående statsmonopol å tillverkning och import av tobaksvaror;

nr 38, av herr *Linderot* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 2 § 1 mom. förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående omsättnings- och utskänkningskatt å spritdrycker samt om fortsatt giltighet av förordningen, m. m.; samt

nr 39, av herr *Linderot* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 21 december 1945 (nr 823) om nöjesskatt.

Föredrogos och hänvisades till bankoutskottet nedannämnda av herr *Petersson* väckta motioner:

nr 40, om pensionsförbättring för f. d. kontoristen vid örlogssvarvet i Karlskrona S. Söderström; och

nr 41, om årlig livränta åt makarna Gustaf och Ester Johansson med anledning av deras son Sven Estbjörns förolyckande under värnpliktstjänstgöring.

Föredrogos och hänvisades till behandling av lagutskott nedannämnda motioner:

nr 42, av herr *Andersson, Birger*, m. fl., om höjning av minimiåldern för erhållande av tillstånd att föra automobil och tyngre motorcykel;

nr 43, av herr *Uhlén* m. fl., om beredande av ökad ersättning åt silikossjuka arbetare;

nr 44, av herr *Damström*, angående viss ändring av lagen om semester; samt nr 45, av herr *Damström* m. fl., angående en översyn av lagen om förlängd semester för vissa arbetstagare med särskilt pressande eller hälsofarligt arbete.

Föredrogos och hänvisades till jordbruksutskottet nedannämnda motioner:

nr 46, av herr *Svedberg* m. fl., angående statens övertagande av vintervägunderhållet på vissa enskilda vägar, som användas för allmän trafik;

nr 47, av herr *Grym* m. fl., om anslag till fraktlindring för frukt till Norrbottens och Västerbottens län; samt

nr 48, av herr *Sundberg, Carl*, angående kassören hos skogsvårdsstyrelsen inom Kalmar läns norra del C. Bergenhems löneklassplacering.

Föredrogos och hänvisades till ett tillfälligt utskott den av herr *Leander* m. fl. väckta motionen, nr 49, om inskränkning av den s. k. taxereducerade tiden för telefonsamtal.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 12.18 på natten.

In fidem
G. H. Berggren.

Onsdagen den 21 januari.

Kammaren sammanträdde kl. 11 förmiddagen.

Justerades protokollen för den 15 och 16 innevarande månad.

Föredrogos och hänvisades till konstitutionsutskottet nedannämnda motioner:

nr 50, av herr *Andrén* m. fl., med förslag till ändrad lydelse av § 16 regeringsformen; och

nr 51, av herr *Weiland*, angående ändring av bestämmelsen om stads indelning i valkretsar vid stadsfullmäktigval.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:

nr 52, av herr *Wahlund* m. fl., angående ersättning till kommunerna för deras arbete i anledning av de allmänna barnbidragen;

nr 53, av herr *Wahlund* och fru *Svenson*, om ökat anslag till stipendier för underlättande av husmoderssemestern;

nr 54, av herr *Elofsson*, *Gustaf*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till social upplysningsfilm;

nr 55, av herr *Eriksson*, *Carl Edmund*, m. fl., angående en järnvägsförbindelse mellan Ljusdal och norska gränsen;

nr 56, av herrarna *Holmbäck* och *Petersson*, angående expeditionsvakten i riksarkivet B. Söderströms lönegradsplacering;

nr 57, av herr *Näsström* m. fl., om inrättande av en ordinarie arkivarietjänst vid landsarkivet i Härnösand;

nr 58, av herr *Wehtje*, om ändrad lönegradsplacering av två kontorsbiträdestjänster vid tekniska högskolan i Stockholm;

nr 59, av herr *Holmbäck* m. fl., om ökat anslag till folkliga musikskolan i Arvika;

nr 60, av herr *Näsström* m. fl., om vissa anslag för utbildning av lärarinnor i hushållsgöromål;

nr 61, av herr *Elofsson*, *Gustaf*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anvisande av medel till Bidrag till standardiseringsverksamheten; samt

nr 62, av herrarna *Hage* och *Anderberg*, om beredande av högre löneinkomster åt förste provinsialläkarna.

Föredrogos och hänvisades till bevillningsutskottet nedannämnda motioner:

nr 63, av herr *Domö* m. fl., om avskaffande av kvarlåtenskapsskatten; och

nr 64, av herr *Persson*, *Einar*, m. fl., om rätt för skogsarbetare och med dem jämförliga arbetargrupper att vid taxering till kommunalskatt åtnjuta avdrag för fördyrande levnadskostnader.

Föredrogos och hänvisades till behandling av lagutskott fröken *Osvalds* motion, nr 65, angående de särskilda barnbidragen till änkers och invaliders m. fl. barn.

Föredrogos och hänvisades till konstitutionsutskottet den av herrarna *Gustavson* och *Arrhén* väckta motionen, nr 66, om hävdande av kommunernas självständighet i frågor, som gälla kommuns införlivning med stad.

Föredrogos och hänvisades till behandling av lagutskott nedannämnda motioner:

nr 67, av herr *Lundgren*, angående kommunal centralisering av socialvården; och

nr 68, av herr *Norling*, angående viss ändring i lagen om semester.

Föredrogos och hänvisades till jordbruksutskottet nedannämnda motioner:

nr 69, av herr *Åman*, om rätt för tjänstemän vid skogsvårdsstyrelser och hus-hållningssällskap att för löneklassplacering tillgodoräkna tidigare tjänstetid; samt

nr 70, av herr *Andersson, Lars*, om statsbidrag till gäldande av vissa kostnader för en laga skiftesförrättning å fastigheten Kypasjärv 5¹ i Överkalix socken.

Föredrogos och bordlades ånyo bankoutskottets memorial nr 1 och 2.

Ordet lämnades på begäran till herr *DOMÖ*, som yttrade: Herr talman! Jag ber att få hemställa, att denna kammare måtte besluta att tillsätta två tillfälliga utskott, vardera bestående av åtta ledamöter och sex suppleanter.

Denna hemställan bifölls.

Herr talmannen föreslog, att kammaren måtte besluta att vid sammanträde, som komme att hållas onsdagen den 28 i denna månad, företaga val av ledamöter och suppleanter i de nu beslutade tillfälliga utskotten.

Detta förslag antogs.

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:

nr 71, av fröken *Andersson*, om inrättande av en textilkonserveringsateljé i anslutning till riksantikvarieämbetet och statens historiska museum;

nr 72, av herr *Andersson, Gustav Emil*, om statsbidrag till anskaffande av vägmaskiner för underhåll av enskilda vägar;

nr 73, av herr *Anderberg* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om särskild automobilskatt, m. m.;

nr 74, av herr *Wistrand*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 25 maj 1941 (nr 251) om varuskatt, m. m.;

nr 75, av herr *Hage* och herr *Andersson, Lars*, om viss ändring i förordningen angående understöd av skatteutjämningsmedel åt synnerligt skattetyngda kommuner;

nr 76, av herr *Persson, Ivar*, m. fl., angående utredning om införande av investeringsfonder vid jordbruk;

nr 77, av herr *Persson, Ivar*, m. fl., om ökat anslag till främjande av forskning på jordbrukets område m. m.;

nr 78, av herr *Persson, Ivar*, m. fl., om ökat anslag till specialgymnasiet för lantbruks-, mejeri- och skogsstuderande;

nr 79, av herr *Gustavson*, om utbetalning av premier till fiskare för viss trål- och garnsill, som fiskas i Nordsjön;

nr 80, av herr *Gustavson*, om utredning angående åtgärder för underlättande av trålfisket på västkusten;

nr 81, av herr *Andersson, Gustav Emil*, m. fl., om beredande av möjlighet åt sockersjuka, som äro fullt arbetsföra, att söka och innehava befattningar i statens tjänst; samt

nr 82, av herr *Andersson, Lars*, m. fl., om ändring av taxorna vid statens järnvägar i syfte att förbättra fraktförhållandena i Norrland.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 11.05 förmiddagen.

In fidem

G. H. Berggren.

Torsdagen den 22 januari.

Kammaren sammanträdde kl. 11 förmiddagen.

Herr statsrådet *Sköld* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 27, angående arrendelindring för vissa kronoegendomar;

nr 28, angående befrielse från viss betalningsskyldighet till kronan; och

nr 29, angående avskrivning av visst i flottledsfonden ingående fordringsbe-
lopp.

Upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Till riksdagens första kammare.

Med stöd av här närslutna läkarintyg får jag vördsamt anhålla om förlängd ledighet från riksdagsarbetet från och med den 25/1 till och med den 7/2 1948.

Karlstad den 21 januari 1948.

Alb. Ramberg,

ledamot av riksdagens första kammare.

Att riksdagsman *Albert Ramberg*, som lider av blodpropp i höger ben, är oförmögen att delta i riksdagsarbetet från och med den 25/1 till och med den 7/2 1948 intygas härmed.

Centrallasarettet, Karlstad den 20 januari 1948.

John Svensson,

lasarettsläkare.

Den begärda ledigheten beviljades.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:

nr 71, av fröken *Andersson*, om inrättande av en textilkonserveringsateljé i anslutning till riksantikvarieämbetet och statens historiska museum; samt

nr 72, av herr *Andersson, Gustav Emil*, om statsbidrag till anskaffande av

vägmaskiner för underhåll av enskilda vägar.

Föredrogos och hänvisades till bevillningsutskottet nedannämnda motioner:

nr 73, av herr *Anderberg* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om särskild automobilskatt, m. m.;

nr 74, av herr *Wistrand*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 25 maj 1941 (nr 251) om varuskatt, m. m.;

nr 75, av herr *Hage* och herr *Andersson, Lars*, om viss ändring i förordningen angående understöd av skatteutjämningsmedel åt synnerligt skattetyngda kommuner; samt

nr 76, av herr *Persson, Ivar*, m. fl., angående utredning om införande av investeringsfonder vid jordbruk.

Föredrogos och hänvisades till jordbruksutskottet nedannämnda motioner:

nr 77, av herr *Persson, Ivar*, m. fl., om ökat anslag till främjande av forskning på jordbrukets område m. m.;

nr 78, av herr *Persson, Ivar*, m. fl., om ökat anslag till specialgymnasiet för lantbruks-, mejeri- och skogsstuderande;

nr 79, av herr *Gustavson*, om utbetalning av premier till fiskare för viss trål- och garnsill, som fiskas i Nordsjön; samt

nr 80, av herr *Gustavson*, om utredning angående åtgärder för underlåtande av trålfisket på västkusten.

Föredrogos och hänvisades till ett tillfälligt utskott nedannämnda motioner:

nr 81, av herr *Andersson, Gustav Emil*, m. fl., om beredande av möjlighet åt sockersjuka, som äro fullt arbets-

föra, att söka och innehava befattningar i statens tjänst; och

nr 82, av herr *Andersson, Lars*, m. fl., om ändring av taxorna vid statens järnvägar i syfte att förbättra fraktförhållandena i Norrland.

Föredrogos och lades till handlingarna bankoutsiktets memorial:

nr 1, med överlämnande av fullmäktiges i riksbanken till bankoutsiktet avgivna berättelse; och

nr 2, med överlämnande av fullmäktiges i riksgäldskontoret till innevarande riksdag avgivna, till bankoutsiktet avlämnade berättelse.

Föredrogos och bordlades Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 27—29.

Avsågos och bordlades nedannämnda motioner:

nr 83, av herr *Löfvander* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag för budgetåret 1948/49 till allmän bostadsräkning m. m.;

nr 84, av herr *Löfvander* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1947/48 till allmän bostadsräkning m. m.;

nr 85, av herr *Löfvander* m. fl., om utökning av antalet provinsialläkartjänster;

nr 86, av herr *Hage* m. fl., om utökning av antalet provinsialläkartjänster;

nr 87, av fröken *Andersson*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till bidrag till pedagogiska biblioteket;

nr 88, av fröken *Osvald*, om anslag till en kurs för utbildning av sömnadskonsulenter;

nr 89, av herr *Arrhén*, om ökat anslag till befrämjande av fiskebåtars försende med radiotelefoner;

nr 90, av herr *Elofsson, Gustaf*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 2 § 1 mom. förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående omsätt-

nings- och utskänkningskatt å spritdrycker samt om fortsatt giltighet av förordningen, m. m.;

nr 91, av herr *Annér* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 2 § 1 mom. förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående omsättnings- och utskänkningskatt å spritdrycker samt om fortsatt giltighet av förordningen, m. m.;

nr 92, av herr *Eriksson, Einar*, angående skatteavdragen för representation; nr 93, av herrar *Göransson* och *Andersberg*, om pension åt föreståndaren för skyddsvärnet i Malmö O. E. Hansen; nr 94, av herr *Andersson, Sven*, m. fl., angående viss ändring i lagen om semester;

nr 95, av herr *Näslund* m. fl., om ökat anslag till bidrag till skogsvårdsstyrelsernas verksamhet m. m.;

nr 96, av herr *Isaksson* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till bidrag till hushållnings-sällskapen;

nr 97, av herr *Isaksson* m. fl., om viss ändring av bestämmelserna för erhållande av statsbidrag till uppförande av fruktlagerhus;

nr 98, av herr *Lodenius* m. fl., om ökat anslag till befrämjande av landsbygdens elektrifiering;

nr 99, av herr *Arrhén*, om ett räntefritt lån till byggande av ett försöksfartyg, lämpligt för västkustens Islandsfiske;

nr 100, av herrar *Petersson* och *Osvald*, om upprättande av en fond för främjande av maskinell utrustning på fiskebåtar;

nr 101, av herrar *Petersson* och *Osvald*, angående Tännforsens och andra större vattenfalls avsättande såsom nationalparker;

nr 102, av herrar *Petersson* och *Osvald*, om ökat anslag till byggande och underhåll av statens och statsunderstödda fiskehamnar;

nr 103, av herr *Arrhén* m. fl., om åtgärder för beredande av större bekvämlighet åt resande barn och mödrar med minderåriga barn å statens järnvägar; samt

nr 104, av herr *Mannerskantz* m. fl., om upphävande av den beslutade höjningen av inträdesavgifterna för nya telefonabonnemang.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 11.07 förmiddagen.

In fidem

G. H. Berggren.

Fredagen den 23 januari.

Kammaren sammanträdde kl. 11 förmiddagen.

nr 89, av herr *Arrhén*, om ökat anslag till befrämjande av fiskebåtars förseende med radiotelefoner.

Föredrogos och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 27, angående arrendelindring för vissa kronoegendomar;

nr 28, angående befrielse från viss betalningsskyldighet till kronan; samt

nr 29, angående avskrivning av visst i flottledsfonden ingående fordringsbelopp.

Föredrogos och hänvisades till bevillningsutskottet nedannämnda motioner:

nr 90, av herr *Elofsson, Gustaf*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 2 § 1 mom. förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående omsättnings- och utskänkningskatt å spritdrycker samt om fortsatt giltighet av förordningen, m. m.;

nr 91, av herr *Annér* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 2 § 1 mom. förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående omsättnings- och utskänkningskatt å spritdrycker samt om fortsatt giltighet av förordningen, m. m.; samt

nr 92, av herr *Eriksson, Einar*, angående skatteavdragen för representation.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:

nr 83, av herr *Löfvander* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag för budgetåret 1948/49 till allmän bostadsräkning m. m.;

nr 84, av herr *Löfvander* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1947/48 till allmän bostadsräkning m. m.;

nr 85, av herr *Löfvander* m. fl., om utökning av antalet provinsialläkartjänster;

nr 86, av herr *Hage* m. fl., om utökning av antalet provinsialläkartjänster;

nr 87, av fröken *Andersson*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till bidrag till pedagogiska biblioteket;

nr 88, av fröken *Osvald*, om anslag till en kurs för utbildning av sömnadskonstuler; samt

Föredrogos och hänvisades till bankoutskottet den av herrar *Göransson* och *Anderberg* väckta motionen, nr 93, om pension åt föreståndaren för skyddsvärnet i Malmö O. E. Hansen.

Föredrogos och hänvisades till behandling av lagutskottet den av herr *Andersson, Sven*, m. fl. väckta motionen, nr 94, angående viss ändring i lagen om semester.

Föredrogos och hänvisades till jordbruksutskottet nedannämnda motioner:

nr 95, av herr *Näslund* m. fl., om ökat anslag till bidrag till skogsvårdsstyrelsernas verksamhet m. m.;

nr 96, av herr *Isaksson* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till bidrag till hushållningssällskapen;

nr 97, av herr *Isaksson* m. fl., om viss ändring av bestämmelserna för erhållande av statsbidrag till uppförande av fruktlagerhus;

nr 98, av herr *Lodenius* m. fl., om ökat anslag till befrämjande av landsbygdens elektrifiering;

nr 99, av herr *Arrhén*, om ett räntefritt lån till byggande av ett försöksfartyg, lämpligt för västkustens Islandsfiske;

nr 100, av herrar *Petersson* och *Osvald*, om upprättande av en fond för främjande av maskinell utrustning på fiskebåtar; samt

nr 101, av herrar *Petersson* och *Osvald*, angående Tännforsens och andra större vattenfalls avsättande såsom nationalparker.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet den av herrar *Petersson* och *Osvald* väckta motionen, nr 102, om ökat anslag till bidrag till byggande och underhåll av statens och statsunderstödda fiskehamnar.

Föredrogos och hänvisades till ett tillfälligt utskott nedannämnda motioner:

nr 103, av herr *Arrhén* m. fl., om åtgärder för beredande av större bekvämlighet åt resande barn och mödrar med minderåriga barn å statens järnvägar; samt

nr 104, av herr *Mannerskantz* m. fl., om upphävande av den beslutade höjningen av inträdesavgifterna för nya telefonabonnemang.

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:

nr 105, av herr *Persson, Karl*, angående utredning av det nuvarande val-

systemet i syfte att bereda större plats för s. k. personval;

nr 106, av herr *Bergvall* m. fl., om de offentliga tjänstemännens rättsställning;

nr 107, av herr *Bergvall* m. fl., om revision av gällande grunder för de statliga och kommunala tjänstemännens förhandlings- och avtalsrätt;

nr 108, av herrar *Mannerskantz* och *Bergh*, i anledning av vissa av Kungl. Maj:ts gjorda framställningar om anslag till vägbyggnadsändamål;

nr 109, av herr *Andersson, Karl*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till stensättning av vägar;

nr 110, av fröken *Osvald*, angående förändring av konsulentbefattningen i husligt arbete hos skolöverstyrelsen;

nr 111, av herr *Andersson, Jones Erik*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till bidrag till vissa byggnadsarbeten för folkskolor;

nr 112, av herr *Anderberg* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till bidrag till ambulatorisk behandling m. m. av vissa tuberkulospatienter;

nr 113, av fröken *Andersson*, angående byggande av en barnmorskeläroanstaltens i Stockholm egen skolbyggnad;

nr 114, av herr *Sundelin*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om särskild automobilskatt, m. m.;

nr 115, av herr *Nilsson, Hjalmar*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om särskild automobilskatt, m. m.;

nr 116, av herr *Domö* m. fl., om utredning angående det gällande skattesystemets verkningar i vissa avseenden;

nr 117, av herr *Bergvall* m. fl., om utredning rörande en moderat höjning av arvslofftsbeskattningen samt om avskaffande av kvarlätenskapsskatten;

nr 118, av herr *Arrhén* och herr *Nilsson, Hjalmar*, angående skattefrihet för föräldrars eller anhörigas kostnader för barns studier vid högre läroanstalter;

nr 119, av herr *Åman* m. fl., angående provisoriskt pensionstillägg till officerare och underofficerare, som avgått med pension från frivillig övergångsstat;

nr 120, av herrar *Åman* och *Bergh*, angående provisoriskt pensionstillägg till pensionerade f. d. beställningshavare på försvarsväsendets reservstater;

nr 121, av herrar *Åman* och *Bergh*, angående höjning av maximiåldern för ingående av äktenskap medförande rätt till familjepension;

nr 122, av fru *Sjöström-Bengtsson* och fru *Flood*, om en översyn av lagen om allmänna barnbidrag och lagen om särskilda bidrag till änkors och invaliders m. fl. barn;

nr 123, av herr *Wahlund* m. fl., angående vidgad tillämpning av lagen om särskilda barnbidrag till att omfatta även änklings barn;

nr 124, av herr *Petersson* m. fl., angående dyrtidstillägg å folkpensioner;

nr 125, av herr *Andersson, Karl*, och herr *Mattsson*, angående rätt för arrendatorer å mark, tillhörande donationer och stiftelser, att inlösa av desamma innehavda jordbruksfastigheter;

nr 126, av herr *Nilsson, Ernst Hjalmar*, och herr *Näsström*, angående revision av lagen om förlängning av tiden för vissa servitut;

nr 127, av herr *Nilsson, Bror*, m. fl., om ökat anslag till bidrag till byggnadsarbeten vid vissa lantbruksundervisningsanstalter;

nr 128, av herr *Bergh* m. fl., angående en omreglering av de kvalifikationsbestämmelser, som gälla för bidrag till lindring i mindre bemedlades kostnader för djursjukvård;

nr 129, av herr *Hallagård* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till bidrag till markkartering och grundkalkning;

nr 130, av herr *Nilsson, Bror*, och herr *Niklasson*, i anledning av Kungl.

Maj:ts framställning om anslag till bidrag till markkartering och grundkalkning;

nr 131, av herr *Mannerskantz*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till befrämjande av landsbygdens elektrifiering;

nr 132, av herr *Mannerskantz* m. fl., i anledning av vissa av Kungl. Maj:t gjorda framställningar om anslag under niönde huvudtiteln;

nr 133, av herr *Mannerskantz* m. fl., om anslag till försöksverksamhet med ekolodsutrustning inom ostkustfisket;

nr 134, av herr *Näslund*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till fiskets befrämjande i de särskilda orterna;

nr 135, av herrar *Bergh* och *Lundgren*, om utvidgning av beställningsavdelningen vid rikets allmänna kartverk;

nr 136, av herr *Mannerskantz* m. fl., om åvägbringande av enhetlighet i fråga om öppethållningstiderna vid vissa telefonstationer på landsbygden;

nr 137, av herr *Nilsson, Bror*, m. fl., om utredning rörande verkningarna av den pågående folkförflyttningen från landsbygden till städer och tätorter;

nr 138, av herr *Persson, Karl*, och herr *Nilsson, Bror*, angående begränsning av den s. k. långtradartrafiken; samt

nr 139, av herr *Wahlund* m. fl., angående översyn över uppgiftsinsamlandet för statistiskt och liknande ändamål.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 11.07 förmiddagen.

In fidem

G. H. Berggren.